

Lei 10,10

**Economie
politică.
Politica
economică
a
Partidului
Comunist
Român**

Manual pentru clasa
a XI-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ,
BUCUREȘTI - 1981

FLORIN BURTAN
EMILIA CIURARU

Coordonator
Prof. univ. dr. FLORIN BURTAN

PETRE DUBLEȘ
RODICA SURGEANU

Economie politică. Politica economică a Partidului Comunist Român

Manual pentru clasa a XI-a licee

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, BUCUREȘTI

Manualul a fost revizuit în anul 1980
pe baza programei aprobate
de Ministerul Educației și Învățământului
cu nr. 40.846/20 V, 1980

Referenți științifici :

- prof. univ. dr. Nicolae Bădilă
- prof. Ioan Boncotă

redactor : *Petre Dubleş*
tehnoredactor : *Ion Mirea*

Colectivul de autori și redacția
roagă cadrele didactice
să transmită observațiile
și propunerile lor pe adresa :
E.D.P.,
București,
str. Spiru Haret nr. 12

TOVARAȘUL NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român,
președintele Republicii Socialiste România

INTRODUCERE

1. OBIECTUL DE STUDIU AL ECONOMIEI POLITICE. POLITICA ECONOMICĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Dintre numeroasele activități ce se desfășoară în societate și a căror complexitate și diversitate crește continuu, producția bunurilor materiale se detașează ca importanță, ea fiind baza existenței societății. Relațiile ce se stabilesc între oameni în producția și reproducția continuă a bunurilor materiale și a serviciilor, legile ce guvernează aceste relații pe diferite trepte de dezvoltare a societății omenești sînt studiate de *economia politică*.

Modul de producție Puține sînt bunurile materiale pe care oamenii le pot obține direct din natură, în stare de a fi imediat consumate. Cele mai multe pot fi consumate sau utilizate numai în urma producerii lor de către oameni, pornind de la prelucrarea obiectelor desprinse din mediul lor natural. În timp, crește varietatea bunurilor materiale, în special pe seama celor care sînt dobîndite în urma unor prelucrări continuu diversificate și de o complexitate sporită. *Producția bunurilor materiale, definită ca proces de producție, reprezintă o activitate de creație, o relație între oameni și natură, relație în cadrul căreia oamenii transformă obiectele luate din natură, adaptîndu-le nevoilor lor.*

Procesul de producție a bunurilor materiale poate fi privit și ca un *sistem dinamic de raporturi și interdependențe care se dezvoltă și perfecționează neconținut*. Se perfecționează și se dezvoltă mijloacele materiale cu ajutorul cărora are loc producția, se dezvoltă și se perfecționează capacitatea omului de a transforma și adapta natura nevoilor sale. Privit și ca un proces social — în cadrul căruia oamenii intră în relații economice și în cadrul cărora are loc producția ca atare — procesul de producție a bunurilor materiale înregistrează schimbări cantitative și calitative, schimbări care explică în ultimă instanță evoluția societății.

Pe lângă mijloacele necesare desfășurării proprii activități și bunurile destinate consumului personal al membrilor societății, producția bunurilor materiale creează și mijloacele solicitate de toate celelalte activități — învățămînt, cercetare etc., activități cărora membrii societății le pot acorda mai mult timp numai pe măsura perfecționării producției materiale. Numai după ce și-au asigurat cele necesare traiului, oamenii se pot ocupa

cu știința, politica, literatura, arta și alte activități sociale. Producția bunurilor materiale este baza existenței și evoluției societății omenești.

Orice proces de producție presupune, în desfășurarea lui, existența a trei elemente : a) munca, b) obiectul muncii și c) mijlocul de muncă.

a) *Munca este un proces între om și natură, o activitate conștientă, proprie omului, îndreptată spre desprinderea unor obiecte din natură și modificarea lor conform necesităților oamenilor.* Acționînd asupra naturii, oamenii acționează și asupra lor înșiși ; acumulează experiență și cunoștințe noi, li se formează noi deprinderi, își sporesc capacitatea fizică și intelectuală — capacitate care este utilizată în procesul de producție. Totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale pe care le posedă organismul, personalitatea vie a omului și pe care omul le pune în funcțiune atunci cînd produce, reprezintă forța de muncă sau capacitatea de muncă.

Munca — necesitate naturală eternă — definită ca o activitate îndreptată spre un scop, ca o întrebuințare a forței de muncă, este elementul fundamental al procesului de producție ; ea are rolul activ, transformator și creator în producție. Economisirea muncii, sporirea eficienței ei, este condiția esențială a progresului economic și social.

b) *Obiectul muncii este acel obiect asupra căruia omul acționează pentru a-l adapta nevoilor sale.* „Toate lucrurile pe care munca nu face decît să le rupă de legătura lor directă cu pămîntul sînt obiecte ale muncii date de natură... Dar dacă obiectul muncii a fost filtrat, ca să spunem așa, prin munca anterioară, îl numim *materie primă*.”¹ *Materia primă* poate fi de bază (materia primă propriu-zisă), al cărei corp material îl regăsim în produsul finit, sau *auxiliară* (numită frecvent, materiale), dacă participă în calitate de material care ajută producția, de cele mai multe ori fără a fi regăsită din punct de vedere material în produsul fabricat. În funcție de diverse considerente economice, materiile prime mai pot fi grupate în industriale și agricole, naturale și sintetice, indigene și de import etc. La fel, pot fi folosite subgrupe, cum este cazul celor naturale : minerale, vegetale, animale.

Materiile prime și materialele sînt supuse unei continue diversificări ; se descoperă mereu noi însușiri ale materiilor prime naturale și, de aici, posibilități sporite de folosire a lor.

c) *Mijlocul de muncă este un lucru sau un complex de lucruri pe care muncitorul îl intercalează între el și obiectul muncii și cu ajutorul căruia el transmite asupra acestui obiect acțiunea exercitată.* Mijloace de muncă sînt : uneltele (de la cele mai simple pînă la cele mai complicate mașini și mecanisme), mijloacele de păstrare sau de circulație a obiectelor muncii (rezervoare, conducte) și alte mijloace materiale necesare producției (clădiri, căi de transport, canale etc.). Dintre mijloacele de muncă partea cea mai

¹ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966 p. 191.

importantă o formează cele care participă nemijlocit la transformarea obiectelor muncii în produse finite și care condiționează cantitatea și calitatea acestora din urmă.

Pămîntul (în care, din punct de vedere economic, este inclusă și apa) este atît obiect general al muncii omenești, cît și mijloc de muncă. Indiferent de calitatea în care îl privim, gradul participării sale la procesul de producție este în funcție de cantitatea și calitatea celorlalte mijloace de muncă și a forței de muncă, iar caracterul lui limitat impune grija pentru folosirea lui rațională — realizabilă pe deplin numai în socialism.

Obiectele muncii și mijloacele de muncă alcătuiesc mijloacele de producție ; ele acționează în calitate de factori materiali ai procesului de producție. Procesul de producție nu poate avea loc decît dacă *mijloacele de producție sînt unite cu forța de muncă, formînd împreună forțele de producție ale societății.* În prezent, un rol deosebit revine științei, care, așa cum prevedea K. Marx, devine tot mai mult o forță nemijlocită de producție. Datorită realizărilor științei și aplicării lor în producția socială, oamenii produc mijloace de muncă mereu mai perfecționate și cu randamente superioare, noi obiecte ale muncii, bunuri de consum mai multe, mai variate și de calitate ridicată, își dezvoltă și perfecționează pregătirea, își îmbogățesc experiența de producție.

Forțele de producție, prin nivelul lor de dezvoltare, arată gradul în care oamenii au reușit să folosească și să protejeze natura. Producția bunurilor materiale este deci o producție socială. Așa cum arată K. Marx în lucrarea „Contribuții la critica economiei politice”, „În producția socială a vieții lor, oamenii intră în relații determinate, necesare, independente de voința lor — relații de producție — care corespund unei trepte de dezvoltare determinate a forțelor lor de producție materiale”¹. *Prin relații sociale de producție înțelegem relațiile dintre oameni în procesul producției propriu-zise, al repartiției, schimbului și consumului.* Relațiile sociale de producție nu sînt rupte unele de altele ; ele există și se manifestă numai ca un *sistem de relații*, în cadrul căruia elementele componente se intercondiționează și influențează reciproc. Numai ca sistem ele reprezintă *forma socială de existență* și funcționare a forțelor de producție, a producției sociale.

La baza întregului ansamblu al relațiilor de producție se află *relațiile de proprietate, adică raporturile care se stabilesc între oameni în legătură cu însușirea mijloacelor de producție și a rezultatelor producției*, raporturi concretizate în *forma de proprietate*. Fiecărei trepte de dezvoltare a societății îi corespunde o formă specifică de proprietate ale cărei trăsături generale pot fi sistematizate în :

a) forma socială specifică de repartiție a mijloacelor de producție între membrii societății,

¹ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 13, Editura politică, București, 1962, p. 8.

b) poziția pe care membrii societății o au în producția socială,

c) forma de însușire a rezultatelor producției. Relațiile de proprietate ne arată, deci, cine stăpânește mijloacele de producție și cu ce scop sînt ele folosite — pentru satisfacerea nevoilor întregii societăți sau ca instrumente de exploatare a omului de către om; ele determină esența întregului sistem al relațiilor de producție, fac ca acestea să fie relații de colaborare și ajutor reciproc între membrii societății sau relații de exploatare a omului de către om.

Forțele de producție și relațiile de producție corespunzătoare lor alcătuiesc, în unitatea lor dialectică, *modul de producție*.

Societatea omenească a cunoscut în evoluția ei cinci moduri de producție: modul de producție al comunei primitive, al sclavagismului, feudalismului, capitalismului și socialismului — prima fază a societății comuniste.

Fiecare mod de producție a constituit, față de cel precedent, o treaptă superioară de dezvoltare a forțelor de producție și a relațiilor de producție.

Natura relațiilor de producție este determinată, în mod obiectiv, de caracterul forțelor de producție. La rîndul lor, relațiile de producție nu sînt pasive față de forțele de producție, ele pot stimula dezvoltarea forțelor de producție — atunci cînd corespund caracterului și nivelului de dezvoltare a acestora — sau le pot frîna dezvoltarea — atunci cînd nu mai corespund caracterului și nivelului lor.

În cadrul dezvoltării și perfecționării producției sociale, forțele de producție au întîietatea; relațiile de producție rămîn treptat în urma forțelor de producție, începînd să le frîneze dezvoltarea. Apare astfel o neconcordanță, o contradicție ce se amplifică în timp, între forțele de producție și relațiile de producție rămase în urmă. Ea este rezolvată prin înlocuirea vechilor relații de producție cu relații noi, corespunzătoare caracterului forțelor de producție, și a căror instaurare încununează victoria noului mod de producție. Această înlocuire se înfăptuiește, în societățile bazate pe exploatarea omului de către om, pe calea revoluției sociale. Deci, așa cum arată K. Marx „Formele economiei în cadrul cărora oamenii produc, consumă, fac schimb sînt *forme trecătoare și istorice*. Odată cu dobîndirea unor noi forțe de producție, oamenii își schimbă modul de producție, iar odată cu modul de producție ei schimbă toate relațiile economice, care nu erau decît relațiile necesare ale acestui mod de producție determinat”¹.

Referindu-se la contradicțiile create de orînduirea capitalistă, de politica imperialistă, colonialistă și neocolonialistă, cu care societatea omenească este tot mai mult confruntată, Programul partidului nostru menționează că „Actuala criză mondială, care cuprinde toate laturile vieții economico-sociale, demonstrează cu putere că vechile relații interne și

¹ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 27, Editura politică, București, 1966, p. 430.

internaționale create de orînduirea capitalistă nu mai corespund noilor forțe de producție, dezvoltării impetuoase a revoluției tehnico-științifice, nu mai pot oferi soluții corespunzătoare — în interesul maselor largi populare, al progresului — problemelor complexe ce preocupă lumea contemporană... Orînduirea capitalistă și-a încheiat misiunea istorică și trebuie să facă loc noii orînduirii sociale, în stare să asigure progresul rapid al tuturor popoarelor, realizarea unei lumi mai drepte”¹.

Corelația dintre cele două laturi ale producției sociale nu se reduce însă la concordanța ce se înfăptuiește între ele cu prilejul trecerii la o nouă orînduire socială, nu se reduce la instaurarea relațiilor de producție corespunzătoare caracterului forțelor de producție, relații ce definesc de fapt natura orînduirii sociale respective; ea include și modificările, perfecționările anumitor laturi ale relațiilor de producție, posibil de înregistrat, pe măsura nivelului de dezvoltare a forțelor de producție, în cadrul unei orînduirii sociale. Spre deosebire de orînduirile sociale bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, unde aceste schimbări se impun în mod spontan, pe fondul discordanței dintre relațiile de producție și caracterul forțelor de producție, în societatea socialistă perfecționarea relațiilor de producție se înfăptuiește în mod conștient, corespunzător succeselor înregistrate în dezvoltarea forțelor de producție, păstrîndu-se și amplificîndu-se rolul lor de stimulator al progresului economic și social.

La Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Dezvoltarea și modernizarea mijloacelor de producție, a forțelor de producție în general, perfecționarea relațiilor sociale au asigurat creșterea amplitudinii și ridicarea pe o treaptă calitativ superioară a modului de producție socialist din țara noastră.”² Diversificarea și amplificarea industriei, agriculturii, științei și culturii determină noi măsuri de perfecționare a relațiilor de producție și sociale, de asigurare a unei concordanțe cît mai depline între forțele de producție și relațiile sociale — condiție esențială pentru înaintarea societății noastre pe calea socialismului și comunismului.

Legătura dialectică dintre cele două laturi ale modului de producție — descoperită de K. Marx — face posibilă înțelegerea succesiunii modurilor de producție, a înlocuirii unui mod de producție cu altul, înlocuire care se produce cu aceeași necesitate ca și în cazul fenomenelor naturale, ca și a schimbărilor care au loc în domeniul relațiilor de producție în cadrul unei orînduirii sociale. Această legătură reprezintă conținutul *legii concordanței relațiilor de producție cu caracterul și nivelul de dezvoltare a forțelor de producție*.

¹ Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1975, p. 731.

² Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, pag. 59.

Sucesiunea modurilor de producție

Fiecare mod de producție — ca unitate dialectică a forțelor de producție și a relațiilor de producție — este supus unei evoluții continue care pregătește saltul calitativ de trecere la un mod de producție superior.

Forțele de producție ale *comunei primitive* impuneau în mod obiectiv, prin caracterul lor extrem de rudimentar, munca în comun — ca singura posibilitate de supraviețuire — desfășurată cu mijloace de producție proprietate comună și, pe această bază, o repartitie egalitară a produselor. Ele făceau imposibilă obținerea de produse peste strictul necesar existenței, excludeau posibilitatea ca cineva să nu muncească și să trăiască din munca altora. Relațiile de producție ale comunei primitive erau relații de colaborare și ajutor reciproc.

Numai pe măsura dezvoltării forțelor de producție au început să apară forme stabile de comunitate umană, să ia naștere și să se dezvolte diviziunea muncii (la început naturală, după sex și vîrstă) și să se înregistreze anumite creșteri ale productivității muncii. *Prima mare diviziune socială a muncii* — *separarea triburilor de păstori* — a făcut posibilă nu numai obținerea certă a unor produse necesare subzistenței, ci și a unui surplus cu caracter permanent care putea fi schimbat pe alte produse. Treptat, turmele trec din proprietate comună în proprietate individuală, iar schimbul de produse nu se mai face de la trib la trib, ci între indivizi. Forța de muncă capătă posibilitatea de a produce mai mult decît necesarul întreținerii ei, și ca urmare, prizonierii încep să fie transformați în sclavi.

Odată cu *a doua mare diviziune socială a muncii* și cu creșterea corespunzătoare a productivității muncii, sporește aprecierea acordată forței de muncă, iar sclavii încetează de a mai fi simple ajutoare și devin o forță principală de producție. De asemenea, *despărțirea meseriilor de agricultură* a dat naștere producției destinate schimbului, producției de mărfuri și, odată cu ea, comerțului care se desfășoară atît în interiorul comunității, cît și la mari distanțe depășind cadrul local.

Formarea celor două clase antagoniste, stăpînii de sclavi și sclavii, antagonismul ce se manifesta între acestea în procesul producției și al repartitiei produselor au impus crearea unui organism special destinat apărării noilor relații economice — statul sclavagist. Apariția statului sclavagist marchează trecerea de la comuna primitivă la orînduirea sclavagistă, încheierea unei perioade care a durat sute de mii de ani, cea mai lungă din istoria omenirii.

Sclavagismul a apărut acum, aproximativ, 5000 de ani în Egipt și Mesopotamia, acum 4000 de ani în India și mai tîrziu în Grecia (secolul VIII î.e.n.) și în Italia (secolul V î.e.n.). Cu toată aria foarte largă de răspîndire a sclavagismului, forma lui clasică s-a aflat în Grecia și pe teritoriul imperiului roman.

Relațiile de producție ale orînduirii sclavagiste — prima orînduire socială în care a existat exploatarea omului de către om — se bazează pe

proprietatea privată a stăpînului de sclavi asupra mijloacelor de producție și asupra sclavilor pe care îi putea vinde sau ucide.

Sclavagismul a făcut posibilă diviziunea socială a muncii pe o scară mai întinsă, a introdus specializarea diferitelor activități atît în domeniul agricol, cît și în cel al meseriilor, a dus la apariția științei și artei, a creat comerțul mondial. Se formează *a treia mare diviziune socială a muncii*; apare o clasă socială care, fără să participe la producție, devine mijlocitorul de neînlăturat între doi producători — *negustorii*. Odată cu negustorimea și cu dezvoltarea pieței apar și banii de metal, moneda bătută, iar odată cu moneda, un nou mijloc de dominație — de data aceasta strict economic —, capitalul comercial și capitalul de împrumut, dobînda și camăta *.

Banii devin tot mai mult o întruchipare a avuției. Alături însă de averea în mărfuri și în sclavi, de averea în bani, apare și averea în proprietăți funciare private obținute în urma înlăturării cătușelor proprietății comune a ginții sau a tribului asupra pămîntului; acum pămîntul putea fi vîndut ca oricare marfă sau ipotecat, creîndu-se, în mod practic, ruptura între producător și pămînt, lupta pentru obținerea pămîntului fiind acum asociată direct cu permanenta lui înstrăinare.

Relațiile de producție sclavagiste ajung treptat să nu mai corespundă noilor forțe de producție. Împotriva orînduirii sclavagiste se ridicau acum înseși instrumentele economice și extraeconomice pe care ea le crease, contradicțiile proprii a căror soluționare era posibilă numai prin înlocuirea relațiilor de producție respective. Astfel, lipsa totală de interes a sclavilor în producție și în perfecționarea uneltelor, manifestarea opoziției lor față de regimul total inuman de muncă și viață, distrugerea uneltelor, fuga de pe latifundiile sclavagiste, răscoalele directe împotriva stăpînilor de sclavi, contradicția dintre sat și oraș, contradicția dintre micii producători individuali, meseriași și țărani — pe de o parte — și capitalul comercial și cămătăresc — pe de altă parte, slăbirea continuă a forței statului sclavagist etc. au fost cauzele care au impus înlocuirea relațiilor de producție sclavagiste. Sclavul, principalul element al forțelor de producție date, trebuia să fie eliberat de caracterul său de marfă și transformat într-un factor interesat în dezvoltarea producției sociale.

În aceste condiții devenea mult mai eficient ca sclavii să fie eliberați, latifundiile să fie parcelate și împărțite — în anumite condiții de folosință și obligații — țăranilor sau sclavilor eliberați (colonilor). Colonii erau obligați să cultive și pămîntul stăpînului, să plătească anual o sumă de bani sau să dea o parte din recolta obținută pe parcela proprie și să-i efectueze stăpînului anumite servicii; nu aveau dreptul să părăsească par-

* Capitalul comercial a fost prima formă de existență a capitalului. El a avut un rol important în dezvoltarea producției și a schimbului de mărfuri, dar și — alături de capitalul cămătăresc — în acumularea de bogății prin exploatarea sclavilor și a micilor producători.

celele lucrate și puteau fi vânduți odată cu acestea. Încă în sinul orînduirii sclavagiste apăreau astfel germenii orînduirii feudale.

Relațiile de producție ale orînduirii *feudale*, relații de exploatare, caracterizate prin proprietatea privată a feudalului asupra mijloacelor de producție, îndeosebi asupra pămîntului, și prin proprietatea incompletă asupra țaranului iobag, au reprezentat cadrul dezvoltării în continuare a forțelor de producție. Deși inițial, orînduirea feudală a cunoscut o dezvoltare a economiei naturale, treptat, odată cu adîncirea diviziunii muncii în activitatea agricolă și cu apariția la sate a unor ateliere legate direct de munca agricolă, odată cu dezvoltarea micii producții de mărfuri la orașe și a schimbului, a descoperirii de noi piețe și a unor noi căi de transport, a întăririi capitalului comercial și a celui cămătăresc se înregistrează o creștere continuă a producției de mărfuri.

Dezvoltarea producției de mărfuri imprimă o evoluție specifică relațiilor de producție în cadrul orînduirii feudale, determinînd în partea finală a acesteia apariția elementelor economice ale orînduirii capitaliste. Astfel, evoluția *rentei funciare* — care a îmbrăcat succesiv forma *rentei în muncă*, a *rentei în produse* și a *rentei în bani* — oglindește procesul de apariție, maturizare și decădere a relațiilor feudale, dar și extinderea tot mai mare pe care a cunoscut-o producția de mărfuri.

Conflictul social fundamental din societatea feudală — contradicția antagonistă dintre iobagi și stăpîinii feudali —, asociat cu opoziția meșteșugarilor și comercianților orașelor față de restricțiile feudale, dar în special cu lupta tinerei burghezii interesată în libertatea investiției de capital, a existenței forței de muncă liberă și în formarea pieței interne naționale, a constituit principala cauză a loviturilor primite de modul de producție feudal și, în final, a înlăturării lui. Concret, noile relații de producție capitaliste au apărut în sinul orînduirii feudale; ceea ce se impunea acum, era înlocuirea totală a vechilor relații de producție și, prin aceasta, să se creeze cîmp liber dezvoltării forțelor de producție, lucru posibil la acel stadiu prin cucerirea de către burghezie și a puterii politice, alături de cea economică pe care o deținea. De exemplu, revoluția burgheză din Franța (1789—1794) a lichidat proprietatea feudală asupra pămîntului și privilegiile feudale, a deschis cîmp liber relațiilor de producție capitaliste.

Capitalismul reprezintă o orînduire socială care se caracterizează prin : a) existența proprietății privat-capitaliste asupra mijloacelor de producție; b) existența a două clase sociale fundamentale : *burghezia* sau clasa capitaliștilor, care sînt proprietarii mijloacelor de producție și *proletariatul* sau clasa muncitorilor salariați, clasă de oameni liberi din punct de vedere juridic, dar lipsiți de mijloace de producție și de subzistență, deci nevoiți să-și vîndă mereu forța de muncă capitaliștilor; c) existența forței de muncă ca marfă.

Capitalismul a apărut în Europa Occidentală în secolul al XV-lea și s-a dezvoltat în secolele următoare, devenind un sistem economic mondial la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

În dezvoltarea orînduirii capitaliste distingem următoarele stadii :

1. *Stadiul premonopolist*, care durează pînă la instaurarea dominației monopolurilor (în Europa Occidentală, sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea). În acest stadiu se trece la făurirea mării industriei mecanizate, se creează baza tehnico-materială a capitalismului. Piața internă se consolidează pe deplin. Trăsătura dominantă a acestui stadiu este libera concurență care exercită o puternică înrîurire asupra tuturor laturilor vieții social-economice.

Prin natura lor relațiile de producție capitaliste sînt superioare celor feudale, favorizînd dezvoltarea forțelor de producție, sporirea productivității muncii. Are loc o creștere a gradului de concentrare și centralizare a capitalului în mîinile unui număr tot mai restrîns din membrii societății, care reușesc, în virtutea faptului că sînt proprietari ai mijloacelor de producție, să-și însușească în mod gratuit o parte tot mai mare din produsele muncii celor deposedați și lipsiți de mijloace de producție. Scopul producției îl constituie obținerea plusvalorii, adică a valorii create de muncitorul productiv peste valoarea forței sale de muncă și însușită gratuit de către capitaliști.

2. *Stadiul monopolist sau imperialismul*. Ca urmare a creșterii gradului de concentrare și centralizare a producției și a capitalului se ajunge la apariția *societăților pe acțiuni*, a *uniunilor monopoliste ale capitaliștilor*. Domanția monopolurilor este trăsătura esențială a acestui nou stadiu în care intră capitalismul la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

În imperialism, contradicțiile capitalismului se ascut într-o mai mare măsură, capătă o mare profunzime, impunînd în mod obiectiv înlocuirea pe cale revoluționară a relațiilor de producție capitaliste cu relații de producție noi, care să stimuleze dezvoltarea forțelor de producție, progresul social.

Capitalismul monopolist de stat este treapta actuală de dominație a capitalismului monopolist, treaptă caracterizată prin îngemănarea forței monopolurilor și a statului în scopul maximizării profitului și al salvării societății capitaliste; este capitalismul aflat în perioada crizei sale de sistem, a apariției și dezvoltării impetuoase a socialismului, a prăbușirii colonialismului, a agravării contradicțiilor capitalismului și a apariției altora noi.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — care a inaugurat o nouă eră în istoria omenirii, deschizînd calea revoluțiilor proletare, a construirii societății socialiste — ca și victoria revoluțiilor proletare într-un șir de țări din Europa, Asia și America Latină, au demonstrat pe deplin

că desfășurarea revoluției socialiste este rezultatul necesar, obiectiv al dezvoltării sociale.

Noua orînduire, *orînduirea socialistă*, este singura în măsură să asigure progresul rapid al forțelor de producție, progresul tuturor popoarelor. Așa cum se arată în Programul Partidului Comunist Român, experiența istorică demonstrează că nimic și nimeni nu poate anihila acțiunea inexorabilă a legilor dezvoltării sociale. Societatea își urmează cursul ei obiectiv.

Caracterul obiectiv al legilor economice Numeroasele fenomene și procese economice întâlnite în viața reală — manifestări concrete ale relațiilor de producție — nu se desfășoară la întâmplare, ci pe baza anumitor legi economice proprii lor.

Fenomenul economic — ca și cel fizic, chimic etc. — este accesibil în mod nemijlocit cunoașterii noastre, poate fi cunoscut pe cale empirică (profit, salariu, vânzare-cumpărare etc.). El se caracterizează printr-o bogăție de amănunte, de elemente individuale exterioare și vremelnice, este supus în timp și în spațiu unor transformări cantitative și calitative cunoscute sub denumirea de procese economice. Aceste transformări sînt cauzate atît de contradicțiile interne proprii fenomenului, cît și de cele datorate relațiilor de interdependență cu alte procese economice.

Dar orice fenomen, deci și cel economic, este manifestarea exterioară a unei esențe, de o relativă stabilitate, care implică o legătură cauzală interioară și care poate fi cunoscută numai pe calea gîndirii. Fenomenul nu coincide niciodată pe deplin și nemijlocit cu esența, altfel, cum spunea K. Marx, orice știință ar fi de prisos. Mergînd de la fenomen la esență, K. Marx a evidențiat producția bunurilor materiale drept bază a existenței și evoluției societății omenesci, forma de proprietate asupra mijloacelor de producție ca bază a relațiilor de producție, esența și mecanismul exploatarei capitaliste etc.

Legăturile izvorite din natura internă, din esența și evoluția aceluiași proces sau fenomen economic, din procese sau fenomene diferite sînt reflectate în planul cunoașterii prin formularea lor ca legi economice, legi ale economiei politice.

Legea economică reprezintă legăturile esențiale, necesare, generale, repetabile și relativ stabile ale fenomenelor și proceselor economice ; exprimă tendința generală de evoluție a fenomenelor din domeniul respectiv. Ca expresie a legăturilor generale, legea economică include ceea ce este comun fenomenelor economice individuale, legături care se manifestă numai în cazul stabilității și repetabilității condițiilor — sînt relativ stabile. Schimbarea condițiilor modifică manifestarea legii, poate duce la un alt mod de desfășurare a procesului, amîină sau chiar împiedică acțiunea legii.

Legile economice, ca și legile naturii, au un caracter obiectiv, exprimă relații ce există independent de voința și conștiința oamenilor. Oamenii nu pot anula sau modifica legile economice, dar cunoscîndu-le

pot să acționeze în conformitate cu acestea și să obțină astfel rezultatele voite. Spre deosebire de orînduirile în care există clase sociale antagoniste și unde legile economice acționează ca forțe oarbe care domină activitatea oamenilor, unde posibilitatea folosirii legilor este limitată, în orînduirea socialistă oamenii nu mai sînt obiectul acțiunii oarbe a legităților sociale obiective ; ei sînt chemați să folosească în mod conștient aceste legități, să acționeze în concordanță cu ele, să le dirijeze în scopul dezvoltării societății omenesci, corespunzător concepției noi, materialist-dialectice, despre lume și viață. Posibilitatea folosirii legilor economice este dată de proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, proprietate care determină unitatea de voință și acțiune a membrilor societății.

Dacă privim legile economice prin prisma caracterului istoric al relațiilor pe care le exprimă, ele pot fi grupate sintetic în : a) *legi generale*, care acționează în toate orînduirile sociale, dar acțiunea lor îmbracă forme specifice, corespunzătoare naturii fiecărei orînduiri sociale ; b) *legi comune mai multor orînduiri* ; ca și cele de la punctul a), acestea se particularizează ca acțiune și manifestare de la o orînduire la alta ; c) *legi specifice unei anumite orînduiri sociale* și care-și încetează existența odată cu înlocuirea relațiilor de producție care le-au generat.

Așa cum procesele și fenomenele economice nu se desfășoară izolat unele de altele, ci se influențează și se condiționează reciproc, la fel și legile economice nu acționează rupt unele de altele, ci dimpotrivă se încadrează într-un ansamblu unitar alcătuit dintr-un *sistem de legi*, expresie a legăturilor dintre elementele relațiilor din sferele producției, repartiției, schimbului și consumului.

Definirea economiei politice revoluționare a clasei muncitoare *Economia politică a clasei muncitoare este o știință socială care studiază relațiile economice dintre oameni, legile economice care guvernează producția, repartiția, schimbul și consumul pe diferite trepte de dezvoltare a societății omenesci.* Economia politică este deci o știință istorică, în sensul că studiază relațiile de producție în procesul apariției, evoluției și înlocuirii lor. Ea evidențiază caracterul perimat al relațiilor de producție capitaliste, superioritatea și viabilitatea celor socialiste.

Avînd ca obiect de studiu relațiile economice, economia politică nu face abstracție de forțele de producție care le determină, de influența pe care relațiile economice o au asupra forțelor de producție. În fapt, relațiile de producție nu reprezintă decît cadrul de existență și acțiune a forțelor de producție, elementul modelator al acestei acțiuni și al eficienței ei sociale.

Economia politică marxist-leninistă nu este o știință constatativă, contemplativă, ci o știință de acțiune cu scopuri practice în perfecționarea și transformarea realității, cu un profund caracter militant.

Economia politică este baza teoretică a celorlalte științe economice, furnizează concluzii științifice cu valabilitate generală pentru întreaga economie, implicit pentru dezvoltarea și perfecționarea forțelor de producție.

Economia politică are — prin însuși obiectul ei de studiu — un caracter de clasă. Ea apără și promovează interesele clasei pe care o reprezintă. Aceasta înseamnă că în societatea capitalistă nu poate exista o singură economie politică care să apere interesele atât ale burgheziei exploatare, cât și ale proletariatului exploatat. În capitalism există o economie politică burgheză și o economie politică a proletariatului.

Caracterul de clasă al economiei politice nu intră, în orice condiții, în contradicție cu caracterul ei științific. Caracterul științific sau neștiințific al unei teorii economice depinde de interesele de clasă pe care le susține, dacă clasa respectivă este progresistă, interesată în dezvoltarea societății în progresul social sau, dimpotrivă, este o clasă retrogradă, conservatoare sau reacționară. Singura economie politică consecvent științifică este economia politică marxist-leninistă, economia politică revoluționară a clasei muncitoare; între interesele clasei muncitoare pe care ea le promovează, adevărul istoric și tendințele obiective ale dezvoltării societății omenești există o concordanță deplină; în aceasta constă forța ei mobilizatoare și transformatoare.

Economia politică și politica economică Forma de proprietate asupra mijloacelor de producție și, în funcție de ea, rolul și locul pe care membrii societății îl ocupă în producția socială, generează interesele specifice, interese care se traduc în acțiuni ce vizează îndeplinirea lor. Principala condiție a exercitării acțiunilor corespunzătoare, la scara ansamblului sistemului social, este deținerea puterii politice, adică a funcției de conducere centrală exercitată de clasa dominantă, funcție concretizată în organizarea ansamblului acțiunilor sociale și care include și mijloacele folosite în realizarea obiectivelor, în apărarea intereselor proprii.

Exercitarea funcției politice se situează pe planul acțiunii. Ea are ca rezultat o transformare reală, obținută prin folosirea mijloacelor de acțiune directă sau indirectă ce-i stau la dispoziție și corespunzătoare obiectivelor anticipate și proiectate pe baza sistemului de idei, concepții ale clasei dominante.

În sens mai larg, ca funcție integratoare de conducere și organizare, politicul se poate referi și la domenii mai strict limitate. În acest sens, oprindu-ne la sfera economiei, se poate evidenția distinct politica industrială, politica agrară, politica vamală, politica financiară, politica

valutară, politica demografică și de folosire a forței de muncă, politica în domeniul ridicării nivelului de trai, politica de promovare a științei și a progresului tehnic etc. etc. Toate aceste domenii de acțiune sînt integrate în denumirea generică de *politică economică*.

Pornind de la definirea generală a politicii, ca formă de organizare și conducere, de asigurare a ordinii interioare unei comunități umane, ca sferă de activitate ce include în vederea exercitării ei și mijloacele și metodele folosite în îndeplinirea obiectivelor, putem spune că politica economică — avînd la bază principiile și normele care călăuzesc viața economică a unui stat — poate fi definită ca o *activitate integratoare de organizare, conducere și orientare a vieții economice, desfășurată cu ajutorul unor mijloace și metode* — înainte de toate economice, dar și juridice, morale etc. — *corespunzătoare influențării activității economice atât pe plan intern, cât și în relațiile internaționale*. Politica economică este stabilită de clasa socială care exercită puterea politică și economică în stat, de partidul său.

Relațiile de producție constituie baza economică a societății, bază ce generează o suprastructură ideologică și care include și ideile și relațiile politice, juridice, morale etc., ca și instituțiile corespunzătoare lor. Studiarea și cunoașterea proceselor economice, a legilor economice obiective asigură elaborarea unei politici economice fundamentate. De fapt, politica economică concretizează folosirea conștiinței a legilor economice, arată gradul de cunoaștere și stăpînire a proceselor studiate de economia politică. Tocmai în acest sens, politica economică — în funcție de caracterul ei științific sau neștiințific — poate să favorizeze sau să frîneze dezvoltarea economică, să asigure buna și eficienta funcționare a mecanismului economic sau, dimpotrivă, să împiedice acest curs.

Deși determinată, în esență, de natura orînduirii sociale, de legile economice care acționează în societate și de interesele claselor sociale dominante, politica economică este diferită de la un stat la altul, în funcție de condițiile concrete, de etapele pe care le parcurge societatea.

În societatea capitalistă, proprietatea privat-capitalistă asupra mijloacelor de producție, contradicțiile de interese fac imposibilă elaborarea unei politici economice unitare la scara economiei naționale. Numai în socialism, pe baza proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție (care creează economia socialistă unitară și omogenizarea intereselor fundamentale ale membrilor societății), este posibilă elaborarea unei politici economice la nivelul economiei naționale. Numai în această orînduire socială, politica economică este principala componentă a funcționării întregului mecanism economic la scară națională, corelînd și potențînd toate instrumentele acestui mecanism.

Trăsăturile definitive ale politicii economice a Partidului Comunist Român

Politica economică a Partidului Comunist Român, concretizată în sistemul de conducere și planificare, în modelarea concretă a mecanismului economic — corespunzător scopului și etapei parcurse —, în organizarea producției și a muncii la scară socială, în mobilizarea maximă a resurselor materiale și umane interne și folosirea lor cu cea mai înaltă eficiență, în ridicarea sistematică a nivelului de trai al oamenilor muncii, în reglementarea relațiilor economice externe ale României, este subordonată scopului fundamental al actualei etape pe care o parcurge țara noastră, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea ei spre comunism.

Politica economică a Partidului Comunist Român are la bază gândirea novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, fundamentată pe studierea atentă a legilor obiective ale dezvoltării sociale, a întregii realități și evoluții a situației internaționale. Conform viziunii sale asupra unității dialectice dintre economic și politic, tovarășul Nicolae Ceaușescu a determinat ca politica economică a partidului nostru să capete un puternic caracter transformator, să devină o uriașă forță de organizare și conducere a activității economice, de previzionare științifică a evoluției României socialiste.

Faptul că politica economică a Partidului Comunist Român este fundamentată pe cunoașterea cerințelor legilor economice obiective și a particularităților acțiunii lor în fiecare etapă, pe cunoașterea concretă a realităților interne și internaționale, îi conferă un caracter științific.

În politica economică a partidului nostru, caracterul științific se împletește organic cu caracterul ei creator, original. Evidențiindu-se prin realismul său, prin estimarea precisă a factorilor și condițiilor interne și internaționale de care se ține seama în elaborarea ei, politica economică a P.C.R. conturează un exemplu viu de dezvoltare creatoare a adevărurilor generale, universal valabile ale construcției socialiste.

De asemenea, politica economică a partidului nostru se caracterizează prin fermitate, consecvență; nu este o politică conjuncturală. Ea se bazează pe principii bine fundamentate, pe norme juridice care reglementează comportarea tuturor organismelor sociale și modul de folosire a instrumentelor mecanismului economic (sistemul de prețuri, creditul bancar, autogestiunea economico-financiară etc.). Se urmărește în mod consecvent continuarea susținută a industrializării țării, modernizarea agriculturii, repartizarea teritorială rațională a forțelor de producție, creșterea produsului social și a venitului național, accentuarea laturilor calitative ale activității economice, ridicarea continuă a nivelului de trai al poporului, promovarea științei și a progresului tehnic, modernizarea structurii economiei naționale, perfecționarea relațiilor de producție și sociale, conducerea și organizarea științifică a societății.

Programul Partidului Comunist Român stabilește, pe baze științifice, coordonatele și obiectivele principale ale politicii noastre economice. El dă răspunsuri clare și ferme la multiplele probleme ale progresului economic și social, întărește încrederea poporului în cauza socialismului, îl înarmează cu priceperea de a minui concret și eficient instrumentele economice, în funcție de condițiile istorice, sociale și naționale specifice și de revoluția tehnico-științifică contemporană.

Politica economică a partidului și statului nostru este o politică elaborată cu participarea maselor largi — atrase și organizate într-un cadru democratic instituționalizat —, politică îmbrățișată de masele largi și tradusă de ele în viață.

2. MOMENTE DIN ISTORIA GÎNDIRII ECONOMICE

Din cele mai vechi timpuri s-a impus necesitatea cunoașterii proceselor și fenomenelor economice. Gîndirea economică a apărut și s-a dezvoltat în strînsă legătură cu condițiile vieții materiale, cu ideile filozofice, politice, juridice, sociale, istorice din perioada respectivă.

Inceputurile economiei politice ca știință

Cu toate elementele valoroase aduse de gîndirea economică de-a lungul evoluției ei, economia politică* s-a constituit ca știință de-sine-stătătoare — cu obiect și metode proprii de cercetare — în perioada cuprinsă între mijlocul secolului al XVII-lea și primele decenii ale secolului al XIX-lea, perioadă caracterizată prin ascensiunea și consolidarea burgheziei, a capitalismului în Anglia și Franța — țările cele mai dezvoltate din punct de vedere economic în acel timp.

Desprinderea gîndirii economice de alte forme ale conștiinței sociale, ca știință aparte, a fost favorizată de puternica dezvoltare a forțelor de producție — în special în perioada revoluției industriale** —, de creșterea și diversificarea producției și schimbului de mărfuri, de necesitatea cunoașterii proceselor economice, ca și de considerente ideologice și politice în lupta împotriva feudalismului.

* Denumirea de economie politică provine din cuvintele grecești: oikos = casă, gospodărie, nomos = lege și polis = cetate, oraș, societate.

** Procesul de trecere de la munca bazată pe tehnica manuală la cea bazată pe folosirea mașinilor, și care a dat naștere mării industrii prin care capitalismul și-a creat propria sa bază tehnico-materială și a învins definitiv formele de producție pre-capitaliste; acest proces s-a desfășurat inițial în Anglia, în perioada dintre ultima treime a sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea.

Apărută ca economie politică a unei orînduiri sociale, a capitalismului, — numită de F. Engels economie politică în sens restrîns —, ea și-a extins treptat cercetarea și asupra formațiunilor sociale precapitaliste, precum și asupra formațiunii comuniste, cu cele două faze ale sale — socialismul și comunismul deplin —, devenind economia politică în sens larg.

Principalii întemeietori ai economiei politice ca știință au fost William Petty (1623—1687), Adam Smith (1723—1790) și David Ricardo (1772—1823) în Anglia, și François Quesnay (1694—1774) și Anne Robert Jacques Turgot (1722—1781) în Franța. Acești gînditori au fost reprezentanții de seamă ai școlii clasice a economiei politice burgheze. În opera lor se conturează obiectul și metoda de cercetare proprii economiei politice, se elaborează și se analizează un sistem de categorii și noțiuni proprii acestei științe, se descoperă legi ale producției, schimbului și repartiției în societatea capitalistă. *Economia politică burgheză clasică* a avut un caracter progresist și științific. Îndreptată împotriva feudalismului și a limitărilor pe care acesta le impunea producției, schimbului și repartiției, ea a studiat esența proceselor și fenomenelor economice din vremea respectivă, a dezvăluit legăturile mișcării lor.

Dintre problemele abordate de economia politică de-a lungul evoluției ei, cea care s-a impus pe primul plan al cercetărilor și al disputelor de idei a fost *teoria valorii* și, legat de ea, cea a *plusvalorii* și *profitului*. Modul de definire a valorii a fost în toate cazurile punctul de plecare în definirea și interpretarea altor categorii economice importante ca : salariu, profit, rentă, capital etc.

W. Petty formulează pentru prima dată ideea că la baza schimbului de mărfuri stă valoarea și că substanța valorii este munca omenească încorporată în marfă. La fel, găsim la el idei despre plusvaloare (ca plus de valoare obținută peste cheltuieli — dar denumită impropriu rentă funciară), despre prețul pămîntului, despre cantitatea de bani necesară circulației mărfurilor. În mod greșit, el considera că numai munca de extragere a metalelor prețioase este direct producătoare de valoare și că mărimea valorii este dată de timpul de muncă individual.

A. Smith aduce o contribuție însemnată la dezvoltarea teoriei valorii-muncă — arătînd că izvorul valorii este munca, indiferent de ramura de producție în care este cheltuită — și se apropie de înțelegerea izvorului plusvalorii, precizînd că profitul capitalist și renta funciară sînt reținute din produsul creat de muncitori. Întrucît nu poate să pună de acord unele procese din capitalism cu teoria valorii-muncă, el emite și teorii eronate, conform cărora valoarea ar fi dată de suma veniturilor : salariu, profit, rentă. Evident, se confunda procesul de repartiție a valorii cu cel de creare a valorii.

D. Ricardo dezvoltă elementele științifice din opera lui A. Smith. El este consecvent în susținerea teoriei că singurul izvor al valorii este

munca, teorie prin prisma căreia prezintă toate noțiunile, categoriile și procesele economice, fără însă a reuși să pună de acord teoria valorii-muncă cu profitul mijlociu și cu renta funciară de pe terenurile cele mai puțin fertile. El arată în mod corespunzător că veniturile tuturor claselor sociale au o singură sursă — valoarea creată de munca omenească —, și că sporirea părții de valoare însușită de o clasă nu se poate face decît în detrimentul celorlalte.

Cu toate progresele înregistrate de economia politică burgheză, ea avea încă numeroase probleme confuze, neabordate sau nerezolvate — inclusiv în domeniul teoriei valorii —, fapt care a permis economiștilor burghezi vulgari să critice și să renunțe la teoria valorii-muncă și la alte elemente științifice existente la școala clasică burgheză. *Economia politică vulgară*, apărută în perioada în care contradicția dintre proletariat și burghezie trecea pe primul plan, se caracterizează printr-un conținut apologetic la adresa capitalismului ; propovăduiește „armonia“ între clasele societății capitaliste, ascunde exploatarea omului de către om. Odată cu apariția marxismului, economia politică vulgară și-a pus ca sarcină principală „combaterea“ acestuia, iar după al doilea război mondial s-a amplificat caracterul ei anticomunist.

Idei din gîndirea economică românească

Pe teritoriul patriei noastre gîndirea economică a apărut din timpuri îndepărtate. O gîndire economică relativ încheată, fără a se constitui însă în știință de-sine-stătătoare, apare abia în timpul societății feudale.

Dintre cei în ale căror scrieri au fost abordate și probleme economico-sociale, un loc deosebit îl ocupă Dimitrie Cantemir (1673—1723). Orînduirea feudală din Țările Române din vremea lui Dimitrie Cantemir nu era perimată, oferea încă resurse de dezvoltare. Exploatarea internă feudală se îmbina cu exploatarea și jaful străin care amplificau contradicțiile acestei orînduiri și conflictele sociale.

Acesta era cadrul în care Dimitrie Cantemir analizează în lucrările sale — în special în „Descriptio Moldaviae“ (1716) — istoria poporului român, raporturile economice, sociale și politice și fundamentează ideea potrivit căreia principala piedică a progresului era dominația și exploatarea străină. El consideră că una din condițiile victoriei în lupta împotriva jugului străin o constituie unitatea politică a tuturor teritoriilor locuite de descendenții daco-romanilor. În mod just aprecia că dobîndirea independenței ar da posibilitatea dezvoltării economice și îmbunătățirii traiului locuitorilor. D. Cantemir formulează o serie de idei prețioase în legătură cu exploatarea bogățiilor subsolului, cu sporirea producției agricole, cu dezvoltarea unui comerț autohton și eficient pentru țară, care să oprească scurgerea bogățiilor în afară.

În perioada premergătoare apariției marxismului, cel mai înaintat curent din gândirea social-economică românească a fost curentul democrat-revoluționar. Revoluționarii de la 1848 militau pentru înlocuirea vechilor relații feudale, desființarea marii proprietăți funciare feudale și lichidarea tuturor servituților, cucerirea puterii politice de către tinăra burghezie în ascensiune. Ei cereau să se renunțe la îngrădirile impuse de Regulamentul organic*, să fie introduse legi și instituții care să corespundă cerințelor poporului român, nevoilor dezvoltării țării. Dintre ideile progresiste susținute se cuvine a fi menționate și cele referitoare la necesitatea dezvoltării activității industriale, a comerțului, finanțelor, a intensificării schimburilor economice între țările române, precum și cu alte state. Un loc central în gândirea lor ocupă lupta pentru eliberarea de sub dominația marilor puteri și realizarea unității naționale.

Cel mai ilustru reprezentant al curentului revoluționar de la 1848 a fost Nicolae Bălcescu (1819—1852), „figura cea mai luminoasă, gânditor social de talie europeană, ale cărui lucrări demonstrează o concepție foarte avansată pentru vremea sa cu privire la problemele fundamentale ale dezvoltării societății, ale îmbunătățirii destinului poporului român”¹. Analizele economico-sociale întreprinse de N. Bălcescu au o deosebită valoare teoretică, unele din ele prefigurând pe cele întreprinse de K. Marx. N. Bălcescu înțelege caracterul logic al progresului societății și locul determinant al economicului, al maselor populare în făurirea istoriei. Înțelegerea relațiilor de proprietate ca bază a relațiilor de producție este fundamentată pe ideea că numai munca creează valoarea, că veniturile clasei feudale au ca izvor munca neplătită a țăranilor, că munca liberă este mult mai productivă decât cea silită, permițându-i să desprindă concluzia necesității obiective a înlăturării marii proprietăți feudale.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, perioada ascensiunii burgheziei în țara noastră, problemele fundamentale ale progresului se refereau la lupta împotriva relațiilor de producție feudale, la extinderea raporturilor (de producție) capitaliste și, asociate cu acestea, dezvoltarea și diversificarea economiei naționale, desăvârșirea unității politice a poporului român, dobândirea independenței de stat. În centrul acestora se afla crearea și dezvoltarea unei puternice industrii naționale, problemă în jurul căreia s-a desfășurat o asiduă luptă de idei.

Reprezentanții moșierimii promovau ideea unei economii exclusiv sau preponderent agricole, subordonate politicii economice a statului,

* Recomandăm consultarea aprecierilor făcute de K. Marx în legătură cu *Regulamentul organic*, în K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 248—250.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, pag. 292.

intereselor marii moșierimi. Ei susțineau pătrunderea în țară a capitalului străin și se ridicau împotriva măsurilor pentru dezvoltarea unei industrii autohtone, invocau tot felul de argumente contra necesității și posibilității creării unei puternice industrii naționale.

În aceste condiții, reprezentanții burgheziei industriale susțineau ideile progresiste, înaintate, din care se detașează net teoria industrializării, care implică asigurarea independenței economice a țării. Principalii ei susținători au fost *Dionisie Pop Marțian* (1829—1865), *Petru S. Aurelian* (1833—1909) și *Alexandru D. Xenopol* (1847—1920), ale căror scrieri conțin ideile izvorite din necesitățile economiei românești reprezentate, pe plan social, de burghezia în ascensiune.

În sprijinul teoriei industrializării ei folosesc teze de bază ale economiei politice (teoria valorii-muncă, a productivității muncii și a factorilor creșterii ei, teoria reproducției, a piețelor, a acumulării) și dau răspunsuri argumentate științific la așa-zisele cauze care făceau imposibilă dezvoltarea industrială a României (lipsa de materii prime, de forță de muncă calificată, de tradiții, de piețe, de capital).

Către sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea creșterea numerică a clasei muncitoare și sporirea influenței ei economice și politice, formarea primelor cercuri socialiste și folosirea tradițiilor progresiste din gândirea economică românească au reprezentat cadrul favorabil răspîndirii și dezvoltării economiei politice a clasei muncitoare; au fost efectuate numeroase traduceri din lucrările lui K. Marx și F. Engels și au fost elaborate noi lucrări pornindu-se de la particularitățile social-politice ale României. Un exemplu remarcabil îl constituie lucrările lui C. Dobrogeanu-Gherea (1855—1920) „Karl Marx și economiștii noștri” și „Ce vor socialiștii români”.

În atenția economiștilor marxiști din această perioadă stăteau problemele agriculturii, ale creării și dezvoltării industriei, ale situației clasei muncitoare.

Subliniem marea importanță pentru viitorul României a făuririi statului național unitar român, a unirii de la 1918, care, așa cum arată secretarul general al partidului nostru, „a răspuns cerințelor și legilor obiective ale dezvoltării sociale”, acțiune în care burghezia, „cu toate limitele sale de clasă, a avut un rol de seamă, acționînd în sensul cerințelor obiective ale dezvoltării istorice. Totodată, trebuie subliniat că rolul hotărîtor în înfăptuirea Unirii l-au avut proletariatul, ce se afirma tot mai puternic pe arena politică a societății, mișcarea muncitorească și socialistă, precum și masele țăranimii, care legau de Unire atît nădejdea eliberării naționale, cît și a eliberării sociale.”¹

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 269, 274.

Revoluția săvârșită de K. Marx și F. Engels în economia politică. Contribuția lui V. I. Lenin la dezvoltarea economiei politice

Karl Marx (1818—1883) și *Friedrich Engels* (1820—1895) sînt întemeietorii *economiei politice a clasei muncitoare*, consecvent științifică — economie politică marxistă.

Economia politică a clasei muncitoare a apărut atunci cînd capitalismul se statornicise în Anglia, Franța, Germania, Italia, S.U.A., iar proletariatul devenise o clasă de-sine-stătătoare, cînd contradicțiile acestei societăți începuseră să se manifeste vizibil pe plan economic, social și politic, dînd naștere la grave conflicte. Sînt condițiile în care economiștii burghezi treceau deschis pe poziții apologetice de apărare a capitalismului și de vulgarizare a economiei politice.

Pornind de la tot ce crease mai bun filozofia clasică germană, economia politică clasică engleză și gîndirea socialiștilor utopici francezi, considerate pe drept cuvînt ca izvoare teoretice ale marxismului, Marx și Engels au meritul de a fi înfăptuit o revoluție în domeniul științelor sociale, inclusiv în cel al economiei politice.

K. Marx și F. Engels au demonstrat că modul de producție a bunurilor materiale constituie principala forță a dezvoltării societății și, prin aceasta, și caracterul istoricește trecător al capitalismului. Acolo unde economiștii burghezi vedeau doar raporturi între lucruri, Marx și Engels au dezvăluit relații între oameni, demonstrînd că sarcina economiei politice este tocmai studierea relațiilor de producție, a legilor economice care guvernează producția, repartitia, schimbul și consumul pe diferite trepte de dezvoltare a societății omenești.

Opera fundamentală a lui K. Marx, în care acesta a studiat deosebit de amplu și profund societatea capitalistă, este „Capitalul”, o operă științifică epocală în care se concretizează revoluția săvârșită de el în domeniul gîndirii economice, filozofice și social-politice.

Studierea modului de producție capitalist este începută de K. Marx cu analiza mărfaei, apreciată ca celulă a societății capitaliste, ca germene al contradicțiilor acestui mod de producție.

K. Marx are meritul de a fi descoperit dublul caracter al muncii producătoare de mărfuri — muncă concretă și muncă abstractă — și legătura de determinare a acestora cu cele două laturi ale mărfaei — valoarea de întrebuințare și valoarea. Definind valoarea ca un raport social între producătorii ce-și schimbă între ei mărfurile și extinzînd, pe această bază, analiza asupra forței de muncă ca marfă, K. Marx dezvăluie esența și mecanismul exploatarei capitaliste. El prezintă izvorul capitalului ca fiind plusvaloarea acumulată, parte din produsul muncii însușită gratuit de către capitalist și folosită mai departe pentru exploatarea proletariatului.

Teoria plusvalorii — ca teorie ce explică producerea și împărțirea plusvalorii între diferite categorii de exploatatori, folosirea ei, legea plusvalorii ca lege economică fundamentală, absolută a capitalismului — reprezintă cheia de boltă a învățaturii economice a lui Marx. Analizînd legea generală a acumulării capitaliste, K. Marx a dezvăluit contradicția fundamentală a capitalismului — contradicția dintre caracterul tot mai social al producției și însușirea privat-capitalistă a produselor — și tendința istorică a acestei acumulări. „Odată cu micșorarea continuă a numărului magnaților capitalului, care uzurpă și monopolizează toate avantajele acestui proces de transformare*”, cresc mizeria, asuprirea, înrobirea, degradarea, exploatarea, dar și revolta clasei muncitoare, al cărei număr sporește neîncetat și care este educată, unită și organizată prin însuși mecanismul procesului de producție capitalist. Monopolul capitalului devine o cătușă prin modul de producție care a înflorit odată cu el și prin el. Centralizarea mijloacelor de producție și socializarea muncii ajung la un punct la care devin incompatibile cu învelișul lor capitalist. Acesta este sfărmat. Proprietății private capitaliste i-a sunat ceasul. Expropriatorii sînt expropriati¹. Conținutul învățaturii economice a lui Marx este, cum spunea V. I. Lenin, cercetarea relațiilor de producție ale unei societăți anumite, istoricește determinate, în procesul lor de naștere, dezvoltare și decădere, adică ale societății capitaliste.

Teoria economică a lui K. Marx cuprinde idei de o inestimabilă valoare științifică cu privire la organizarea și conducerea societății socialiste și comuniste, la repartitia după muncă în prima fază a societății comuniste și după nevoi în faza sa superioară, cu privire la planificarea activității economico-sociale și la înfăptuirea reproducției socialiste lărgite. Ea a înarmat proletariatul și masele muncitoare de pretutindeni împotriva exploatarei și asupririi de orice fel, a format, împreună cu materialismul dialectic și istoric și cu socialismul științific, ideologia clasei muncitoare, a partidelor comuniste.

Economia politică marxistă a fost dezvoltată și îmbogățită de *Vladimir Ilici Lenin* (1870—1924), care a studiat fenomenele imperialismului și ale crizei generale a capitalismului. Principala lucrare a lui V. I. Lenin pe această temă este „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului”, lucrare care ne apare în mod cu totul justificat drept o continuare a „Capitalului” lui K. Marx.

În același timp, V. I. Lenin a fundamentat din punct de vedere teoretic multe probleme ale construcției socialiste și comuniste, probleme a căror abordare corectă nu era posibilă înainte de victoria revoluției

* K. Marx se referă la transformarea mijloacelor de muncă în instrumente ce nu pot fi folosite decît în comun, ca mijloace de producție ale unei munci sociale combinate.

¹ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, în K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 765—766.

proletare și trecerea practică la construirea socialismului. Dintre principalele probleme tratate de V. I. Lenin amintim : necesitatea și sursele industrializării socialiste, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și reorganizarea socialistă a agriculturii, organizarea pe baze economice a relațiilor dintre oraș și sat și, în genere, folosirea relațiilor marfă — bani, problema cointeresării materiale și morale, noua atitudine față de muncă, probleme ale organizării și conducerii societății socialiste, ale lichidării decalajelor economice dintre țări etc.

Lucrările lui V.I. Lenin, traduse în întregime în limba română, în mai multe ediții, au constituit un nesecat izvor de învățăminte, de înarmare teoretică de principiu în lupta unită a tuturor maselor muncitoare împotriva exploatării și asupririi, pentru construirea socialismului și comunismului.

Așa cum au subliniat de nenumărate ori K. Marx, F. Engels și V.I. Lenin, învățătura lor nu este o dogmă ci o călăuză în acțiune ; ei cereau îmbogățirea și dezvoltarea ei în raport cu schimbările neîntrerupte ale vieții, ale practicii luptei sociale. Această sarcină o îndeplinesc partidele comuniste și muncitorești. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu — secretarul general al Partidului Comunist Român — precizează : „Cu atât mai mult astăzi — în epoca celei mai profunde revoluții tehnico-științifice, când cunoașterea umană a căpătat dimensiuni fără precedent, când științele aduc noi și noi date cu privire la materialitatea lumii, la dezvoltarea dialectică a societății — se impune un efort constant pentru înnoirea continuă a concepției revoluționare a proletariatului. Aceasta este o necesitate imperioasă a luptei pentru transformarea progresistă a societății, pentru înarmarea clasei muncitoare, a forțelor înaintate de pretutindeni în vederea făuririi unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră”¹.

Gîndirea economică marxist-leninistă în România între cele două războaie mondiale Perioada dintre cele două războaie mondiale s-a caracterizat prin agravarea crizei generale a capitalismului, prin dezvoltarea socialismului victorios în Uniunea Sovietică, prin consolidarea locului clasei muncitoare ca forță socială aflată în centrul epocii respective.

În această perioadă, marxiștii români — apărători consecvenți ai intereselor fundamentale ale poporului — au subordonat activitatea lor revoluționară necesității luptei împotriva regimului existent, pentru înlocuirea lui cu socialismul.

Din vasta problemă abordată de gîndirea marxistă din România în perioada respectivă, reliefăm aportul său la elucidarea problemei agrare, la susținerea necesității industrializării, la stabilirea fazei concret-istorice

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura politică, București, 1975, pag. 381—382.

de dezvoltare a economiei românești ; dintre economiștii marxiști ai perioadei se remarcă în mod net *Lucrețiu D. Pătrășcanu* (1900—1954).

Încă de la primul său congres, Partidul Comunist Român tratează problema țărănească ca o parte integrantă a revoluției socialiste. Răspunzînd preocupărilor teoretice și practice ale partidului, tînărul marxist L.D. Pătrășcanu își elaborează teza de doctorat, în 1924—1925 în Germania, pe problema reformei agrare din România. Cercetările lui L.D. Pătrășcanu și ale altor marxiști evidențiază slaba productivitate a muncii agricole desfășurată în cadrul relațiilor de producție perimate și cu tehnici de producție rudimentare, procesul de ruinare și proletarizare continuă a unei mari părți a țărănimii, repartizarea nerațională a pămîntului, sarcinile fiscale mari suportate de țărănimea muncitoare, mizeria și analfabetismul.

În cadrul tematicii implicată de problema țărănească în România, de confruntările ideologice cu reprezentanții burgheziei și ai moșierimii, teme tratate cu insistență de economiștii marxiști au fost : accentuarea procesului de diferențiere a țărănimii, înrăutățirea condițiilor de viață ale țărănimii muncitoare, necesitatea lichidării proprietății moșierești și împroprietărirea țăranilor, necesitatea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în lupta pentru eliberarea socială. Făcînd o amplă analiză structurii economice a țării și regimului social-politic din România, Congresul al V-lea al Partidului Comunist Român (decembrie 1931) a precizat caracterul și perspectivele revoluției sociale în țara noastră. Astfel, el sublinia că împletirea relațiilor de producție capitaliste cu însemnate rămășițe feudale, în condițiile regimului burghezo-moșieresc, face necesar ca înainte de a se trece la revoluția socialistă, să se parcurgă o etapă intermediară de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice.

Ideile despre caracterul, structura și perspectivele economiei românești s-au împletit organic cu ideea dezvoltării industriei. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congresul al IX-lea al partidului, de la primele sale începuturi, mișcarea muncitorească și socialistă din România, reprezentanții ei de seamă au văzut în industrie condiția vitală a dezvoltării țării noastre. În perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale, gînditorii marxiști din țara noastră grefau ideea industrializării pe un ansamblu de măsuri cu caracter social, economic și politic, vedeau în industrializare condiția esențială a existenței unei agriculturi intensive, a creșterii nivelului de trai și a emancipării muncitorilor. Combătînd concepțiile adversarilor industrializării, ei subliniau necesitatea folosirii forțelor proprii ale țării în vederea industrializării, combăteau pericolul creșterii subjugării economiei românești față de capitalul străin, susțineau necesitatea creării complexului economic național.

Totodată, marxiștii arătau că industrializarea României în folosul poporului și al întregii națiuni va avea loc în socialism, că România nu poate ajunge la nivelul unei țări industriale pe calea capitalistă, ci numai prin industrializarea socialistă.

**Contribuția P.C.R., a
tovarășului Nicolae
Ceaușescu la dezvoltarea
economiei politice a clasei muncitoare**

După 23 August 1944, cu ocazia Conferinței Naționale din 1945, Partidul Comunist Român a supus unei analize atente situația economică a României, precizînd că „Aproape totalitatea problemelor economice care se ridică în fața noastră pentru viitor se leagă de dezvoltarea industriei grele“, că „de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru“. Nu există domeniu al construcției economiei socialiste în care Partidul Comunist Român să nu-și fi adus nemijlocit contribuția la dezvoltarea creatoare a concepției economice a clasei muncitoare. Ceea ce caracterizează această dezvoltare este faptul că partidul nostru consideră teoria marxist-leninistă, așa cum subliniau creatorii ei, ca o învățătură vie, străină oricărei osificări și închistări dogmatice. Condițiile concret istorice ale țării noastre, particularitățile ei naționale, idealurile poporului nostru pentru o viață liberă și prosperă, pentru egalitate și dreptate socială au stat permanent în atenția partidului nostru. În funcție de condițiile țării noastre, Partidul Comunist Român a rezolvat numeroase probleme — nu numai practice-organizatorice, ci și principial-teoretice — referitoare la industrializarea țării, la repartizarea forțelor de producție pe teritoriu, la înfăptuirea cooperativizării agriculturii și la perfecționarea relațiilor economice dintre sat și oraș, dintre industrie și agricultură, la raportul dintre dezvoltarea economică a țării și participarea ei la circuitul economic mondial.

Succesele dobîndite de poporul român după Congresul al IX-lea al partidului, ca și transformările proiectate pentru viitorul lui comunist sînt indisolubil legate de activitatea teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Studierea atentă a legilor obiective ale dezvoltării sociale, analiza profundă a societății românești, dar și a fenomenelor și proceselor esențiale din viața economică, socială și politică internațională sînt izvorul contribuțiilor deosebit de importante pe care secretarul general al partidului nostru le-a adus și le aduce la dezvoltarea creatoare a economiei politice, a întregii concepții revoluționare a clasei muncitoare.

Dintre contribuțiile tovarășului Nicolae Ceaușescu la teoria și practica economică precizăm acum pe cele referitoare la studierea și folosirea legilor economice obiective, optimizarea repartizării venitului național pentru consum și pentru dezvoltare, modernizarea structurii economiei naționale și, legat de ea, orientarea prioritară a investițiilor, utilizarea rațională și pregătirea forței de muncă, necesitatea și posibilitățile creșterii eficienței economice, criteriile repartizării teritoriale a forțelor de producție, direcțiile de dezvoltare a complexului economic național în condițiile creșterii interdependențelor pe plan mondial, perfecționarea conducerii și planificării în contextul dezvoltării și adîncirii democrației socialiste, realizarea concordanței dintre forțele de producție și relațiile de producție, perfecționarea mecanismului economic.

Analiza științifică a vieții internaționale, dezvoltarea caracteristicilor de bază ale dezvoltării mondiale contemporane și-au găsit încununarea în elaborarea unei concepții originale cu privire la necesitatea și căile instaurării unei noi ordini economice internaționale, ca singura modalitate de lichidare a subdezvoltării, de asigurare a progresului tuturor popoarelor.

În actuala etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, cînd au crescut foarte mult sarcinile în domeniul conducerii economice, studierea realităților interne și internaționale, a legilor care guvernează procesele și fenomenele economice capătă o însemnătate deosebită. Cunoașterea economiei politice are importanță nu numai pentru înțelegerea fenomenelor economico-sociale, ci și pentru transformarea realităților, pentru sporirea aportului fiecăruia dintre noi la dezvoltarea și progresul țării, la înaintarea ei pe calea socialismului și comunismului. „Partidul nostru, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, concepe teoria nu ca o entitate situată deasupra vieții, ci ca pe un instrument activ al practicii sociale revoluționare, ca o armă puternică în transformarea societății, în făurirea socialismului și comunismului“. ¹

Un exemplu strălucit de dezvoltare creatoare a teoriei marxist-leniniste îl reprezintă Programul partidului nostru, numit, pe bună dreptate, Carta ideologică, teoretică și politică, ce dă partidului și poporului nostru perspectiva clară a dezvoltării sale viitoare, a înaintării ferme spre societatea comunistă.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 830.

I. SOCIALISMUL. POLITICA ECONOMICĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

3. FAURIREA ECONOMIEI SOCIALISTE UNITARE IN ROMANIA

Analizînd procesele şi legile economice ale capitalismului, K. Marx şi F. Engels au demonstrat că această orînduire nu este veşnică şi că inevitabil va fi urmată de orînduirea comunistă. Valabilitatea acestei teze este dovedită de faptul că socialismul se afirmă într-un număr tot mai mare de ţări, că ideile socialismului cuprind tot mai mult întreaga omenire. Epoca contemporană este „epoca revoluţiei socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă împărţită în clase antagoniste, bazată pe exploatarea şi asuprirea socială şi naţională — societate care nu mai corespunde istoriceşte noilor forţe de producţie —, la societatea comunistă, în care se lichidează exploatarea şi asuprirea de orice fel şi nu mai există clase antagoniste”¹.

Trăsăturile caracteristice ale relaţiilor de producţie socialiste

Întreaga viaţă contemporană — începînd cu Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie — demonstrează că vechile relaţii interne şi internaţionale create de orînduirea capitalistă nu mai corespund noilor forţe de producţie, nu mai pot asigura dezvoltarea acestora.

Trecerea la socialism este, pentru toate ţările, un proces inevitabil. Socialismul nu poate fi adus sau impus din afara ţării; el constituie o necesitate istorică obiectivă a dezvoltării societăţii omeneşti şi se înfăptuieşte prin lupta forţelor revoluţionare din fiecare ţară.

O importanţă deosebită prezintă trecerea la socialism pentru ţările în curs de dezvoltare — ca singura posibilitate de asigurare a progresului economic şi social rapid.

Aşa cum se menţionează în Programul partidului, datorită acţiunii legilor sociale obiective, accelerării procesului de concentrare a producţiei şi a muncii, adîncirii contradicţiilor sociale, luptei revoluţionare a proletariatului şi celorlalte mase muncitoare, trecerea spre socialism se va produce, mai devreme sau mai tîrziu, şi în ţările capitaliste dezvoltate. Gradul înalt al dezvoltării şi concentrării forţelor de producţie va uşura

în mare măsură sarcinile revoluţiei socialiste şi ale edificării noii orînduiri. Baza tehnico-materială avansată a acestor ţări va face posibil ca, prin aplicarea principiilor socialiste de repartitie, să se obţină într-un termen mai scurt ridicarea nivelului de trai material şi cultural al maselor largi populare. Pe calea socialismului va trece pînă la urmă întreaga omenire. Victoriile obţinute de fiecare ţară socialistă sporesc neîncetat forţa, prestigiul şi influenţa noii orînduiri pe plan mondial. Viaţa arată că socialismul este orînduirea cea mai avansată pe care a cunoscut-o omenirea, capabilă să asigure fiecărui popor deplina eliberare socială şi naţională, făurirea unui viitor liber, corespunzător năzuinţelor proprii.

Înlocuirea relaţiilor de producţie capitaliste cu relaţii corespunzătoare caracterului forţelor de producţie se înfăptuieşte prin revoluţia socialistă, proces obiectiv necesar şi ale cărui forţe materiale şi spirituale sînt create de însăşi societatea capitalistă.

Indiferent de căile şi formele revoluţiei socialiste şi ale edificării noii orînduiri sociale — dependente întotdeauna de condiţiile concrete ale fiecărei ţări —, esenţialul pentru socialism este natura puterii politice şi a relaţiilor de producţie, *trecerea puterii de stat în mîinile oamenilor muncii şi statornicirea proprietăţii socialiste asupra principalelor mijloace de producţie, eliminarea exploatarei omului de către om, înfăptuirea principiilor socialiste de repartitie.*

Relaţiile de producţie socialiste corespund caracterului social al forţelor de producţie şi favorizează dezvoltarea lor continuă şi într-un ritm înalt, aplicarea nestingherită în producţie a celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii şi, în final, asigurarea superiorităţii socialismului asupra capitalismului în toate domeniile vieţii sociale.

În condiţiile societăţii socialiste, oamenii muncii întrunesc pe lîngă calitatea de producători nemijlociţi şi pe aceea de proprietari ai mijloacelor de producţie şi, în consecinţă, şi ai rezultatelor muncii lor pe care le folosesc pentru ridicarea permanentă a nivelului lor de viaţă materială şi spirituală şi pentru dezvoltarea continuă a producţiei sociale, subordonată aceluiaşi scop. Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie creează unitatea economiei socialiste la scară naţională.

Făurirea economiei socialiste unitare în România

Practica revoluţionară a partidului nostru, bazată pe aplicarea creatoare a legităţilor generale ale revoluţiei şi construcţiei socialismului, a avut permanent în vedere ansamblul de probleme ce rezultă din dialectica noii noastre societăţi, caracterul procesual al edificării societăţii socialiste, conţinutul şi trăsăturile etapelor inevitabile şi necesare pe care le are de parcurs noua orînduire.

¹ Congresul al XI-lea al P.C.R., Editura politică, Bucureşti, 1975, pag. 614.

Intr-o perioadă scurtă, oamenii muncii, sub conducerea partidului, au străbătut mai multe etape istorice, trecînd la orînduirea socialistă. Au dispărut pentru totdeauna clasele exploatare, a fost lichidată exploatarea omului de către om, s-au dezvoltat forțele de producție, s-au generalizat relațiile de producție socialiste în întreaga economie.

Victoria istorică a revoluției de eliberare națională și socială de la 23 August 1944 a deschis calea unor profunde prefaceri revoluționar-democratice. A fost instaurat, la 6 Martie 1945, primul guvern revoluționar-democratic cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc.

Au fost luate și o serie de măsuri cu caracter anticapitalist : etatizarea Băncii Naționale, introducerea controlului economic de stat în industrie, comerț, sistemul bancar și de credit, înființarea oficiilor industriale, alcătuirea programelor industriale, înfăptuirea reformei monetare etc., care au pus în slujba puterii populare principalele pîrghii economice ale țării.

Odată cu cucerirea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii (30 decembrie 1947) a fost instaurat regimul de democrație populară. Acest moment marchează trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste. Prin naționalizarea industriei, băncilor, transporturilor și comerțului (11 iunie 1948) a fost instaurată proprietatea socialistă asupra principalelor mijloace de producție, în sectoarele respective desființîndu-se exploatarea omului de către om, creîndu-se relații de producție socialiste și cîmp de acțiune legilor economice specifice.

Un obiectiv principal al partidului nostru a fost așezarea pe baze socialiste a agriculturii. Cooperativizarea agriculturii a însemnat instaurarea proprietății socialiste și înlăturarea exploatării la sate, întărind alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Încheierea cooperativizării agriculturii, în anul 1962, a marcat realizarea *economiei socialiste unitare*, victoria deplină a socialismului în toate sectoarele de activitate, lichidarea claselor exploatare, abolirea exploatării omului de către om, afirmarea principiilor socialiste în viața socială.

Conceptul de *economie socialistă unitară* reliefează o situație opusă caracterului eterogen al economiei cu mai multe sectoare economico-sociale din perioada de trecere de la capitalism la socialism, ca și caracterului eterogen al economiei din alte orînduiri sociale. *Economia socialistă unitară este definită prin existența atotcuprinzătoare a relațiilor de producție socialiste, prin acțiunea generalizată la scara întregii economii naționale a legilor economice ale socialismului, prin unitatea de interese a subiecților relațiilor de producție.*

Crearea bazei tehnico-materiale a societății socialiste. Necesitatea industrializării socialiste

Un obiectiv principal al partidului nostru, în perioada făuririi economiei socialiste unitare, a fost crearea bazei tehnico-materiale proprii noii societăți, sarcină îndeplinită în decursul cincinalelor 1951—1955, 1956—1960, 1961—1965.

Baza tehnico-materială este formată din totalitatea mijloacelor de producție, inclusiv elementele materiale ale științei. Fiecare nouă orînduire socială preia baza tehnico-materială a orînduirii înlocuite și își creează, în continuare, propria sa bază tehnico-materială.

Baza tehnico-materială a socialismului o constituie marea producție mașinistă întemeiată pe tehnica modernă în toate ramurile economiei naționale și bazată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție.

Baza tehnico-materială a societății socialiste se caracterizează prin următoarele *trăsături esențiale* :

- gradul înalt de concentrare a producției, concretizat în existența marilor unități industriale, de construcții, transporturi și agricole ;

- nivelul tehnic superior al producției (electrificarea, mecanizarea complexă, automatizarea, cibernetizarea, chimizarea) ;

- gradul înalt de specializare și cooperare în producție, adică separarea fabricației pe produse, părți de produs, operații sau faze de execuție, procese tehnologice și, de aici, cooperarea întreprinderilor specializate la confecționarea unui produs complex ;

- valorificarea superioară a resurselor naturale — adică obținerea din fiecare unitate de materie primă naturală (petrol, lemn, metal etc.) a unor valori de întrebuințare mai complexe și de valori mai mari ;

- repartizarea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării.

Făurirea bazei tehnico-materiale a socialismului a avut loc în procesul industrializării socialiste, a cărei necesitate depășește domeniul strict al creării bazei tehnico-materiale.

Industrializarea socialistă este definită ca fiind *procesul de dezvoltare planificată, pe baza proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și a tehnicii celei mai înalte, a marii industrii moderne și, în primul rînd, a industriei grele cu ramurile ei principale, în vederea reconstrucției tuturor ramurilor economiei, a făuririi bazei tehnico-materiale a socialismului, a dezvoltării armonioase, echilibrate și în ritm rapid a întregii economii naționale.*

Necesitatea industrializării socialiste se explică prin înseși obiectivele și natura noii orînduiri sociale, prin scopul fundamental al producției socialiste :

1. Industrializarea creează mijloacele necesare sporirii productivității muncii și duce, implicit, la dezvoltarea producției bunurilor de consum necesare ridicării nivelului de trai al poporului. Ea este singura cale de lichidare a decalajelor și de apropiere treptată a țărilor care au moștenit

un nivel scăzut de dezvoltare, de țările înaintate din punct de vedere economic.

2. Industrializarea socialistă asigură baza tehnico-materială necesară făuririi agriculturii socialiste, prin care transformă întreaga viață a satului, determină sporirea aportului agriculturii la aprovizionarea populației cu produse alimentare și a industriei cu materii prime.

3. Dezvoltarea industriei provoacă modificări structurale în întreaga economie națională; modernizarea acesteia, introducerea în producția socială a tehnicii celei mai înaintate nu este posibilă fără dezvoltarea ramurilor și subramurilor promotoare ale progresului tehnic — construcțiile de mașini, chimia, siderurgia, energetica.

4. Industrializarea socialistă duce la creșterea nivelului de cultură și civilizație al întregului popor.

5. Industrializarea socialistă, asociată prin însuși conținutul ei cu repartizarea teritorială rațională a forțelor de producție, determină ridicarea economică a județelor și zonelor rămase în urmă din acest punct de vedere, valorificarea superioară a tuturor resurselor naturale și de muncă ale țării.

6. Industrializarea socialistă este singura cale de asigurare a independenței economice și de consolidare a independenței politice a țării; ea duce la întărirea capacității de apărare a țării, la dezvoltarea relațiilor de cooperare economică cu alte țări.

Industrializarea socialistă se deosebește în esență de cea capitalistă. În timp ce industrializarea capitalistă se desfășoară anarhic, inegal de la o țară la alta, adâncind inegalitatea socială, industrializarea socialistă este un proces dirijat, conștient, are la bază acumulările interne și se realizează prin efortul propriu al fiecărui popor, sub conducerea partidului, în funcție de cerințele dezvoltării fiecărei etape.

Consolidarea societății socialiste, a bazei tehnico-materiale a socialismului

Plecând de la situația reală determinată de o serie de factori economico-sociali, a devenit în mod obiectiv necesar ca, odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., cu adoptarea noii Constituții și cu proclamarea Republicii Socialiste România, țării să pășească într-o nouă perioadă istorică, perioada consolidării societății socialiste, a bazei sale tehnico-materiale.

Cincinalul 1966—1970 a consolidat succesele obținute în dezvoltarea bazei tehnico-materiale a societății noastre; s-a acordat o atenție sporită creării unor ramuri industriale moderne, de bază, dezvoltării rapide a industriei constructoare de mașini, a chimiei, metalurgiei și energeticii. De asemenea, s-a trecut la organizarea activității de cercetare științifică pe baze noi, asigurându-se condiții pentru introducerea în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. S-a dezvoltat baza tehnico-materială a agriculturii, punându-se un accent mai mare pe dezvoltarea inten-

sivă și multilaterală a acestei ramuri de bază a economiei naționale, pe perfecționarea organizării activității cooperativelor agricole.

În această perioadă s-a asigurat perfecționarea învățământului de toate gradele, legarea mai strânsă a acestuia cu producția, trecerea la generalizarea învățământului obligatoriu de 10 ani.

Pe baza Programului elaborat de Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967, au fost inițiate ample măsuri cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale, corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a țării.

S-a acționat, de asemenea, pentru perfecționarea democrației socialiste și, în primul rând, a democrației economice, pentru instituționalizarea conducerii colective, a adunărilor generale ale oamenilor muncii, pentru participarea efectivă a celor ce muncesc la gospodărirea avuției noastre socialiste, la conducerea societății.

O importanță deosebită pentru consolidarea societății socialiste a avut-o reorganizarea administrativ-teritorială a țării, înfăptuită în 1968, care a contribuit la apropierea conducerii de unitățile de bază, de activitatea de producție și social-politică. A fost promovată cu fermitate politica de amplasare armonioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, ceea ce a condus la ridicarea rapidă economică, socială și culturală a unor zone mai puțin dezvoltate, la creșterea bunăstării materiale și spirituale a oamenilor muncii.

Ca urmare a îndeplinirii cu succes a obiectivelor planului cincinal 1966—1970, în România s-a consolidat economia națională, s-a întărit baza tehnico-materială a societății, s-a cimentat tot mai puternic orînduirea noastră socialistă, condiții ce au permis trecerea țării la o nouă etapă istorică, calitativ superioară de dezvoltare, etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

România — țară socialistă cu economie în curs de dezvoltare

În trecut, România făcea parte din grupul țărilor cu o economie slab dezvoltată. Agricultură era ramura dominantă în economia națională, iar industria, disproporționat dezvoltată, dădea o producție scăzută. În anul 1938 ponderea energiei electrice, metalurgiei feroase, construcțiilor de mașini și chimiei — luate la un loc — era în totalul producției industriale de numai 18,1%, în timp ce aproape 50% din producție era dată de textile, confecții, pielărie și industria alimentară.

Ca urmare a succesorilor înregistrate în toate domeniile de activitate, România a lichidat starea de înapoiere de la care s-a pornit în făurirea economiei socialiste unitare, s-a ridicat la un nou nivel de dezvoltare. Totuși, dacă ne comparăm cu statele dezvoltate din punct de vedere economic, constatăm că în multe domenii ne desparte încă de acestea un decalaj important. „Iată de ce România — depășind stadiul de țară slab dezvoltată, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională

a Partidului din iulie 1972, continuă să fie țară în curs de dezvoltare, iată de ce este necesar să mai facem încă eforturi uriașe pentru accelerarea progresului material, științific și cultural, în scopul ajungerii din urmă a statelor avansate ale lumii¹.

Făurirea economiei socialiste unitare — construirea socialismului — a făcut ca din punct de vedere al orinduirii sociale România să se situeze în rîndul țărilor celor mai avansate, dar aceasta nu însemna și lichidarea decalajelor ce o despărțeau de țările dezvoltate economic.

La începutul deceniului al 8-lea venitul național pe locuitor era în România de 500—600 dolari, de 4—5 ori mai mic decît în țările dezvoltate. Nivelul productivității muncii era de asemenea de cîteva ori mai redus. Un decalaj de 2—4 ori se menținea într-o serie de sectoare de bază, la producția pe locuitor. Diferențele existente în nivelul dezvoltării economice impuneau orientarea, în continuare, a eforturilor pentru realizarea unei dezvoltări accentuate a ramurilor de bază ale economiei, creșterea și perfecționarea forțelor de producție corespunzător cuceririlor revoluției tehnico-științifice.

Aprecierea că România este o țară socialistă în curs de dezvoltare este o realitate de care partidul nostru a ținut seama în formularea obiectivului său fundamental — *făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate*.

Propunîndu-și lichidarea stării de țară în curs de dezvoltare și, în genere, a decalajelor economice, România s-a raportat la țările dezvoltate numai ca termen de comparație, în fond propunîndu-și realizarea unei economii avansate, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, în toate ramurile economiei naționale, corespunzător principiilor și idealurilor socialiste și, în perspectivă, comuniste.

4. DEZVOLTAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ETAPA FĂURIRII SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE ȘI ÎNĂNTARE A ROMÂNIEI SPRE COMUNISM

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate este o etapă calitativ superioară, de maturizare și evoluție a socialismului pe propria sa bază, caracterizată prin dezvoltarea puternică și modernizarea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a structurii sociale, a superstructurii, ridicarea calității vieții.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 470.

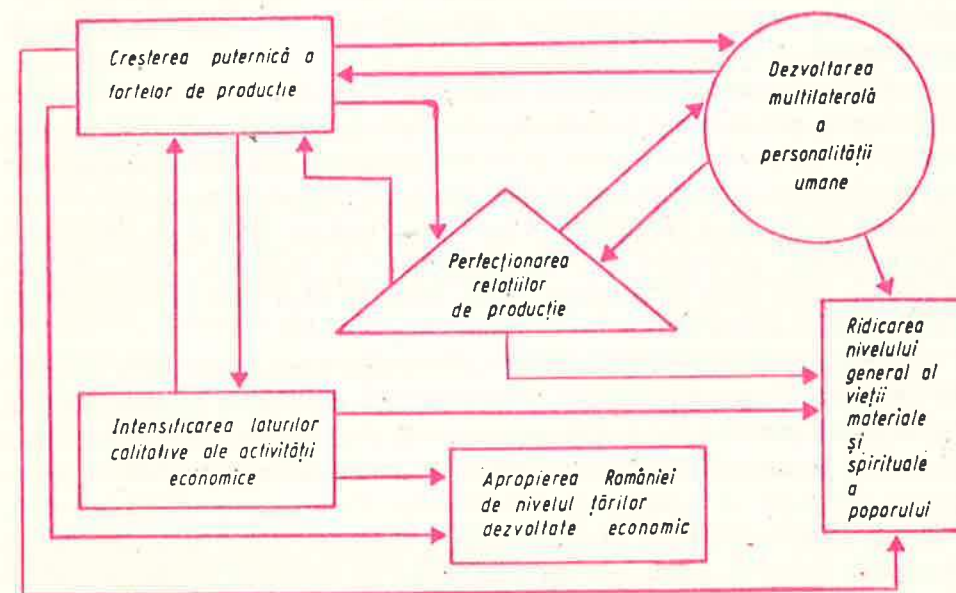
Definirea conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată, contribuție originală a partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, are o importanță deosebită pentru teoria și practica revoluționară a partidului nostru. Elementele fundamentale care definesc conținutul acestei etape sînt: *dezvoltarea puternică și modernizarea forțelor de producție prin promovarea cu consecvență a progresului tehnic, repartizarea rațională pe întreg teritoriul țării a forțelor de producție, perfecționarea în continuare a relațiilor de producție, îmbunătățirea organizării conducerii și planificării economiei naționale, asigurarea creșterii nivelului de trai al întregului popor, adîncirea democrației socialiste, afirmarea principiilor eticii și echității socialiste, asigurarea unei puternice dezvoltări a învățămîntului, științei și culturii, perfecționarea conducerii întregii activități economico-sociale, desfășurarea unei ample munci educative de formare a conștiinței socialiste a maselor*.

Principalele direcții ale dezvoltării și pro- gresului economic în etapa făuririi societă- ții socialiste multila- teral dezvoltate

Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974) a stabilit direcțiile de dezvoltare multilaterală a țării noastre. Dintr-o țară în curs de dezvoltare, România se va situa în anul 1990 printre țările dezvoltate din punct de vedere economic, în anul 1985 devenind o țară cu un nivel mediu de dezvoltare.

Dintre principalele direcții de dezvoltare economico-socială a României în anii ce urmează, menționăm :

— Crearea unei economii avansate, pe baza planului național unic, prin dezvoltarea puternică a forțelor de producție, a unei industrii și agri-

culturi socialiste moderne și creșterea eficienței întregii activități economice.

— Îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție, îmbinându-se judicios criteriile de eficiență cu cele de ordin social-politic, în vederea eliminării diferențelor însemnate care mai există între județele țării, accentuării prezenței clasei muncitoare în toate județele, valorificării resurselor naturale și umane.

— Ridicarea pe o treaptă superioară a nivelului de cultură și civilizație, prin dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii.

— Creșterea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii, prin înfăptuirea repartiției bunurilor produse de societate, în spiritul dreptății și echității socialiste; dezvoltarea multilaterală a personalității umane și valorificarea deplină a capacităților sale creatoare.

— Asigurarea unei concordanțe cât mai depline între forțele de producție și relațiile de producție și sociale; perfecționarea continuă a relațiilor de producție.

— Lărgirea democrației socialiste.

— Dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor; accentuarea procesului de dispariție a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală, dintre munca din agricultură și cea din industrie; creșterea rolului clasei muncitoare, omogenizarea și întărirea unității întregului popor.

— Apropierea României de nivelul economic al țărilor industriale dezvoltate ale lumii; lărgirea și diversificarea schimburilor și cooperării economice cu țările socialiste, cu toate statele lumii indiferent de orînduirea socială.

Strategia dezvoltării economice și sociale a României pînă în anul 1990, stabilită prin documentele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român, evidențiază puternicul dinamism care caracterizează economia românească.

La baza politicii economice a partidului nostru va sta în continuare dezvoltarea accelerată a industriei, orientată în special spre valorificarea maximă a resurselor energetice și de materii prime din țară și dezvoltarea cu precădere a ramurilor industriale moderne. Volumul producției industriale va crește pînă în 1990 de 6,5—7,5 ori față de 1970 și de 70—80 ori față de 1950; producția agricolă totală va fi în perioada 1986—1990 de 2 ori mai mare decît în perioada 1971—1975. În anul 1990 se va ajunge la un venit național de 36—39 ori mai mare decît în 1950.

Cincinalul 1976—1980 a constituit o etapă nouă, superioară în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră, în ridicarea gradului de civilizație materială și spirituală a tuturor celor ce muncesc. În anul 1980, față de 1975 — considerat egal cu 100 — realizările obținute în înfăptuirea Directivelor Congresului al XI-lea sînt: 139,9 la produsul social, 141,5 la venitul național, 157,4 la producția industrială, 126,4 la producția agricolă, 214,1 la volumul comerțului exte-

rior, 129 retribuția reală, 129 veniturile reale ale țărănimii provenite din producția agricolă.

În cadrul repartizării raționale a forțelor de producție, se are în vedere ridicarea potențialului economic al tuturor regiunilor țării. În cincinalul 1976—1980 au înregistrat ritmuri medii anuale de creștere a producției industriale superioare mediei pe țară județele: Bistrița-Năsăud, Sălaj, Covasna, Vîlcea, Tulcea, Botoșani, Vaslui, Buzău, Vrancea, Dîmbovița, Harghita.

Dacă în anul 1965 numai Capitala și 3 județe realizau o producție industrială de 10 miliarde lei, în anul 1970 9 județe dădeau o producție industrială de peste 10 miliarde lei, în 1975 21 de județe, iar în 1980 fiecare județ al țării a avut o capacitate de producție industrială de peste 10 miliarde lei, iar 24 județe de peste 15 miliarde lei.

Concomitent cu dezvoltarea economiei și asigurarea preponderenței industriei se va realiza și procesul de urbanizare, conform Programului Național de sistematizare a teritoriului și localităților urbane și rurale, în etapa 1976—1990. Numărul județelor cu un grad de urbanizare de peste 50% a ajuns în 1980 la 13 față de 6 în 1975, și 2 în 1965.

Congresul al XII-lea al P.C.R. despre obiectivul fundamental și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României în cincinalul 1981—1985 și în perspectivă pînă în anul 1990

Congresul al XII-lea al P.C.R. (noiembrie 1979) stabilește ca obiectiv fundamental al cincinalului 1981—1985 continuarea, pe o treaptă superioară, a îndeplinirii Programului partidului, creșterea în ritm susținut a economiei naționale, afirmarea cu putere a revoluției tehnico-științifice în toate domeniile, trecerea la o nouă calitate a întregii activități economico-sociale. „Pe această bază — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — se asigură consolidarea și mai puternică a modului de producție socialist, ridicarea gradului de civilizație a întregului popor, întărirea forței materiale și spirituale a țării, a independenței și suveranității României socialiste.”¹

Corespunzător acestui obiectiv, liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României înscriu pe prim plan creșterea proporțională și armonioasă a industriei și agriculturii, a tuturor ramurilor economiei naționale. Ramurile de prelucrare avansată, în special cele promotoare de progres tehnic, vor crește prioritar, determinînd accelerarea procesului de restructurare a industriei. În acest cadru, se va acționa intens pentru lărgirea bazei proprii de materii prime și energie, pentru sporirea gradului de asigurare din resurse interne a necesităților economiei naționale.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 24—25.

De asemenea, un obiectiv esențial al actualului cincinal este înfăptuirea unei profunde revoluții agrare, care va cuprinde atât baza tehnico-materială, cât și organizarea producției agricole, modernizarea și intensificarea ei.

Totodată, pentru susținerea obiectivului fundamental sînt înscrise ca linii directoare : dezvoltarea bazei tehnico-materiale a societății și continuarea amplasării raționale teritoriale a forțelor de producție, creșterea rolului științei în modernizarea economiei naționale și pregătirea corespunzătoare a forței de muncă, gospodărirea cu maximă eficiență a resurselor materiale și financiare, creșterea productivității muncii.

Cincinalul 1981—1985 se înscrie ca o etapă de cea mai mare însemnatate în înfăptuirea Programului partidului. Directivele Congresului al XII-lea al partidului stabilesc ca în perioada 1981—1985 produsul social să crească cu 33,5—37,5%, venitul național cu 38—43%, producția industrială cu 47—54%, producția agricolă cu 24,5—27,5%, prin aceste creșteri, asigurându-se sporirea venitului național pe locuitor, îmbunătățirea condițiilor de trai ale maselor, ridicarea învățămîntului, științei și culturii.

În anul 1990 industria, ca ramură conducătoare a economiei naționale, va da o producție de 2,2—2,3 ori mai mare decît în anul 1980. Realizarea unei agriculturi moderne, de înaltă productivitate, va determina creșterea producției agricole care va fi în anul 1990 de 28—30 milioane tone cereale, iar ponderea zootehniei în producția agricolă totală va ajunge la 50%.

Dinamismul și eficiența dezvoltării României în deceniul 1981—1990 vor asigura creșterea de peste două ori a venitului național, acesta ajungînd la 3 000—3 500 dolari pe locuitor. Se va realiza astfel un pas important pe drumul apropierei României de nivelul economic al țărilor dezvoltate.

Toate acestea se vor reflecta în ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului — țel suprem al politicii partidului. Retribuția reală a personalului muncitor va spori în deceniul 1981—1990 cu 37—39%, veniturile reale ale țărănimii cu 48—50%, iar fondurile sociale de consum pe locuitor vor crește cu circa 40%.

Așa cum se arată în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al XII-lea al partidului : „...între o perioadă de circa o jumătate de secol de la revoluția de eliberare socială și națională, se va produce un uriaș salt în istoria României, în destinele poporului nostru, confirmîndu-se în fapt superioritatea noii orînduirii sociale care asigură punerea deplină în valoare a bogățiilor naționale în folosul întregii societăți, crearea unei vieți libere și fericite pentru toți cei ce muncesc, împlinirea celor mai nobile idealuri de dreptate și echitate socială ale întregului nostru popor.”¹

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 56.

Transformarea României într-o țară socialistă cu un nivel mediu de dezvoltare

Obiectivele economice prevăzute în al 7-lea plan cincinal se înscriu în strategia dezvoltării economice aprobată de Congresul al XI-lea al partidului, urmînd ca înfăptuirea lor să plaseze România în rîndul țărilor cu dezvoltare medie. Dealtfel, deceniul 1981—1990 este etapa hotărîtoare a înfăptuirii obiectivului fundamental al Programului partidului, etapa realizării, în linii mari, a sarcinilor făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

În cincinalul 1981—1985, ca rezultat al creșterii producției și al ridicării eficienței economice (pe seama creșterii productivității muncii urmează să se obțină circa 80% din sporul venitului național), venitul național va ajunge la un nivel de 2 400—2 500 dolari pe locuitor, condiție esențială pentru trecerea României în rîndul țărilor cu nivel mediu de dezvoltare economică.

Procesul de înlăturare a decalajelor, de apropiere de nivelul economic al statelor avansate, este continuu și se manifestă și în producțiile obținute pe locuitor. Prezentăm, pentru ilustrare, raportul României față de cîteva țări, în anul 1950 și în anul 1977, la energie electrică, oțel și acid sulfuric, și la fire și fibre sintetice în anul 1977, producții pe locuitor. Pentru a face mai ușoare comparațiile, am considerat de fiecare dată nivelul Angliei ca fiind egal cu 1.

	Energie electrică (kWh)				Oțel (kg)			
	1950	Anglia =1	1977	Anglia =1	1950	Anglia =1	1977	Anglia =1
Anglia	1 251	1,00	5 076	1,00	327	1,00	389	1,00
Austria	916	0,73	5 861	1,15	137	0,42	519	1,33
Cehoslovacia	749	0,60	4 424	0,87	252	0,77	1 002	2,58
Franța	791	0,63	3 963	0,78	207	0,36	416	1,07
R.F.G.	924	0,74	5 461	1,08	253	0,77	635	1,63
Italia	528	0,42	2 951	0,58	50	0,15	413	1,06
România	130	0,10	2 753	0,54	34	0,10	529	1,36

	Acid sulfuric (kg)				Fire și fibre sintetice (kg)	
	1950	Anglia =1	1977	Anglia =1	1977	Anglia =1
Anglia	36,2	1,00	61,0	1,00	6,4	1,00
Austria	1,3	0,04	—	—	—	—
Cehoslovacia	20,3	0,56	85,0	1,39	5,3	0,83
Franța	30,2	0,83	76,0	1,25	11,6	1,81
Italia	27,3	0,75	52,0	0,85	6,8	1,06
România	3,0	0,08	70,0	1,15	5,7	0,89

Intrarea României în rândul statelor cu un nivel mediu de dezvoltare este un adevărat salt calitativ, care presupune continuarea politicii de industrializare, de dezvoltare prioritară a ramurilor moderne ale economiei, de creștere a productivității muncii și reducere a cheltuielilor de producție. Se impun, totodată, transformări de ordin calitativ în structura economiei naționale, a industriei și agriculturii, creșteri substanțiale în domeniul eficienței întregii activități economice.

5. PROPRIETATEA SOCIALISTĂ ASUPRA MIJLOACELOR DE PRODUCȚIE

Proprietatea există în și prin formele pe care ea le îmbracă, forme istoricește determinate. Dar indiferent de formele pe care ea le are pe o treaptă sau alta a evoluției societății omenești, proprietatea asupra mijloacelor de producție este baza întregului sistem al relațiilor de producție și sociale, ea determină caracterul relațiilor din sferele producției, schimbului, repartiției și consumului. Relațiile de producție au evoluat și s-au schimbat continuu în funcție de caracterul și nivelul de dezvoltare a forțelor de producție. Acest adevăr trebuie înțeles și în sensul că formele de proprietate — și ele înainte de toate — au evoluat și s-au schimbat pe măsura progresului înregistrat în domeniul forțelor de producție, al diviziunii muncii.

Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și formele ei

Forma de proprietate exprimă relațiile statornicite între oameni în legătură cu însușirea mijloacelor de producție și a rezultatelor producției, cu posesiunea și folosirea lor. Ea nu se confundă deci cu obiectul proprietății, cu bunurile materiale aflate în proprietate, ci este o relație de proprietate, o relație între oameni în legătură cu posesiunea și folosirea obiectului acestei relații. Bunurile materiale obiect al proprietății, produse ale muncii omenești, străbat toate momentele reproducerii — producție, schimb, repartiție și consum —, momente ce sînt în esență relații de proprietate și în afara cărora proprietatea este lipsită de sens.

Analiza relațiilor de proprietate asupra mijloacelor de producție ne arată dacă acestea sînt folosite în interesul unor persoane, grupuri, clase sociale sau al întregii societăți, ne dezvăluie forma specifică de unire a producătorului nemijlocit cu mijloacele de producție, poziția pe care cei legați

de forma respectivă de proprietate o ocupă în producția socială, forma specifică de însușire a rezultatelor producției.

Proprietatea socialistă — apărută ca o negare a proprietății privat-capitaliste asupra mijloacelor de producție — este o necesitate obiectivă ; ea corespunde caracterului social al forțelor de producție, favorizează acțiunea lor ca forțe sociale.

Proprietatea socialistă exprimă raporturile ce se stabilesc între membrii societății în legătură cu stăpînirea în comun a mijloacelor de producție și cu însușirea socială a rezultatelor producției, este baza asigurării creșterii sistematice a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Proprietatea socialistă este superioară tuturor formelor de proprietate cunoscute în istorie, fapt evidențiat prin trăsăturile ei :

a) proprietatea socialistă are cel mai înalt grad de socializare ; unește producătorii, îi asociază la scara societății sau a grupului ;

b) în cadrul relațiilor socialiste de proprietate, membrii societății au aceeași poziție, egală față de mijloacele de producție și de rezultatele ei ; sînt coproprietari ai avuției naționale ; ocupă același loc în producția socială ;

c) poziția egală față de mijloacele de producție generează necesitatea economică pentru toți de a depune, potrivit pregătirii și aptitudinilor personale, o muncă socială utilă, izvorul proprietății fiind munca comună ;

d) exclude orice formă de exploatare a omului de către om, relațiile sociale de proprietate sînt relații de colaborare și ajutor reciproc și imprimă acest caracter tuturor relațiilor de producție și sociale ; proprietatea socialistă este temelia profundului umanism ce definește și caracterizează societatea noastră, întregul sistem al raporturilor sociale.

Programul Partidului Comunist Român apreciază că dezvoltarea și perfecționarea proprietății socialiste condiționează în mod hotărîtor mersul înainte al societății noastre. Practic, nu există fenomen sau proces social-economic pe drumul construirii socialismului și comunismului care să nu fie în legătură directă sau indirectă cu proprietatea socialistă ; ea este factorul esențial al dezvoltării întregii vieți economico-sociale ; face posibilă creșterea forțelor de producție în ritm rapid, dezvoltarea armonioasă a ramurilor economiei naționale, a tuturor regiunilor țării, dezvoltarea economico-socială pe baza planului național unic. De dezvoltarea obiectului proprietății socialiste și de repartizarea lui rațională pe teritoriu se leagă în mod direct apropierea, la un nivel mereu mai înalt, a condițiilor de muncă și de viață ale tuturor cetățenilor țării indiferent de naționalitate.

În țara noastră, proprietatea socialistă are două forme : *proprietatea socialistă a întregului popor* (proprietatea socialistă de stat) și *proprietatea cooperatistă*. Proprietatea socialistă se referă, în special, la mijloacele de producție și la alte bunuri materiale de folosință socială ; cele în folosință și consum personal sînt în proprietatea personală a membrilor societății.

Existența a două forme de proprietate socialistă este determinată de condițiile istorice în care s-a desfășurat revoluția și construcția socialistă. Principalele mijloace de producție aflate în proprietatea capitalistă au fost naționalizate fără plată, creîndu-se proprietatea de stat, iar pe de altă parte producătorii mici și mijlocii au fost sprijiniți să se unească treptat și de bună voie în cooperative de producție, creîndu-se proprietatea cooperatistă.

Conform Art. 7 din Constituția R. S. România, aparțin întregului popor, sînt proprietate de stat : „Bogățiile de orice natură ale subsolului, minele, terenurile din fondul funciar de stat, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, fabricile și uzinele, băncile, întreprinderile agricole de stat, stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, căile de comunicații, mijloacele de transport și telecomunicații de stat, fondul de stat de clădiri și locuințe, baza materială a instituțiilor social-culturale de stat”.

Proprietatea socialistă cooperatistă (avutul obștesc al C.A.P., al cooperativei meșteșugărești și al cooperativei de consum) este alcătuită din pămîntul C.A.P., instalații și utilaje, unelte, animale, clădiri, loturi date în folosința cooperatoarelor etc.

Formele proprietății socialiste sînt de același tip și sînt organic legate între ele ; ambele înfăptuiesc socializarea socialistă, exclud exploatarea omului de către om și generează relații de colaborare și ajutor reciproc, determină munca în comun și drepturi egale la muncă, sînt baza acțiunii legilor economice ale socialismului.

Fără a contrapune o formă de proprietate alteia, subliniem rolul conducător și superioritatea proprietății socialiste a întregului popor ; ea are ponderea cea mai mare în economia națională, în industrie, în producerea produsului social și a venitului național (în anul 1979 industria avea o pondere de 63,20% în producerea produsului social și de 58,5 în cea a venitului național, iar în structura producției globale industriale industria de stat avea o pondere de 96,00%) ; conținutul socialist al proprietății cooperatiste este imprimat de proprietatea socialistă a întregului popor, ea nu se poate dezvolta în afara acesteia din urmă și fără sprijinul statului socialist ; de evoluția și rezultatele ei beneficiază întreaga societate. În calitate de reprezentant al întregii societăți statul socialist pune în funcțiune, conduce și organizează proprietatea socialistă, indiferent de forma ei.

Fiecare membru al societății socialiste își poate manifesta calitatea de coproprietar numai împreună cu întregul popor — cu grupul, în cazul proprietății cooperatiste — și numai asupra întregii mase de bunuri ; nici unuia din membrii societății nu-i poate fi permis, pe motiv că este coproprietar, să desprindă pentru sine o parte din mijloacele de producție proprietate comună, sau să-și însușească în mod direct o parte a rezultatelor producției obținute cu aceste mijloace. Proprietatea socialistă există și funcționează ca proprietate națională, este baza independenței și suveranității naționale.

Calitatea oamenilor muncii de producători, proprietari și beneficiari ai bunurilor create

Proprietatea socialistă lichidează separarea dintre forța de muncă și mijloacele de producție ca proprietate, separare caracteristică societăților bazate pe exploatare. Oamenii muncii întrunesc acum nu numai calitatea de producători, ci și pe cea de proprietari ai mijloacelor de producție și, în consecință, de beneficiari ai rezultatelor producției.

Unirea forței de muncă cu mijloacele de producție nu se mai face prin intermediul vânzării-cumpărării forței de muncă — aceasta nu mai este marfă, producătorul proprietar nu-și poate vinde sieși forța sa de muncă ; unirea este directă, nemijlocită. Pe baza proprietății comune, fiecăruia i se asigură un loc de muncă corespunzător pregătirii și aptitudinilor sale, în conformitate cu nevoile societății. Antrenarea în producția socială, corespunzător diviziunii sociale stabilite în mod conștient, înseamnă, implicit, și că fiecărui colectiv de oameni ai muncii i s-a pus la dispoziție pentru desfășurarea activității o parte din mijloacele de producție aflate în proprietate comună.

Proprietatea socialistă a întregului popor — ca și proprietatea socialistă cooperatistă — este autonomizată, în funcționarea ei, pe unități economice ale căror colective poartă răspunderea nu numai pentru buna folosire a părții ce le-a fost încredințată din proprietatea comună, ci și pentru păstrarea integrității și dezvoltarea ei.

În calitatea lor de producători și proprietari, oamenii muncii au nu numai dreptul la muncă, ci și datoria de a munci ; ei poartă răspunderea în fața societății pentru modul cum sînt utilizate fondurile materiale și financiare ce le-au fost încredințate, și au îndatorirea de a se preocupa neîncetat de asigurarea bunului mers al unității în care lucrează. Prin însăși esența ei, proprietatea socialistă impune participarea maselor la organizarea și conducerea producției, întărirea disciplinei și responsabilității sociale a fiecărui cetățean la luarea de decizii și exercitarea unui control exigent asupra modului cum se duc la îndeplinire sarcinile de partid și de stat. Ca o concretizare a acestor cerințe obiective, Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978 a luat o serie de măsuri în legătură cu dezvoltarea autoconducerii muncitorești și cu introducerea autogestiunii economico-financiare în întreprinderi.

Autoconducerea muncitorească și autogestiunea economico-financiară fac parte dintr-un sistem complex de conducere a țării de către poporul însuși, prin democrația economică și socială de tip nou creată în țara noastră.

Un cadru propice pentru afirmarea oamenilor muncii în calitatea lor de coproprietari ai mijloacelor de producție îl oferă formele colective de conducere a activității social-economice, noile structuri organizatorice, începînd cu adunările generale și consiliile oamenilor muncii, consiliile de

control muncitoresc și consiliile pe domenii din întreprinderi, pînă la Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României. „Am realizat un sistem unitar de conducere a țării de către popor, o democrație economică și socială de tip nou, care ne permite să valorificăm larg inițiativa, experiența și capacitatea de creație a maselor în înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Acum, esențial este să asigurăm buna funcționare a acestui cadru democratic, folosirea deplină a posibilităților pe care el le oferă.”¹

Dezvoltarea democrației socialiste este o latură esențială a operei construcției socialiste și comuniste. Această concepție impune necesitatea ca organismele democrației noastre socialiste să capete un conținut tot mai profund, să acționeze efectiv — cum spunea secretarul general al partidului — ca formă de dezbateră responsabilă și soluționare justă, operativă a tuturor problemelor.

Dezvoltarea și perfecționarea proprietății socialiste

Factorul fundamental al democrației noastre noi îl reprezintă proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și, pe această bază, repartitia venitului național în conformitate cu principiile eticii și echității socialiste.

Programul P.C.R. precizează că „Pornind de la faptul că proprietatea socialistă constituie baza orînduirii noastre noi, sursa propășirii materiale și spirituale a întregului popor, partidul va acționa ferm pentru consolidarea și dezvoltarea ei continuă... Proprietatea socialistă, indiferent de forma pe care o îmbracă, se va ridica pe o treaptă nouă, asigurînd condiții de muncă și de existență superioare și tot mai unitare tuturor categoriilor de oameni ai muncii, atît la orașe, cît și la sate.”²

Perfecționarea se bazează, în primul rînd, pe sporirea obiectului proprietății socialiste în cele două forme ale sale. Se dezvoltă întreprinderile existente, se creează noi obiective și capacități de producție — în toate ramurile economiei naționale și pe baza tehnicii celei mai noi. În anul 1978, valoarea fondurilor fixe din unitățile socialiste se ridica la 1 454 883 milioane lei, față de 561 774 milioane lei în anul 1970. Dacă în cincinalul 1971—1975 investițiile totale în economie au fost de aproape 549 milioane lei, în cincinalul 1976—1980 ele au fost de 932,3 miliarde lei, ca în cincinalul 1981—1985 să se investească de circa 1,4 ori mai mult decît în perioada 1976—1980.

În al doilea rînd, creșterea, diversificarea și modernizarea forțelor de producție vor determina accentuarea concentrării și specializării producției și, implicit, lărgirea relațiilor de cooperare între unitățile proprie-

tate de stat, între unitățile cooperatiste, ca și între întreprinderile aflate în cele două forme de proprietate. Așa cum se menționează și în Programul partidului nostru, ca rezultat al dezvoltării forțelor de producție are loc un proces legic de intensificare a conlucrării între proprietatea socialistă de stat și cea cooperatistă, de împletire mai strînsă a acestora. Crearea asociațiilor intercooperatiste înseamnă o treaptă superioară de socializare a mijloacelor de producție din agricultură.

Pe măsură ce se dezvoltă proprietatea cooperatistă, se angajează relații largi de cooperare cu unitățile de stat în domeniile de interes reciproc, creîndu-se obiective economice comune (organizarea secțiilor de mecanizare în cadrul cooperativelor agricole, organizarea unor întreprinderi sau acțiuni economice în domeniile creșterii animalelor, al prelucrării și desfacerii produselor). În acest sens, Programul național de dezvoltare a zootehnicii prevede organizarea de ferme intercooperatiste și a unor ferme mai mari de creștere a animalelor, prin cooperarea dintre întreprinderile agricole de stat și cooperativele agricole de producție. Asociațiile economice cooperatiste și de stat sînt un exemplu de împletire, de conlucrare a celor două forme ale proprietății socialiste; ele se organizează și funcționează pe baza principiului autoconducerii muncitorești și al autogestiei economice-financiare.

Răspunzînd cerințelor de a perfecționa continuu cadrul organizării și conducerii agriculturii, în concordanță cu progresul înregistrat în domeniul forțelor de producție din această ramură de bază a economiei noastre, Plenara C.C. al P.C.R. din 1 februarie 1979 hotărăște înființarea consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste. Consiliul unic agroindustrial include: stațiunea pentru mecanizarea agriculturii, cooperativele agricole de producție; întreprinderile agricole de stat sau fermele acestora; asociațiile economice intercooperatiste și cele între cooperative și unități de stat sau cele ale cooperației de consum; instituțiile, stațiunile de cercetări și unitățile de învățămînt agricol; alte unități economice cu profil agricol.

Unitățile agricole componente ale consiliului își păstrează autonomia gestionară.

Îmbinarea celor două forme de proprietate socialistă creează posibilitatea dezvoltării armonioase a economiei naționale și constituie baza întăririi alianței clasei muncitoare cu celelalte mase de oameni ai muncii, stimulează introducerea progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale, antrenează direct sprijinul material dat de statul socialist proprietății cooperatiste, amplifică conținutul socialist al proprietății de grup și îi mărește gradul de socializare. Toate aceste acțiuni se înscriu în procesul complex al apropierii treptate al celor două forme ale proprietății socialiste, al transformării lor în proprietate comunistă, proces care implică deopotrivă întărirea și lărgirea continuă a proprietății de stat și coopera-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Congresul al XII-lea*, Editura politică, București, p. 63.

² *Congresul al XI-lea al P.C.R.*, Editura politică, București, 1975, p. 673.

tiste, valorificarea maximă a potențelor economice pe care le conține fiecare dintre ele.

Procesul de maturizare a proprietății socialiste, de împletire a celor două forme de proprietate determină mutații și pe plan social. Au loc schimbări în raportul dintre populația activă ocupată în agricultură și cea ocupată în ramurile neagricole, îndeosebi în industrie.

Pînă în 1990 populația care va lucra în agricultură va scădea la 15% din populația ocupată, ceea ce va conferi României, și din acest punct de vedere, profilul unei țări cu economie modernă. Clasa muncitoare — clasa conducătoare a societății — își va spori mai mult rolul, devenind și numerește principala clasă a societății.

Posedînd o calificare tot mai înaltă, țărănimea se va apropia și ea de condiția muncitorului din uzină, munca în agricultură devenind tot mai mult o variantă a activității industriale.

Nivelul tot mai înalt de conștiință a membrilor societății, rezultat al activității de formare al omului nou, se manifestă în domeniul activității economice sub forma disciplinei socialiste a muncii, a apărării și dezvoltării proprietății obștești. Apărarea proprietății socialiste presupune, în primul rînd, acțiuni ferme pentru înlăturarea oricărei forme de risipă.

Un rol important în apărarea proprietății socialiste revine controlului obștesc, ca formă de exercitare, în mod organizat de către toți oamenii muncii, a calității lor de proprietari, avînd drept scop urmărirea respectării legilor țării, formularea de recomandări pentru îmbunătățirea generală a activității, descoperirea la timp a unor aspecte negative.

Un alt aspect al apărării proprietății socialiste îl constituie înlăturarea oricărei posibilități de însușire a unor venituri în mod ilicit, de către unii membri ai societății, crearea unei opinii largi de masă, combative și intransigente împotriva oricărei încercări de sustragere a unor bunuri proprietate obștească.

Realizările obținute în dezvoltarea proprietății socialiste, în făurirea noii civilizații materiale a patriei, în educarea în spirit nou revoluționar, a poporului, dovedesc justetea politicii partidului nostru, care aplică în mod creator adevărurile universal valabile, legile obiective ale dezvoltării istorice și sociale, la condițiile concrete ale țării noastre.

Politica P.C.R. de perfecționare continuă a relațiilor de producție

Perfecționarea relațiilor de producție socialiste este un proces obiectiv, impus de dezvoltarea continuă a forțelor de producție, proces desfășurat în mod conștient și care are menirea nu numai de a rezolva contradicțiile ce apar între aceste două principale componente ale modului de producție, dar să și preîntîmpine apariția de noi contradicții, să sporească influența stimulatoare a

relațiilor de producție asupra forțelor de producție. Tocmai în acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza că „În activitatea sa, partidul nostru pornește de la premisa că odată cu creșterea forțelor de producție trebuie asigurată perfecționarea continuă a relațiilor de producție, aceasta realizîndu-se nu ca rezultat al acțiunii oarbe a legilor obiective, ci în mod planificat, conștient, ca urmare a acțiunii organizate a oamenilor.”¹

Perfecționarea relațiilor de producție este rezultatul acțiunii conștiente a partidului și a statului nostru socialist, acțiune concretizată, în cea mai mare parte, în legi și alte acte normative și în a căror respectare și aplicare este implicat fiecare colectiv, fiecare om al muncii. Acțiunea de perfecționare este conformă telurilor și principiilor care animă societatea noastră și vizează, înainte de toate, perfecționarea relațiilor de proprietate și, în mod corespunzător, a relațiilor din sferele producției, schimbului, repartiției și consumului.

Dintre direcțiile principale de perfecționare a relațiilor de producție reținem : ridicarea nivelului științific de organizare și conducere a vieții economice și sociale, perfecționarea activității de planificare, instituționalizarea conducerii colective, introducerea noului mecanism economico-financiar, proporționalitatea corespunzătoare între ramurile și sectoarele producției sociale, modernizarea structurii economiei naționale, mai buna folosire a pîrghiilor valorice, îmbunătățirea sistemului financiar și de credit, a sistemului de aprovizionare și de stabilire a prețurilor, acțiuni de ridicare a retribuției după muncă și de întărire a rolului ei stimulat, măsuri de atenuare și, în final, de ștergere a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre sat și oraș etc.

Între clasele și categoriile sociale din țara noastră — prietene și participante active la producția de bunuri materiale și spirituale — se realizează o apropiere continuă în ce privește *condițiile de muncă, orizontul tehnico-profesional și de cultură generală, modul de viață materială și spirituală*. Omogenizarea socială, înfăptuită pe fondul ridicării continue a nivelului de viață materială și spirituală a tuturor membrilor societății, este rezultatul dezvoltării armonioase a forțelor de producție în toate zonele țării, al amplificării și modernizării procesului de instrucție și educație, al perfecționării raporturilor economice și sociale — perfecționare ce presupune rigurozitate, ordine și disciplină în funcționarea întregului mecanism social.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 293.

6. DEZVOLTAREA PLANIFICATĂ A ECONOMIEI NAȚIONALE

Conducerea planificată a economiei naționale este una din trăsăturile esențiale ale economiei socialiste.

Producția modernă — cu un înalt grad de concentrare și diversificare, în care legăturile dintre întreprinderi și ramuri devin mereu mai complexe — nu poate funcționa fără o conducere unitară și o coordonare judicioasă a activității. Proprietatea privat-capitalistă asupra mijloacelor de producție face imposibilă această conducere. Ea îi separă și chiar îi opune pe producători, face ca societatea burgheză să se caracterizeze și prin contradicția dintre organizarea producției în interiorul fiecărei unități economice și anarhia care domnește pe plan social — cu toate consecințele ei, concretizate în irosirea resurselor și în crizele economice.

Pe baza proprietății socialiste, toate întreprinderile, subramurile și ramurile economiei funcționează ca verigi ale unui mecanism unitar, munca cheltuită avînd un caracter nemijlocit social; estimarea resurselor și stabilirea nevoilor, a proporțiilor dintre diversele activități se fac — prin planul național unic — anticipat, înainte ca producția să aibă loc.

Proporțiile economice și rolul lor în dezvoltarea echilibrată a economiei

Prin *nevoia socială* înțelegem ansamblul necesităților de consum, productiv și neproductiv, la scara socială a unităților economice, instituțiilor și populației. În condițiile în care volumul muncii sociale este dat, înseamnă că, pentru satisfacerea unei anumite nevoi sociale, nu se poate folosi decît o anumită parte a muncii sociale (vii și materializate). Mărimea acestei părți depinde de dimensiunile, importanța și urgența nevoii sociale respective. Asigurarea corelației dintre munca socială și nevoia socială se realizează cu ajutorul proporțiilor economice.

Proporțiile economice reprezintă raporturile obiectiv-necesare, cantitative și calitative, dintre sectoare, ramuri, subramuri și activități economice, determinate de nevoia socială. Ele formează *un sistem* al proporțiilor. Corespondența dintre repartizarea muncii pe sectoare de activitate și nevoia socială definește *starea de proporționalitate*.

Sistemul proporțiilor economice cuprinde mai multe categorii :

1. După funcția pe care o îndeplinesc, sînt :

a) *Proporții economice fundamentale*, care caracterizează procesul de ansamblu al reproducerii socialiste, cum sînt :

— proporțiile dintre cele două sectoare ale producției sociale, producția mijloacelor de producție și producția bunurilor de consum ;

— dintre industrie și agricultură, în genere dintre ramurile economiei naționale.

b) *Proporții economice speciale*, care concretizează proporțiile la nivelul ramurilor, cum sînt proporțiile dintre ramurile și subramurile industriei, ale agriculturii etc.

c) *Proporții economice de detaliu*, care decurg din diviziunea muncii în interiorul întreprinderii și se exprimă în corelațiile necesare dintre secții, sectoare și ateliere. În cazul unei întreprinderi metalurgice, spre exemplu, se stabilesc proporții între secțiile de turnătorie, prelucrare, tratament și finisaj.

d) *Proporții economice teritoriale* ; exprimă raporturile reciproce dintre unitățile teritorial-administrative (comune, orașe, județe) în procesul diviziunii muncii sociale și al alocării și utilizării resurselor economice ale țării.

2. După forma în care sînt exprimate, proporțiile economice pot fi grupate în :

a) *Proporții materiale*, care redau raporturile necesare dintre diferitele subdiviziuni ale muncii sociale, în expresie naturală, fizică. De pildă proporția dintre o anumită cantitate de stofă și cantitatea de fire necesară pentru a o produce.

b) *Proporții valorice*, care redau aceste raporturi în expresie bănească, făcînd posibile, exprimarea cheltuielilor de muncă socială încorporată în produsele diferitelor ramuri, verificarea concordanței dintre resursele alocate diferitelor activități economice și nevoile sociale, determinarea contribuției și a ponderii fiecărei ramuri în produsul social.

c) *Proporții ale forței de muncă*, care exprimă raporturile ce se stabilesc între ramuri în privința folosirii forței de muncă, de exemplu raportul dintre populația ocupată în industrie și cea ocupată în agricultură.

Proporțiile economice au un caracter dinamic și un conținut istoric concret ; ele se schimbă sub influența a numeroși factori (tehnici, economici, social-politici) care modifică repartitia muncii sociale. Proporțiile se formează în fiecare etapă, în funcție de nivelul pe care l-au atins forțele de producție în diferite ramuri, de resursele existente și nevoile economiei naționale, de condițiile interne, de obiectivele politicii economice pentru fiecare perioadă, ca și de condițiile internaționale. Astfel, referindu-se la realizările din cincinalul 1976—1980, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta la Congresul al XII-lea al partidului că „A trebuit să ținem seama de implicațiile crizei economice mondiale, agravată de criza energetică și de materii prime, de creșterea exagerată a prețului petrolului și al altor materii prime de bază, de amplificarea crizei valutare-financiare și adîncirea decalajelor tehnologice și economice pe plan internațional“.

De o deosebită atenție se bucură în societatea noastră procesul de *optimizare a proporțiilor*. Putem spune că optimul economic este definit prin proporțiile care iau naștere pe baza maximizării atragerii și utilizării resurselor și a minimizării cheltuielilor de producție. Tocmai de aceea, optimizarea proporțiilor este un proces continuu, un proces de creștere economică.

O componentă intrinsecă a optimului economic este echilibrul economic realizat printr-o înlăturare continuă a stărilor posibile de dezechilibru într-un domeniu sau altul și făcând ca dezvoltarea economiei socialiste să fie caracterizată ca echilibrată.

Dezvoltarea planică proporțională — lege economică a socialismului

Necesitatea obiectivă a repartizării proporționale a muncii sociale pe ramuri și domenii de activitate se manifestă în economia socialistă sub forma unei legi specifice, legea dezvoltării planice proporționale a economiei naționale. În virtutea acestei legi, funcționarea normală a economiei socialiste este condiționată în mod obiectiv de menținerea permanentă a proporționalității economice, prin alocarea rațională a resurselor materiale și de muncă, potrivit nevoii sociale, prin coordonarea întregii activități a producătorilor socialiști și orientarea ei unitară, pe baza unui plan general de dezvoltare a economiei naționale.

Corespunzător acțiunii acestei legi se impune :

- 1) Repartizarea muncii sociale pe ramuri și subramuri de activitate, în concordanță cu nevoia socială ;
- 2) Stabilirea conștientă a proporțiilor în dezvoltarea economică ;
- 3) Conducerea economiei pe baza planului național unic.

Legea dezvoltării planice proporționale acționează în cadrul unui sistem de legi economice care reflectă procese legate între ele în mod organic. Pentru reglarea socială conștientă a producției este necesară cunoașterea și utilizarea acțiunii tuturor acestor legi : legea economică fundamentală a socialismului, legea creșterii neconținute a productivității muncii, legea valorii, legile reproducției.

Caracterul obiectiv al legii dezvoltării planice proporționale se exprimă în raportul cauzal dintre modul de utilizare a resurselor naționale și gradul de satisfacere a nevoii sociale.

Ținând seamă de această cerință, partidul nostru subliniază că întreaga dezvoltare economico-socială a țării se va realiza pe baza planului unic, asigurându-se unirea eforturilor umane și materiale ale întregului popor în scopul îndeplinirii prevederilor Programului partidului.

Planul național unic și rolul lui în conducerea economiei naționale

Planul național unic este principalul instrument prin care statul socialist îndeplinește organizarea și conducerea conștientă a procesului reproducției socialiste și realizarea eficienței economice maxime în vederea satisfacerii necesităților economice de sumului tuturor membrilor societății.

Planul este unitar și indivizibil, asigură conducerea planificată a tuturor laturilor vieții economice și sociale ; el trebuie să îmbine, în mod armonios interesele prezente cu cele de perspectivă ale națiunii. În planul național unic sînt cuprinse principalele proporții economice necesare dezvoltării continue și armonioase a economiei naționale ; ele îmbracă forma unor obiective și sarcini ale planului, exprimate cu ajutorul unui *sistem complex de indicatori, norme și normative* cum sînt : sporirea produsului social și a venitului național, repartizarea venitului național în fond de acumulare și fond de consum, volumul investițiilor, valoarea producției industriale și agricole, creșterea productivității muncii, creșterea retribuției nominale a veniturilor reale etc. De asemenea, planul asigură corelația dintre veniturile bănești și cheltuielile pentru dezvoltarea economico-socială, dintre încasările și plățile în valută, un echilibru general dinamic al economiei.

Activitatea de elaborare a planului național unic are o fundamentare științifică, realizându-se pe baza cunoașterii acțiunii legilor economice și a folosirii sistemului informațional economico-social, care asigură date precise asupra situației existente în întreaga economie. Un rol deosebit în fundamentarea planului, în asigurarea continuității în planificare, revine *prognozelor*, care prezintă o anticipare a evoluției principalelor fenomene și procese din economie, știință, tehnologie, prefigurînd dezvoltarea economico-socială într-o perspectivă de 20—30 de ani. Congresul al XII-lea al partidului a adoptat asemenea prevederi de lungă durată cum sînt : „Programul-directivă de cercetare și dezvoltare în domeniul energiei în perioada 1981—1990 și orientările principale pînă în anul 2000“, precum și „Programul-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000“.

Locul central în sistemul conducerii planificate a economiei naționale revine Partidului Comunist Român, al cărui rol conducător crește ca urmare a sporirii complexității și nivelului calitativ al sarcinilor dezvoltării economico-sociale. Liniile directoare ale activității de planificare izvorăsc din directivele partidului, elaborate pe baza unor analize ample și studii referitoare la nevoile și resursele economiei naționale, la tendințele dezvoltării științei și tehnicii. Pe baza hotărîrilor Plenarei C.C. al P.C.R. din martie 1978, urmează ca în vederea încadrării propunerilor de plan în echilibru și opțiunile generale ale dezvoltării economiei naționale, să se elaboreze — în conformitate cu Directivele Congreselor și Conferințelor Naționale ale partidului — *niveluri orientative și normative de plan* pe toate treptele organizatorice. Totodată, partidul stabilește sarcinile cu privire la perfecționarea formelor și metodelor de conducere planificată a economiei naționale și exercită controlul politic asupra îndeplinirii obiectivelor generale de dezvoltare.

Sistemele de elaborare a planului Intreaga activitate de planificare se desfășoară în țara noastră conform prevederilor cuprinse în *Legea nr. 8/1972 cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României**.

Etapele și metodologia elaborării planului au suferit în timp perfecționări succesive. Elaborarea planului se face de jos în sus. În lumina directivelor de partid, întreprinderile, organizațiile cooperatiste și unitățile social-culturale — în funcție de potențialul lor —, întocmesc proiectele de planuri anuale și cincinale pe care le înaintează, după caz, centralelor industriale, unităților cooperatiste centrale sau organelor ierarhic superioare respective. Pentru încadrarea propunerilor de plan în opțiunile generale ale dezvoltării economice, unitățile primesc niveluri orientative și normative de plan. *Nivelurile orientative* cuprind *limite minime* pentru produsele fizice de bază, producția valorică și export și *limite maxime* pentru volumele de investiții și import, *Normativele de plan* precizează *sarcini minime* pentru productivitatea muncii, valorificarea materiilor prime, producția și beneficiile de 1 000 lei fonduri fixe și *sarcini maxime* pentru costurile de producție și cheltuielile materiale, consumurile de materii prime, materiale, combustibil și energie. Având la bază directivele congreselor și conferințelor naționale ale partidului, nivelurile orientative și normativele de plan se desfășoară pe ansamblul economiei naționale, pe ministere, ramuri, unități administrativ-teritoriale, centrale economice și întreprinderi.

În elaborarea propunerilor de plan, întreprinderile conlucrează cu centralele din care fac parte și cu consiliile populare pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea. Centrala industrială asigură integrarea și corelarea propunerilor întreprinderilor pe baza specializării și cooperării în producție, folosirii intensive a întregului potențial tehnic, stabilirii unor structuri de producție corespunzătoare cerințelor economiei — conlucrează cu Comitetul de Stat al Planificării (C.S.P.) și cu ministerul tutelar, cărora le transmit și proiectul de plan. Ministerele, în strînsă colaborare cu C.S.P.-ul și cu organele județene, respectiv cu cel al Municipiului București, asigură elaborarea proiectelor planurilor pe centrale subordonate și, pe baza sintetizării și corelării propunerilor acestora, întocmesc proiectul de plan pentru ramura de care răspund. Ministerele transmit proiectele lor de planuri C.S.P.-ului, care, în colaborare cu ministerele, celelalte organe centrale, comitetele executive ale consiliilor populare județene și al Municipiului București și cu centralele asigură corelarea propunerilor de plan ale acestora cu necesitățile de ansamblu ale economiei naționale și elaborează propunerile pentru proiectul planului național unic, pe care le înaintează Consiliului de Miniștri.

* modificată și completată prin Legea nr. 1/1979, aprobată de Marea Adunare Națională la 6 iulie 1979.

Proiectele de planuri, astfel întocmite și corelate pe fiecare treaptă organizatorică — întreprindere, centrală, minister, județ — și pe ansamblul economiei naționale în profil departamental, de ramură și teritorial se dezbate și se adoptă de către organele de conducere colectivă respective. Camera legislativă a consiliilor populare — în temeiul Legii nr. 5/1975 privind congresul, camera legislativă și conferințele consiliilor populare — aprobă planul național unic de dezvoltare economico-socială, în profil teritorial.

În întreprinderi — planurile se adoptă de adunările generale ale oamenilor muncii.

Analizat și avizat de Consiliul de Miniștri, proiectul de plan este examinat de Consiliul Suprem al Dezvoltării Economico-Sociale, după care este supus aprobării Marii Adunări Naționale. Printr-o lege specială, aceasta adoptă planul cincinal (anual) de dezvoltare economico-socială a țării și, din acest moment, îndeplinirea tuturor sarcinilor cuprinse în plan este obligatorie pentru fiecare.

Prevederile planurilor cincinale și anuale se desfășoară pe ministere, alte organe centrale și consilii populare județene și al municipiului București, prin decret al Consiliului de Stat. Acestea defalcă sarcinile de plan pe unități direct subordonate.

Principalele direcții ale perfecționării conducerii planificate a activității economico-sociale

Perfecționarea continuă a conducerii planificate a activității economico-sociale, bazată pe cunoașterea legilor economice obiective, constituie un proces dialectic neîntrerupt, care se desfășoară în strînsă unitate cu evoluția societății noastre.

1) O direcție de importanță majoră a conducerii planificate a activității economico-sociale este *întărirea continuă a rolului planului național unic*, pe baza căruia se desfășoară activitatea economico-socială și care include toate laturile vieții sociale, toate compartimentele, aflate într-o legătură tot mai strînsă cu factorii economiei.

2) Deplasarea centrului de greutate în fundamentarea sarcinilor de plan spre întreprinderi, centrale, județe și celelalte unități administrativ-teritoriale reprezintă o altă direcție a perfecționării conducerii planificate. În acest fel se asigură împletirea organică a planificării în profil departamental cu planificarea pe ramuri și în profil teritorial, în vederea conjugării mai eficiente a eforturilor și a dezvoltării armonioase, echilibrate a economiei naționale.

3) Extinderea continuă a autonomiei unităților economico-sociale, a inițiativei de jos, paralel cu întărirea principiului conducerii unitare pe baza planului național unic. „În spiritul Legii planificării — se arată în raportul la Congresul al XII-lea al partidului —, este necesar să fie întărită și perfecționată continuu conducerea unitară, pe baza planului național unic, a dezvoltării economico-sociale și, totodată, corespunzător lăr-

girii atribuțiilor unităților economice, să sporească rolul și răspunderea centralelor, județelor și întreprinderilor în elaborarea și îndeplinirea tuturor prevederilor de plan, în întărirea autoconducerii și autogestiei economice”¹.

Constituirea unor noi organisme democratice cu caracter permanent cum sînt : Congresul Consiliilor Oamenilor Muncii, Consiliul Național al Oamenilor Muncii, Consiliul Național al Agriculturii etc., asigură participarea pe plan național, a maselor de oameni ai muncii la adoptarea celor mai importante hotărîri privind dezvoltarea economico-socială a țării.

4) Corelarea planurilor cincinale și anuale cu programele pe termen lung. O ilustrare a acestei orientări o constituie documentele adoptate de Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român care se integrează în strategia dezvoltării țării noastre pînă la sfîrșitul acestui secol. Astfel, Directivele Congresului al XII-lea privind dezvoltarea economico-socială a țării în cincinalul 1981—1985 precizează obiectivul fundamental și sarcinile de bază ale acestei perioade în concordanță cu Programul partidului, iar liniile directe ale dezvoltării țării în deceniul 1981—1990 stabilesc principalele sarcini care revin acestei perioade în vederea îndeplinirii obiectivelor generale ale etapei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

O importanță deosebită în procesul perfecționării continue a conducerii planificate a activității economico-sociale revine Hotărîrilor Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din martie 1978 referitoare la :

a) participarea directă a tuturor oamenilor muncii și a organelor de conducere colectivă la activitatea de elaborare a planului ;

b) creșterea rolului contractelor economice în fundamentarea planului ;

c) extinderea autonomiei unităților economico-sociale pentru toate sectoarele de activitate, concomitent cu înlăturarea centralismului excesiv ;

d) deplasarea centrului de greutate în activitatea de planificare, de la aspectele cantitative la cele calitative ale proceselor și fenomenelor, eliminarea practicilor care stimulează o atenție prioritară îndeplinirii indicatorilor cantitativi în detrimentul celor calitativi. În acest sens s-a trecut la folosirea indicatorului „producția netă” și a indicatorului „producție fizică” ca indicatori principali în activitatea de planificare, în locul indicatorului „producția globală”, care nu oferea posibilitatea cunoașterii situației reale a fiecărei întreprinderi din punct de vedere al valorii nou create și al producției fizice realizate.

Noul mecanism economic-financiar, introdus de Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978, presupune în primul rînd — așa cum arăta tovarășul

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Congresul al XII-lea al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 62.

Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea ținută la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. din luna mai 1980 —, producție, presupune participarea la conducere și la desfășurarea în bune condițiuni a activității. Noul mecanism presupune autoconducere muncitorească și autogestie, presupune, înainte de toate, realizarea producției, creșterea producției nete, a rentabilității și a beneficiilor — și asigurarea, pe această bază, de fonduri suplimentare pentru participarea la beneficii. Noul mecanism economic, elaborat și introdus ca o expresie a adîncirii democrației noastre economice, nu înseamnă liberalizare, ci participare responsabilă la întreaga activitate de elaborare a planului și de îndeplinire a lui în condiții de maximă eficiență. *Ferma lui aplicare* vine să sintetizeze, pe acest plan, calitatea de proprietari, beneficiari și producători pe care o au oamenii muncii în societatea noastră.

Perfecționarea și modernizarea sistemului informațional economic, extinderea și generalizarea prelucrării automate a datelor, promovarea metodelor avansate de planificare și folosirea tehnicilor moderne de calcul și prelucrare a datelor, sînt cerințe ale perfecționării conducerii planificate impuse de progresul tehnic contemporan.

Dezvoltarea armonioasă echilibrată a întregii activități economice și sociale din țara noastră, succesele înregistrate în acest domeniu sînt dovadă a superiorității economice socialiste planificate.

7. POLITICA INDUSTRIALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Pentru țările socialiste care au moștenit o economie slab dezvoltată, industrializarea socialistă este singura cale menită să asigure o dezvoltare rapidă și continuă a economiei naționale, condiție a făuririi economiei socialiste.

Așa cum arăta V.I. Lenin, „victoria socialismului asupra capitalismului și consolidarea socialismului pot fi socotite asigurate numai atunci cînd puterea de stat proletară, lichidînd orice împotrivire a exploatare și asigurîndu-și o stabilitate absolută și o impunere deplină a acestora, va reorganiza întreaga industrie pe baza mării producții colective și a tehnicii celei mai moderne.”¹

¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41, Editura politică, București, 1960, p. 181.

Industrializarea socialistă și rolul ei în crearea bazei tehnico-materiale a socialismului

Precizînd că mijloacele de producție și elementele materiale ale științei alcătuiesc conținutul bazei tehnico-materiale, se impune să evidențiem unitatea și interacțiunea acestora în procesul de producție, interacțiunea în care rolul elementului științific crește continuu, pe măsura transformării științei în forță nemijlocită de producție.

Revoluția tehnico-științifică determină modificări importante în calitate și complexitatea tehnică a mijloacelor de muncă pe care le integrează în procese bazate pe automatizarea, electricarea, chimizarea, ciberneticizarea producției, evidențiază la materiile prime naturale noi însușiri prin a căror folosire diversifică gama obiectelor muncii și le sporește eficiența, dezvoltă și antrenează în activitatea socială noi surse de energie și de combustibili etc. etc. Or, toate aceste influențe înseamnă apariția de noi valori de întrebuințare destinate consumului productiv și neproductiv, bunuri rezultat al activității industriale diversificate și structurată corespunzător nevoilor sociale din etapa dată. Numai o industrie puternică și de înaltă tehnicitate poate provoca revoluționarea tuturor celorlalte ramuri ale economiei naționale — să creeze o agricultură modernă, intensivă, un sistem modern de transporturi și telecomunicații și chiar o bază modernă cercetării științifice, asigurîndu-și autodezvoltarea și perfecționarea.

Industrializarea socialistă are rolul hotărîtor în crearea și dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale a socialismului. Numai creînd și dezvoltînd marea industrie mașinistă pe baza celor mai noi și eficiente rezultate ale cercetării tehnico-științifice, și înainte de toate a ramurilor constructoare de mașini, chimia, metalurgia, producția de energie electrică, se poate făuri o bază tehnico-materială corespunzătoare tuturor activităților sociale.

Aplicarea creatoare a teoriei leniniste despre industrializare a pus în fața Partidului Comunist Român sarcina elaborării celei mai potrivite strategii pentru condițiile țării noastre, adecvarea ei la particularitățile specifice României, la necesitățile diferitelor etape ale construcției socialiste.

Politica de industrializare a țării noastre, fundamentată încă la Conferința Națională a partidului (octombrie 1945), a dus la crearea, dezvoltarea, lărgirea și perfecționarea bazei tehnico-materiale a socialismului în țara noastră. Planurile cincinale 1951—1955, 1956—1960 și 1961—1965 au asigurat crearea bazei tehnico-materiale, iar cincinalul 1966—1970 a avut rolul de a consolida și dezvolta baza tehnico-materială a noii societăți. Rezultatele obținute în perioada 1951—1970 au marcat pași importanți pe calea lichidării înapoierii economice a României, a transformării ei dintr-o țară agrară, slab dezvoltată din punct de vedere economic, într-o țară industrial-agrară în curs de dezvoltare. Cincinalul 1971—1975, primul plan al etapei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate,

a pus în domeniul industrializării sarcini noi, calitativ superioare. Continuîndu-se în ritm susținut procesul de industrializare socialistă, realizarea obiectivelor stabilite de Congresul al X-lea al partidului a produs modificări importante în structura și volumul producției industriale.

Industria a devenit ramura conducătoare a economiei naționale, rol pe care și-l consolidează în continuare. S-a acordat prioritate dezvoltării ramurilor industriale de care depinde înzestrarea tehnică superioară a economiei: construcțiile de mașini, chimia, metalurgia și energia, a căror pondere în totalul industriei a ajuns în anul 1975 la 57% față de 25,8% în 1950.

Concomitent cu dezvoltarea producției mijloacelor de producție, a crescut și s-a diversificat producția bunurilor de consum, s-a îmbunătățit repartizarea forțelor de producție în profil teritorial, asigurîndu-se o ridicare generală a nivelului de trai al poporului.

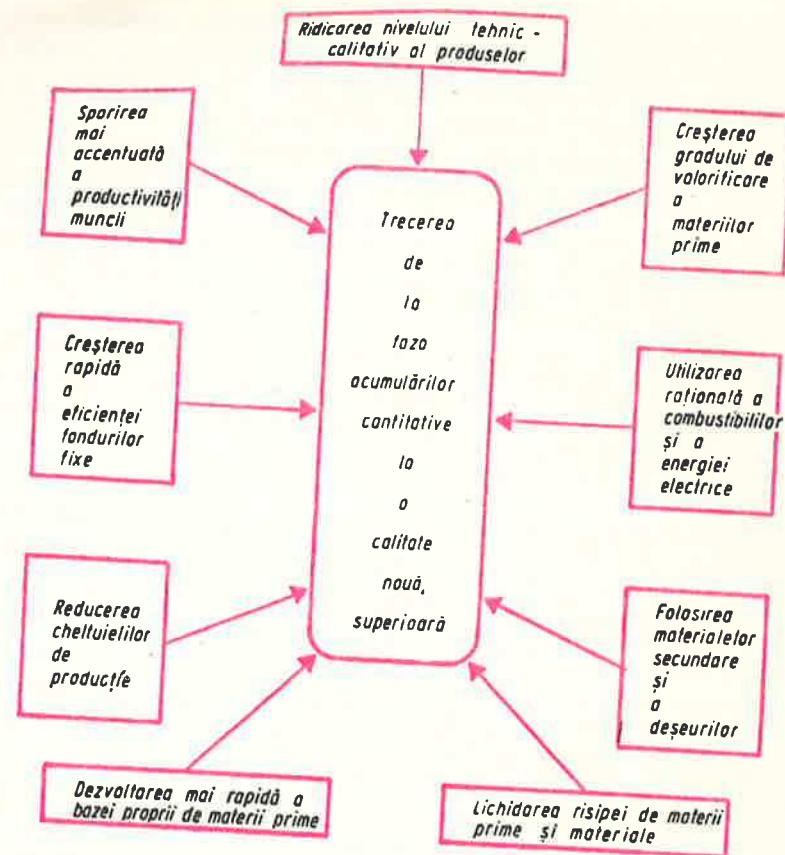
Programul P.C.R. despre politica industrială a partidului nostru

În Programul partidului nostru este înscrisă, ca o direcție hotărîtoare a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, *continuarea fermă a politicii de industrializare socialistă, de accentuare a poziției conducătoare a industriei în ansamblul economiei, de creștere a contribuției sale la crearea venitului național, la realizarea reproducției lărgite și satisfacerea nevoilor populației, la dezvoltarea schimburilor economice externe.*

Urmărind realizarea unei economii de înaltă eficiență care să pună în valoare întregul potențial material și uman al țării, Programul partidului jalonează orientările generale ale continuării procesului de industrializare socialistă în etapa actuală: *ritmul înalt și continuu de creștere a producției industriale, dezvoltarea prioritară a ramurilor de bază ale industriei și modernizarea acestora, valorificarea superioară a resurselor naturale, înnoirea și modernizarea producției, creșterea aportului științei și tehnicii în toate ramurile și subramurile industriei, amplasarea rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării.*

Conferința Națională a partidului din decembrie 1977 a stabilit, ca o cerință primordială: *concentrarea atenției asupra laturilor de ordin calitativ ale activității în toate ramurile industriale ale cărei direcții principale sînt: ridicarea nivelului tehnic calitativ al întregii producții industriale, dezvoltarea mai rapidă a bazei de materii prime interne, creșterea gradului de valorificare a materiilor prime, asigurarea și gospodărirea rațională a combustibilului și energiei, realizarea unor produse de înaltă tehnicitate și calitate superioară.*

Realizările obținute în cincinalul 1976—1980 sînt o confirmare a realismului orientărilor politicii industriale a partidului nostru. Prevederile pe ansamblul cincinalului au fost realizate și depășite. Numai sporul de producție din anul 1980, față de anul 1975, este aproximativ egal cu

producția obținută în întregul cincinal 1956—1960. Producția industrială a anului 1980 este de 33 de ori mai mare decât cea obținută în anul 1950. Subramurile de vîrf ale industriei: electronica, electrotehnica, mecanica fină, optica, producția de mașini-unelte realizează creșteri ale producției de 2,2—2,3 ori. Intensificarea procesului de înnoire și modernizare a producției industriale a făcut ca 46,1% din valoarea producției industriale a anului 1980 să fie reprezentată de produse noi și reproiectate în acest cincinal.

Ca urmare a politicii de repartizare rațională pe teritoriu a industriei, în anul 1980 toate județele țării aveau o capacitate a producției industriale de cel puțin 10 miliarde lei. În anul 1980 industria a participat cu 60% la formarea venitului național și cu peste 75% la acoperirea cerințelor de mașini și utilaje necesare economiei, cuprinzînd 35% din totalul populației ocupate.

„Disponem astăzi de o industrie modernă, dotată cu mijloace de producție avansate, capabile să rezolve cele mai complexe probleme ale

progresului tehnic contemporan, să asigure înzestrarea tuturor ramurilor cu mașini și utilaje de înalt randament.”¹

Congresul al XII-lea al P.C.R. despre continuarea pe o treaptă superioară a politicii de industrializare

În concordanță cu obiectivul și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României în perioada cincinalului 1981—1985, și în perspectivă pînă în anul 1990, industria românească va intra într-o etapă superioară a dezvoltării sale calitative, fiind orientată spre dezvoltarea prioritară a ramurilor prelucrătoare de înaltă tehnicitate, care încorporează concepție tehnologică avansată și manoperă de înaltă calificare, asigurînd, cu un consum redus de combustibil și energie, produse de înaltă calitate și competitivitate.

Această orientare izvorăște din analiza realităților naționale, a nivelului atins de industria românească, precum și a realizărilor internaționale, a fenomenelor noi apărute în economia mondială, cum sînt: accentuarea și prelungirea crizei economice, a instabilității economice, a crizei energetice și petroliere care va continua să se adîncească tot mai mult.

Definind profilul economiei românești în actualul cincinal și în perspectivă — ca o economie modernă, eficientă, echilibrată și multilaterală — documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. evidențiază rolul conducător al industriei în cadrul acesteia.

Dezvoltarea în ritm susținut a industriei în perioada actualului cincinal și în perspectivă, va determina înscrierea ei în rîndul ramurilor moderne pe plan mondial, precum și asigurarea industrializării proceselor de muncă din toate ramurile economiei.

Pornind de la o asemenea cerință, una dintre direcțiile stabilite pentru continuarea pe o treaptă superioară a politicii de industrializare în cincinalul 1981—1985 este menținerea ritmului înalt de creștere a producției industriale. Astfel, producția netă industrială va crește într-un ritm mediu anual de 10%, devansînd ritmul de creștere a producției globale, care va fi de 9% anual, ceea ce va permite ca pe întregul cincinal să se obțină un spor de producție industrială egal cu întreaga producție a anului 1975 și de trei ori mai mare decât cea a anului 1965. În aceste condiții România se va menține și de acum înainte printre țările lumii cu economiile cele mai dinamice.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Congresul al XII-lea al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 10.

Lărgirea bazei proprii de materii prime și energie, accelerarea procesului de restructurare a industriei

punct de vedere al combustibilului și energiei.

În vederea realizării acestui obiectiv, se va acționa pe următoarele căi :

1. *Intensificarea activității de descoperire și punere în valoare a noi zăcămintele de substanțe minerale utile, extinzând tehnicile moderne de prospecțiuni și explorare.* Pentru anul 1985 se prevede realizarea unei producții de 72—75 milioane tone lignit, de trei ori mai mare decât în 1975 și de peste 13 ori mai mare decât în 1965. Se vor extinde cercetările pentru petrol și gaze, forajele de mare adâncime, precum și cele de pe platforma continentală a Mării Negre.
2. *Creșterea bazei energetice a țării* se va realiza prin :
 - a) — utilizarea cărbunilor și șisturilor bituminoase în producția de energie termică ;
 - b) — creșterea gradului de utilizare a potențialului hidroenergetic național de la 30% în anul 1980, la 45% în anul 1985 și la 65% în anul 1990 ;
 - c) — construirea de centrale nucleare-electrice. Până în anul 1985 va intra în funcțiune prima centrală atomoelectrică cu capacitate de 660 MW ;
 - d) — folosirea noilor surse de energie : solară, eoliană, a biomasei, biogazului, apelor termale etc. ;
 - e) — îmbunătățirea continuă a organizării și exploatării sistemului electroenergetic național ;
 - f) — aplicarea unui regim sever de economisire a tuturor combustibililor și energiei electrice. Producția de energie electrică va ajunge în anul 1985 la 88—90 miliarde KWh, iar în anul 1990 la 105—110 miliarde KWh. Se prevede ca în 1985 să ajungem la obținerea de 2,5—3 milioane tone de combustibil din surse noi. Cu prilejul Consfăturii de lucru de la C.C. al partidului din mai 1980, secretarul general al partidului nostru menționa din nou necesitatea reducerii consumurilor de combustibil și energie. Se preciza că am trecut de 4 000 de kg combustibil convențional pe locuitor și prevedem să depășim 4 600 în 1985. Ne situăm, în această privință, cu mult peste consumul realizat în unele țări foarte dezvoltate. Introducând noi tehnologii, putem reduce până la 50% consumurile actuale pe tonă sau pe unitatea respectivă de produs.

O direcție prioritară a politicii industriale a partidului în această perioadă este lărgirea bazei proprii de materii prime și energie, sporirea gradului de asigurare din resurse interne, a necesităților economiei naționale și reducerea substanțială a importurilor, urmărindu-se ca la sfârșitul deceniului, România să devină independentă din

3. *Recuperarea și re folosirea tuturor materiilor prime și materialelor rezultate din procesul de producție și de consum* va acoperi necesarul pentru nevoile interne ale economiei în proporție de 40—50% și chiar de 90% la ambalaje din sticlă și 95% la cele din lemn.

Un element esențial al continuării politicii de industrializare în noul cincinal îl constituie *restructurarea ramurilor producției industriale*, în funcție de direcțiile și cerințele prezente și viitoare ale revoluției tehnico-științifice, de implicațiile crizei energetice, precum și de efectele de lungă durată ale creșterii interdependențelor dintre economiile naționale.

În aceste condiții se are în vedere dezvoltarea prioritară a ramurilor cu rol hotărâtor în înzestrarea tehnică a muncii, în propagarea progresului tehnic, în asigurarea unei producții superioare de bunuri de consum, precum și temporizarea creșterii ramurilor mari consumatoare de energie. Astfel, se prevăd ritmuri medii anuale de creștere mai mari în industria construcțiilor de mașini (12%) și chimie (10%) iar în cadrul acestora a subramurilor de înaltă tehnicitate și cu un grad ridicat de valorificare, cum sînt : mecanica fină și optica, mașini-unelte pentru prelucrarea metalelor, electronica, chimia de sinteză fină. Totodată, în funcție de posibilitățile și cerințele actuale, se preconizează re-dimensionarea ramurilor energointensive, în sensul creșterii acestora în ritmuri inferioare mediei pe industrie, precum și dezvoltarea ramurilor și subramurilor industriale mici consumatoare de energie și materii prime. La sfârșitul cincinalului 1981—1985, ramurile prelucrătoare de bază : metalurgia, construcțiile de mașini, chimia, industria bunurilor de consum, vor deține peste 90% din producția industrială.

Prin aceasta se va conferi industriei un caracter modern, de tehnicitate în creștere și de eficiență economică sporită, condiția esențială pentru pătrunderea, menținerea și lărgirea poziției pe piața internațională.

Continuarea fermă a politicii de amplasare rațională pe teritoriu a forțelor de producție

Cincinalul 1981—1985 va marca un important pas înainte din punctul de vedere al repartizării teritoriale a forțelor de producție. România și-a elaborat, încă la Congresul al XI-lea al partidului, o strategie clară de dezvoltare și modernizare a economiei tuturor județelor, de ridicare a gradului de civilizație materială și spirituală a vieții întregului popor.

Congresul al XII-lea al partidului, prin Programul-directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985, stabilește criterii și indicatori unici de determinare și apreciere a nivelului de dezvoltare al fiecărui județ. Acest program, prin prevederile sale, asigură cadrul necesar pentru amplasarea echilibrată

a forțelor de producție pe teritoriu, valorificarea superioară a resurselor materiale și de muncă din fiecare zonă, apropierea județelor în ceea ce privește nivelul producției globale și folosirea resurselor de muncă, sistematizarea și modernizarea rețelei de orașe și comune, crearea tuturor condițiilor pentru ca egalitatea în drepturi de care se bucură toți cetățenii patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, să aibă ca fundament trainic creșterea potențialului economic al tuturor județelor. Astfel, Programul-directivă de dezvoltare economico-socială în profil teritorial stabilește ca pînă în anul 1985, fiecare județ al țării să ajungă la o producție globală pe locuitor de cel puțin 70 000 lei anual, din care producția industrială 50 000 lei, producția agricolă cel puțin 10 000 lei, iar producția altor ramuri, inclusiv serviciile, 10 000 lei. Acest indicator calitativ este în măsură să stimuleze, alături de creșterea industrială și dezvoltarea celorlalte ramuri. Totodată, el constituie un criteriu mai exact și mai complex de stabilire a stadiului dezvoltării economico-sociale atins la un moment dat de un județ sau altul.

Ca urmare a unor asemenea orientări, avînd cu precădere efecte intensive în procesul dezvoltării, se va obține creșterea gradului de ocupare a forței de muncă, ridicarea susținută în continuare a nivelului de trai al populației din toate zonele țării.

Orientările de perspectivă ale dezvoltării industriei pînă în anul 1990 stabilesc consolidarea rolului ei de ramură conducătoare a economiei. Creșterea producției industriale în deceniul următor, într-un ritm mediu anual de 8,1—8,5%, va face ca producția industrială a anului 1990 să fie de 2,2—2,3 ori mai mare decît cea a anului 1980, în condițiile dezvoltării prioritare a ramurilor prelucrătoare de înaltă tehnicitate.

Se va acorda, în continuare, prioritate lărgirii bazei proprii de materii prime în vederea îndeplinirii independenței energetice a țării.

Restructurarea industriei, accentuarea măsurilor de economisire a energiei vor asigura, în cursul deceniului viitor, obținerea unui venit național pe unitatea de energie consumată, la un nivel comparabil cu realizările țărilor avansate.

Va continua, în ritm intens, programul de industrializare a tuturor județelor țării, asigurîndu-se ridicarea întregului nostru popor la un nivel înalt de civilizație materială și spirituală.

Structura socială a țării va cunoaște noi schimbări calitative, populația ocupată va fi, în 1990, de 12 milioane persoane, ponderea hotărîtoare revenind industriei și celorlalte ramuri neagricole (55% în industrie și construcții, 15% în agricultură, 33% în celelalte sectoare).

Creșterea forței economice a industriei va face posibilă dublarea volumului comerțului exterior.

Toate acestea vor determina transformarea României într-o țară industrială, dezvoltată din punct de vedere economic, capabilă să asigure punerea deplină în valoare a bogățiilor naționale în folosul întregii societăți, crearea unei vieți libere, fericite pentru toți cei ce muncesc.

8. POLITICA AGRARĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

În condițiile țării noastre agricultura este una din ramurile de bază, hotărîtoare pentru dezvoltarea economiei și ridicarea nivelului de trai al poporului. Politica agrară a constituit întotdeauna o componentă esențială a politicii generale a Partidului Comunist Român.

Locul și importanța agriculturii în economia națională

Disponînd de 15 milioane hectare teren agricol — din care circa 10 milioane sînt teren arabil —, beneficiind de condiții favorabile de climă și sol, precum și de baza tehnico-materială creată în anii socialismului, agricultura României aduce o contribuție însemnată la producerea produsului social și a venitului național.

Importanța agriculturii rezultă din funcțiile ce-i revin în cadrul economiei naționale. Astfel, agricultura este principalul furnizor de produse agroalimentare pentru populație și de materii prime pentru industria ușoară și alimentară; ea asigură, în același timp, importante disponibilități pentru export. Pe de altă parte, agricultura constituie o piață de desfacere pentru o serie de produse industriale, ca: tractoare, mașini, materiale de construcții, îngrășăminte chimice, insecticide etc.

În trecut România era cunoscută ca o țară agrară, dar atunci agricultura ei se caracteriza printr-o productivitate scăzută, ca urmare a slabei înzestrări tehnice, a fărîmîțării excesive a terenului agricol și a exploatării maselor țărănești.

Valoarea inventarului agricol ce revănea la un hectar de pămînt arabil era de 15 ori mai mică în România decît în Germania și de 42 de ori mai mică decît în Elveția. În 1938 numărul tractoarelor din agricultura țării noastre era doar de 4 858 unități convenționale, revenind un tractor la 2 493 ha teren arabil.

În condițiile slabei folosiri a tehnicii și a îngrășămintelor chimice, agricultura avea un caracter *extensiv*; ea se baza mai ales pe fertilitatea naturală a pămîntului, pe experiența și efortul țaranului. Producția medie la grîu era, în perioada 1934—1938, doar de 10,3 quintale la hectar, iar la porumb de 10,4 quintale.

Într-o situație asemănătoare se afla și zootehnia. Deși în 1938 existau în țara noastră 3 653 000 bovine, 2 761 000 porcine și 10 870 000 ovine, ponderea cea mai mare în structura șeptelului o dețineau rasele primitive, tardive și cu producții mici de

carne, lapte, lână. Din cauza slabei dezvoltări a industriei, cea mai mare parte a produselor agricole exportate o reprezentau materiile prime agro-alimentare.

Toate acestea făceau ca agricultura, în care lucrau peste trei pătrimi din populația activă a țării, să participe doar cu 34% la crearea venitului național.

Politica P.C.R. de cooperativizare a agriculturii și făurire a relațiilor socialiste la sate

a producției agricole, sporirea producției, ridicarea nivelului de trai și de cultură al țărănimii.

Deși reforma agrară din anul 1945 a modificat structura proprietății la sate, ea nu a putut înlătura înapoierea tehnică a agriculturii. Gospodăria mică și mijlocasă, cu o productivitate redusă a muncii și slabă putere economică, nu permiteau folosirea tehnicii avansate, organizarea științifică a producției, sporirea producției, ridicarea nivelului de trai și de cultură al țărănimii.

În aceste condiții, Partidul Comunist Român a arătat că singura cale de soluționare definitivă a situației țărănimii era organizarea pe baze socialiste a agriculturii, cooperativizarea gospodăriilor țărănești. Plenara din martie 1949 a Comitetului Central a aprobat programul transformării socialiste a agriculturii, elaborat pe baza studierii temei-nice a legilor generale ale revoluției și construcției socialiste și a condițiilor concrete din țara noastră. Acest program a marcat începutul unei etape noi în îndeplinirea transformărilor revoluționare la sate, etapa făuririi relațiilor socialiste în agricultură. Partidul nostru a desfășurat o politică agrară corespunzătoare specificului istoric, economic și cultural al satului românesc. Bazându-se pe suportul primordial al industrializării, procesul de făurire a relațiilor socialiste la sate s-a desfășurat treptat și continuu, pe măsura dezvoltării bazei tehnico-materiale, a pregătirii cadrelor necesare și a convingerii țărănimii despre superioritatea noii organizări a agriculturii.

Direcțiile principale ale acestui proces au fost :

a) organizarea și dezvoltarea fermelor de stat, a întreprinderilor pentru mecanizarea agriculturii și a unor institute și stațiuni de cercetări, care au format proprietatea socialistă de stat din agricultură ;

b) unirea gospodăriilor țărănești mici și mijlocii, pe baza liberului consimțământ, în cooperative agricole de producție, care au constituit proprietatea cooperatist-socialistă în agricultură.

Cooperativizarea socialistă a agriculturii în țara noastră, realizată pe baza unei largi munci politice, desfășurate de organizațiile de partid, a ridicat pe o treaptă superioară alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Sprijinul acordat de către stat țărănimii în această perioadă prin înzestrarea tehnică a întreprinderilor de mecanizare a agriculturii, prin politica de prețuri și credite, facilități la plata impozitelor etc. a potențat și mai mult această alianță. Încheierea cooperativizării agriculturii în primăvara anului 1962 a marcat făurirea

economiei socialiste unitare, victoria deplină a socialismului în toate sectoarele de activitate. Prefacerile revoluționare petrecute în structura economică, socială și spirituală a satului românesc au dus la transformarea țărănimii într-o clasă nouă, omogenă, cu un ideal social unitar, care și-a legat definitiv existența de socialism, de marea producție agricolă modernă.

Baza tehnico-materială a agriculturii

Factorul hotărâtor al valorificării depline a potențialului agriculturii cooperatiste și al realizării unor producții vegetale și animale ridicate era crearea unei baze tehnico-materiale puternice, corespunzătoare noilor realități sociale și economice, în concordanță cu cuceririle științei și tehnicii.

Eforturile partidului și statului nostru pentru crearea unei puternice baze tehnico-materiale în agricultură s-au concretizat în creșterea continuă a investițiilor pentru această ramură. La sfârșitul anului 1975 agricultura dispunea de aproape 120 000 tractoare și alte zeci de mii de mașini agricole. Cantitatea de îngrășăminte chimice administrată era de 90 kg substanță activă la 1 hectar teren agricol ; suprafața de teren amenajată pentru irigații se ridica la 1 424 000 hectare. A fost astfel lichidată starea de înapoiere tehnică a agriculturii. Orientarea politicii partidului spre ridicarea nivelului tehnic și modernizarea agriculturii se manifestă și în promovarea metodelor industriale în agricultură, construirea de obiective agrozootehnice de tip industrial : sere, complexe de creștere și îngrășare a animalelor, fabrici de nutrețuri combinate etc.

Dezvoltarea bazei tehnice și perfecționarea organizării muncii în agricultură au dus la sporirea producției agricole, la îmbunătățirea structurii ei, ponderea producției animale ridicându-se în această perioadă la 43% din producția agricolă globală. Mecanizarea tot mai largă a lucrărilor agricole, creșterea continuă a nivelului de pregătire profesională a muncitorilor din întreprinderile agricole de stat ca și din cooperativele agricole de producție au permis reducerea forței de muncă ocupate în agricultură și orientarea disponibilului ei spre ramurile neagricole. În 1975 agricultura deținea 37,8% din totalul populației ocupate.

Programul P.C.R. despre principalele obiective ale politicii agrare a partidului

Pornind de la realitatea că agricultura constituie o ramură de bază a economiei noastre naționale, de la importanța pe care o are în dezvoltarea economiei naționale, Programul P.C.R. prevede, ca obiective strategice, realizarea unei agriculturi moderne, intensive, de înaltă productivitate, care va folosi cele mai noi cuceriri ale științei.

O agricultură modernă este agricultura care valorifică în mod superior resursele sale naturale (sol, climă) și forța de muncă, precum și întregul său potențial de producție, prin folosirea largă a tehnologiilor bazate pe cuceririle revoluției tehnico-științifice contemporane. Ea este caracterizată, de asemenea, de existența unor structuri care să stimuleze introducerea rapidă în procesul de producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, dezvoltarea puternică a forțelor de producție, ridicarea eficienței muncii sociale. O dominantă a producției agricole moderne este caracterul ei intensiv.

În agricultură, intensificarea producției este procesul de sporire a producției pe unitatea de teren sau cap de animal, reducerea costurilor pe unitatea de produs. Aceasta presupune transformarea producției agricole dintr-un proces de muncă simplu — specific agriculturii extensive — într-un proces complex de aplicare tehnologică a științei, prin îmbunătățiri funciare, mijloace de muncă mecanice, îngrășăminte și substanțe chimice, soiuri de plante și rase superioare de animale.

Intensificarea producției agricole constituie o necesitate obiectivă. Ea izvorăște, înainte de toate, din faptul că terenul agricol — principalul mijloc de producție în agricultură — este limitat ca întindere, iar populația țării este în continuă creștere. Dacă în anul 1938 în țara noastră suprafața agricolă ce revenea pe un locuitor era de 1 ha, în anul 1979 ea reprezenta numai 0,68 ha. Crește, de asemenea, cererea de produse agricole pentru industrie.

Principalele căi pentru modernizarea și intensificarea producției agricole prevăzute de Programul P.C.R. sînt, în esență, următoarele :

a) *Întărirea proprietății socialiste de stat și cooperatiste din agricultură și transformarea tuturor unităților agricole în puternice centre de producție, organizate pe baze moderne ;*

b) *Utilizarea rațională a fondului funciar ; conservarea și mărirea fertilității lui.* Pămîntul este un bun național, indiferent de forma de proprietate asupra lui. De aceea el trebuie folosit conform legilor, corespunzător intereselor dezvoltării economiei naționale, ale întregii societăți. Pentru aceasta au fost adoptate legi care creează cadrul juridic necesar apărării fondului funciar ca, spre exemplu, *Legea cu privire la apărarea, conservarea și folosirea terenurilor agricole*, „Programul național de perspectivă pentru amenajarea bazinelor hidrografice” etc. Alte programe speciale stabilesc sarcinile privind extinderea suprafețelor amenajate pentru irigare (4 milioane hectare pînă în 1985), zonarea culturilor agricole, extinderea asolamentelor.

c) *Mecanizarea complexă a lucrărilor agricole.* Potrivit prevederilor, întreprinderile de mecanizare vor trebui să asigure mecanizarea complexă a tuturor lucrărilor agricole, inclusiv în zootehnie și în domeniul irigațiilor. În perioada 1976—1980 numărul tractoarelor de care dispune agricul-

tura a sporit cu 27 mii, ajungînd la 146,5 mii, iar al combinelelor autopropulsate ajungînd la 39,1 mii față de 17,9 mii în anul 1975.

d) *Chimizarea producției agricole.* Folosirea corectă a îngrășămintelor și a altor substanțe chimice ca ierbicide, insectofungicide, biostimulatori sporește fertilitatea solului, duce la o creștere importantă a producției agricole pe unitatea de suprafață.

e) *Introducerea în producție de noi soiuri de plante și rase de animale,* cu valoare biologică ridicată și înaltă productivitate.

Obținerea de semințe și material săditor de înaltă valoare biologică, rase de animale de înaltă productivitate constituie una dintre condițiile esențiale pentru creșterea producției vegetale și animale la nivelul prevăzut în Program. În această direcție sarcini importante revin unităților de cercetare din agricultură, care trebuie să-și orienteze activitatea spre soluționarea problemelor legate de creșterea rapidă a producției agricole și de ridicarea calității ei.

Congresul al XII-lea al P.C.R. despre înfăptuirea unei profunde revoluții agrare, dezvoltarea și modernizarea susținută a producției agricole

În lumina documentelor Congresului al XII-lea al partidului crește și mai mult rolul agriculturii în strategia dezvoltării de ansamblu a economiei naționale. Creșterii în ritm înalt a economiei naționale în perioada care urmează îi vor corespunde și o ridicare susținută a nivelului de trai al poporului, a gradului de civilizație, întărirea continuă a independenței naționale. Necesitatea creșterii contribuției agriculturii la înfăptuirea acestor obiective, prin satisfacerea cerințelor sporite ale populației, aprovizionarea industriei cu materii prime, asigurarea unor surplusuri pentru export, faptul că agricultura este o activitate ale cărei resurse — rațional exploatate — sînt mereu regenerabile explică reafirmarea locului și rolului acestei ramuri în economia națională și aprecierea că dezvoltarea agriculturii constituie una din cele mai importante priorități. Un obiectiv esențial al cincinalului 1981—1985 este înfăptuirea unei profunde revoluții agrare cuprinzînd atît baza tehnico-materială, organizarea producției, productivitatea și eficiența economică, activitatea socială generală din satele noastre.

Noua etapă în care pășește agricultura noastră socialistă își are temeiul în importante acumulări cantitative realizate în cincinalele anterioare, în dezvoltarea mecanizării, chimizării, irigațiilor și a altor lucrări de îmbunătățiri funciare, ca și în formarea specialiștilor. Revoluția ce se va înfăptui în agricultură va reprezenta un salt calitativ în direcțiile :

a) *Modernizarea bazei tehnico-materiale a agriculturii.* Amplul proces de revoluționare a agriculturii, de accentuare a caracterului ei modern și intensiv se întemeiază, în primul rînd, pe dezvoltarea și mo-

dernizarea bazei ei tehnico-materiale. Din totalul de 155 miliarde lei alocate agriculturii pentru investiții în cincinalul 1981—1985 — ceea ce reprezintă aproape tot atât cât s-a investit în întreaga perioadă 1961—1975 —, cea mai mare parte vor fi folosite pentru creșterea parcului de tractoare și mașini agricole, pentru extinderea chimizării și a irigațiilor. În actualul cincinal se va realiza mecanizarea tuturor lucrărilor agricole. În 1985 agricultura noastră va dispune de 160 000 tractoare fizice de puteri diferite, precum și de tractoare specializate pentru lucrări în viticultură și horticultură. Aceasta va face ca pînă la sfîrșitul cincinalului să revină 105 CP tractor la 100 ha teren arabil, vii și livezi, față de 41 CP tractor cît era în 1965. Se vor realiza și sisteme de mașini moderne, de mare productivitate, care să permită echiparea lor cu organe active diferite și folosirea eficientă a puterii motoarelor. Numărul combinelor autopropulsate va crește la 45 000 combine pentru recoltarea păioaselor și 27 000 combine pentru porumb.

Se apreciază că modernizarea parcului de tractoare și a sistemelor de mașini agricole va permite realizarea lucrărilor de însămînțat în 15 zile, recoltarea grîului în 8 zile și a porumbului în cel mult 25—30 zile, adică încadrarea acestor lucrări în termenele optime pentru țara noastră.

Amenajările pentru irigații vor spori în cursul actualului cincinal cu 700 000—1 000 000 ha, lucrările pentru combaterea excesului de umiditate — cu 850 000 ha, iar cele pentru combaterea eroziunii solului cu 1 000 000 ha. Va crește și se va diversifica gama de îngrășăminte și substanțe chimice destinate agriculturii care, în 1985, va dispune de peste 320 kg substanță activă la hectarul de teren arabil, vii și livezi.

b) *Rolul științei în promovarea progresului tehnic, a saltului calitativ în agricultură.* În temeiul volumului sporit de investiții alocate agriculturii în cincinalul 1981—1985, se amplifică și condițiile pentru aplicarea cuceririlor științei agrozootehnice în vederea obținerii unor producții înalte, pentru întărirea economică a tuturor unităților agricole. Cercetarea va trebui să potențeze condițiile create prin modernizarea bazei tehnico-materiale a agriculturii, asigurînd un suport științific ferm pentru întreaga activitate din agricultură și industria alimentară. Lupta pentru valorificarea maximă a condițiilor existente, în scopul creșterii substanțiale a producției și a eficienței economice, impune combaterea și eliminarea totală a practicilor greșite în *zonarea* culturilor, în folosirea îngrășămintelor chimice, a ierbicidelor. O sarcină principală rămîne, în continuare crearea de noi soiuri și hibrizi de plante, noi linii, tipuri și hibrizi de animale, în măsură să asigure o sporire rapidă a producției, cu un consum specific mai redus pe unitate de produs.

Vor trebui intensificate preocupările de biologie și fiziologie aplicată, cercetările de genetică pentru obținerea de microorganisme, hormoni, proteine și alți metaboliți cu rol important în creșterea producției pe calea ridicării randamentelor de bioconversiune.

c) *Îmbunătățirea conducerii, organizării și planificării unitare a agriculturii din țara noastră. Rolul consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste.*

Înfăptuirea revoluției în producția agricolă este condiționată de amplificarea *interacțiunii dintre dezvoltarea forțelor de producție și relațiile socialiste de producție*. Dezvoltarea multilaterală, calitativă a forțelor de producție înregistrată în agricultura noastră în ultimele cincinale, reclamă o creștere corespunzătoare și a gradului de socializare a producției și a muncii, apropierea, pe un plan superior, a proprietății cooperatiste de proprietatea de stat. Acestei cerințe îi corespunde *înființarea consiliilor unice agro-industriale de stat și cooperatiste*. Consiliile unice agroindustriale asigură coordonarea activității de planificare și conducere unitară a activității din agricultură în scopul integrării depline a activității de producție a unităților agricole de stat și cooperatiste, în vederea utilizării cu eficiență maximă a fondului funciar, a mijloacelor tehnice și a forței de muncă. Mărirea gradului de socializare a mijloacelor de producție și a muncii are loc, în special, prin *intensificarea legăturilor de cooperare între cele două forme de proprietate socialistă din agricultură*. Se prevede dezvoltarea acțiunilor de cooperare și asociere în toate sectoarele producției agricole, pentru optimizarea folosirii resurselor materiale, financiare și umane prin aplicarea celor mai perfecționate tehnologii. Consecința acestui proces trebuie să fie egalizarea, pe un plan superior, a dezvoltării tuturor unităților agricole, realizarea unor producții care să reflecte revoluția înfăptuită pe planul forțelor de producție și a organizării în agricultură, *un salt calitativ în eficiența muncii sociale folosite în această ramură a economiei*.

Corespunzător prevederilor *Decretului Consiliului de Stat privind reglementarea raporturilor dintre stațiunile pentru mecanizarea agriculturii și unitățile agricole din cadrul consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste*, pe întreg teritoriul deținut de unitățile componente ale consiliului agroindustrial se organizează asolamente, cu terenurile grupate pe sole cu dimensiuni optime pentru exploatarea mecanizată, independent de deținătorii terenurilor respective.

Directivele celui de al XII-lea Congres al P.C.R. prevăd o creștere cu 24,5—27,5 la sută a producției agricole în perioada 1981—1985. Se va pune accentul principal pe sporirea producției de cereale — care trebuie să ajungă la 27—28 milioane tone anual. În zootehnie, în 1985 se va ajunge la 7,2—7,5 milioane bovine, 14—15 milioane porcine, 20—22 milioane ovine și caprine. Deși volumul producției agricole va crește într-un ritm mediu anual de 4,5—5 la sută, ponderea populației ocupate în agricultură va scădea sub 22 la sută pînă în 1985. Realizarea obiectivelor propuse „impune, așa cum sublinia secretarul general al partidului la cel de-al II-lea Congres al întregii țărăni, valorificarea mai deplină a întregii

suprafețe agricole, folosirea judicioasă a bazei tehnico-materiale de care dispune agricultura, a forței de muncă și a specialiștilor.“

9. MODERNIZAREA STRUCTURII ECONOMIEI ROMÂNEȘTI

Numeroasele unități autonome în care are loc activitatea economico-socială alcătuiesc, datorită interacțiunilor ce iau naștere pe baza diviziunii sociale a muncii, economia națională. *Economia națională, rezultat al diviziunii și cooperării muncii sociale, este un sistem complex de activități desfășurate în sfera productivă și în cea neproductivă, sistem istoricește constituit în cadrul granițelor naționale ale unei țări.*

Conceptul de structură a economiei naționale. Realizări și direcții ale modernizării structurii economiei românești

Economia națională a României se prezintă ca un complex unitar și echilibrat, în care diferitele ei componente — sfere, domenii, ramuri — se îmbină în mod armonios și se dezvoltă planificat. *Totalitatea elementelor și părților componente ale economiei naționale și a relațiilor dintre ele formează structura economiei naționale*, structură ce poate fi privită și analizată în funcție de criteriul urmărit, și anume: genul activității, funcțiile ei în procesul reproducției sociale, subordonarea organizatorică, amplasarea teritorială etc. Un interes deosebit prezintă structura pe ramuri și structura teritorială a economiei naționale. Prima, constând în clasificarea activităților economico-sociale pe ramuri și subramuri, este o expresie a diviziunii sociale a muncii, determină varietatea valorilor de întreținere și a serviciilor ce se produc în vederea satisfacerii nevoii sociale variate. Cea de a doua, evidențiind repartizarea în profil teritorial a forțelor de producție, condiționează ridicarea nivelului economic, de bunăstare și civilizație a tuturor zonelor țării.

Ca rezultat al politicii partidului de dezvoltare a forțelor de producție, de promovare cu consecvență a cuceririlor revoluției științifice-tehnice, ale cărei consecințe directe sînt adîncirea diviziunii sociale a muncii, apariția și dezvoltarea de noi ramuri și subramuri de activitate — asistăm la un proces de continuă dezvoltare a economiei noastre naționale, de perfecționare și modernizare a structurii ei. Parte integrantă a procesului de transformare revoluționară și de perfecționare a tuturor structurilor societății noastre în etapa actuală, modernizarea structurii economiei naționale constituie una din direcțiile de acțiune pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. În același timp, ea este un principal factor prin care România va depăși stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare, înscri-

indu-se, mai întîi, în rîndul țărilor cu dezvoltare medie, iar apoi printre cele mai avansate țări din punct de vedere economic.

Modernizarea structurii economiei naționale este un proces complex de modificări succesive, cantitative și calitative, ce intervin (între ramuri și în interiorul ramurilor) în economia națională ca rezultat al ritmurilor diferite de dezvoltare a forțelor de producție și de introducerea a progresului științific-tehnic. Propriu economiei noastre, economiei socialiste în general, este caracterul conștient, dirijat al modernizării structurii economice, realizarea ei într-o concepție unitară și pe termen lung, spre deosebire de societatea capitalistă unde acest proces se desfășoară spontan și inconsecvent, cu prețul irosirii unei importante părți din munca socială.

Între modernizarea structurii economice și dezvoltarea economiei naționale există o relație directă de intercondiționare. După cum se știe, dezvoltarea economică implică apariția de noi ramuri și subramuri, în care se creează produse de un nivel tehnic tot mai ridicat, în condițiile unei valorificări eficiente atât a resurselor materiale, cît și a celor umane. Dealtfel, nivelul dezvoltării economice al unei țări se exprimă și prin complexitatea structurii economiei naționale. La rîndul ei, modernizarea structurii economice, înzestrarea ramurilor cu o tehnică mereu perfecționată, ridicarea în mod corespunzător, a gradului de pregătire a forței de muncă și a nivelului eficienței cu care sînt utilizate resursele materiale și umane conduc în mod cert la o dezvoltare economică rapidă.

Acționînd cu consecvență pe linia modernizării structurii economiei naționale, ca factor al creșterii economice și al reducerii decalajelor care despart încă România de țările dezvoltate din punct de vedere economic, partidul nostru nu urmărește copierea mecanică a structurilor economice din țările avansate ale lumii, ci crearea unor structuri proprii, adecvate condițiilor specifice și țelurilor noastre, apte să asigure progresul rapid și multilateral al țării, utilizarea cît mai eficientă a întregului ei potențial productiv, sporirea venitului național și ridicarea bunăstării întregului popor.

În concepția partidului nostru, modernizarea structurii economiei naționale presupune:

1. crearea unui puternic complex economic național în care industria, avînd rolul de ramură conducătoare, se îmbină armonios cu o agricultură intensivă, de mare randament — ca a doua ramură de bază a economiei — și cu celelalte ramuri a căror activitate se desfășoară, de asemenea, pe baze tehnice moderne;

2. asigurarea priorității ramurilor de bază ale industriei, îndeosebi a ramurilor și subramurilor purtătoare și generatoare de tehnică și tehnologie „de vîrf“;

3. introducerea în toate domeniile activității economice a cuceririlor revoluției științifice-tehnice, accentuarea ritmului de înnoire și

perfecționare a produselor, de îmbunătățire a calității bunurilor materiale și serviciilor ;

4. utilizarea cu prioritate a resurselor materiale și umane în ramurile care asigură valorificarea superioară și o înaltă productivitate a muncii ;

5. extinderea activității de cercetare științifică și de pregătire a forței de muncă ;

6. îmbunătățirea structurii teritoriale a economiei, dezvoltarea judicioasă și echilibrată a tuturor județelor țării prin valorificarea superioară a potențialului material și de muncă din fiecare zonă, în vederea apropiării condițiilor de viață a întregului popor ;

7. intensificarea participării economiei la circuitul economic mondial și creșterea competitivității produselor românești pe piața internațională.

Înfăptuirea procesului de modernizare a structurii economiei naționale necesită folosirea unui ansamblu de factori între care pe prim plan se situează factorii interni, din care enumerăm : nivelul dezvoltării forțelor de producție, ritmul și amploarea introducerii cuceririlor revoluției științifice-tehnice, volumul și orientarea investițiilor, ridicarea calificării forței de muncă și creșterea productivității muncii, atragerea și valorificarea superioară a resurselor de materii prime și energetice etc. Dintre factorii externi, o influență însemnată exercită volumul și eficiența schimburilor economice externe și ale relațiilor de cooperare economico-internațională, precum și fenomenele economice actuale existente pe plan mondial, cum sînt criza materiilor prime și cea a resurselor energetice.

Transpunerea în viață a politicii științifice și clarvăzătoare a partidului nostru de făurire și dezvoltare a economiei socialiste, de modernizare continuă a structurii ei a asigurat României nu numai parcurgerea cu succes a unor etape și stadii distincte de dezvoltare economico-socială, ci și trecerea succesivă de la un tip de structură economică* la altul, depășind în scurt timp înapoierea moștenită și pe acest plan, de la orînduirea anterioară. Sintetizînd evoluția modificărilor structurale ale economiei noastre în direcția modernizării ei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta la aniversarea a 35 de ani de la revoluția de eliberare socială că : „Prin realizările obținute în crearea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, România s-a transformat, într-o perioadă istorică scurtă, dintr-o țară cu un pronunțat caracter agrar, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată, într-un stat in-

dustrial-agrar, cu o industrie modernă, în continuă dezvoltare și cu o agricultură socialistă în plin proces de modernizare, cu un nivel de civilizație materială și spirituală tot mai ridicat“.

Procesul de modernizare a structurii noastre economice este oglindit de schimbarea locului deținut de principalele ramuri ale economiei naționale în totalul populației ocupate și în producerea venitului național.

Ponderea principalelor ramuri în populația ocupată și în producerea venitului național

	1950	1965	1973	1979
1. Ponderea ramurii în totalul populației ocupate %				
— industria	12,0	19,0	30,6	34,7
— agricultura	74,1	56,5	37,8	30,7
— construcțiile	2,2	6,3	8,1	9,1
— transporturile și telecomunicațiile	2,2	3,7	5,0	5,5
2. Ponderea ramurii în producerea venitului național %				
— industria	44,0	48,9	59,8	58,5
— agricultura	27,8	28,9	16,2	14,8
— construcțiile	6,0	8,0	7,6	9,6
— transporturile și telecomunicațiile	4,3	4,0	5,8	5,8

Sursa : Anuarul statistic al R.S.R., 1979, p. 92, 111.

În lumina Programului partidului, documentele, celui de-al XII-lea Congres stabilesc pentru deceniul 1981—1990, noi direcții de acțiune pe linia făuririi unei economii moderne (cu o structură industrială dezvoltată), în vederea apropiării României de nivelul țărilor avansate ale lumii. Astfel, industria își va întări în continuare rolul de ramură conducătoare a economiei, în condițiile dezvoltării prioritare a ramurilor de prelucrare avansată, de înaltă tehnicitate și eficiență ; ramurile neagricole își vor spori substanțial preponderența atât în producerea venitului național, cît și în privința populației ocupate ; agricultura intensivă și de înaltă productivitate, bazată pe mecanizare complexă, chimizare, irigații etc. va constitui un factor hotărîtor pentru întreaga dezvoltare economico-socială a țării ; vor crește rolul și importanța cercetării științifice și dezvoltării tehnologice ; se va dezvolta și

* Principalele tipuri de structură economică sînt: economia agrară, economia agrar-industrială, economia industrial-agrară, economia industrială dezvoltată și economia tehnologică (E. M. Dobrescu, „Optimul economiei socialiste“, Ed. pol., 1976, p. 177).

moderniza învățămîntul. În toate ramurile economiei și cu deosebire în industrie, se va accelera încorporarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, asigurîndu-se valorificarea superioară a resurselor materiale și a muncii sociale, modernizarea producției, sporirea eficienței economice și a productivității muncii. În acest fel, deceniul 1981—1990 va deveni cu adevărat „deceniul științei, tehnologiei, calității și eficienței“.

Promovarea progresului tehnic și modernizarea structurii economiei naționale

Partidul Comunist Român înfăptuiește procesul de modernizare și diversificare a structurii economiei naționale în indisolubilă legătură cu asimilarea și integrarea în economie a progresului tehnic multilateral. În concepția partidului nostru o structură economică modernă, care să asigure valorificarea înaltă a resurselor naturale și umane se poate forma numai sub acțiunea directă a progresului tehnic, pe baza aplicării în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și creației tehnice naționale și mondiale.

Continuînd cursul hotărît spre promovarea largă în întreaga viață economico-socială a cuceririlor științei și tehnicii avansate, pus în evidență cu pregnanță în cadrul cincinalului 1976—1980 (cincinalul revoluției științifice-tehnice), Congresul al XII-lea al partidului a adoptat Programul-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000, pe baza căruia se va trece la o etapă nouă de modernizare structurală a economiei noastre naționale în direcțiile cele mai caracteristice revoluției științifice-tehnice contemporane.

Progresul tehnic provoacă mutații calitative, atît în structura pe ramuri a economiei naționale, cît și în structura ei teritorială. El are un puternic efect dinamizator asupra substructurilor fiecărei ramuri și îndeosebi asupra ramurilor și subramurilor industriei, cele mai accesibile asimilării roadelor cercetărilor științifice și tehnice. Făcînd să apară mijloace și sisteme tehnice noi, tehnologii perfecționate, noi materii prime și materiale, progresul tehnic actual modifică, în fiecare ramură, structura factorilor de producție — raportul dintre mijloacele de producție și forța de muncă, raportul dintre obiectele muncii și mijloacele de muncă —, ridică gradul de înzestrare tehnică a muncii, sporește productivitatea muncii și eficiența cu care sînt cheltuite mijloacele materiale de producție. Totodată, apar ramuri și subramuri noi, înzestrate cu tehnică și tehnologie modernă, ramuri de vîrf, propulsoare de progres tehnic, se amplifică sau se diminuează ponderea subramurilor tradiționale, în funcție de ritmul și efectele introducerii cuceririlor științifice-tehnice avansate. Interdependența existentă între ramuri și subramuri propagă efectele introducerii progresului tehnic dintr-o ramură în celelalte, determină modificări corelative, antrenează modificări în structura de ansamblu a economiei naționale.

Ca rezultat al introducerii progresului tehnic și ridicării productivității muncii cresc nevoile de materii prime, combustibil și energie, se dezvoltă și se diversifică ramurile extractive. Pe de altă parte, necesitățile valorificării superioare și posibilitățile noi oferite de progresul tehnic actual conduc la asigurarea preponderenței ramurilor prelucrătoare asupra celor extractive. Pe planul mai general, al producției sociale, se impune creșterea prioritară a ramurilor producătoare de mijloace de producție în raport cu cele ce produc bunuri de consum ; un dinamism cu totul deosebit fiind caracteristic pentru producția subramurilor noi ale industriei construcțiilor de mașini și ale chimiei, ele însele creație a revoluției științifice-tehnice.

În agricultură se accentuează caracterul intensiv și sporirea randamentelor pe baza extinderii mecanizării complexe și chimizării, a preponderenței zootehnicii organizată în unități mari de tip industrial, bazate pe electrificarea și automatizarea producției.

Promovarea progresului tehnic implică mutații calitative și în structura celorlalte ramuri ale economiei naționale, ca și în raportul lor față de ramurile de bază ale acesteia.

Conform hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, progresul tehnic este chemat „să asigure modernizarea continuă a economiei naționale, ridicarea calității produselor, accelerarea procesului de înnoire a producției, sporirea competitivității economiei românești în cadrul schimburilor internaționale“¹, iar cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, care au rolul hotărîtor în promovarea progresului tehnic, trebuie să-și sporească aportul la restructurarea industriei, prin dezvoltarea accentuată a ramurilor care creează produse de valoare ridicată și consumuri materiale și energetice reduse, la generalizarea mecanizării complexe și automatizării, la realizarea de mașini, instalații și sisteme tehnice complexe, de noi materiale și tehnologii, la elaborarea de soluții tehnice concrete care să răspundă nevoilor actuale și de perspectivă ale industriei, agriculturii și celorlalte ramuri economice.

Economisirea resurselor de materii prime și energie — criteriu principal de modelare a structurii industriei noastre

Promovarea progresului tehnic și modernizarea structurii economice produc modificări atît în dimensiunile și structura bazei de materii prime și energetice, cît și în consumul de resurse materiale. În politica sa de dezvoltare și de modernizare structurală a economiei, Partidul Comunist Român acordă o deosebită atenție folosirii intensive și cu prioritate a resurselor naturale interne. Lipsa ori insuficiența unor resurse proprii nu exclude însă dezvoltarea acelor ra-

¹ Programul-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000, Editura politică, București, 1979, p. 32.

muri sau sectoare necesare complexului unitar al economiei naționale. Acestea sînt compensate prin amploarea și diversificarea relațiilor economice externe.

Necesitățile crescînde de resurse materiale determinate de ritmul rapid al creșterii economice în țara noastră, în condițiile limitării, chiar penuriei principalelor resurse de materii prime și energetice, impun preocupări sporite pentru remodelarea structurii economice, în special intensificarea restructurării industriei, în scopul reducerii consumurilor materiale, precum și noi eforturi pentru lărgirea bazei proprii de materii prime și energetice, atragerea în circuitul economic a unor resurse încă nefolosite, exploatarea mai rațională și economisirea maximă a tuturor resurselor.

Avînd în vedere, pe de o parte condițiile și sarcinile specifice ale dezvoltării economiei noastre, iar pe de altă parte, influențele exercitate de adîncirea crizei mondiale a materiilor prime și a resurselor energetice, Congresul al XII-lea al partidului a înscris printre orientările și sarcinile de bază ale cincinalului actual asigurarea unor structuri industriale moderne și de eficiență ridicată, prin creșterea mai accentuată a ramurilor de prelucrare superioară, realizarea de produse de înaltă tehnicitate, limitarea la strictul necesar a produselor mari consumatoare de materii prime și energie. Astfel, în cincinalul 1981—1985, în condițiile unei creșteri a producției globale industriale cu 47—54%, industria electronică își va spori producția de 2,3—2,4 ori, producția industriei de mecanică fină de 2,7—3 ori, cea a maselor plastice, fibrelor și firelor sintetice de 1,5—1,8 ori, producția de medicamente pentru uz uman de 2—2,2 ori. Producția de aluminiu — mare consumatoare de energie — se va menține la nivelul capacităților actuale, sporind doar gradul de prelucrare a acestuia. Din același motiv producția de ciment va înregistra o creștere lentă, circa 95% din producție obținîndu-se prin procedeul uscat, mai economic din punct de vedere energetic. La Consfătuirea de lucru de la C.C. al partidului, din mai 1980, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că trebuie să abordăm problema mult mai radical, „pornind de la înlocuirea în toate sectoarele a tehnologiilor actuale, cu consumuri foarte mari, de la reducerea — dacă va fi necesar — așa cum s-a stabilit, dealtfel, la Congresul al XII-lea, a unor sectoare mari consumatoare de energie și combustibil”.

Dealtfel, întregul deceniu 1981—1990 se va caracteriza prin intensificarea procesului de restructurare a industriei prin accentuarea dezvoltării prioritare a ramurilor de vîrf care încorporează concepție tehnologică avansată și manoperă înalt calificată, precum și a sectoarelor mici consumatoare de energie electrică și de materii prime.

Se vor produce modificări structurale în industria extractivă și în producția de energie electrică. Se va accentua creșterea extracției de

cărbune și se va dezvolta producția de șisturi bituminoase, paralel cu protejarea rezervelor de țiței și gaz metan, a căror exploatare se va face mai ales în vederea prelucrării lor superioare, în industria chimică. Producția de energie electrică se va baza, în primul rînd, pe utilizarea combustibililor solizi, apoi pe construcția de hidrocentrale, de centrale nucleare electrice, precum și pe intensificarea folosirii unor surse noi de energie, restrîngîndu-se la strictul necesar consumul de hidrocarburi.

Ca urmare a restructurării și modernizării industriei, concomitent cu intensificarea economisirii energiei în toate domeniile de activitate, în deceniul următor România va deveni independentă din punct de vedere al energiei și combustibilului, obținînd un venit național pe unitate de energie consumată, comparabil cu realizările celor mai avansate țări ale lumii.

10. PRODUCȚIA DE MĂRFURI ÎN SOCIALISM

Producția de mărfuri, apărută cu 5—7 mii de ani în urmă, a cunoscut cea mai mare extindere în societatea capitalistă. În orînduirile sociale precapitaliste era predominantă *economia naturală*, adică *acea organizare a economiei în care gospodăriile își satisfac necesitățile din propria producție*. Dezvoltarea forțelor de producție, creșterea și diversificarea nevoilor oamenilor — atît de mijloace de producție, cît și de bunuri de consum — au făcut posibil ca o parte din produsele muncii unor producători să fie destinate schimbului pe piață, ca mărfuri. Treptat, acest schimb de mărfuri devine forma de concretizare a relațiilor dintre producători, dar se deosebește de la o orînduire socială la alta corespunzător formei de proprietate asupra mijloacelor de producție.

Producția de mărfuri; condițiile existenței și trăsăturile ei în socialism

Producția de mărfuri este definită ca fiind *acel mod de organizare a economiei, în care produsele sînt create de către producători autonomi, fiecare fiind specializat în producerea anumitor bunuri materiale, astfel încît pentru satisfacerea nevoilor sociale este necesar schimbul acestor bunuri pe piață, prin vînzarea și cumpărarea lor ca mărfuri*.

Condiția generală a apariției și existenței producției de mărfuri este *diviziunea socială a muncii*, adică *împărțirea producției sociale în ramuri și subramuri specializate în producerea anumitor bunuri materiale*.

Dacă toți producătorii ar produce același sau aceleași bunuri, schimbul acestora nu ar avea nici un sens.

În societatea socialistă întregul proces de adîncire a diviziunii sociale a muncii se caracterizează prin orientarea lui planificată, prin înlăturarea limitelor puse în calea organizării sociale de proprietatea privat-capitalistă asupra mijloacelor de producție.

Diviziunea socială a muncii nu este suficientă pentru existența producției de mărfuri. Pentru ca produsele să fie mărfuri este necesară și *autonomia, independența producătorilor*. Autonomia, bazată pe o anumită formă de proprietate asupra mijloacelor de producție, dă dreptul proprietarului — indiferent dacă este și producător nemijlocit sau nu — să dispună de produs. Nu pot fi *înstrăinate ca mărfuri*, vindute, decît produsele care aparțin celui ce le supune acestui proces.

În societatea socialistă, odată cu lichidarea proprietății privat-capitaliste asupra mijloacelor de producție, se înlătură și autonomia producătorilor specifică societății capitaliste — o autonomie care face ca fiecare activitate să fie izolată de cealaltă, să fie particulară. Proprietatea socialistă îi unește pe producători la scara națională, creează convergența intereselor individuale, colective și generale; producătorii nu mai au interese contradictorii, activitatea lor se încadrează acum organic în activitatea generală comună.

În condițiile proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție autonomia producătorilor are forme specifice de manifestare. Ea se manifestă ca : a) autonomie a întreprinderilor proprietate de stat și a celor cooperatiste, unele față de altele ; b) autonomie a unităților cooperatiste, unele față de altele ; c) întreprinderile de stat — ca verigi ale diviziunii sociale a muncii — au o anumită independență, manifestată nu numai față de întreprinderile cooperatiste sau față de populație, ci și unele față de altele. Ele trebuie să asigure integritatea, dezvoltarea și utilizarea rațională a mijloacelor materiale și bănești cu care au fost înzestrate de către stat ; ele trebuie să asigure recuperarea cheltuielilor de muncă socială întruchipată în produsele pe care le livrează altor unități economice sau populației. Economia națională participă, de asemenea, la circuitul valorilor materiale pe plan mondial, produsele economiilor naționale autonome, independente, schimbîndu-se ca mărfuri.

Ca urmare a existenței celor două condiții, și în economia socialistă *munca cheltuită pentru producerea bunurilor materiale este creatoare de marfă, producătorii schimbă produsele muncii lor prin intermediul banilor, trecerea produsului de la producător la consumator reprezintă un act de vânzare-cumpărare.*

Producția de mărfuri în socialism are o serie de particularități. Marfa produsă în unitățile socialiste *nu mai este rezultatul muncii unor producători particulari izolați, ci al muncii producătorilor socialiști uniți*. Atît

ca volum, cît și ca structură, mărfurile sînt produse și repartizate în mod planificat, asigurîndu-se o *corelare a producției cu necesitățile societății*. Pe baza proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, *marfa nu mai este obiect al însușirii private, ci socialiste*, iar *forța de muncă nu mai este marfă*. În aceste condiții producția de mărfuri *nu mai poate genera capitalism, nu mai poate genera conflicte și anarhie pe plan social* ; interesele, contradicțiile, relațiile economice legate de producția de mărfuri își pierd caracterul antagonist.

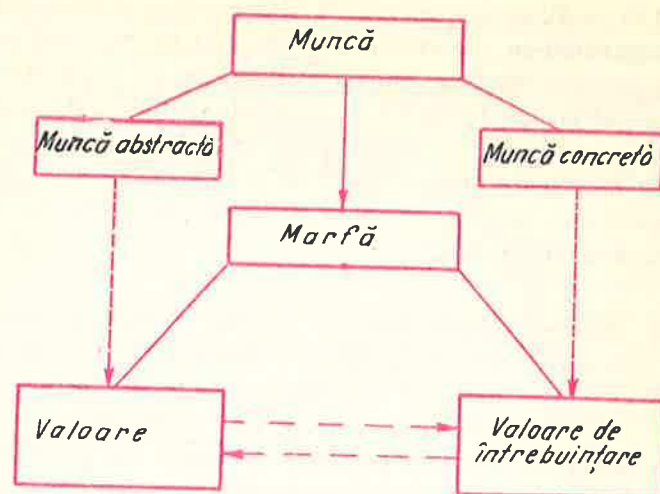
Valoarea de întrebuințare și valoarea mărfii

Marfa este un produs al muncii omenеști capabil să satisfacă o anumită trebuință și care este destinat vînzării pe piață. Ea este unitatea dialectică a valorii de întrebuințare și a valorii.

Valoarea de întrebuințare este capacitatea mărfii de a satisface o anumită necesitate ; ea decurge din însușirile fizice, chimice ale corpului ei material, dar și din munca ce a modelat acest corp material astfel ca să poată satisface o necesitate bine determinată. De exemplu, valoarea de întrebuințare a costumului de haine este direct legată de stofa din care este făcut, și mai departe, de firele din care aceasta a fost țesută ; dar nimeni nu îmbracă stofă și, cu atît mai puțin, fire. Valorile de întrebuințare sînt foarte diferite, au destinații precise ca domeniu de consum sau de utilizare ; tocmai prin aceasta mărfurile se deosebesc unele de altele și, ca atare, pot fi schimbate unele pe altele. Anumite bunuri materiale, în special materiile prime primare și cele intermediare, pot avea mai multe valori de întrebuințare. Astfel, gazele naturale, cărbunele, produsele petroliere pot fi utilizate drept combustibil sau în industria chimică, lemnul poate fi folosit ca materie primă pentru producția de mobilă sau pentru producerea celulozei ș.a.m.d.

Dar, singură valoarea de întrebuințare nu este suficientă pentru ca un produs să fie marfă. Dacă mărfurile se schimbă între ele în anumite proporții, înseamnă că ele au un element comun care stă la baza determinării proporțiilor respective. Așa cum arăta K. Marx „Acest element comun nu poate fi o proprietate geometrică, fizică, chimică sau o altă proprietate naturală a mărfurilor. Proprietățile lor corporale sînt luate în considerație numai în măsura în care ele fac ca mărfurile să fie utile, adică să fie valori de întrebuințare. Pe de altă parte însă, ceea ce evident caracterizează raportul de schimb al mărfurilor este tocmai faptul că se face abstracție de valorile de întrebuințare. În cadrul acestui raport de schimb o valoare de întrebuințare prețuiește exact atît cît oarecare alta, cu condiția ca ea să existe în proporția cuvenită”¹. Elementul comun este *valoarea*, al cărei izvor este munca omenească, singura care

¹ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 51—52.

poate fi apreciată în unități de timp (oră, zi etc.), permițând comensurarea mărfurilor.

Dacă marfa poate fi privită ca valoare de întrebuințare și ca valoare, înseamnă că și munca producătoare de mărfuri are un dublu caracter, ea este pe de o parte *muncă concretă*, iar pe de altă parte *muncă abstractă*. Ca muncă concretă, munca fiecărui producător se deosebește calitativ de munca celorlalți; el are o anumită pregătire, folosește mijloace de muncă și obiecte ale muncii specifice, produce o anumită valoare de întrebuințare. Munca concretă explică producerea valorilor de întrebuințare. Aceeași muncă, privită în mod abstract, făcându-se abstracție de elementele concrete care o definesc, apare ca simplă cheltuială de energie musculară și nervoasă. Munca abstractă este cea care dă valoare mărfii.

Valoarea poate fi definită deci, ca *muncă materializată, înmagazinată în marfă*. Valoarea de întrebuințare este purtătorul material al valorii. Dar pentru a-și exprima valoarea, marfa trebuie să se raporteze la o valoare de întrebuințare diferită de a ei. De exemplu, 1 pereche de pantofi = 20 metri pînă. Acest raport cantitativ în care o marfă se schimbă cu altă marfă se numește *valoare de schimb*; în cazul nostru, cei 20 m pînă reprezintă valoarea de schimb a unei perechi de pantofi. Valoarea de schimb este forma de manifestare a valorii. Mărfurile se schimbă în proporțiile respective pentru că în aceste proporții ele conțin cantități egale de muncă abstractă. Ceea ce se compară pe piață, în procesul de schimb al mărfurilor, este de fapt munca depusă de producătorii participanți la schimb; relațiile de schimb sînt relații între oameni.

Fiecare producător de mărfuri produce valori de întrebuințare nu pentru sine, ci pentru ceilalți membri ai societății; munca lui este o muncă socială. Mergînd la piață, el urmărește să intre în posesia măr-

furilor ce-i sînt necesare — oferite schimbului de către alți producători — și reușește să facă acest lucru numai în măsura în care mărfurile sale se vînd, în care munca sa este recunoscută ca muncă socială — ceea ce nu se întîmplă întotdeauna. Producătorul care oferă produsele sale schimbului, ca mărfuri, este interesat nu numai să vîndă, ci și să obțină cît mai multe produse ale altora în schimbul produselor sale. Pentru aceasta el trebuie să producă valorile de întrebuințare necesare societății, să cheltuiască pentru ele, ca și pentru fiecare valoare de întrebuințare luată în parte, o cantitate de muncă care să aibă recunoaștere socială.

În condițiile proprietății private asupra mijloacelor de producție, munca producătorului apare ca o muncă particulară. El produce pentru o piață necunoscută sau care poate fi numai parțial cunoscută, și din cauza intereselor divergente se află într-un permanent conflict cu ceilalți producători. Mărfurile sale pot rămîne nevîndute sau să fie schimbate pe o cantitate atît de mică de mijloace încît să-i facă imposibilă continuarea normală a activității. Spre deosebire de aceasta, în societatea socialistă, munca fiecărui producător este încadrată organic în munca socială comună; ea nu mai este o muncă particulară — și al cărui caracter social să fie dovedit exclusiv prin mijlocirea actului de vînzare-cumpărare —, ci este o muncă nemijlocit socială; fiecare produce corespunzător sarcinilor anticipat stabilite și înscrise în planul național unic.

Mărimea valorii unei mărfi este dată de cantitatea de muncă cheltuită pentru producerea ei. Întrucît mai mulți producători aduc pe piață valori de întrebuințare de același fel, iar fiecare dintre ei dispune de condiții de producție diferite de ale celorlalți (tehnica folosită, nivelul de calificare, intensitatea muncii), înseamnă că timpii individuali de producție nu vor avea aceeași mărime. Mărimea valorii unei mărfi nu poate fi determinată de cheltuielile individuale de muncă; ar însemna ca marfa producătorului care lucrează cu o tehnică mai înapoiată, cu o intensitate redusă etc., să aibă o valoare mai mare decît a celorlalți.

Mărimea valorii mărfii este determinată de *timpul de muncă socialmente necesar*, adică de „*timpul de muncă cerut pentru a produce o valoare de întrebuințare oarecare, în condițiile de producție existente, normale din punct de vedere social, și cu gradul social mediu de îndemînare și intensitate a muncii.*”¹ Rezultă că mărfurile se vînd nu la valoarea lor individuală, ci la o valoare socială mijlocie. De aici, urmări negative sau pozitive pentru producătorii al căror timp individual se abate într-un sens sau altul de la cel socialmente necesar. Valoarea mărfii ar rămîne constantă dacă timpul de muncă necesar ar rămîne ne-

¹ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 53.

schimbat. Or, acesta din urmă se schimbă odată cu modificările care intervin în forța productivă a muncii. În genere, între productivitatea muncii și mărimea valorii unei mărfi există un raport invers proporțional; bineînțeles, este vorba de productivitatea socială a muncii și nu de nivelurile ei individuale.

Munca totală cuprinsă în determinarea mărimii valorii mărfii este alcătuită din *muncă trecută* sau *materializată* (c) — adică din munca cheltuită în procese de producție anterioare și care se găsește materializată în mijloacele de producție folosite în procesul de producție prezent — și din *munca vie*. Deci, la valoarea mijloacelor de producție consumate în procesul de producție în care ele sînt angajate în această calitate, și pe care o regăsim în valoarea produsului fabricat cu ajutorul lor, se adaugă o valoare nouă, creată de munca vie din procesul de producție dat. Valoarea nou creată are la rîndu-i două componente: valoarea creată de munca pentru sine, și care revine posesorului forței de muncă sub forma retribuției (v), și valoarea creată de munca pentru societate, adică din plusprodus (p).

Dacă însemnăm cu M valoarea mărfii, atunci: $M=c+v+p$. La nivelul întreprinderii, și apreciind valoarea în prețurile la care se livrează mărfurile altor unități economice, valoarea nou creată ($v+p$) mai poartă denumirea de producție netă. Reducerea valorii mărfii are deci la bază economisirea muncii materializate și a muncii vii, creșterea eficienței cu care este cheltuită munca totală a societății. În vederea stimulării reducerii cheltuielilor materiale de producție, a sporirii valorii nou create (avem posibilitatea de a o dubla, iar în unele unități de a o tripla), a comensurării nemijlocite a rezultatelor obținute în fiecare unitate economică, Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978 a hotărît ca în activitatea de planificare să se pună pe primul plan producția netă — adică valoarea nou creată —, renunțîndu-se la valoarea producției globale ca indicator principal de planificare. Așa cum menționa tovarășul Nicolae Ceaușescu la această plenară, sporirea producției nete, a valorii nou create presupune valorificarea superioară a materialelor și a materiilor prime, economisirea acestora.

Economisirea muncii prezintă pentru societatea socialistă o importanță deosebită. În mod conștient, planificat se determină atît timpul ce trebuie cheltuit pentru producerea valorilor de întrebuințare de un anumit fel — pe total —, cît și timpul ce trebuie folosit pentru fiecare valoare de întrebuințare în parte; se stabilesc atît proporțiile între ramurile de activitate, cît și normele de folosire a utilajelor, normele de consum de materiale, normele de muncă. Valoarea mărfurilor nu se exprimă în unități de timp, ci cu ajutorul banilor, prin preț. *Prețul este expresia bănească a valorii mărfii.*

Ridicarea nivelului calitativ al produselor — condiție a progresului economiei noastre

Spre deosebire de societatea capitalistă, unde valoarea de întrebuințare interesează numai în calitate de purtător material al valorii, și deci și al profitului, în societatea socialistă valorii de întrebuințare i se acordă o importanță deosebită. Pornind de la scopul fundamental al producției socialiste — satisfacerea cît mai deplină a necesităților tuturor membrilor societății — societatea este interesată în producerea planificată a unei cantități tot mai mari de valori de întrebuințare, într-o structură tot mai variată și de o calitate cît mai ridicată. Prin calitate înțelegem *gradul în care o valoare de întrebuințare dată satisface necesitățile de consum sau de folosință ale beneficiarului*. Valorile de întrebuințare, diferite unele de altele, nu pot fi comparate între ele din punctul de vedere al calității. Alta este situația mărfurilor de aceeași valoare de întrebuințare, caz în care comparabilitatea respectivă poate fi făcută cu ajutorul unor parametri fizici, tehnici, estetici etc. Îmbunătățirea calității echivalează cu o economisire de muncă socială, indiferent dacă avem de-a face cu mijloace de producție sau cu bunuri de consum; ea este condiția hotărîtoare a progresului economiei noastre. Mărfurile de calitate superioară satisfac necesitățile într-un grad mai înalt și sînt apreciate corespunzător în relațiile de schimb. În consecință, și valoarea mărfurilor de calitate superioară este mai mare decît a celor de calitate inferioară din grupa valorilor de întrebuințare respectivă. Îmbunătățirea calității mărfurilor asigură creșterea competitivității lor pe piața internațională și obținerea prin schimb a unor valori cît mai mari, contribuie la ridicarea nivelului de viață și civilizație, a calității vieții, pe plan intern. În țara noastră, problema îmbunătățirii calității produselor este o sarcină permanentă a tuturor colectivelor din întreprinderile socialiste. Legea calității produselor și a serviciilor, aprobată de Marea Adunare Națională în iulie 1977, stabilește obligațiile unităților economice, ale personalului lor — de la muncitor la conducere — pe linia asigurării calității produselor, interzice includerea în fabricație sau livrarea de produse necorespunzătoare calitativ. De asemenea, Programul partidului nostru înscrise, ca una din direcțiile importante pentru înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate „Îmbunătățirea calității produselor în toate ramurile economice, ridicarea nivelului tehnic și perfecționarea tehnologiilor de fabricație.” În acest sens un rol deosebit revine științei. Conform Programului-directivă de cercetare științifică aprobat de Congresul al XII-lea al partidului, cercetarea științifică va fi tot mai strîns legată de producție, va avea o contribuție mereu mai mare la progresul multilateral și dinamic al țării noastre, astfel încît deceniul 1981—1990 să devină cu adevărat deceniul științei, tehnicii, calității și eficienței.

Acțiunea legii valorii în socialism

Legea valorii este o lege economică obiectivă, comună tuturor modurilor de producție în care există producția de mărfuri. *Legea valorii* poate fi definită ca fiind acea lege în virtutea căreia *mărfurile se produc și se schimbă în funcție de mărimea valorii determinată de timpul de muncă socialmente necesar*.

Existența și acțiunea legii valorii înseamnă că :

- a) valoarea unei mărfi este determinată de timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea ei ;
- b) că schimbul de mărfuri are la bază valoarea lor ;
- c) că prețurile se formează pe baza valorii.

În condițiile proprietății private asupra mijloacelor de producție, legea valorii — cum arăta K. Marx — acționează peste capul producătorilor, ca o forță oarbă, necontrolabilă, le domină activitatea. În aceste condiții, acțiunea ei duce la repartizarea spontană a mijloacelor de producție și a forței de muncă pe ramuri ale economiei naționale, la stimularea progresului tehnic și dezvoltarea anarhică a forțelor de producție, la diferențierea micilor producători și la apariția relațiilor de producție capitaliste.

În socialism, legea valorii este folosită în mod conștient de către statul socialist, ca și de unitățile economice, în interesul dezvoltării întregii economii naționale. Mijloacele de producție și forța de muncă sînt repartizate pe ramurile economiei naționale în mod planificat și corespunzător intereselor societății ; în același mod este introdus și progresul tehnic continuu.

Prețurile nu se mai formează spontan, la piață, prin mecanismul raportului dintre cerere și ofertă ; ele sînt stabilite în mod conștient pornind de la cheltuielile sociale de producție. Aceasta nu înseamnă însă că în socialism prețurile nu se pot abate de la valoare, dar abaterea este folosită ca un mijloc de influențare a diferitelor procese economice, de stimulare a progresului tehnic, de îmbunătățire a calității produselor, de ridicare a nivelului de trai. De asemenea, prețul fiind stabilit în funcție de media socială a cheltuielilor de muncă, înseamnă că producătorii care vor produce la o valoare individuală mai mică decît cea socială vor obține beneficii suplimentare, iar pentru aceasta vor căuta să introducă tehnica cea mai nouă, să perfecționeze tehnologiile existente și să introducă altele noi, să facă economii de materii prime și materiale, de forță de muncă.

Folosirea conștientă a legii valorii în economia socialistă presupune luarea în considerare a tuturor aspectelor implicate de existența și acțiunea acestei legi.

Economia socialistă oferă largi posibilități, atît pentru cunoașterea nevoii sociale, cît și pentru influențarea organizată, în sensul reducerii, a timpului de muncă necesar pentru producerea unei mărfi. Așa cum menționa K. Marx, numai acolo unde producția este supusă unui control prealabil real din partea societății, societatea creează legătura dintre volumul timpului social de muncă întrebuințat pentru producerea anumitor articole și volumul nevoii sociale pe care trebuie să o satisfacă aceste articole. Avem de-a face cu una din trăsăturile esențiale ale acțiunii legii valorii în socialism, generată de interacțiunea ei cu legea dezvoltării planice a economiei naționale. În același sens, Programul partidului nostru precizează că legea valorii, legile producției de mărfuri vor fi folosite în mod conștient, în concordanță cu necesitățile economiei naționale planice, cît și cu cerințele pieței internaționale. Relațiile marfă-bani, valoarea, banii și prețurile sînt folosite ca pîrghii economice în conducerea pe bază de plan a economiei socialiste, în sporirea eficienței activității economice și ridicarea continuă a nivelului de trai al poporului. Economia noastră se caracterizează printr-o circulație bănească sănătoasă, ea nu cunoaște procesele inflaționiste caracteristice economiei capitaliste. În Programul Partidului Comunist Român se arată că „Pe baza dezvoltării economiei naționale se va acționa în continuare pentru consolidarea cursului leului, întărindu-se puterea lui de cumpărare atît în țară, cît și în raport cu alte monezi. Se va acționa consecvent pentru ca, corespunzător creșterii producției de bunuri materiale și întăririi cursului leului pe plan național și internațional, să se poată trece, în perspectivă, la convertibilitatea leului în raport cu alte monezi“.

În activitatea financiară se va urmări realizarea unei depline concordanțe între venituri și cheltuieli, asigurarea unei circulații monetare echilibrate, accelerarea vitezei de rotație a banilor — condiție fundamentală a edificării unei economii sănătoase, a creșterii eficienței muncii sociale, a ridicării bunăstării maselor populare.

Intensificarea schimburilor comerciale cu alte țări determină în mod necesar sporirea folosirii legii valorii în acest domeniu important al activității economice. Pe baza cerințelor acestei legi, reducerea cheltuielilor de producție și de circulație, creșterea răspunderii întreprinderilor pentru îmbunătățirea calității produselor și a structurii lor pe piața externă trebuie să reprezinte coordonate majore ale exportului. În acest scop, întreprinderilor cu sarcini de export le revin obligații tot mai mari în direcția creșterii ponderii produselor cu un grad înalt de prelucrare, cu rentabilitate ridicată.

Avem în vedere și faptul că vînzarea mărfii confirmă, și în socialism, utilitatea socială a muncii cheltuite pentru producerea ei. Ca atare, nevoile sociale trebuie să fie în permanență studiate și cunoscute, și să stea la baza alcătuirii planului de dezvoltare economico-socială.

11. INDICATORII ACTIVITĂȚII ECONOMICE

Dinamismul vieții economice, schimbările care se produc în nivelul și structura forțelor de producție, ca și în sistemul relațiilor de producție, impun în mod necesar îmbunătățirea continuă a formelor și metodelor de organizare, conducere și planificare a economiei, a sistemului de indicatori, creșterea gradului lor de exprimare și cuantificare a activității economice. Trecerea la o nouă calitate superioară a activității economice este de neconceput fără folosirea unor pirghii economico-financiare corespunzătoare care să permită întregului personal muncitor, unităților economice, organelor de conducere colectivă, să acționeze mai ferm pentru stimularea creșterii eficienței economice și cointerесarea oamenilor muncii în valorificarea la maximum a tuturor resurselor materiale și umane existente.

Indicatorii economici — expresie a proceselor și fenomenelor economice ce pot fi exprimate numeric

Caracterul unitar al economiei naționale bazate pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și, legat de aceasta, activitatea de conducere și planificare, evidențierea rezultatelor activității productive și a cheltuielilor făcute pentru obținerea lor, impun cu necesitate existența unui sistem de indicatori, norme și normative economice; prin intermediul acestora sînt exprimate și concretizate obiectivele, sarcinile, precum și mijloacele de realizare pe ministere, județe, centrale și întreprinderi, rezultate din planul național unic de dezvoltare economico-socială a țării. Așa cum rezultă din Legea cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României, sistemul indicatorilor de plan trebuie să asigure măsurarea exactă a volumului de activitate, a mijloacelor alocate și a rezultatelor economice ce urmează a fi obținute în raport cu fondurile puse la dispoziție, să exprime aportul fiecărei unități socialiste la crearea venitului național, la dezvoltarea economico-socială a țării. Aceasta presupune un sistem informațional elaborat în mod științific, care să permită fundamentarea temeinică a sarcinilor de plan, să asigure folosirea metodelor moderne de calcul, analiză și decizie la toate nivelurile — întreprindere, centrală, minister, economie națională.

Indicatorul este, în principiu, orice ansamblu de cifre reunite în scopul de a întreprinde comparații cantitative în timp sau spațiu.

Indicatorii economici reflectă fenomene sau procese social-economice care pot fi exprimate numeric și care arată, într-o perioadă dată, nivelul, dinamica și structura acestora, precum și factorii care i-au influențat. Ei reprezintă expresii numerice, cu ajutorul cărora se caracterizează fenomenele social-economice din punct de vedere cantitativ, al

compoziției, structurii, al modificărilor în timp (creșterea sau scăderea), al legăturilor reciproce etc.

Fiecare indicator are o anumită formă de exprimare, în funcție de fenomenul la care se referă: în mărimi absolute sau relative, sub formă de mărimi medii sau indici.

Indicele este un număr obținut din raportul între două mărimi ale aceluiași indicator, în perioada curentă (1) și în perioada de bază (0). Astfel, dacă ne referim la venitul național, indicele care caracterizează creșterea acestuia în perioada curentă față de cea de bază va fi:

$$I_v = \frac{Y_1}{Y_0}$$

Operînd cu cifre absolute, indicele de creștere a venitului național în anul 1975 față de 1970 va fi: 361,9 miliarde lei împărțit la 212,1 miliarde lei, adică 1,706; înmulțit cu 100, spunem că este de 170,6 la sută. Rămînînd la 1,706 se obișnuiește să se aprecieze că fenomenul respectiv este de 1,7 ori mai mare decît în perioada de bază.

Media geometrică a creșterilor anuale din perioada analizată poartă denumirea de *ritm mediu anual de creștere*.

Astfel, pentru un fenomen dat, produsul indicilor anuali de creștere este, de fapt, indicele ultimului an al perioadei analizate față de nivelul anului de bază socotit egal cu 1. Dacă acest indice îl ridicăm la puterea $\frac{1}{n}$, n fiind numărul de ani din perioadă (fără anul de bază), obținem indicele mediu anual de creștere, din care scăzînd 1 și înmulțind rezultatul cu 100, obținem ritmul mediu anual de creștere exprimat în procente.

Indicatori cantitativi și indicatori calitativi Din punct de vedere al sarcinilor pe care le exprimă indicatorii economici se împart în indicatori cantitativi și indicatori calitativi.

Indicatorii cantitativi (de volum) exprimă volumul producției, al circulației mărfurilor, transporturilor, investițiilor etc. Aceștia sînt: producția fizică, producția netă, producția globală, producția marfă, volumul fondurilor fixe, numărul de personal, volumul beneficiului etc. Ei pot fi exprimați în unități fizice, valorice sau în ambele forme.

Indicatorii calitativi caracterizează procesul și rezultatele muncii sub aspect calitativ și exprimă, de regulă, un raport între doi indicatori cantitativi referitori la factori, cheltuieli, rezultate etc. Ei pot fi prezentați, de asemenea, în unități fizice sau valorice, în mărimi absolute sau relative. Sînt indicatorii cu ajutorul cărora putem evidenția nivelul eficienței economice, exprimăm laturile calitative ale activității.

După natura elementelor a căror mărime o conține raportul, indicatorii calitativi se împart în *indicatori economici* și *indicatori tehnico-economici*.

Indicatorii calitativi economici sînt rezultatul raportului dintre doi indicatori cantitativi economici. De exemplu, raportul dintre producția obținută anual și numărul mediu de personal ne arată productivitatea muncii în media anuală pe o persoană. Sau, raportul dintre cheltuielile materiale și producția-marfă obținută cu ajutorul lor, de înmulțit cu 1 000, ne evidențiază cheltuielile materiale (lei) la 1 000 lei producție-marfă.

Indicatorii tehnico-economici sînt rezultatul raportului dintre un indicator economic și altul tehnic, de exemplu raportul dintre valoarea producției obținută dintr-o cantitate de țitei și cantitatea respectivă de țitei (tone) supusă prelucrării, rezultatul fiind valoarea producției obținută dintr-o tonă de țitei.

Indicatorii cantitativi și calitativi alcătuiesc un sistem de indicatori supus unui permanent proces de perfecționare.

Perfecționarea sistemului de indicatori. Producția netă și producția fizică — indicatori fundamentali ai planului economic

În raport cu transformările ce au loc în procesele economice și sociale, în structura economiei noastre, cu cerințele concrete pe care le ridică în fiecare etapă îndeplinirea sarcinilor cantitative și calitative ale creșterii economice, preocupările partidului nostru sînt permanent îndreptate spre perfecționarea mecanismului economico-financiar, a cărui principală componentă este sistemul de indicatori.

Hotărîrea plenarei C.C. al P.C.R. din martie 1978 cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economico-financiare se înscrie în preocuparea susținută a partidului și statului nostru de a asigura concomitent cu dezvoltarea mai puternică a forțelor de producție, adaptarea permanentă a mecanismului de organizare și conducere economico-financiară la cerințele și sarcinile specifice fiecărei etape de dezvoltare.

Sistemul de indicatori pe care-l cuprinde planul de dezvoltare economico-socială reflectă în prezent exigențele noii etape de dezvoltare economică a țării. În acest sens, pe primul loc au fost situați acei indicatori care să permită atât reflectarea în planurile economice a cerințelor reale ale economiei, cît și comensurarea cît mai exactă a efortului propriu al unităților economice, contribuția lor la creșterea venitului național. Sistemul de indicatori folosit astăzi permite atât fundamentarea exactă, cît și controlul asupra modului de rezolvare a sarcinilor din domeniul producției, productivității muncii, al cheltuielilor de producție, în domeniul consumului și valorificării materiilor prime și materialelor, al eficienței economice etc.

Potrivit Legii cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României, în cadrul sistemului de indicatori se folosesc ca *indicatori de bază*, pentru exprimarea volumului activității productive, *valoarea producției nete* și *indicatorii producției fizice*. Indicatorii fizici se utilizează la stabilirea sarcinilor de producție, productivitate, investiții, export, import, livrări la fondul pieței și de promovare a progresului tehnic. De asemenea, se stabilesc fizic cantitățile de materii prime, materiale, combustibili și energie, bunuri de consum, mașini-unelte, utilaje, instalații și alte produse sau servicii necesare economiei.

Introducerea în practica economică a producției nete ca indicator de bază în activitatea productivă și de planificare, accentuarea rolului indicatorilor fizici, au o importanță deosebită. Acești indicatori răspund sarcinilor actuale de ridicare a eficienței economice, de trecere la o nouă calitate, superioară, corespund — prin conținutul lor — cerințelor dezvoltării autogestunii și autoconducerii muncitorești. Perfecționările aduse au ca scop stimularea desfășurării unei activități economice superioare, creșterea rolului și a răspunderii colectivelor de oameni ai muncii în realizarea și depășirea sarcinilor de plan, în utilizarea cu eficiență sporită a mijloacelor puse la dispoziție spre administrare de către societate.

Corelarea indicatorilor economici în politica economică a P.C.R.

Corelația economică reprezintă o legătură de dependență între fenomene economice, un raport de proporționalitate necesară, care admite prioritatea dezvoltării unor relații, laturi, fenomene, în raport cu celelalte, sau o dezvoltare paralelă a acestora. Corelația economică este o expresie a legilor economice obiective; ea se formează și se modifică sub influența a numeroși factori tehnico-științifici, economici, naturali, demografici, sociali, cît și sub influența conștientă a omului.

În procesul de fundamentare a indicatorilor economici, de elaborare a planului, lucrările de coordonare a elementelor acestuia, de optimizare a planului, înseamnă asigurarea unei juste proporționalități în desfășurarea procesului reproducției socialiste, proporționalitate optimă, care trebuie să răspundă în cel mai înalt grad nevoii sociale și care să asigure eficiență economică maximă tuturor cheltuielilor efectuate.

În cadrul economiei naționale, eficiența economică implică adoptarea acelor priorități și opțiuni care să asigure dezvoltarea cu precădere, în ritm rapid a ramurilor care asigură progresul tehnic rapid, folosirea judicioasă a forței de muncă și crearea condițiilor pentru o înaltă productivitate a muncii, obținerea unei producții ridicate, de bună calitate și la prețuri reduse. Eficiența economică implică deci adoptarea acelor decizii, care permit să se obțină efecte maxime cu eforturi minime în timpul cel mai scurt, asigurînd astfel cea mai înaltă productivitate a muncii sociale, posibilă în condițiile date.

Aceasta impune însă o analiză continuă a fenomenelor economice, o corelare justă a indicatorilor economici, luarea celor mai corespunzătoare decizii.

Pentru cunoașterea științifică a fenomenelor, pentru a dezvălui esența lor, legăturile și mișcarea lor internă, trebuie ca fiecare fenomen să fie supus unei descompuneri în elementele sale componente, iar fiecare din acestea să fie supus unei cercetări amănunțite, unei analize economice.

Prin *analiză economică* înțelegem cercetarea unui proces sau a unui fenomen din punct de vedere economic, descompunerea acestuia în elementele sale componente, studierea lor, precum și a factorilor care-l influențează. Analiza economică impune utilizarea metodelor matematice care permit îmbinarea analizei cantitative și calitative a fenomenelor. Utilizarea metodelor matematice constituie azi o necesitate obiectivă. Ea izvoarăște din faptul că dezvoltarea și perfecționarea producției, creșterea gradului de socializare, sporirea complexității economiei naționale determină intensificarea nevoii de cunoaștere operativă și precisă a fenomenelor și proceselor economice, de perfecționare a analizei acestora și de optimizare a deciziilor la toate nivelurile, în vederea realizării maximului de eficiență.

Fără a se abate de la principiile generale ale cercetării științifice, analiza economică prezintă unele particularități izvorite din natura deosebită a fenomenelor economice. Aceasta impune un înalt grad de abstractizare, întrucât în analiza fenomenelor economice, așa cum sublinia K. Marx, nu se pot folosi nici microscopul, nici reactivii chimici.

Scopul analizei economice este cunoașterea științifică a activității economice sub multiplele ei forme, descoperirea legilor economice, determinarea relațiilor dintre procese și fenomene economice și formularea de soluții și măsuri pentru viitor.

Analiza economică se efectuează atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, aceasta fiind determinată de faptul că orice proces sau fenomen economic reprezintă o unitate dialectică a două laturi, cantitatea și calitatea, care se presupun și se condiționează reciproc.

În activitatea de efectuare a analizei economice ca instrument principal de lucru se folosesc *balanțele economice*.

Balanțele economice reprezintă unul din cele mai importante instrumente ale planificării activității economico-sociale, ale corelării indicatorilor economici în scopul îndeplinirii sarcinilor economice și sociale din etapa dată.

Balanța reprezintă un tablou statistico-economic prin care se compară și se raportează indicatorii economici în scopul corelării lor. Orice balanță este formată din două părți: prima cuprinde resursele (materiale, financiare sau de forță de muncă), iar partea a doua indică utilizarea lor.

Creșterea rolului factorilor calitativi de eficiență presupune realizarea unor corelații de bază, la nivel micro și macroeconomic, în profil de

ramură și teritorial. Reliefăm în acest sens, creșterea mai rapidă a venitului național în raport cu cea a produsului social, realizarea unui echilibru structural dinamic între ramurile și subramurile economiei naționale, amplasarea rațională a forțelor de producție pe teritoriu, obținerea unui venit național pe unitate de energie consumată la nivelul țărilor dezvoltate economic, creșterea mai rapidă a productivității în raport cu înzestrarea tehnică a muncii, dar și în raport cu retribuția medie, sporirea mai rapidă a exportului în comparație cu importul ș.a.m.d.

Conducerea planificată a activității economico-sociale se bazează în țara noastră pe o strictă evidență, pe un sistem informațional științific, care permit cunoașterea obiectivă a realității, asigură folosirea metodelor moderne de analiză și decizie pe toate treptele organizatorice.

12. PRODUCTIVITATEA MUNCII

Creșterea productivității muncii este o lege economică care acționează de-a lungul întregii dezvoltări a societății. Această lege acționează însă în mod diferit de la o societate la alta. În orînduirile precapitaliste, ca urmare a slabei dezvoltări a forțelor de producție, productivitatea muncii a crescut într-un ritm foarte lent. Capitalismul a dus la o creștere însemnată a productivității muncii, dar, din pricina contradicțiilor sale interne și a caracterului ciclic al reproducerii capitaliste, perioadele de creștere a productivității muncii alternează cu perioade de stagnare.

Relațiile de producție socialiste, care sînt în concordanță cu caracterul forțelor de producție, creează condiții pentru creșterea rapidă și neîntreruptă a productivității muncii.

Productivitatea individuală și productivitatea socială

În genere, *productivitatea muncii* este definită ca *eficiența cu care este cheltuită o anumită cantitate de muncă*. Ea este proprie muncii vii, laturii concrete a acesteia, producătoare de valori de întrebuințare. Așa cum munca apare, pe de o parte, ca muncă individuală — a lucrătorului, echipei, întreprinderii etc. — iar pe de alta ca muncă socială, și productivitatea muncii poate fi privită individual și social. *Productivitatea individuală* a muncii exprimă eficiența cu care este cheltuită munca în condiții individuale de înzestrare tehnică, de îndeminare și de intensitate a muncii. *Productivitatea socială* exprimă eficacitatea cheltuirii muncii în condiții medii, normale din punct de vedere social, de înzestrare tehnică, îndeminare și intensitate a muncii.

Productivitatea muncii se măsoară fie prin cantitatea de produse obținute într-o unitate de timp ($W = \frac{Q}{T}$), fie prin timpul de muncă pe unitatea de produs ($W = \frac{t}{q}$).

Calculul productivității muncii se face — în funcție de unitățile de măsură în care se exprimă producția obținută — în unități *valorice* (valoarea producției globale, valoarea producției marfă, valoarea producției nete *), în unități *naturale* (m, t, kg, buc. etc.) sau în unități *natural-convenționale* (tone îngrășămintă substanță activă, tractoare de 15 c.p., tone combustibil convențional etc.).

Expresia cea mai exactă a nivelului și dinamicii productivității muncii este dată de folosirea unităților naturale. Aceste unități nu dau însă posibilitatea însumării unor producții eterogene la nivel de întreprindere, de ramură și de economie națională, ceea ce, evident, nu exclude extinderea utilizării lor. Posibilitatea însumării diferitelor produse este dată numai de folosirea formei valorice. În relația de productivitate, la numitor se folosește de obicei numărul mediu de personal sau de muncitori, iar mai exact, timpul efectiv lucrat, calculat în zile-om sau, și mai exact, în ore-om. Desigur, în ore-om poate fi exprimat și numărul mediu de personal sau de muncitori, ca și timpul necesar pentru producția planificată sau realizată. Răspunzând necesității de a se determina cât mai precis necesarul de forță de muncă și productivitatea muncii, Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978 hotărăște introducerea indicatorului *fondul total de timp de muncă al întreprinderii* exprimat în ore-om. Subliniem că *productivitatea muncii exprimată prin producția netă și productivitatea în expresie fizică, calculată prin consumul de timp de muncă pe unitate de produs*, fac parte — împreună cu alți indicatori — din *sistemul indicatorilor și normativelor de eficiență*.

În forma cea mai generală, productivitatea muncii sociale — adică eficiența cu care este cheltuită întreaga cantitate de muncă vie și materializată — se exprimă prin raportarea venitului național la numărul de lucrători ocupați în sfera muncii productive. Cu cât se reduce mai mult partea cheltuielilor materiale în produsul social, cu atât va fi mai mare venitul național și, în consecință, productivitatea muncii sociale.

Dată fiind creșterea continuă a produsului social, sporește și partea de venit național ce se poate obține prin reducerea cu fiecare procent a ponderii cheltuielilor materiale în produsul social. În anul 1950 această parte reprezenta 0,8 miliarde lei, în anul 1970 a fost de 5 miliarde, în anul 1980 de 14 miliarde, iar în 1990 va fi de 30 miliarde lei. De asemenea, la nivelul unității economice, reducerea ponderii cheltuielilor materiale în producția marfă înseamnă sporirea corespunzătoare a producției nete, a

* Producția netă este valoarea producției globale, minus cheltuielile materiale de producție.

valorii nou create în unitatea respectivă. Producția netă — privită absolut și în raport cu fondurile utilizate sau cu numărul personalului muncitor — se impune tot mai mult ca indicator de eficiență, de apreciere a rezultatelor obținute și în funcție de care se calculează și se eliberează fondul de retribuire a personalului muncitor din unitățile productive. De aici și importanța creșterii productivității muncii determinată ca un raport între producția netă și timpul lucrat.

Creșterea productivității muncii — imperativ esențial al dezvoltării societății noastre

Creșterea productivității muncii presupune asemenea schimbări în desfășurarea procesului de producție care să ducă la reducerea timpului de muncă necesar pentru obținerea unei unități de produs. Prin aceasta o cantitate de muncă dată dobândește capacitatea de a produce mai multe valori de întrebuințare. *Indicele creșterii productivității muncii* într-o anumită perioadă (I_w) este expresia procentuală a raportului dintre nivelul productivității muncii în perioada curentă (W_1) și nivelul productivității muncii în perioada de bază (W_0), adică $I_w = \frac{W_1}{W_0} \cdot 100$.

Creșterea productivității muncii este o *lege economică generală*. Ea exprimă legătura esențială și cauzală dintre gradul de dezvoltare a forțelor de producție și eficiența cu care este cheltuită munca socială. Dar, deși acțiunea acestei legi este prezentă în toate orînduirile social-economice, formele și consecințele acestei acțiuni diferă de la o orînduire la alta. În societatea socialistă, relațiile de producție, aflate în concordanță cu forțele de producție, creează condiții pentru sporirea rapidă și continuă a productivității muncii.

Obținerea unei productivități superioare a muncii ocupă un loc hotărîtor în strategia Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Creșterea susținută a avuției naționale, a producției de bunuri materiale și ridicarea bunăstării poporului — obiective fundamentale înscrise în Programul partidului — sînt strîns legate de sporirea productivității muncii sociale. De aceasta depind în mod nemijlocit economisirea resurselor materiale și umane și orientarea disponibilităților astfel create spre satisfacerea unor nevoi suplimentare, reducerea săptămînii de lucru, ridicarea nivelului general de cultură și civilizație, lichidarea decalajelor economice față de țările dezvoltate din punct de vedere economic.

Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea ținută la Consfătuirea cu cadrele de conducere din industrie, transporturi și agricultură la 6 martie 1979, „Fără a realiza o productivitate a muncii la nivelul țărilor dezvoltate, nu vom putea spune că am depășit stadiul de țară în curs de dezvoltare ! Productivitatea muncii nu este o problemă de cursuri, de economie politică generală predată la catedră, ci o problemă de viață

— aş spune — o *cerință vitală* a însăși afirmării superiorității socialismului, a victoriei comunismului în lume.“¹

În societatea socialistă creșterea productivității muncii are deci o deosebită importanță, atât pentru economia națională cât și pentru fiecare cetățean. Creșterea productivității muncii este factorul hotărâtor al sporirii producției și venitului național. Pe seama creșterii productivității muncii este prevăzut a se obține în acest cincinal peste 80% din sporul producției industriale față de cincinalul anterior. Dacă se are în vedere că un procent de creștere a productivității muncii generează un spor mereu mai mare de venit național, reiese cu pregnanță rolul creșterii productivității muncii în sporirea mijloacelor concentrate la dispoziția statului nostru socialist, care le folosește pentru dezvoltarea avuției naționale, a învățămîntului, culturii, a ocrotirii sănătății etc.

Factorii creșterii productivității muncii

Nivelul și dinamica productivității muncii sînt influențate de *factori tehnici, economici, sociali și naturali* sub a căror dependență se află producția în ansamblul său. În volumul I din „Capitalul“, K. Marx arăta că „*Forța productivă a muncii este determinată de împrejurări diferite, între altele de nivelul mijlociu de îndemînare a muncitorilor, de gradul de dezvoltare a științei și gradul ei de aplicabilitate tehnologică, de combinarea socială a procesului de producție, de volumul și de eficacitatea mijloacelor de producție, precum și de condițiile naturale*“².

Dintre factorii enumerați, *progresul tehnic* se detașează ca *factorul principal al creșterii productivității muncii*, în special în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane. Esența progresului tehnic constă în dezvoltarea și perfecționarea mijloacelor de producție și a tehnologiilor de fabricație pe baza cuceririlor științei. Înlocuind munca manuală prin munca mecanizată, extinzînd automatizarea prin introducerea unor linii complet automatizate mai ales în sectoarele de muncă grea, introducerea mijloacelor cibernetice în conducerea proceselor de producție etc. progresul tehnic determină ușurarea și economisirea muncii vii și materializate, scurtează durata timpului de producție.

Spre deosebire de *mecanizare* care se referă la introducerea în procesul de producție a unor mașini, mecanisme și aparate care ușurează munca omului, *automatizarea* presupune introducerea de mașini sau sisteme de mașini care funcționează pe bază de *autoreglare*, eliminînd în mare măsură intervenția omului.

Prin extinderea unor tehnologii bazate pe *proces chimice*, progresul tehnic lărgeste gradul de prelucrare a materiilor prime, reduce consumu-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 567.

² K. Marx, *Capitalul*, vol. I, în K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 54.

rile specifice, creează o gamă largă de înlocuitori pentru materiile prime scumpe sau deficitare.

Un factor distinct care influențează direct productivitatea muncii și care însoțește progresul tehnic, este *organizarea științifică a conducerii, a producției și a muncii*. Ea urmărește optimizarea folosirii mijloacelor de producție și a forței de muncă, indiferent de sfera în care acestea funcționează, prin măsuri de perfecționare a organizării muncii la nivelul unităților, ca și la scara societății. Aceste măsuri vizează creșterea gradului de specializare a producției și extinderea cooperării între unitățile economice. În ceea ce privește organizarea procesului de producție, se urmărește creșterea condițiilor pentru extinderea lucrului la mai multe mașini, creșterea numărului de schimburi, folosirea intensivă a utilajelor, întărirea disciplinei muncii, fapte în măsură să ducă, cu actualele mijloace, la dublarea producției industriale, asigurînd totodată o intensitate socialmente normală a muncii.

O puternică influență asupra sporirii productivității muncii o exercită *ridicarea calificării tehnico-profesionale a forței de muncă*. Introducerea mijloacelor de producție moderne reclamă încadrarea tuturor locurilor de muncă cu oameni bine pregătiți, care să cunoască la perfecție modul în care funcționează noile mașini și utilaje și care să știe să aplice procedeele tehnologice moderne. Munca mai calificată execută într-un timp mai scurt și la parametri superiori diferitele operații și valorifică mai bine capacitățile noilor utilaje. Nivelul înalt de calificare a forței de muncă potențează acțiunea tuturor celorlalți factori de creștere a productivității muncii. Perfecționările în organizarea producției și a muncii, ca și cerințele în continuă creștere în ce privește calitatea producției, cer ca și procesul de perfecționare a forței de muncă să fie *permanent și larg cuprinzător*.

Cointeresarea materială și stimularea morală a oamenilor muncii, care se realizează prin imbinarea intereselor fiecărui muncitor cu acelea ale colectivului în care muncește și cu interesele societății, influențează creșterea productivității muncii prin corelarea veniturilor cu rezultatele activității depuse, cu cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii. Noul mecanism economic, care are la bază *autoconducerea și autogestiunea întreprinderilor*, mobilizează oamenii muncii la folosirea judicioasă a timpului de lucru și a mijloacelor de producție, la ridicarea calificării, prin cointeresarea asigurată de sistemul de retribuire și de sistemul participării la beneficii.

Întrecerile socialiste, manifestare concretă a noii atitudini față de muncă, stimulează inițiativele oamenilor muncii în direcția perfecționării producției, a dezvoltării spiritului de colaborare și de întrajutorare în muncă, ducînd la sporirea productivității muncii.

Condițiile naturale, reprezentate prin condițiile de climă, de fertilitate, adîncimea și concentrația zăcămintelor minerale etc. pot imprima

unele particularități ciclului de producție și influența astfel pozitiv sau negativ rodnicia cu care este cheltuită munca în ramurile respective.

Importanța și căile creșterii productivității muncii în etapa actuală, în lumina Documentelor Congresului al XII-lea al P.C.R.

Pe baza politicii de dezvoltare și modernizare a forțelor de producție promovată cu fermitate de Partidul Comunist Român, productivitatea muncii (calculată pe baza producției globale) pe o persoană a crescut în industria țării noastre în perioada 1951—1980 de 9,2 ori, într-un ritm mediu anual de 7,7%. Nivelul ridicat al acestui ritm, pe o perioadă atât de îndelungată constituie o expresie a caracterului profund științific și realist al politicii partidului nostru, o mărturie a marilor posibilități de care dispune economia socialistă românească în îndeplinirea obiectivelor economico-sociale planificate. Pornindu-se de la rolul productivității muncii ca factor esențial în dezvoltarea generală a societății, în Programul P.C.R. s-a prevăzut că o direcție importantă în care se va acționa în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate va fi „creșterea productivității muncii sociale, pe baza mecanizării și automatizării procesului de producție, ...organizării științifice a producției și a muncii, folosirii tuturor rezervelor și resurselor economiei naționale socialiste, a întregului potențial economic național”.

Prefigurând evoluția social-economică a țării noastre până în 1985 și în perspectivă, până în 1990—2000 în documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. se acordă o importanță primordială creșterii productivității muncii în îndeplinirea marilor obiective prevăzute pentru această perioadă. O orientare principală a viitorului cincinal este „creșterea mai rapidă a productivității sociale, prin organizarea științifică a producției și a muncii în toate ramurile economiei”, se arată în raportul prezentat de secretarul general al partidului.

În perioada 1981—1985 productivitatea în industrie, în expresie valorică, calculată pe baza producției nete, va trebui să crească într-un ritm mediu anual de 7,0—7,5 la sută.

În industrie creșterea productivității muncii va contribui cu circa 80 la sută la realizarea sporului de producție. Creșterea cu un procent a productivității muncii în industrie va reprezenta, în 1985, un spor de producție de 14,7 miliarde lei, față de numai 9,4 miliarde în 1980.

Din documentele programatice ale Congresului se desprind principalele premise și orientări care vor asigura, prin efectul lor direct sau indirect, creșterea neconținută a productivității muncii sociale. Dintre acestea amintim :

a) dezvoltarea prioritară a ramurilor de vîrf, purtătoare ale progresului tehnic, care asigură un grad superior de prelucrare și valorificare a

resurselor materiale și energiei. Sporirea productivității muncii va fi legată direct de ridicarea parametrilor tehnici și funcționali ai noilor produse, de creșterea ponderii muncii de creație în ansamblul muncii sociale ;

b) folosirea intensivă a mașinilor, utilajelor, instalațiilor din economie, prin îmbunătățirea activității de întreținere, reparații, asigurarea forței de muncă calificată etc. În perioada 1981—1985 este prevăzută pregătirea profesională a 1 750 000 muncitori, 300 000 tehnicieni, ingineri etc. Anual vor fi cuprinse în forme de reciclare circa 2 000 000 persoane ;

c) dezvoltarea puternică a bazei proprii de materii prime și a bazei energetice printr-o mai largă punere în valoare a resurselor naționale și o politică fermă de gospodărire rațională a materiilor prime, de economisire a combustibilului și energiei, ceea ce se va reflecta direct în economisirea muncii sociale ;

d) creșterea rolului activității de organizare științifică a producției și a muncii, urmărindu-se sporirea gradului de concentrare și specializare a producției, tipizarea pieselor și subansamblelor, organizarea rațională a fluxului tehnologic, extinderea cooperării în producție, perfecționarea normării muncii — paralel cu creșterea gradului de mecanizare, automatizare și cibernetizare a producției ;

e) îmbunătățirea utilizării forței de muncă, prin creșterea gradului de ocupare și repartizarea rațională pe ramurile economiei naționale. Pentru anul 1985 se prevede ca din populația ocupată în economia națională, de aproape 11,4 milioane persoane — 78,4% să lucreze în ramuri neagricole, față de 70,9% în anul 1980 ;

f) aplicarea cu strictețe și spirit de răspundere a normelor autoconducerii muncitorești și autogestiunii economico-financiare în gospodărirea eficientă a părții din averea națională încredințată fiecărei întreprinderi.

Creșterea continuă a productivității muncii sociale în țara noastră, sporul însemnat de venit național obținut pe această cale, au determinat și vor determina și în viitor creșterea nivelului de trai material și cultural al întregului popor, fiind garanția îndeplinirii grandioaselor obiective stabilite de partid.

13. RETRIBUIREA DUPĂ MUNCĂ

Fiecărui mod de producție îi corespunde o formă specifică de repartiție, determinată în mod obiectiv de forma de proprietate asupra mijloacelor de producție. Repartiția nu este un rezultat pasiv al producției, ea exercită o puternică influență asupra producției și a celorlalte sfere ale reproducției sociale.

Spre deosebire de societatea capitalistă unde repartitia se face în funcție de capital — producătorul nemijlocit primind din valoarea creată de el numai o parte corespunzătoare valorii forței sale de muncă —, în socialism întregul rezultat al producției aparține producătorilor și este folosit conform intereselor lor, repartitia făcându-se în funcție de cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii desfășurate.

Repartitia după muncă — lege economică a socialismului

Atît producția cît și repartitia sînt subordonate telului suprem al socialismului, satisfacerea nevoilor materiale și culturale mereu crescînde ale membrilor societății, dezvoltării lor multilaterale.

În lucrarea „Critica programului de la Gotha“, K. Marx a pus bazele teoriei științifice a repartitiei produselor în condițiile societății socialiste. Potrivit schemei elaborate de el, produsul social are următoarele destinații:

- constituirea fondului de înlocuire (servește pentru înlocuirea mijloacelor de producție consumate) ;
- lărgirea producției și formarea fondurilor de rezervă și asigurare ;
- acoperirea unor necesități neproductive (fonduri pentru nevoi social-culturale, învățămînt, ocrotirea sănătății, fonduri pentru cei inapți de muncă etc.) ;
- partea rămasă după acoperirea acestor necesități se repartizează pentru consumul personal al membrilor societății (fondul de consum individual).

Totodată, K. Marx arată că partea destinată consumului individual va fi repartizată în raport cu cantitatea și calitatea muncii — în prima fază a societății comuniste, în socialism — și după nevoi, în faza sa superioară, în comunismul deplin.

Instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție creează condițiile apariției și acțiunii legii economice a retribuției după cantitatea și calitatea muncii depuse. Cerința acestei legi este ca *partea obținută de fiecare om al muncii din venitul național să fie direct proporțională cu cantitatea, calitatea și importanța social-economică a muncii depuse.*

Poziția egală a membrilor societății față de mijloacele de producție determină egalitatea și în repartitie, egalitate care — date fiind condițiile existente în prima fază a societății comuniste — nu se poate înfăptui decît în forma repartitiei după muncă; ea asigură retribuție egală pentru muncă egală, indiferent de sex, vîrstă și naționalitate.

Repartitia după muncă este o necesitate obiectivă determinată, în primul rînd, de *nivelul de dezvoltare a forțelor de producție* care, deși cu-

nosc un ritm superior celui din capitalism, nu asigură încă belșugul de produse necesar unei repartitii după nevoi. În al doilea rînd, deși munca a fost eliberată de exploatare, ea *nu a devenit încă o necesitate vitală pentru toți membrii societății* ; mai sînt unii *care* nu vor să muncească sau caută să muncească cît mai puțin, dar vor să primească de la societate cît mai mult. Repartitia după muncă determină din punct de vedere economic ca fiecare să desfășoare o activitate socială utilă și cu rezultate cît mai mari. În al treilea rînd, în socialism se mai mențin rămășițe ale vechii diviziuni sociale a muncii — *deosebiri esențiale* între munca din industrie și cea din agricultură, între munca fizică și munca intelectuală — *deosebiri care diferențiază gradul participării indivizilor la munca socială și deci și partea care revine fiecăruia din produsul muncii comune.* Cel care *dă societății* mai mult trebuie să primească mai mult, altfel ar dispărea interesul pentru ridicarea calificării, creșterea productivității muncii, desfășurarea unei activități eficiente etc. Repartitia după muncă îmbină interesele generale, de grup (colective), cu interesele materiale personale.

Stimularea și răspunderea materială

Repartitia după muncă este menită să cointere-seze din punct de vedere material membrii societății socialiste în sporirea rezultatelor muncii lor și, prin aceasta, în dezvoltarea rapidă a forțelor de producție.

Fiecare membru al societății socialiste are îndatorirea de a munci potrivit capacităților sale și dreptul de a fi retribuit în raport cu munca depusă. Retribuirea se înfăptuiește deci după principiul „de la fiecare după capacitate, fiecăruia după muncă“. „Munca, se arată în Programul partidului, este o îndatorire fundamentală, de onoare a fiecărui comunist, a tuturor cetățenilor ; fiecare trebuie să dea dovadă de o înaltă conștiință profesională, de responsabilitate în îndeplinirea sarcinilor încredințate, să combată manifestările de parazitism, orice încercare de însușire prin abuz, necinste sau înșelăciune a roadelor muncii altora.“¹

Repartitia după muncă asigură îmbinarea celor două laturi ale co-interesării materiale — stimularea și răspunderea materială. Cel care muncește bine este răsplătit potrivit activității depuse și rezultatelor obținute, iar cel care nu-și îndeplinește sarcinile de producție trebuie să suporte consecințele, să răspundă material. Răspunderea materială pentru îndeplinirea obligațiilor de muncă constituie o necesitate pentru creșterea eficienței economice, pentru asigurarea echității sociale. Cointeresarea materială a fiecărui participant la producția socială, la valorificarea tuturor rezervelor de sporire a eficienței muncii sociale, este una din cele mai

¹ *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1975, p. 711.

importante pirghii economice de întărire a disciplinei și conștiinciozității în producție.

Aplicarea în domeniul retribuirii a principiului socialist al repartitiei după cantitatea și calitatea muncii oferă posibilitatea diferențierii veniturilor, în scopul cointerесării oamenilor muncii în îndeplinirea rolului ce le revine în procesul de producție, evitându-se atit apariția unui decalaj prea mare între venituri, cit și orice nivelare mic-burgheză care ar putea avea efecte negative asupra dezvoltării forțelor de producție.

Sistemul socialist de retribuire a muncii Partea din venitul național destinată consumului individual și repartizată oamenilor muncii în raport cu cantitatea și calitatea muncii păstrează, datorită existenței producției de mărfuri, forma bănească. Plata în bani a drepturilor cuvenite pentru muncă dă posibilitatea concretizării diferențiate a acestora în bunuri materiale și servicii, în funcție de gusturile, preferințele și necesitățile concrete ale fiecăruia, ca și posibilitatea economisirii.

Cum în societatea noastră socialistă forța de muncă nu mai este marfă, vechea denumire de salariu, care reprezenta prețul forței de muncă, a fost înlocuită cu termenul de *retribuție*.

Mărimea retribuiției fiecăruia este în funcție de cantitatea și calitatea muncii prestate, ca și de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție — pe măsura cărora statul socialist majorează periodic, în mod planificat, retribuiția tuturor oamenilor muncii.

Retribuția este formată din mai multe părți componente : retribuiția tarifară, indemnizațiile, premiile, sporurile și alte drepturi prevăzute de lege pentru munca prestată. Privită în mod absolut, ca sumă de bani, retribuiția se numește *retribuție nominală*. Privită în mod relativ, drept cantitate a mărfurilor și serviciilor ce pot fi procurate cu ajutorul retribuiției nominale, se numește *retribuție reală*. Retribuția reală este în funcție de mărimea retribuiției nominale și de nivelul prețurilor mărfurilor și al tarifelor serviciilor.

Dacă din retribuiția brută scădem impozitul pe retribuiție — desființat de la 1 iulie 1977 — ceea ce rămâne poartă denumirea de *retribuție netă*. În anul 1975 retribuiția medie netă pe economie era de 1595 lei lunar, iar în anul 1980 de 2 238 adică cu 40,30% mai mare decit în 1975.

În aceeași perioadă retribuiția reală — luind în considerare și indicele prețurilor bunurilor de consum și al tarifelor serviciilor, care a crescut cu 9,10% — a sporit cu 28,610%, adică :

$$\frac{140,3}{109,1} \cdot 100 = 128,61 \text{ față de anul 1975 socotit egal cu } 100.$$

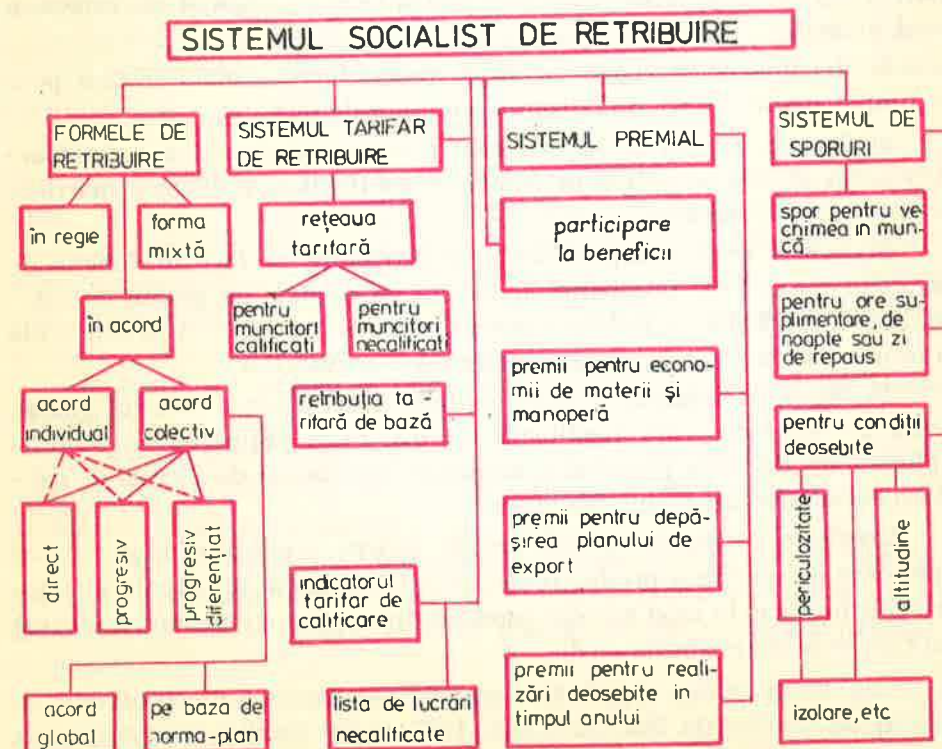
Creșterea veniturilor personalului muncitor din retribuiții

— retribuiții nete, lei lunar —

	Retribuția minimă	Retribuția medie	Retribuția maximă
1950	161	337	3 673
1960	450	802	5 231
1965	613	1 028	5 924
1970	800	1 289	5 493
1975	1 114	1 595	6 165
1980	1 425	2 238	7 836
1985	1 630	2 830	8 965

Sporirea prioritară a retribuițiilor mici a dus la reducerea raportului dintre retribuiția maximă și cea minimă la 5,5 — raport care conform hotăririlor Congresului al XII-lea se va menține și în perioada următoare —, față de 11,6 cit era în 1960, și de 22,8 în 1950.

Stabilirea cuantumului retribuiției se face pe baza sistemului de retribuire cu ajutorul *normării muncii*. Normele de muncă (de timp, de producție, atribuții de deservire, sarcină de serviciu etc.) — în funcție de care se folosesc și anumite forme de retribuire — se stabilesc pentru toate categoriile de personal.

Sistemul de retribuire este format din următoarele elemente corelate între ele : *retribuția tarifară* (partea principală în retribuția medie planificată — 90—95%), *indemnizația de conducere* sau pentru unele activități suplimentare, *premii anuale* (gratificații) și în timpul anului, *sporuri pentru vechimea neîntreruptă* în aceeași unitate economică, *retribuții majorate sau sporuri* pentru cei ce lucrează în condiții deosebite.

Prin corelarea elementelor sistemului de retribuire, asociate cu folosirea unor forme corespunzătoare de măsurare a muncii și de retribuire, se umărește : realizarea și depășirea sarcinilor de producție, folosirea maximă a capacităților de producție, creșterea productivității muncii, reducerea cheltuielilor de producție, creșterea eficienței economice, sporirea exportului și reducerea importului etc.

În unitățile socialiste de stat se utilizează următoarele forme de retribuire :

a) *Retribuirea în acord sau cu bucata* ; se face în funcție de cantitatea de produse sau numărul de operațiuni executate într-o unitate de timp, și poate fi : în *acord direct* (atunci când pentru întreaga cantitate de produse se aplică același tarif), în *acord progresiv* (atunci când, în cazul depășirii normei, tariful este mai mare pentru întreaga producție sau numai pentru partea realizată peste normă) sau în *acord global* (atunci când între unitatea economică și o subunitate a sa se încheie un contract care cuprinde lucrările ce trebuie efectuate, condițiile de execuție, sumele convenite drept retribuție lucrătorilor subunității care s-a angajat să lucreze în acord global).

b) *Retribuirea în regie sau după timpul lucrat* ; plata se face pentru timpul efectiv lucrat și realizarea sarcinilor de serviciu.

c) *Pe bază de tarife sau cu cote procentuale*, formă asemănătoare cu acordul direct, se aplică în domeniul achizițiilor, desfacerii mărfurilor, prestărilor de servicii.

Stabilirea unei anumite forme de retribuire se face în funcție de specificul ramurii de producție, al locului de muncă, de gradul de complexitate a lucrărilor ce trebuie efectuate etc., în așa fel încât să constituie un mijloc eficient de cointereseare materială a lucrătorilor.

În industria noastră, o mare extindere a cunoscut acordul global, formă de retribuire care facilitează cel mai mult obținerea de venituri suplimentare de către personalul muncitor, efectuarea de lucrări de calitate și executarea lor înainte de termen.

Creșterea retribuției medii are în vedere realizarea unor ritmuri superioare de sporire a productivității muncii ca sursă principală a majorării retribuțiilor. În mod necesar productivitatea muncii trebuie să crească mai repede decât retribuția medie.

Conform Programului de creștere mai accentuată a nivelului de trai, aprobat de Conferința Națională din 1977, s-au stabilit măsuri pentru

îmbunătățirea Legii retribuiri după cantitatea și calitatea muncii care au ca scop : stimularea participării întregului personal muncitor la procesul de creare a bunurilor materiale și spirituale, punându-se, în continuare, un accent deosebit pe creșterea cu prioritate a veniturilor directe din muncă ; creșterea eficienței formelor de retribuire prin extinderea retribuiri în acord și, îndeosebi, a acordului global ; introducerea participării la beneficii a oamenilor muncii, sporirea răspunderii personalului muncitor, în cadrul autoconducerii muncitorești și autogestionării economico-financiare ; asigurarea unei mai bune stabilități a cadrelor ; o diferențiere mai mare între ramuri, printr-o ierarhizare corespunzătoare locului și importanței fiecăreia ; intensificarea preocupării personalului muncitor pentru ridicarea calificării ; înfăptuirea plenară a principiilor eticii și echității socialiste prin sistemul retribuiri personalului muncitor.

Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978 hotărăște că, în cadrul participării la autoconducere și la autogestiune, personalul muncitor din unitățile economice are dreptul să participe la beneficii, scop în care se constituie *fondul pentru participarea oamenilor muncii la beneficii*, fond care — conform hotărârilor Congresului al XII-lea al partidului — va fi majorat treptat, astfel ca în anul 1985 suma medie, pe o persoană, din acest fond să crească cu circa 50% față de anul 1980. Se instituie astfel o formă nouă de legare directă a veniturilor personalului muncitor de rezultatele efective obținute în muncă și de cele realizate pe ansamblul unității în care lucrează. Partea care revine fiecăruia din fondul pentru participarea oamenilor muncii la beneficii este în funcție de contribuția adusă la dezvoltarea întreprinderii respective, de activitatea depusă și de vechimea în unitate.

Retribuția muncii în C.A.P.

Datorită existenței proprietății socialiste, și în cadrul agriculturii cooperatiste acționează legea repartiției după muncă. Corespunzător deosebirilor dintre cele două forme ale proprietății socialiste, sint deosebiri și în privința retribuiri muncii care, în sectorul cooperatist, are anumite particularități, și anume :

— retribuirea muncii se efectuează în natură și în bani sau numai în bani ;

— mărimea retribuției medii diferă de la o unitate la alta, în funcție de gradul de dezvoltare economică a fiecăreia, de nivelul productivității muncii, de volumul venitului global obținut ;

— mărimea venitului obținut de un cooperator în cadrul cooperativei agricole de producție depinde de efortul personal — concretizat în numărul de norme efectuate — și de efortul comun al tuturor membrilor cooperatori.

Corespunzător prevederilor Legii retribuiri în unitățile agricole cooperatiste, sistemul de retribuire în cooperativele agricole cuprinde re-

tribuția de bază (realizată prin forma de retribuire corespunzătoare lucrărilor sau culturilor — acord global, acord direct, tarife pe norme de muncă, în regie, cu cote procentuale), *retribuția suplimentară* (maximum 50% din producția sau valoarea producției obținută peste plan) și *sporul de vechime*.

Forma principală în care se efectuează retribuirea muncii în cooperativele agricole de producție este *acordul global*. Acordul global este o *formă de organizare și de retribuire a muncii cooperabililor, prin care mărimea veniturilor lor personale se află în raport direct cu rezultatele obținute, rezultate pentru care trebuie cheltuită o anumită cantitate de muncă și de o anumită calitate*. Acordul global presupune stabilirea tarifului pe unitate de produs (tonă, hl etc.) în funcție de specificul sectorului de activitate.

Retribuirea în acord global poate fi cu tarif constant pentru întreaga producție obținută sau cu tarif constant pentru producția planificată și retribuție suplimentară pentru producția peste plan.

Introducerea sistemului de retribuire pe baza acordului global impune organizarea muncii, ca și asigurarea unei normări științifice a muncii. *Norma de muncă* este cantitatea de muncă de o anumită calitate ce trebuie prestată de o persoană sau de un grup, într-un timp determinat, pentru efectuarea unor lucrări, luându-se în considerare condițiile de producție, importanța și complexitatea lucrărilor și calificarea necesară.

Conform Decretului privind reglementarea raporturilor dintre stațiunile pentru mecanizarea agriculturii și unitățile agricole din cadrul consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste, „Realizarea producției agricole se angajează în acord global de către fiecare specialist, pentru ferma și formația de care răspunde, atât cu stațiunea pentru mecanizarea agriculturii, cât și cu unitatea agricolă unde își desfășoară activitatea. În contractele de acord global se vor prevedea volumul și termenul de execuție a tuturor lucrărilor mecanice, nivelul producțiilor planificate, suma cuvenită drept retribuire, precum și indicii de calitate prevăzuți în normele tehnologice elaborate de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare“.

Măsurile luate pentru îmbunătățirea organizării și normării muncii în agricultură, pentru perfecționarea sistemului de retribuire a muncii, pentru creșterea veniturilor garantate sînt mijloace de consolidare economică a cooperativelor agricole de producție, de ridicare continuă a bunăstării țărănimii cooperatiste.

Conform hotărîrii Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 25 decembrie 1979, începînd cu 1 ianuarie 1980, Legea Nr. 29/1978, privind formarea, planificarea, destinația și vărsarea beneficiilor se aplică și în cooperativele agricole de producție. Pe baza prevederilor acestei legi, o parte de pînă la 15% din beneficiul cooperativei agricole de producție

este utilizată pentru constituirea *fondului de participare la beneficii a cooperabililor și a celorlalți oameni ai muncii* care lucrează în cooperativă și a *fondului de participare la beneficii pentru partea socială, constituită din depunerile în bani ale cooperabililor*. Aceste două fonduri vin să completeze veniturile cooperabililor, să mărească interesul lor pentru sporirea eficienței activității desfășurate de către întreaga unitate cooperatistă.

În anul 1980, față de 1975, veniturile reale ale țărănimii — în medie pe o persoană activă — erau mai mari cu circa 30%. Veniturile nominale nete ale țărănilor, obținute din munca în C.A.P. și din gospodăriile personale au sporit, pe o persoană activă, de la 495 lei lunar în anul 1965, la 1290 lei în 1980.

Pentru cîincinalul 1981—1985, Programul-directivă de creștere a nivelului de trai și de ridicare continuă a calității vieții — aprobat de Congresul al XII-lea al partidului — prevede ca veniturile reale ale țărănimii provenite din munca prestată în agricultură să sporească cu 20—25%, veniturile în bani și în natură ale cooperabililor crescînd cu 28,7%, adică ajungînd la un nivel de 1 787 lei lunar.

Realizarea acestor venituri va fi posibilă prin participarea întregii țărănime la obținerea unor producții înalte în toate sectoarele vegetale și animale, în condițiile accelerării procesului de dezvoltare intensivă și de modernizare a agriculturii, întăririi economico-organizatorice a tuturor unităților agricole.

14. FONDURILE ÎNTEPRINDERII ȘI AUTOGESTIUNEA ECONOMICO-FINANCIARĂ

Întreprinderea socialistă constituie unitatea de bază a activității economico-sociale.

Definind rolul întreprinderii, Legea nr. 5/1978 privind organizarea și conducerea unităților socialiste de stat menționează că „Întreprinderea, ca unitate de bază a economiei naționale, își desfășoară activitatea pe bază de plan și are rolul de a gospodări cu maximum de eficiență mijloacele materiale și bănești, asigurînd îndeplinirea ritmică și integrală a sarcinilor stabilite prin plan, realizarea unor produse de calitate superioară în condiții de eficiență sporită“ ; întreprinderea are, totodată, largi atribuții în domeniul planificării, cercetării științifice și ingineriei tehnologice, proiectării, investițiilor, aprovizionării și desfacerii produselor, în pregătirea

personalului muncitor, în organizarea producției și a muncii, precum și autonomie în gospodărirea fondurilor.

Fondurile întreprinderii ; circuitul și rotația lor

În vederea îndeplinirii sarcinilor ce îi revin din planul național unic, *întreprinderea socialistă primește anumite mijloace materiale* (mașini, utilaje, clădiri, materii prime, materiale etc.) și bănești. Totalitatea acestor mijloace materiale și bănești alcătuiesc *fondurile întreprinderii*: ele parcurg în mișcarea lor funcțională un *circuit* format din trei stadii: I. *aprovizionarea* — transformarea fondurilor bănești în mijloace de producție (B—M)—, II. *producția* propriu-zisă (P) și III. *desfacerea* — transformarea produselor obținute în bani (M' — B'). Corespunzător sferei în care funcționează la un moment dat, fondurile întreprinderii se împart în *fonduri de producție* (stadiul II) și *fonduri de circulație* (stadiile I și III).

Din punctul de vedere al felului în care își transmit valoarea în produsul fabricat cu ajutorul lor, fondurile de producție sînt formate din *fonduri fixe* și *fonduri circulante*.

Fondurile fixe sînt acea parte a fondurilor de producție, concretizată în mijloace de muncă, adică în mașini, instalații, agregate, clădiri etc., care participă la procesul de producție cu întreaga lor valoare de întrebuințare, dar își transmit valoarea în noul produs în mod treptat.*

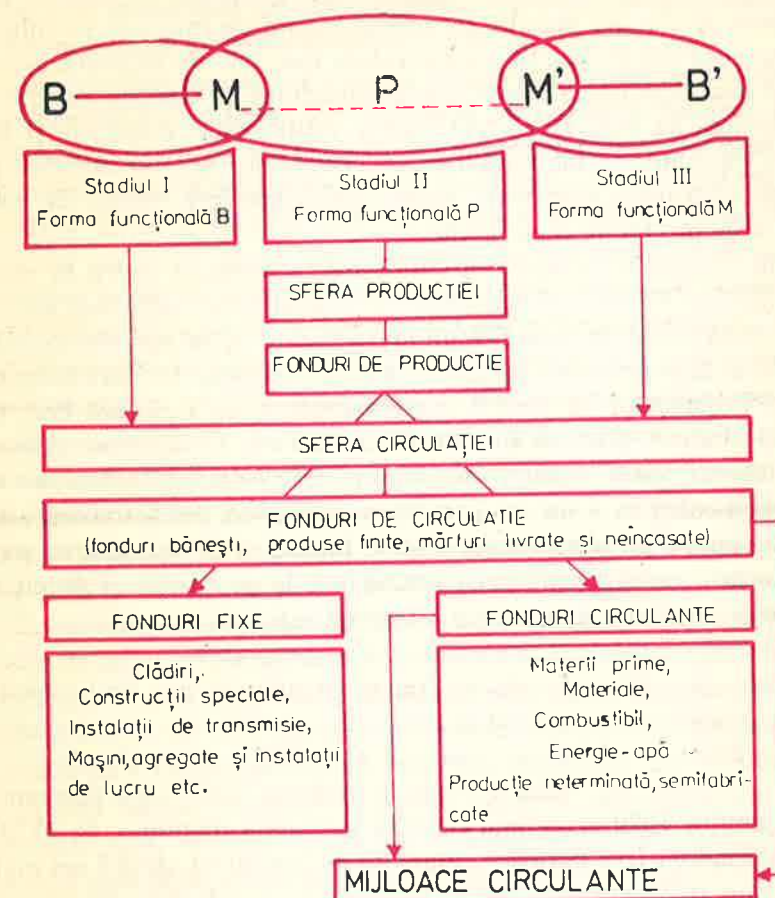
Fondurile circulante sînt acea parte a fondurilor de producție concretizată în *obiectele muncii* care se consumă și își transmit valoarea în noul produs într-un singur proces de producție; ele se află sub formă de stocuri de materii prime, materiale și produse în curs de fabricație.

Circuitul fondurilor, privit nu ca act izolat, ci ca proces care se repetă continuu, se numește *rotația fondurilor*. Deosebit de importantă este viteza lor de rotație, a cărei accelerare contribuie la lărgirea și creșterea producției, sporirea eficienței economice și satisfacerea nevoilor crescînde ale consumatorilor. Viteza de rotație a fondurilor — apreciată ca medie anuală — este în funcție de durata timpului de producție, a celui de circulație și de structura tehnologică a fondurilor de producție. De aceea, se impune aprovizionarea ritmică (în volum, calitate și structură cerute de procesul de fabricație), scurtarea ciclului de fabricație, economisirea materiilor prime, organizarea științifică a producției și a muncii, accelerarea desfacerii mărfurilor; altfel spus, reducerea timpului de producție și a celui de circulație, dar și îmbunătățirea structurii fondurilor de producție, adică reducerea ponderii celor care au o viteză mică de rotație și care

* Recuperarea valorii fondurilor fixe se numește *amortizare*. Mărimea anuală a amortizării unui fond fix se determină raportîndu-i valoarea la timpul lui normal de funcționare.

FONDURILE ÎNTEPRINDERII ȘI CIRCUITUL LOR

CIRCUITUL FONDURILOR

nu intervin direct în acțiunea asupra obiectelor muncii (clădiri, construcții etc.).

Fondurile de circulație se găsesc în sfera circulației sub formă de produse finite și de bani. O parte din fondurile bănești sînt destinate consumului productiv, pentru procurarea de noi mijloace de producție, iar celelalte se folosesc pentru retribuirea lucrătorilor. Fondurile circulante împreună cu fondurile de circulație formează *mijloacele circulante ale întreprinderii*, parte a fondurilor întreprinderii supusă mișcării cu fiecare circuit și a cărei viteză de rotație se evidențiază distinct, prin numărul de zile în care se efectuează o rotație. Mai precis, cum pentru o anumită producție anuală (Q) se folosește un anumit volum de mijloace circulante (S),

înseamnă că relația Q/S ne arată câte unități de producție revin pe unitate de mijloace circulante, deci câte rotații au avut în an mijloacele circulante respective. Din relația valorică $\frac{S}{Q} \cdot 365$ obținem durata în zile a unei rotații în anul respectiv. Accelerarea vitezei lor de rotație permite fie mărirea producției anuale, cu același volum de mijloace circulante, fie obținerea aceleiași producții, cu un volum mai mic de mijloace circulante.

Politica economico-financiară a partidului și statului nostru urmărește folosirea cu rezultate superioare a mijloacelor materiale și bănești, creșterea răspunderii întreprinderilor, centralelor și ministerelor pentru buna administrare a resurselor încredințate, sporirea vitezei de rotație a fondurilor de producție și circulație.

Prin natura activității sale, unitatea economică intră în relații cu alte unități, cu forurile și organizațiile centrale, cu lucrătorii lor. Ele nu pot funcționa izolat de celelalte unități economice, se aprovizionează, produc și livrează permanent bunuri materiale, folosesc fonduri bănești pentru plata mijloacelor cu care se aprovizionează și încasează bani pentru produsele vândute, primesc și restituie credite etc. Deci, circuitul economic dintr-o întreprindere : *aprovizionare—producție—desfacere* depinde de circuitele economice care au loc în alte întreprinderi. Se formează astfel un sistem de relații pe baza cărora au loc formarea și dezvoltarea patrimoniului fiecărei unități, utilizarea fondurilor de producție și de circulație, participarea unităților la circuitul economic național.

Necesitatea și căile utilizării eficiente a fondurilor fixe Fondurile fixe constituie cea mai importantă parte a avuției naționale ; în ele se materializează, an de an, cea mai mare parte a investițiilor, a resurselor alocate în vederea dezvoltării economice. La

sfârșitul anului 1979 economia noastră națională dispunea de 1719,3 miliarde lei fonduri fixe (valoare completă de inventar), de 9,2 ori mai mult decât în anul 1950, din care 683 de miliarde lei — adică de 17 ori mai mult decât în 1950 — în industrie. În anul 1980 am ajuns la 1870 miliarde lei fonduri fixe, ca în anul 1985 — conform hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului — să dispunem de aproape 3 000 miliarde lei fonduri fixe, din care 77% vor fi productive. Ca urmare a progresului tehnic continuu, a extinderii mecanizării și automatizării producției, s-au produs și se vor produce importante schimbări calitative în structura fondurilor fixe productive, ca și în distribuirea lor pe ramuri ale economiei naționale.

Fondurile fixe productive sintetizează prin gradul lor de perfecțiune și prin tehnologiile ce însoțesc exploatarea lor, cea mai amplă aplicabilitate a progresului tehnic. În mod obiectiv, noile fonduri fixe trebuie să aibă rezultate superioare pe planul eficienței, atât în ce privește producția pe unitate valorică de fonduri fixe, productivitatea muncii și costurile de producție, cât și ca grad de valorificare a materiilor prime. Atunci

cînd spunem *noile fonduri fixe* le avem în vedere nu numai pe cele care reprezintă sporul de volum total al fondurilor fixe, ci și partea ce corespunde celor ce vin să înlocuiască pe cele uzate și scoase din funcțiune. Fondurile fixe noi sînt **suportul principal al creșterii eficienței fondurilor fixe** privite în ansamblul lor, dar nu trebuie să neglijăm nici valorificarea rezervelor nefolosite ale vechilor fonduri fixe.

Cum valoarea fondurilor fixe se transmite treptat în valoarea produsului fabricat cu ajutorul lor, înseamnă că valoarea fiecărui fond fix se recuperează parte cu parte, prin vînzarea produselor fabricate, că în fiecare moment din durata normală de funcționare a fondului fix o parte din valoarea lui va fi încă „fixată” în mijlocul de muncă respectiv ; concomitent cu creșterea părții totale recuperate din valoarea fondului fix, se va reduce la fel de continuu partea de valoare rămasă, nerecuperată, reducerea ce are loc pînă în momentul în care întreaga valoare a fondului fix a fost recuperată ; urmează înlocuirea fondului fix uzat fizic, ca urmare a folosirii lui, cu un exemplar nou pentru care începe același ciclu de transmitere a valorii. Adăugăm și faptul că în perioada folosirii fondului fix respectiv, poate să se înregistreze o modificare a valorii lui, să crească sau să scadă ; ca urmare, pentru înlocuirea mijlocului de muncă uzat să apară ca necesară o sumă de bani mai mică sau mai mare decît cea care s-a plătit atunci cînd a fost procurat mijlocul care acum trebuie înlocuit. Toate aceste particularități fac ca evidența fondurilor fixe să se țină la *valoarea de inventar*, la *valoarea de înlocuire* și la *valoarea rămasă*.

Eficiența fondurilor fixe se apreciază prin raportul dintre rezultatele obținute și fondurile fixe folosite. De regulă, rezultatele sînt evidențiate prin producția globală, producția netă sau beneficiu, iar fondurile fixe prin valoarea lor de inventar sau prin valoarea rămasă, adică valoarea neamortizată încă, calculul făcîndu-se la 1 000 lei fonduri fixe. Beneficiile și producția netă ce se obțin la 1 000 lei fonduri fixe fac parte din sistemul indicatorilor și normativelor de eficiență, a căror evidențiere obligatorie de către toate unitățile economice a fost stabilită de Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978.

Congresul al XII-lea al partidului, din noiembrie 1979, înscrie între hotărîrile sale ca în anul 1985 să se obțină o producție globală de 1 800 lei și o producție netă de 600 lei la 1 000 lei fonduri fixe, valoare neamortizată, indicatori prin care se completează sistemul indicatorilor de eficiență economică.

Prezentînd principalele direcții de acțiune în vederea îmbunătățirii laturilor calitative ale activității economice, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că „O altă preocupare economică importantă, de ordin calitativ, în următorii ani, trebuie să fie creșterea rapidă a eficienței fondurilor fixe, acționîndu-se cu fermitate pentru ieftinirea lucrărilor de investiții, utili-

zarea deplină a capacităților de producție, realizarea unor structuri de fabricație cât mai avantajoase din punct de vedere economic.”¹

Acțiunea desfășurată în legătură cu sporirea eficienței fondurilor fixe nu se rezumă la promovarea progresului tehnic pe calea înnoirii lor. Fondurile fixe în funcțiune cunosc perfecționări de ordin tehnic care le potentează randamentul. Totodată, extinderea folosirii lor în timp (lucru în mai multe schimburi, eliminarea întreruperilor accidentale etc.), ca și intensificarea folosirii lor (creșterea gradului de încărcare a fondurilor fixe în unitate de timp, printr-o exploatare rațională), duc la sporirea rezultatului obținut pe unitate valorică de fond fix. De cea mai mare importanță în sporirea eficienței fondurilor fixe este modernizarea structurii de fabricație, creșterea ponderii produselor de valori mari și, în același timp, mici consumatoare de materii prime și de energie.

Căile îmbunătățirii folosirii capacității de producție

Capacitatea de producție se determină pornind de la fondurile fixe și se exprimă prin producția maximă ce poate fi obținută într-o perioadă dată, pentru o anumită structură și calitate a producției, în condițiile folosirii depline a fondurilor fixe productive.* De regulă, exprimarea ei se face în unități fizice.

Îmbunătățirea folosirii capacității de producție înseamnă, de fapt, o îmbunătățire a utilizării fondurilor fixe care să se concretizeze într-o sporire a producției obținute cu ajutorul lor. Este vorba deci de creșterea indicelui de utilizare a fondurilor fixe productive, sau a unor părți ale acestora. Se determină un *indice extensiv* — grad de folosire în timp — și un *indice intensiv* — producția obținută pe utilaj, suprafață etc. în unitate de timp. În mod corespunzător sînt cunoscute două căi principale de îmbunătățire a folosirii capacității de producție — *calea extensivă* și *calea intensivă*.

Pe cale extensivă se acționează prin mărirea coeficientului de schimburi, reducerea întreruperilor planificate și eliminarea celor accidentale, mai buna organizare a producției și a muncii astfel încît să se asigure continuitate în funcționarea utilajului. Pe cale intensivă se intervine de asemenea, prin perfecționări în organizarea desfășurării activității, prin încărcarea utilajului la întreaga capacitate, prin mărirea vitezelor de lucru

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 15, Editura politică, București, 1978, p. 262.

* Determinarea mărimii capacității de producție se face după formula: $C = K \cdot I \cdot T_d$, în care K = mărirea caracteristicii dimensionale a verigii de producție conducătoare, I = indicatorul de utilizare intensivă, T_d = fondul de timp disponibil în perioadă (din timpul calendaristic — 365 zile $\times$ 24 ore — se scad sărbătorile și întreruperile planificate). De exemplu, într-o țesătorie capacitatea de producție poate fi determinată ca produs între numărul de războaie de țesut, suprafața țesută de un război într-o oră și numărul total de ore de funcționare a războaielor într-un an, pentru o țesătură de un anumit fel.

în limitele admise, prin întreținerea și repararea corespunzătoare a mașinilor și instalațiilor, prin tipizare și normare corespunzătoare a producției, stabilirea acelei structuri de fabricație care să asigure folosirea maximă a capacității, perfecționarea sculelor și dispozitivelor, a aparatului de măsură și control etc.

Folosirea fondurilor fixe, a capacității de producție trebuie asigurată în condițiile maximei economicități. Referindu-se la aceste aspecte, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta, la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. din mai 1980, că acolo unde am asigurat două schimburi complete, pentru utilajele la care avem gituiuri să asigurăm concentrarea lor în secții speciale care să lucreze în trei schimburi. De asemenea, unde avem comenzi și toate cele necesare pentru producție, inclusiv forță de muncă, să asigurăm schimbul complet, să organizăm schimbul III. „Însă nu are rost să ținem o fabrică întreagă cu un sfert din efectiv sau chiar cu 30 la sută, fără asistență tehnică și să-l plătim, consumind energie și tot ceea ce este necesar. Trebuie să punem ordine în organizarea și desfășurarea normală a procesului de producție, pornind de la capacitățile și de la forța de muncă de care dispunem.”

Autogestiunea economico-financiară și trăsăturile ei

Așa cum s-a mai precizat, proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție este autonomizată în funcționarea ei pe unități economice, colectivul fiecărei unități purtînd întreaga răspundere pentru conducerea directă și efectivă a unității respective, pentru gospodărirea judicioasă și eficientă a bunurilor ce îi sînt încredințate. Totodată, activitatea fiecărei unități economice este înscrisă ca parte a planului național unic.

Îmbinarea conducerii unitare, pe baza planului național unic, a întregii activități economice cu autonomia economico-financiară a întreprinderilor se concretizează în *autoconducerea muncitorească*, în *autogestiunea economico-financiară a întreprinderii*.

Este bine de precizat că gestiunea economică este o categorie economică proprie societății socialiste, producției de mărfuri în condițiile proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție. Gestiunea economică poate fi asigurată de împuternicitului statului (director; conducere unipersonală) și în numele lui, sau de către el, cu participarea colectivului de oameni ai muncii din unitatea respectivă. Participarea la gestiune, ca și la conducere în general, este o latură a democrației economice, democrație a cărei dezvoltare intră treptat în contradicție cu limitele impuse de *participarea* la gestiunea economică; în mod obiectiv, gestiunea economică trebuie să se transforme în *autogestiune economică*, ca o formă specifică de gestiune economică în condițiile societății socialiste, atunci cînd producătorul nu numai că întrunește calitatea de proprietar, ci exercită și prerogativele ce decurg din această calitate.

Autogestiunea economico-financiară este nu numai o categorie economică proprie societății noastre socialiste (ea reflectă relațiile dintre producători în legătură cu folosirea și dezvoltarea mijloacelor de producție proprietate comună, relațiile întreprinderii cu alte unități, cu statul socialist, ca și cu propriul personal muncitor), ci și o metodă de organizare și conducere planificată a întreprinderii, metodă în care se concretizează folosirea conștientă a legilor obiective ale dezvoltării economico-sociale.

Mecanismul economic-financiar al țării noastre a fost supus unui continuu proces de perfecționare, în special începând cu Conferința Națională a partidului, din anul 1967. Cu toate acestea, în timp, pe măsura dezvoltării și adâncirii democrației noastre economice, a apărut — așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978 — o anumită contradicție între cadrul organizatoric democratic realizat și mecanismul economic prea centralizat, rigid, învechit, foarte complicat. Măsurile luate de plenara din martie 1978, pentru perfecționarea mecanismului economic-financiar, erau acum posibile și necesare.

Legea nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat menționează, la Art. 1, că *întreprinderile se organizează și funcționează pe baza principiului autoconducerii muncitorești și al autogestiunii economico-financiare*.

Autogestiunea economico-financiară presupune obligația tuturor întreprinderilor de a-și acoperi cheltuielile de producție și de circulație, de a obține beneficii din care să se formeze sursele pentru propria dezvoltare și pentru dezvoltarea generală a societății, de a crea resursele pentru participarea oamenilor muncii la beneficii și pentru acoperirea cheltuielilor necesare satisfacerii unor nevoi social-culturale ale acestora. Măsurile de ordin economico-financiar, luate pentru întărirea autoconducerii și autogestiunii, au menirea de a da întreprinderilor și mijloacele necesare spre a-și putea îndeplini rolul lor în asigurarea dezvoltării economico-sociale.

Întreaga activitate de conducere și organizare a întreprinderii, desfășurată pe baza principiului autogestiunii economico-financiare, este reglementată de statul socialist prin legi și alte acte juridice. În lumina acestor reglementări se concretizează atribuțiile întreprinderii, drepturile și obligațiile ei. * Deci, referindu-ne la *întreprindere*, ca *unitate de bază în care se desfășoară activitatea economico-socială și în care oamenii muncii*

* Dacă întreprinderea face parte dintr-o centrală industrială (centralele sînt organizate pe principiul autogestiunii economice), ea își exercită toate atribuțiile cu excepția celor de cercetare științifică și inginerie tehnologică, investiții, pregătirea și perfecționarea cadrelor, care, de regulă, se exercită centralizat în folosul întreprinderilor, de către centrala căreia îi sînt subordonate.

își exercită direct prerogativele de proprietari ai mijloacelor de producție, de producători și proprietari ai rezultatelor producției, conținutul autogestiunii economico-financiare poate fi reliefat prin următoarele trăsături :

1. *Autonomie, independență în desfășurarea activității economice*

În cadrul normelor juridice stabilite de către stat — dar ca o reflectare a relațiilor economice existente în mod obiectiv — întreprinderea are autonomie funcțională în desfășurarea activității economice, urmărește îndeplinirea sarcinilor cuprinse în planul propriu — parte a planului național unic. În vederea realizării acestor sarcini — concretizate prin indicatori economici și financiari — întreprinderea se bucură de o largă independență, din ale cărei domenii de manifestare amintim :

a) Autonomie în utilizarea fondurilor de producție și de circulație ce i-au fost puse la dispoziție de către societate, în stabilirea măsurilor de mărire a vitezei de rotație a mijloacelor circulante, de modernizare și înnoire a producției, de creștere a eficienței economice. Direcțiile ei de acțiune se îndreaptă către toate componentele ciclului aprovizionare-producție-desfacere ;

b) Dreptul de a elabora și fundamenta sarcinile de plan, pornind de la nivelurile orientative și normative de plan, de la dezvoltarea și folosirea eficientă și rațională a resurselor materiale și umane, dreptul de a elabora programe speciale pentru valorificarea superioară și economisirea resurselor materiale, sporirea productivității muncii, creșterea eficienței fondurilor de producție, îmbunătățirea utilizării capacităților de producție; îmbunătățirea utilizării capacităților de producție ;

c) Autonomie în organizarea producției și a muncii, în elaborarea și aplicarea normativelor și a normelor de muncă specifice domeniului său de activitate ;

d) Dreptul de a avea cont la bancă, contabilitate proprie, de a încheia bilanț ;

e) Dreptul de a dispune de buget propriu de venituri și cheltuieli.

Bugetul de venituri și cheltuieli este instrumentul de bază al conducerii și planificării financiare și al asigurării echilibrului financiar ; el sintetizează în formă valorică obligația întreprinderii de a-și acoperi din încasări cheltuielile de producție și de circulație, de a obține beneficii din care să restituie fondurile primite de la societate, să-și asigure propria dezvoltare, să contribuie la dezvoltarea generală a societății, să creeze resursele pentru participarea oamenilor muncii la beneficii și pentru acoperirea cheltuielilor necesare satisfacerii unor nevoi social-culturale.

Măsurile luate de partid și statul nostru sporesc atribuțiile și autonomia întreprinderilor, urmăresc creșterea mobilității inițiativei și răs-

punderii lor în elaborarea și realizarea sarcinilor de plan referitoare la producție, desfacere, investiții, utilizarea resurselor, aprovizionare și desfacere, asigurarea cu forță de muncă ș.a.m.d., sarcini a căror realizare nu se impune a fi centralizată la nivele superioare întreprinderii ;

2. Autonomie în constituirea și utilizarea fondurilor proprii

Pentru asigurarea autogestiei economico-financiare, întreprinderea constituie la dispoziția sa următoarele fonduri : *fondul de dezvoltare economică, fondul mijloacelor circulante, fondul pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social, fondul pentru acțiuni sociale, fondul pentru participarea oamenilor muncii la beneficii, fondul pentru cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducerea progresului tehnic, fondul pentru protecția muncii*, ca și alte fonduri prevăzute de dispozițiile legale ;

3. Relații economice, financiare și juridice cu alte unități ; relații directe cu bugetul de stat

În condițiile autogestiei economico-financiare, legăturile dintre întreprinderi sînt nemijlocite, fiind, în esență, relații marfă-bani, relații de vânzare-cumpărare. De asemenea, întreprinderile au dreptul de a obține credite, intrînd în relații specifice cu unitățile bancare, cum intră în relații directe și cu propriul personal muncitor. Pentru o desfășurare normală din punct de vedere economic a acestor relații, dar și ca o manifestare a autonomiei lor, întreprinderilor li se asigură dreptul de persoană juridică *, putînd intra în relații cu terțe persoane fizice sau juridice și să se prezinte în fața organelor juridice ca persoane cu drepturi și obligații.

Relațiile întreprinderii cu alte unități economice sînt în fond relații de aprovizionare și desfacere ; în toate aceste cazuri ele trebuie să aibă la bază *contracte economice* care vin să fundamenteze planul economic al unității respective. Conform prevederilor legii, planul nu este considerat încheiat pînă cînd nu se asigură prin contracte tot ce este necesar producției, ca și beneficiarii produselor fabricate.

Totodată, întreprinderile organizate pe principiul autogestiei economico-financiare ** au relații bugetare directe. Ele efectuează la bugetul de stat vărsăminte reprezentînd prelevări pentru societate din producția netă, impozitul pe circulația mărfurilor, o parte din beneficiu etc.

* Întreprindere, instituție, organizație cu patrimoniu propriu și administrație de-sine-stătătoare, care se bucură de capacitatea de a avea drepturi și obligații.

** Cu excepția celor din ramura energiei electrice și a unităților de poștă și telecomunicații, unde vărsămintele la bugetul de stat se efectuează prin centrale, respectiv prin organul ierarhic superior.

4. Cointeresarea materială și răspunderea materială pentru activitatea depusă

Cointeresarea materială privește atît întreprinderea, cît și pe fiecare membru al colectivului ei ; cointeresarea materială este colectivă și personală. Întreprinderea este cointeresată în bunul mers al activității economice prin aceea că o parte din beneficiul realizat de ea este utilizat pentru constituirea fondurilor proprii.

Pentru creșterea răspunderii materiale un rol de seamă îl au dobînzile, penalizările, amenzile pentru defecțiuni în activitatea economică. Plata acestora diminuează beneficiul și reduce rentabilitatea.

Pîrghia principală pentru întărirea cointeresării materiale personale o constituie sistemul de retribuie a muncii, iar pentru sporirea răspunderii personale se aplică penalizări pentru nerealizarea sarcinilor de plan și pentru pagubele materiale pricinuite întreprinderii.

5. Dreptul de decizie al organelor colective de conducere instituționalizate

Adunarea generală a oamenilor muncii, consiliul oamenilor muncii și biroul executiv al consiliului oamenilor muncii sînt organisme de conducere noi care funcționează pe principiul muncii și conducerii colective, și care, *ca organe deliberative, asigură participarea directă a oamenilor muncii*, a reprezentanților lor și, în primul rînd, a clasei muncitoare la conducerea întreprinderii.

Realizarea principiului autogestiei economico-financiare se bazează pe creșterea directă a răspunderii conducerilor colective, a tuturor oamenilor muncii din unitatea respectivă, pentru desfășurarea cu maximă eficiență a activității economice. Altfel nu ar putea fi vorba de *autogestie*. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Trebuie să întărim atît răspunderea colectivă, cît și cea personală ! Să se înțeleagă bine că răspunderea organelor colective nu diminuează cu nimic răspunderea personală a fiecăruia la locul său de muncă.“¹

6. Evidența și controlul economico-financiar riguros

Prin organele de conducere colectivă și prin organismele specializate, întreprinderea exercită controlul asupra activităților pe care le desfășoară — control financiar-preventiv și control gestionar de fond asupra gospodăririi mijloacelor materiale și bănești.

În condițiile în care progresul tehnic evoluează rapid, întărirea autogestiei economico-financiare presupune și un sistem informațional rațional

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 16, Editura politică, București, 1979, p. 480.

nal și operativ, o evidență strictă a activității și a situației fondurilor, care să permită conducerii întreprinderii cunoașterea fenomenelor ce au loc în întreprindere și a celor din afară în care întreprinderea este interesată.

Congresul al XII-lea al P.C.R. despre necesitatea ridicării continue a eficienței economice Aplicarea noului mecanism economic, introdus ca urmare a hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din martie 1978, pornește de la necesitatea creșterii eficienței economice, de la necesitatea accentuării autoconducerii și autogestiunii. Autoconducerea muncitorească și autogestiunea economico-financiară presupun ca fiecare unitate economică, desfășurînd o activitate de sine-stătătoare și încadrată în planul național unic, să realizeze cel puțin beneficiile planificate, să se încadreze la indicatorii de eficiență cel puțin la nivelurile planificate.

Eficiența economică, definită ca o relație între rezultate (efecte) și cheltuielile (eforturile) făcute pentru obținerea lor, are o arie de aplicabilitate — în sensul calculului și evidențierii ei — foarte largă. În acest sens, se vorbește de eficiența producției, a investițiilor, a fondurilor fixe, a introducerii tehnicii noi, a comerțului exterior etc. etc.

Creșterea eficienței economice este, așa cum de foarte multe ori a subliniat secretarul general al partidului nostru, una din problemele centrale ale activității economice, de care depinde sporirea venitului național, dezvoltarea generală a societății.

Congresul al XII-lea al partidului înscrie între orientările și sarcinile de bază pentru cincinalul 1981—1985 și „Sporirea mai accentuată a eficienței întregii activități economice prin creșterea substanțială a gradului de valorificare a materiilor prime, utilizarea intensivă a fondurilor fixe, mai buna folosire a forței de muncă, reducerea costurilor de producție, îndeosebi a cheltuielilor materiale, sporirea rentabilității economice. Se va pune un accent deosebit pe buna funcționare a noului mecanism economico-financiar în realizarea producției nete și a producției fizice, indicatori de bază ai activității economice, de a căror îndeplinire depinde creșterea continuă a venitului național.”¹

În centrul eforturilor pentru sporirea eficienței economice se situează realizarea unei creșteri mai accentuate a productivității muncii, gospodărirea cu înalt simț de răspundere a tuturor materiilor prime, materialelor și energiei, creșterea eficienței fondurilor fixe, mărirea rentabilității și a beneficiilor, perfecționarea conducerii și planificării economico-financiare.

¹ Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R., Editura politică, București, 1979, p. 16.

15. PREȚUL ȘI RENTABILITATEA

Prețul este expresia bănească a valorii. Structura valorii mărfii este formată din valoarea mijloacelor de producție consumate, valoarea creată pe munca pentru sine și valoarea creată de munca pentru societate. Primele două componente alcătuiesc cheltuielile efective de producție — costurile. Compararea valorii create de munca pentru societate cu cheltuielile de producție arată eficiența muncii cheltuite, vie și materializată, rentabilitatea întreprinderii sau a ramurii.

Costul de producție și valoarea Costul de producție (prețul de cost) este o categorie economică a producției de mărfuri; conținutul lui social-economic diferă de la o orînduire

la alta în funcție de natura relațiilor de producție. În condițiile socialismului, costul exprimă relațiile care se formează între producătorii socialiști uniți, în legătură cu cheltuielile necesitate de producerea și desfăcerea mărfii; cum întreaga producție de mărfuri este reglementată conștient, pe baza cunoașterii și folosirii legii valorii, și nivelul cheltuielilor de producție poate fi influențat prin acțiune conștientă și încadrat în limitele necesare, recunoscute de societate.

Costul se deosebește de valoare nu numai ca mărime (prin diferența concretizată în munca pentru societate), ci și prin aceea că în timp ce valoarea este unică pentru toate produsele de același fel, costul diferă de la o unitate economică la alta, în funcție de condițiile concrete în care se desfășoară producția. Din acest punct de vedere, el este un indicator sintetic de mare importanță economică, oglindind calitatea activității întreprinderii în domeniul aprovizionării, al producției și al desfacerii. Orice îmbunătățire a activității — perfecționarea tehnicii, specializarea producției, ridicarea productivității muncii, organizarea științifică superioară a muncii — reduce costul pe unitate de produs și mărește corespunzător valoarea creată pentru societate, așa cum minusurile și deficiențele din activitatea unității economice atrag după sine majorări ale costului producției și diminuarea celeilalte părți a valorii. * De aceea, costul este un instrument de apreciere a eficienței cheltuirii mijloacelor de producție și a forței de muncă, un mijloc de control și stimulare a economisirii muncii vii și materializate, un factor de condiționare a rentabilității.

Ca parte a valorii mărfii ce poate fi măsurată cu precizie, costul stă la baza stabilirii prețului de vînzare. Pentru aceasta trebuie făcută distincția între costul antecalculat sau planificat — care include numai cheltuielile recunoscute ca necesare pentru fabricarea produsului — și costul

* Presupunem stabilitatea prețurilor.

postcalculat sau efectiv — care cuprinde toate cheltuielile efectiv făcute și care pot fi mai mici sau mai mari decât cele planificate.

Elementele componente ale costului care stă la baza stabilirii prețurilor de vânzare, conform Legii Nr. 19/1971 cu privire la regimul prețurilor și tarifelor, sînt următoarele : a) *materii prime și materiale* ; b) *combustibil, energie, apă* ; c) *retribuții și contribuții asupra retribuițiilor* ; d) *amortizarea fondurilor fixe* ; e) *cheltuieli pentru introducerea tehnicii noi* ; f) *dobânzi și alte cheltuieli bănești*. Fiind un cost antecalculat, cheltuielile cuprinse în el se determină pe baza normelor de consum specific de materii prime, materiale, combustibil și energie, a normelor de muncă, a celor privind amortizarea fondurilor fixe.

Legea interzice includerea în costul antecalculat a cheltuielilor determinate de rebuturi (cu excepția celor inevitabile din punct de vedere tehnologic), a amenzilor, penalizărilor și a altor cheltuieli neproductive, a cheltuielilor mai mari determinate de repartizarea nerațională a fabricării produselor între diferite unități, de organizarea defectuoasă a producției sau a aprovizionării, de folosirea unor materii prime mai scumpe și a unei forțe de muncă superior calificate celei cerute de procesul de producție respectiv etc. Este interzisă crearea oricăror rezerve în costul antecalculat și depășirea limitelor lui strict necesare.

Cheltuielile cuprinse în cost sînt grupate în două moduri diferite în funcție de obiectivele ce se urmăresc, rezultînd două structuri diferite ale lui : a) *structura pe articole de calculație*, folosită pentru a calcula costul pe fiecare produs ; ea grupează cheltuielile după legătura lor cu fabricarea produsului respectiv, în *cheltuieli directe* (materii prime și materiale directe, retribuiții directe) și *cheltuieli indirecte* (cu întreținerea și funcționarea utilajului, cheltuieli comune ale secției de fabricație și cheltuieli generale ale întreprinderii). Cheltuielile directe sînt dependente de volumul producției, cresc sau se diminuează odată cu modificările de același sens ale producției și, de aceea, le numim „convențional variabile”, în timp ce cheltuielile indirecte rămîn constante la o modificare oarecare a producției ori se schimbă mult mai puțin ; ele sînt „convențional constante” ; b) *structura pe elemente de cheltuieli primare* grupează cheltuielile după natura lor economică astfel : materii prime și materiale ; combustibil ; energie ; apă ; retribuiții ; contribuții la asigurările sociale ; amortizări ; alte cheltuieli bănești. Această structură evidențiază contribuția fiecărui element la formarea costului, permite separarea cheltuielilor materiale de producție de cele de muncă vie și dă posibilitatea comparării lor între unități, ramuri și chiar economii naționale. Cunoașterea acestei structuri orientează eforturile de reducere a cheltuielilor spre elementele care au ponderea cea mai mare. În mod deosebit trebuie acordată atenție cheltuielilor materiale de producție a căror reducere constituie o importantă cale de sporire a

eficienței economice în fiecare unitate economică, de creștere a venitului național.

Structura pe elemente de cheltuieli diferă de la o ramură la alta a industriei în funcție de specificul producției. Astfel, în ramuri ca industria metalurgiei feroase, textilă, confecții și alimentară cheltuielile pentru materii prime și materiale au ponderea cea mai mare (între 74,9 și 84,1 la sută în anul 1979), în industria cărbunelui — retribuițiile (35,4 la sută) iar în extracția gazului metan — amortizările (58,6 la sută). De asemenea, ea se modifică în timp, ca urmare a introducerii în producție a noilor cuceriri ale științei și tehnicii, care măresc productivitatea muncii și eficiența utilizării mijloacelor de muncă, ridică gradul de valorificare a materiilor prime și deci schimbă raportul dintre elementele costului.

Importanța și căile reducerii costurilor de producție

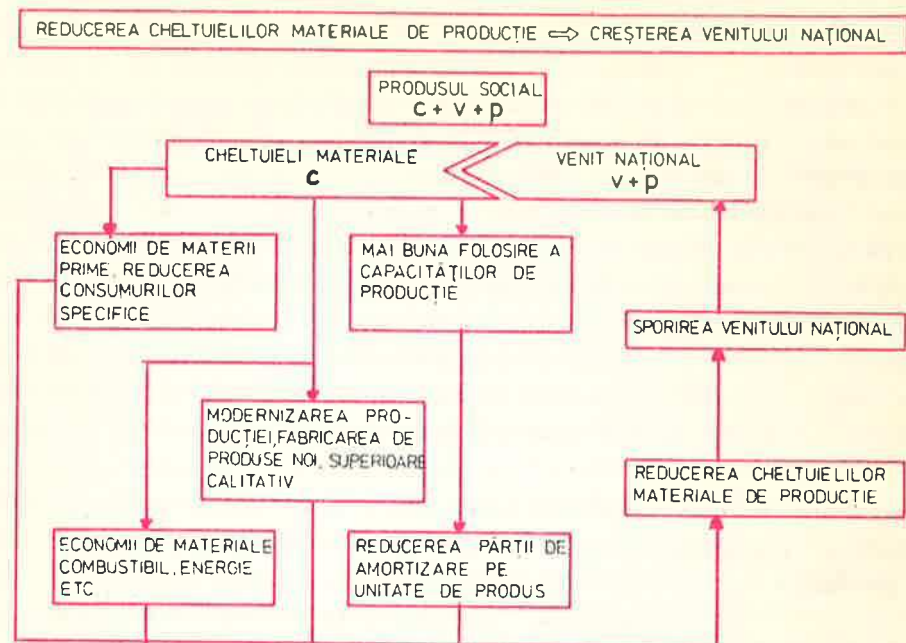
Datorită importanței economice deosebite pe care o are, reducerea costului ocupă un loc central în politica economică a partidului nostru. „În centrul activității economice va sta realizarea producției cu cheltuieli minime, sporirea rentabilității, micșorarea continuă a cheltuielilor de producție fiind baza stabilității prețurilor, o condiție deosebit de importantă a realizării programului partidului de sporire a veniturilor reale ale oamenilor muncii”¹.

Reducerea costurilor și în special a cheltuielilor materiale de producție este calea principală de sporire a eficienței economice a activității productive, de creștere a venitului net al societății — premisă pentru lărgirea continuă a producției sociale, pentru perfecționarea și modernizarea bazei tehnico-materiale a întregii economii, ca și a activităților social-culturale, științifice, artistice, de învățămînt etc. Totodată, reducerea costului este un factor al creșterii veniturilor și a nivelului de trai al celor ce muncesc.

Pentru reducerea costurilor de producție se poate acționa pe căi multiple, principalele fiind :

1) *Reducerea cheltuielilor cu materii prime, materiale, combustibil și energie* ; poate fi realizată atît prin economisire propriu-zisă — micșorarea consumurilor specifice, reproiectarea unor produse, diminuarea și eliminarea rebuturilor, folosirea deșeurilor și a materialelor recuperabile —, cît și prin valorificarea superioară a resurselor materiale în condițiile unor prelucrări succesive, ale fabricării unor produse de înaltă complexitate și tehnicitate ;

¹ *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1975, p. 769.

Conform Directivelor Congresului al XII-lea al partidului nostru, tendințele de majorare a prețurilor materiilor prime și energiei pe plan mondial trebuie să fie compensate prin accentuarea gradului valorificării lor. Prin ridicarea gradului de prelucrare a materiilor prime, în cincinalul 1981—1985 se vor obține produse de o valoare tot mai mare — produse care să încorporeze în principal concepție tehnologică și manoperă de calificare superioară —, asigurându-se majorarea indicelui de valorificare a materiilor prime de bază și energiei cu 32—34 la sută.

2) *Creșterea productivității muncii*; conduce, în primul rând, la reducerea cheltuielilor cu retribuirea pe unitate de produs — în condițiile creșterii retribuirii totale —, iar în al doilea rând, la diminuarea tuturor cheltuielilor indirecte pe unitatea de produs, cheltuieli care se repartizează acum pe o cantitate mai mare de produse;

3) *Îmbunătățirea folosirii fondurilor fixe*; permite mărirea producției cu aceleași mijloace de muncă și face să scadă cheltuielile de amortizare pe unitate de produs;

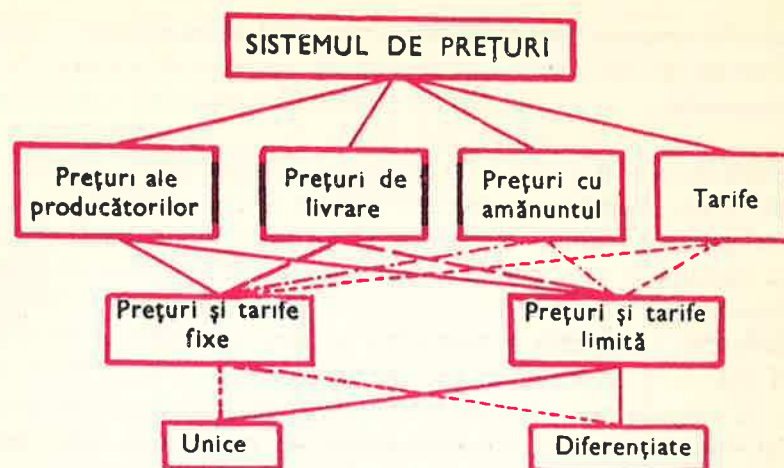
4) *Reducerea cheltuielilor administrativ-gospodărești și eliminarea celor cu caracter neproductiv* (amenzi, penalizări, locații etc.); se poate realiza prin raționalizarea aparatului administrativ-funcționăresc, o cât mai bună organizare a activității, respectarea tuturor obligațiilor. Prin creșterea volumului producției scad și aceste cheltuieli pe unitate de produs, ele avînd, de asemenea, caracter convențional constant.

Sistemul de prețuri — instrument al politicii economice

În economia socialistă determinarea prețurilor este o problemă de importanță majoră, cu implicații directe asupra desfășurării reproducerii, a proporțiilor dintre ramuri și subramuri, a retribuției după muncă și a nivelului de trai, a autogestiuunii economice a întreprinderii etc. Legiferarea în țara noastră a principiilor, criteriilor și normelor privind regimul prețurilor și tarifelor evidențiază grija partidului și statului nostru pentru promovarea unei politici științifice în acest domeniu.

Stabilirea conștientă a prețurilor se face pornindu-se de la studiul mărimii valorii, a cheltuielilor sociale de producție. Prețul fiecărei mărfi trebuie să asigure recuperarea cheltuielilor făcute cu ocazia producerii mărfii și obținerea părții corespunzătoare de plusprodus. Dar timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea diverselor valori de întreținere se schimbă continuu, se modifică, de asemenea, proporțiile dintre ramurile și subramurile economiei naționale și de aceea prețurile nu pot fi imobile; uneori modificarea prețului — creșterea sau reducerea lui — devine neapărat necesară. Relațiile complexe care iau naștere în procesul vânzării mărfurilor, între întreprindere și stat, între unitățile productive și cele de desfacere, ca și între acestea și consumatori fac necesară utilizarea mai multor categorii de prețuri. Corespunzător diferitelor trepte ale drumului parcurs de marfă de la producător la consumator, sistemul de prețuri din economia noastră națională cuprinde următoarele categorii de prețuri: *prețuri ale producătorilor*, care revin unităților industriale, de construcții montaj, agricole, precum și altor producători; *prețul de livrare*, la care circulă produsele între unitățile socialiste; *prețuri cu amănuntul*, pentru desfacerea produselor și executarea lucrărilor de construcții către populație. Pentru serviciile prestate unităților socialiste și populației, unitățile prestatoare percep de la beneficiari *tarife*.

Categoriile de preț nu sînt altceva decît niveluri de preț pentru aceeași marfă. *Prețul de producție* — care face parte din categoria „prețuri ale producătorilor” — este alcătuit din costurile de producție, beneficiul întreprinderii producătoare și partea prelevată pentru societate din producția netă (el trebuie să asigure unităților care lucrează în condiții normale de dotare, organizare și gospodărire recuperarea cheltuielilor de producție și obținerea unui beneficiu normal); *prețul de livrare* cuprinde, pe lângă prețul de producție, și impozitul pe circulația mărfurilor sau alte prelevări la bugetul statului (pentru mijloacele de producție industriale, prețul de livrare se situează, de regulă, la nivelul prețului de producție; în cazuri prevăzute de lege, el poate să cuprindă și impozit pe circulația mărfurilor și alte prelevări); *prețul cu amănuntul* este format din prețul de livrare și adaosul (rabatul) comercial, destinat acoperirii cheltuielilor pentru desfacerea mărfurilor prin rețeaua comercială cu amănuntul și asigurării unui beneficiu unităților comerciale.

Prețurile și tarifele pot fi *fixe* (care se aplică la nivelul la care au fost stabilite) și *limită* (care au un nivel maxim ce nu poate fi depășit și în cadrul căruia pot fi practicate prețuri mai mici); atît unele cit și celelalte pot fi *unice* (care se aplică pe întreg teritoriul țării, pentru principalele produse și serviciile de mare importanță pentru economia națională și nivelul de trai al populației) sau *diferențiate* (care se stabilesc la niveluri diferite în funcție de zone, județe, bazine de producție sau localități, pe sezoane, destinații, producători sau beneficiari etc.).

Toate categoriile de prețuri practicate, între care există puternice legături de condiționare, alcătuiesc sistemul de prețuri. El reprezintă o pîrghie de o deosebită importanță pentru orientarea activității economice în direcțiile prevăzute în planul național unic, cu puternice influențe asupra eficienței activității economice.

Mărimea prețului, în cazul fiecărei categorii, trebuie astfel stabilită încît să asigure cointeresarea colectivă și personală în îndeplinirea sarcinilor de plan, recuperarea cheltuielilor pe toate treptele producției și desfacerii, încasarea și folosirea plusprodusului în condiții de înaltă eficiență economică.

Programul P.C.R. cu privire la politica de prețuri în țara noastră

Stabilirea conștientă a prețurilor și eliminarea oscilațiilor acestora reprezintă unul din avantajele majore ale economiei planificate. Partidul și statul nostru folosesc prețurile ca un instrument important în realizarea obiectivelor politicii economice de industrializare socialistă și dezvoltare intensivă a agriculturii, în lărgirea schimburilor interne și externe de mărfuri, în asigurarea sta-

bilității monetare și ridicarea nivelului de trai al poporului. Astfel, prețurile îndeplinesc importante funcții economice, și anume:

a) *funcția de măsură a cheltuielilor și rezultatelor* obținute atît la nivelul întreprinderii, cit și al economiei naționale; ea presupune ca prețurile să fie judicios stabilite, să aibă fundamentare științifică, reflectînd cheltuielile sociale de producție;

b) *funcția de instrument de conducere și planificare* constă în folosirea prețurilor pentru stabilirea și exprimarea sintetică a proporțiilor între ramuri și subramuri, în fundamentarea deciziilor economice și întărirea autogestiei economice, în repartizarea venitului național pentru dezvoltarea economico-socială și pentru consum;

c) *funcția de redistribuire a venitului național*, care se realizează prin aceea că prețurile unor mărfuri sînt stabilite în mod conștient peste valoare — în cazul unor articole care nu sînt de strictă necesitate și al celor de lux —, sau sub valoare — la medicamente, articole pentru copii, cărți, manuale, tratate științifice etc. —, prin intermediul unor astfel de prețuri făcîndu-se o redistribuire a veniturilor în favoarea statului sau a populației;

d) *funcția de mijloc de cointeresare materială* a unităților economice și a lucrătorilor în realizarea planului și creșterea eficienței economice este asigurată prin aceea că prețurile sînt astfel stabilite încît permit recuperarea costurilor și obținerea plusprodusului, stimulează îmbunătățirea calității produselor, înnoirea permanentă a fabricației, reducerea costurilor. Totodată, lucrătorii sînt cointeresați și prin prețurile de vînzare cu amănuntul care se corelează nemijlocit cu mărimea retribuției, determinînd masa mărfurilor și serviciilor ce pot fi cumpărate și consumate de ei. O caracteristică esențială a politicii de prețuri a partidului nostru este stabilitatea prețurilor de vînzare a bunurilor de consum, realizată prin planificarea mărimii și evoluției acestor prețuri. În Programul partidului se arată că prețurile cu amănuntul nu vor putea crește decît în limita stabilită prin plan, corespunzător politicii de ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii. Stabilitatea prețurilor sau creșterea lor în limitele planificate este asigurată prin reducerea cheltuielilor de producție și economiile obținute.

În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta la Congresul al XII-lea al partidului că se va acționa pentru asigurarea în continuare a stabilității „prețurilor de producție și livrare pe baza reducerii costurilor de producție și de circulație. În același timp, va trebui să se asigure o mai bună fundamentare a corelațiilor dintre prețurile produselor de bază și ale mărfurilor finite, pornind de la cheltuielile socialmente necesare și prețurile pieței mondiale, de la necesitatea valorificării superioare a materiilor prime, materialelor și energiei.“¹

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, Editura politică, București, 1980, p. 212—213.

Pe măsura dezvoltării economiei și a creșterii complexității relațiilor economice sporește rolul prețurilor în efectuarea schimburilor dintre sectoare, ramuri și întreprinderi, în ridicarea eficienței producției și circulației mărfurilor, în creșterea tot mai accentuată a bunăstării poporului nostru.

Venitul net al întreprinderii și venitul net centralizat al statului Diferența dintre valoarea produsului și costul lui reprezintă venitul net al societății, expresia bănească a plusprodusului. El este rezultatul muncii pentru societate depusă de lucrătorii din sfera productivă; aparține tuturor membrilor societății și este folosit pentru asigurarea dezvoltării economico-sociale și ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii.

Venitul net al societății noastre are două componente: venitul net al întreprinderii, sau beneficiul, și venitul net centralizat al statului. Existența acestor forme este determinată, pe de o parte, de cerințele autonomiei și independenței unității economice, ale cointerесării ei materiale în obținerea de rezultate cât mai bune, iar pe de altă parte, de calitatea de proprietar al mijloacelor de producție a statului socialist, precum și de necesitățile generale ale societății care nu pot fi cunoscute și satisfăcute decît pe plan central de către stat.

Venitul net centralizat al statului este alcătuit, în principal, din impozitul pe circulația mărfurilor și din partea prelevată pentru societate din producția netă; ambele sînt părți ale plusprodusului și revin în mod direct statului socialist în calitatea sa de proprietar al mijloacelor de producție. Impozitul pe circulația mărfurilor este inclus în prețul de livrare, îndeosebi al bunurilor de consum; este deci o parte de valoare peste prețul de producție, în timp ce partea prelevată din producția netă este din plusprodusul cuprins în prețul de producție.

Beneficiul și rentabilitatea întreprinderii Beneficiul sau *venitul net al întreprinderii* este acea parte din valoarea creată de munca pentru societate care rămîne la dispoziția întreprinderii.

Ca mărime, beneficiul se constituie după ce din valoarea nou creată inclusă în prețul de producție se repartizează următoarele elemente: preluarea pentru societate a unei părți din producția netă; retribuțiile personalului muncitor și alte drepturi ale acestuia; cheltuieli de cercetare și pentru introducerea tehnicii noi; impozitul pe fondul total de retribuire; contribuția pentru asigurări sociale; alte cheltuieli cu munca vie. Altfel spus, el este diferența dintre prețul de producție — preț pe care-l primește întreprinderea pentru producția vîndută — și costul total, plus partea

prelevată pentru societate din producția netă. Cum prețul de producție rămîne același pentru o anumită perioadă de timp, cu cît va fi mai mic costul, cu atît mai mare va fi beneficiul. Ca și prețul de cost, beneficiul este un indicator sintetic al activității întreprinderii.

Beneficiul este resursa de bază pentru formarea fondului național de dezvoltare economico-socială și a fondului de consum social. El îndeplinește odată cu funcția de cointerесare materială și cea de autofinanțare a activității întreprinderii. Conform *Legii nr. 29/1978 privind formarea, planificarea, destinația și vîrsarea beneficiilor*, beneficiile unităților economice de stat se repartizează pentru restituirea fondurilor primite de la societate, dezvoltarea generală a societății și pentru constituirea fondurilor proprii ale întreprinderii. Din beneficiile obținute peste plan partea care rămîne la dispoziția întreprinderii se ridică pînă la 65%, sporind cointerесarea materială a întreprinderilor și a colectivelor de oameni ai muncii.

Capacitatea întreprinderii de a produce beneficiu se numește rentabilitate. Rentabilitatea poate fi privită din punct de vedere absolut — ca mărime totală a beneficiului obținut în urma activității depuse — și din punct de vedere relativ — ca rată a rentabilității. În acest din urmă caz, beneficiul se compară cu costul (de regulă se iau în calcul mărimile anuale). Formula de calcul a ratei rentabilității, conform Legii 19/1971 cu privire la regimul prețurilor și tarifelor, este $\frac{B}{C} \cdot 100$. Rentabilitatea se apreciază și prin raportarea beneficiului la fondurile de producție ale întreprinderii, astfel: $\frac{B}{Fp} \cdot 100$. În timp ce primul raport arată cu ce cheltuială anuală s-a obținut un anumit volum de beneficii, cel de-al doilea compară beneficiul cu efortul total material și financiar făcut de societate pentru dotarea întreprinderii sau activității în cauză.

Creșterea rentabilității este un obiectiv economic de cea mai mare importanță pentru fiecare unitate economică și pentru societate în ansamblu. Ea oferă premise certe pentru lărgirea bazei de producție în fiecare întreprindere ca și pentru finanțarea creării unor noi obiective de interes general.

Principalele căi de creștere a rentabilității sînt reducerea costurilor, creșterea volumului producției, modificarea structurii ei în sensul sporirii ponderii produselor noi, de calitate și complexitate superioară, accelerarea vitezei de rotație a mijloacelor circulante. Aplicarea fermă a principiului autoconducerii și autogestiunii, participarea oamenilor muncii la beneficii au, de asemenea, un rol deosebit în sporirea rentabilității întreprinderii.

16. VENITUL NAȚIONAL ȘI FONDUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ

Dezvoltarea societății presupune reluarea continuă, pe o scară mereu mai mare, a producției de bunuri materiale. Această reluare necesită folosirea potențialului material de care dispune societatea la un anumit moment — potențial care își are sursa atât în natură cât și în munca desfășurată de membrii societății de-a lungul dezvoltării sale.

Avuția națională, produsul social, venitul național

Avuția națională este formată din totalitatea valorilor materiale și spirituale de care dispune un popor la un moment dat. Din avuția națională în țara noastră fac parte :

a) rezultatele activității umane materializate în bunuri acumulate în decursul anilor — fonduri fixe pentru producție și servicii ; fondurile de locuințe ; fondurile fixe pentru activitatea de învățământ, cultură, ocrotirea sănătății, sport, recreere etc. ; stocurile, rezervele materiale și valutare ; inventarul casnic al populației ;

b) resursele materiale ale solului și subsolului — terenurile arabile, pășunile, fânețele, viile, pădurile, potențialul hidroenergetic, rezervele de minerale utile etc. ;

c) potențialul științific și potențialul cultural național, stocul de știință și tehnologie, capacitatea de proiectare, stocul de învățământ, valorile culturale etc.

În țara noastră avuția națională constituie un bun al întregului popor, partea ei principală aflându-se în proprietate de stat sau cooperatistă ; este folosită în scopul dezvoltării multilaterale a economiei naționale, ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al membrilor societății, asigurării independenței și suveranității naționale.

Produsul social reprezintă totalitatea valorilor de întrebuințare create într-o țară în decursul unei perioade de timp determinate, de obicei un an. El se obține în procesul muncii desfășurate de lucrătorii din sfera productivă.

Între produsul social și avuția națională există o strânsă interdependență. Avuția națională constituie premisa creării produsului social, iar părți din produsul social se adaugă anual la avuția națională, contribuind la creșterea și diversificarea ei.

Produsul social se prezintă sub două forme : materială și valorică. Din punctul de vedere al formei sale materiale, el este alcătuit din mijloace de producție (mașini, materii prime, combustibil etc.) și bunuri de consum (îmbrăcăminte, alimente, obiecte de uz casnic, cărți etc.).

Din punct de vedere valoric, produsul social se compune din valoarea mijloacelor de producție consumate pentru producerea lui, valoarea creată de munca pentru sine și valoarea creată de munca pentru societate.

Valoarea mijloacelor de producție consumate poartă denumirea de *fond de înlocuire*. Acesta este destinat pentru înlocuirea mijloacelor de producție consumate, dar și pentru modernizarea și perfecționarea utilajelor existente, pentru înlocuirea lor cu mijloace mai perfecționate.

Partea din produsul social care rămâne după înlocuirea mijloacelor de producție consumate, deci după scăderea fondului de înlocuire, reprezintă venitul național, adică valoarea nou creată în societate în timpul anului.

Ca și produsul social, venitul național se prezintă sub două forme — materială și valorică. Din punct de vedere material, el cuprinde totalitatea bunurilor de consum și mijloacelor de producție necesare lărgirii producției. Din punct de vedere valoric, cuprinde valoarea produsului pentru sine și valoarea produsului pentru societate.

Venitul național ca și produsul social se creează în sfera muncii productive. În sfera productivă sînt incluse : industria, construcțiile, agricultura și silvicultura (inclusiv servicii pentru agricultură), transporturile, telecomunicațiile, comerțul interior (inclusiv serviciile hoteliere, activitatea de aprovizionare și desfacere, achizițiile și contractările), comerțul exterior (inclusiv turismul extern), editurile, producția de filme, cercetarea științifică legată de producție, institutele de proiectare, vopsitorii, spălătorii, ateliere fotografice și activitatea de industrie casnică.

În sfera neproductivă sînt incluse următoarele activități : învățământul, cultura și arta, ocrotirea sănătății, asistența socială și cultura fizică, instituțiile financiare și de asigurări, administrația de stat, organizațiile politice și sociale.

Factorii de creștere a venitului național Partidul nostru acordă o atenție deosebită creșterii continue a venitului național. Dinamica venitului național în țara noastră exprimă elocvent accentuarea procesului dezvoltării economiei. În perioada 1971—1980, s-a realizat un ritm de creștere a venitului național de 9,2%, superior ritmului produsului social care a fost de 8,7%.

Creșterea produsului social și a venitului național într-un ritm înalt implică o sporire substanțială a eficienței economice, în special pe seama introducerii noilor cuceriri ale științei și tehnicii contemporane în producție, perfecționării continue a structurii economiei naționale, valorificării superioare a resurselor materiale și reducerii ponderii cheltuielilor materiale în produsul social. Creșterea mai rapidă a venitului național față de produsul social — venitul național va ajunge în anul 1985 la 2 400—2 500 dolari pe locuitor — va permite țării noastre ca în anul 1985 să de-

pășească stadiul de țară în curs de dezvoltare, devenind o țară cu un nivel mediu de dezvoltare.

Creșterea venitului național este determinată de :

1) Creșterea cantității de muncă socială depusă în sfera productivă, ceea ce presupune sporirea numărului de lucrători, folosirea integrală a timpului de lucru, reducerea caracterului sezonier al unor activități.

2) Sporirea neconținută a productivității muncii, care reprezintă factorul hotărâtor, deoarece, așa cum știm, ea are ca urmare o creștere a cantității de bunuri materiale.

3) Reducerea ponderii cheltuielilor materiale de producție în produsul social. Astfel aceasta se va reduce de la 57,7%, în 1980, la 55,5% în 1985. Se va reuși astfel ca, la o creștere de 33,5—37,5% a produsului social, să se realizeze un spor al venitului național de 38—43%.

Repartizarea venitului național Procesul de repartitie a venitului național cuprinde două etape : distribuirea (repartiția primară) și redistribuirea (repartiția secundară).

Distribuirea venitului național este procesul de repartizare planificată a venitului național în cadrul sferei productive, între participanții la producerea lui — lucrători, unitate economică și stat ; are ca rezultat formarea veniturilor primare.

Partea din venitul național care reprezintă produsul pentru sine revine lucrătorilor din ramurile productive sub forma retribuției după cantitatea și calitatea muncii, iar partea care reprezintă produsul pentru societate revine întreprinderilor socialiste sub forma venitului net al întreprinderii (beneficiul) și statului — îndeosebi sub forma impozitului pe circulația mărfurilor.

Redistribuirea venitului național este determinată de faptul că în cadrul societății există și activități neproductive unde nu se creează venit național, dar care sînt absolut necesare existenței societății ; pentru funcționarea lor trebuie ca o parte din venitul național să fie redistribuită în favoarea acestora.

În procesul redistribuirii se formează veniturile derivate ale statului, ale populației și ale unităților prestatoare de servicii ; redistribuirea venitului național se înfăptuiește prin intermediul a trei pîrghii economice : bugetul de stat, plata serviciilor neproductive și politica prețurilor (abaterea prețurilor de la valoare).

În urma distribuirii și redistribuirii venitului național, și ca expresie a utilizării lui finale, se formează două mari fonduri sociale — fondul de acumulare și fondul de consum.

Fondul de acumulare este partea din venitul național destinată producției socialiste lărgite. El cuprinde : fondul pentru lărgirea producției ; fondul pentru construcții de interes social-cultural ; fondul de rezervă și asigurare.

Mărimea acestui fond depinde de volumul absolut al venitului creat (cu cît este mai mare venitul național cu atît societatea are posibilitatea de a aloca o parte mai mare pentru dezvoltare), cît și de rata acumulării. Prin *rata acumulării* (a) se înțelege expresia procentuală a raportului dintre fondul de acumulare (A) și venitul național (V.N.).

$$a = \frac{A}{V.N.} \cdot 100$$

Fondul de consum este partea din venitul național destinată satisfacerii nevoilor materiale și culturale mereu crescînde ale întregii societăți. El se împarte în : *fondul de consum individual*, destinat retribuirii oamenilor muncii în raport cu cantitatea și calitatea muncii depuse, și *fondul de consum social*, folosit pentru satisfacerea nevoilor social-culturale (învățămînt, cultură, sănătate), asistență socială, administrația de stat.

Necesitatea unei rate înalte a acumulării Proporția în care venitul național se împarte în cele două mari fonduri are o importanță deosebită pentru dezvoltarea economiei naționale, pentru ridicarea nivelului material și cultural al membrilor societății. Pentru țara noastră, care a moștenit de la capitalism o economie slab dezvoltată, menținerea unei rate înalte a acumulării este singura cale prin care se poate asigura dezvoltarea economiei naționale, în ritm înalt și susținut, și ridicarea bunăstării materiale și culturale a membrilor societății. În plus, cerințele progresului economic și social, revoluția tehnico-științifică impun o rată înaltă a acumulării.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu cu prilejul conferirii titlului de doctor în științe politice și titlului de doctor în economie, „Pornind de la necesitatea lichidării stării de înapoiere economică în care se găsea țara noastră și înscrierii ei ferme pe calea progresului și civilizației moderne, partidul a acordat o atenție deosebită justei repartizări a venitului național în fond de consum și fond de dezvoltare, alocînd, în ultimii 10—12 ani, pentru fondul de dezvoltare, circa o treime din venitul național. Viața a evidențiat cu putere că numai pe baza unui ritm înalt de acumulare s-a putut asigura atît creșterea impetuoasă a forțelor de producție, cît și ridicarea nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni”¹. Pentru perioada 1976—1980 s-a alocat dezvoltării (acumulării) aproximativ o treime din venitul național, iar pentru 1981—1985 Congresul al XII-lea a stabilit ca 30% să se aloce dezvoltării și 70% consumului.

Pe această bază venitul național pe locuitor a sporit de la circa 7 670 lei în 1965, la peste 17 000 în 1975 și la aproape 24 000 în 1980, urmînd ca în 1990 să ajungă la 50 000 lei.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 15, Editura politică, București, 1978, p. 415.

Menținerea unei rate înalte a acumulării în țara noastră este determinată de :

— necesitatea lichidării situației economice moștenite de la vechiul regim, a depășirii stadiului de țară în curs de dezvoltare și apropierii de nivelul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic ;

— necesitatea modernizării structurii economiei noastre naționale, de făurirea unei economii moderne, capabilă să folosească cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, obiectiv ce impune un volum de investiții tot mai însemnat și deci o rată înaltă a acumulării. Experiența mondială arată că, în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane, țările care și-au propus să realizeze ritmuri înalte de creștere economică fac și eforturi pentru asigurarea unui volum sporit de investiții ;

— necesitatea folosirii complete și cât mai eficiente a tuturor brațelor de muncă existente. Aceasta presupune crearea de noi locuri de muncă în ramurile neagricole și în special în industrie, deci un volum sporit de investiții ;

— repartizarea justă a forțelor de producție pe teritoriul țării, realizarea unor ample programe de investiții, în scopul dezvoltării rapide a județelor rămase în urmă, optimizarea economiei în profil teritorial ;

— necesitatea dezvoltării rapide a bazei materiale a cercetării științifice, a învățămîntului, a ocrotirii sănătății, a îmbunătățirii condițiilor de locuit etc. ;

— este impusă de însăși îndeplinirea cerințelor legii economice fundamentale, de ridicarea bunăstării materiale și spirituale a oamenilor muncii.

Rezultă că, opțiunea partidului nostru de a aloca o parte însemnată din venitul național pentru acumulare are o temeinică motivație economico-socială, ține seama de cerințele obiective ale industrializării țării pe baza celor mai noi realizări ale tehnicii, ale dezvoltării rapide și modernizării continue a agriculturii și celorlalte ramuri ale producției materiale, ale repartizării raționale a forțelor de producție pe teritoriul țării, ale valorificării superioare a bogățiilor materiale și folosirii cit mai eficiente a fondului național de timp de muncă.

Sursele de formare și folosirea fondului național de dezvoltare economico-socială

Fondul național de dezvoltare economico-socială cuprinde totalitatea resurselor alocate de societate pentru dezvoltarea și modernizarea producției și lărgirea bazei materiale a activităților social-culturale. Conceptul de „fond național de dezvoltare economico-socială”, funcțiile și importanța acestuia au fost definite de Conferința Națională a partidului, din iulie 1972.

Așa cum se menționează în Legea Finanțelor, Nr. 9/1972, fondul național de dezvoltare economico-socială este alcătuit dintr-un sistem uni-

tar și corelat de fonduri bănești, din care fac parte : a) fondul central de dezvoltare economico-socială ; el se formează în cadrul bugetului republican din veniturile acestuia ; b) fondul local de dezvoltare economico-socială constituit la unitățile administrativ-teritoriale : județe, municipii, orașe și comune se formează în cadrul bugetelor locale din veniturile acestora ; c) fondurile proprii de dezvoltare economico-socială al unităților economice de stat : centrale industriale, unități asimilate acestora, întreprinderi ; d) fondul de dezvoltare economico-socială al organizațiilor cooperatiste și al celorlalte organizații obștești ; e) fondurile utilizate de populație pentru construcții de locuințe, construcții gospodărești, creșterea producției și a șeptelului, precum și pentru alte bunuri cu destinație similară.

Fondul național de dezvoltare economico-socială se constituie din partea de venit național destinată dezvoltării (fondul de acumulare), din amortizarea fondurilor fixe, precum și din alte surse stabilite prin dispoziții legale.

Fondul de acumulare reprezintă partea din venitul național care este destinată realizării reproducției lărgite, creării de noi fonduri fixe și circulante, lărgirii și modernizării celor existente.

Acumularea socialistă se deosebește radical de acumularea capitalului, care se bazează pe exploatarea poporului, pe jefuirea resurselor naturale și exploatarea muncii altor popoare.

În socialism acumularea are ca sursă plusprodusul creat de poporul din țara respectivă, se efectuează pe baza resurselor interne, prin punerea în valoare și folosirea rațională și eficientă a resurselor materiale și de forță de muncă. Ea se îndeplinește în mod planificat. Utilizarea plusprodusului pentru acumulare are ca rezultat creșterea și întărirea proprietății socialiste, creșterea produsului social și a venitului național, a întregii avuții naționale și, pe această bază, ridicarea nivelului de trai al populației.

Fondul de amortizare se formează prin recuperarea treptată a valorii fondurilor fixe, transmisă noului produs pe măsura uzurii acestor fonduri (proces cunoscut sub denumirea de amortizare). Fondul de amortizare este destinat înlocuirii fondurilor fixe uzate, scoase din funcțiune. Dar înlocuirea mijloacelor de muncă uzate nu se face niciodată cu exemple de același tip, ci, datorită progresului tehnic, cu mijloace noi, perfecționate, avînd parametrii tehnico-economici superiori, ceea ce asigură lărgirea producției. Tocmai de aceea, la Conferința Națională a partidului din 1972 s-a subliniat necesitatea sporirii preocupării pentru modul de constituire și utilizare a fondului de amortizare, urmărindu-se folosirea lui eficientă pentru dezvoltarea mai accentuată a forțelor de producție, reînnoirea calitativă a fondurilor fixe productive în pas cu progresul tehnic. În plus, pe parcursul timpului normal de funcționare a fondurilor fixe, sumele amortizate din valoarea lor pot fi investite în noi fonduri fixe, în noi capacități de producție, sporind direct proporțiile reproducției lărgite.

Prin eficiența economică a investițiilor înțelegem însușirea acestora de a produce rezultate economice utile concretizate în economii de muncă socială; se calculează prin raportul dintre efectul economic obținut în urma investițiilor și efortul financiar făcut pentru acesta. Principalul indicator care caracterizează eficiența economică a investițiilor este sporul de venit național obținut la 1 leu investit. Cu cât se obține un volum mai mare de venit național în raport cu volumul de investiții, adică o producție suplimentară cu cheltuieli mai mici, cu atât eficiența economică a acestora este mai ridicată.

Volumul investițiilor în ramurile producției materiale (în miliarde lei)

	cincinalul 1966—1970	cincinalul 1971—1975	cincinalul 1976—1980*
— Industrie	161,9	273,3	458,8
— Construcții	11,2	23,9	56,4
— Agricultură	40,5	76,8	123,3
— Cercetare științifică și dezvoltare tehnologică	1,7	3,8	5,9
— Transporturi și telecomunicații	33,4	54,4	96,0
— Comerț, alimentație publică, turism	8,2	15,6	26,1

* Estimări

Căile de creștere a eficienței economice a investițiilor sînt :

a) repartizarea judicioasă a investițiilor pentru obiective noi, pentru modernizarea și reutilizarea celor existente. Este hotărîtoare însăși structura destinației fondurilor (producție, construcții social-culturale, clădiri administrative etc.). Un rol deosebit în asigurarea unei eficiențe ridicate îl au cheltuielile pentru obiectivele productive, iar în cadrul lor, pentru fondurile fixe nemijlocit productive ;

b) scurtarea duratei de proiectare și de execuție, respectarea termenului de punere în funcțiune a obiectivelor ;

c) reducerea costurilor investițiilor prin utilizarea unor soluții mai raționale ; pe această cale în actualul cincinal s-au realizat economii de peste 100 miliarde lei orientate spre dezvoltarea bazei materiale și ridicarea mai accentuată a nivelului de trai.

d) atingerea, într-o perioadă cît mai scurtă, a parametrilor proiectați, deoarece finalizarea întregii activități din domeniul investițiilor are

loc abia în momentul realizării parametrilor proiectați ai noilor capacități de producție ;

e) folosirea intensivă și rațională a tuturor capacităților de producție, mai buna folosire a spațiilor de producție ;

f) reutilizarea întreprinderilor cu mașini și echipamente realizate pe baza celor mai noi cuceriri ale tehnicii și tehnologiei. Aceasta presupune ca fondul de amortizare să fie folosit îndeosebi pentru achiziționarea de mașini și utilaje, pentru reînnoirea fondurilor fixe productive. Totodată, autoutilarea este chemată să aducă o contribuție sporită pe linia modernizării aparatului de producție și a proceselor tehnologice.

Creșterea eficienței economice a investițiilor presupune concentrarea resurselor materiale, financiare și de forță de muncă asupra principalelor obiective menite să determine dezvoltarea și modernizarea economiei naționale. Tocmai în acest sens, cu prilejul Consfăturii de lucru de la C.C. al P.C.R. din mai 1980, secretarul general al partidului nostru arăta că avem un foarte mare număr de investiții începute (peste 12 000) — volum practic imposibil de cuprins cu forțele existente într-un an — și care determină o risipire uriașă a forței de muncă, a materialelor, ceea ce se repercutează negativ asupra dării la timp în funcțiune. Ca urmare, s-au luat măsuri pentru restrîngerea sferei de activitate în acest domeniu, pentru concentrarea forțelor spre îndeplinirea obiectivelor principale, de producție.

17. REPRODUCȚIA SOCIALISTĂ

Ca să poată exista, societatea trebuie să consume în mod continuu, iar ca să consume trebuie să producă tot atât de continuu bunurile necesare.

Conținutul și trăsăturile reproducerii socialiste Reluarea continuă a procesului de producție poartă numele de reproducție. K. Marx arăta că „Privit în conexiunea sa continuă și în fluxul neîntrerupt al reînnoirilor sale, orice proces de producție social este deci, în același timp, un proces de reproducție”.¹

Reproducția poate fi simplă sau lărgită. Reproducția simplă înseamnă reluarea procesului de producție pe aceeași scară, adică cu aceeași cantitate de mijloace de producție și forță de muncă.

¹ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 576.

Reproducția lărgită înseamnă reluarea procesului de producție pe o scară lărgită — cu o cantitate sporită de mijloace de producție și forță de muncă.

Societatea socialistă a lichidat, odată cu proprietatea privat-capitalistă asupra mijloacelor de producție, caracterul spontan al reproducției, anarhia și risipa de muncă ce domneau pe plan social, crizele economice de supraproducție. Întregul proces de reluare pe scară lărgită a producției sociale se desfășoară planificat, în condițiile dezvoltării și valorificării resurselor materiale și umane cu maximum de economicitate și de rezultate.

Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și a rezultatelor muncii, stabilirea științifică a obiectivelor fac ca o parte importantă din venitul național să fie alocată dezvoltării, reproducția socialistă să cunoască un ritm înalt și continuu.

Reproducția lărgită, privită ca proces, dar și ca volum al rezultatelor producției, poate fi înfăptuită pe baza simplei extinderi a capacităților de producție și atragerea de forță de muncă suplimentară (reproducție extensivă) sau prin mai buna folosire a capacităților existente și construirea de noi capacități de nivel tehnic, complexitate și randamente superioare (reproducția intensivă). La scara ansamblului social — în funcție de etapă — pot să primeze factorii extensivi sau intensivi.

Țara noastră, în anii construcției socialiste și-a făurit un puternic potențial productiv care va cunoaște și în continuare creșteri substanțiale, la un nivel tehnic mereu mai înalt. Totodată, s-au creat condițiile necesare intensificării activității, dezvoltării laturilor ei calitative, realizării unei reproducții preponderent intensive. „...esențialul pentru perioada următoare — sublinia secretarul general al partidului nostru la Conferința Națională din anul 1977 — îl reprezintă laturile de ordin calitativ ale activității economice.” Pe baza acestui imperativ, dar și a posibilităților de care dispune economia noastră națională, se va înregistra o creștere continuă a ponderii productivității muncii în sporul producției industriale și în sporul de venit național (80% în cincinalul 1981—1985), o intensificare a folosirii fondurilor fixe în toate ramurile economiei naționale, o modernizare a structurii economiei naționale și a structurii de fabricație, o reducere accentuată a cheltuielilor de producție și în special a celor materiale etc. Se prevede ca în cincinalul 1981—1985 să se realizeze o economie modernă, de înalt nivel tehnic, de mare productivitate și eficiență. Referindu-ne la teoria reproducției produsului social, putem spune că ea este legată, în multe privințe pînă la identificare, cu teoria creșterii economice, prin care înțelegem creșterea produsului social, înainte de toate a venitului național pe locuitor, în condițiile combinării și utilizării optime a factorilor producției.

Reproducția socialistă constituie un proces complex, care cuprinde : reproducția produsului social ; reproducția forței de muncă ; reproducția relațiilor de producție socialiste.

Reproducția produsului social

Produsul social se concretizează, și în socialism, într-o mare varietate de mărfuri care urmează să fie consumate sau folosite conform valorilor lor de întrebuințare și, ca atare, în prealabil, trebuie să fie vîndute (realizate). Prin realizare, producătorii intră în posesia echivalentului bănesc al valorii mărfurilor supuse acestui proces și au astfel posibilitatea să-și procure mijloacele necesare și să reînceapă circuitul productiv.

Potrivit cu împărțirea produsului social în mijloace de producție și bunuri de consum, producția socială se împarte în două grupe mari de ramuri : ramuri care produc mijloace de producție — care formează sectorul I al producției sociale — și ramuri care produc bunuri de consum — care formează sectorul II al producției sociale.

Reproducția lărgită a produsului social presupune :

a) realizarea părților componente ale produsului social — proces care se efectuează în mod planificat și are loc prin intermediul schimbului. Schimbul, circulația mărfurilor se desfășoară între unități economice din cadrul fiecărui sector în parte, între unități economice din sectoare diferite, între unități economice și populație. Schimbul de mărfuri asigură legătura neîntreruptă dintre producție și repartitie, pe de o parte, și consum, pe de altă parte. Sfera circulației de mărfuri cuprinde deci atît mijloacele de producție, cît și obiectele de consum.

Trecerea mărfurilor de la producători la consumatori prin intermediul pieței se numește circulația mărfurilor. Deosebim piața internă și piața externă ;

b) reluarea procesului de producție pe o scară lărgită în condițiile stabilirii și respectării anumitor corelații, proporții între cele două sectoare economice. Stabilirea acestor proporții în țara noastră se înfăptuiește în mod conștient prin planul național unic de dezvoltare economico-socială. Aceste corelații au fost fundamentate de K. Marx în opera sa *Capitalul*, și au la bază structura fizică și valorică a produsului social, altfel spus schimbul echivalent și folosirea fiecărei componente a produsului social conform destinației sale. În cazul reproducției lărgite ele sînt :

$$\begin{aligned} I(v + p) &> IIc \\ I(c + v + p) &> Ic + IIc \\ I(v + p) + II(v + p) &> II(c + v + p) \end{aligned}$$

în care : I = sectorul producției mijloacelor de producție ; II = sectorul producției bunurilor de consum ; c = valoarea mijloacelor de producție consumate ; v = valoarea creată de munca pentru sine ; p = valoarea creată de munca pentru societate.

Din aceste corelații rezultă că :

— sectorul I trebuie să producă mijloace de producție pentru a asigura înlocuirea mijloacelor de producție consumate în sectorul I și sectorul II și pentru lărgirea producției în ambele sectoare ;

— sectorul II trebuie să producă bunuri de consum necesare satisfacerii nevoilor lucrătorilor din sectorul I și sectorul II, atât pentru cei existenți cât și pentru cei nou antrenați în producție. Atât sectorul I cât și sectorul II trebuie să creeze și bunurile necesare consumului din sfera neproductivă și pentru asigurarea rezervelor de stat.

Dezvoltarea pe o scară lărgită a sectorului II este condiționată de dezvoltarea sectorului I care să-i pună la dispoziție mijloacele de producție necesare. Pentru a putea deci asigura reproducția lărgită, producția mijloacelor de producție trebuie să se dezvolte mai repede decât producția bunurilor de consum. *Creșterea cu precădere a producției mijloacelor de producție — față de producția bunurilor de consum — constituie o lege economică obiectivă a reproducției lărgite*; ea se reflectă în politica de industrializare a țării — singura cale prin care se asigură dezvoltarea armonioasă, echilibrată și pe o linie mereu ascendentă, în ritm rapid a întregii economii naționale. În perioada 1951—1979, producția industrială de mijloace de producție (grupa „A”) a crescut cu 44 ori, într-un ritm mediu anual de 13,9%, iar producția industrială de bunuri de consum de 17 ori, într-un ritm mediu anual de 10,3%.

În politica sa economică partidul nostru a pornit de la premisa că dezvoltarea continuă, echilibrată și rapidă a economiei este determinată, în ultimă instanță, de respectarea cerințelor reproducției lărgite. El a pus în centrul politicii sale economice industrializarea socialistă, a cărei esență o constituie creșterea cu precădere a producției mijloacelor de producție.

Reproducția forței de muncă Reproducția socialistă lărgită necesită reproducerea atât a elementelor materiale ale producției cât și a forței de muncă.

Intensificarea caracterului modern al structurilor economice și promovarea largă a tehnicii și tehnologiilor avansate determină ridicarea continuă a nivelului general de pregătire și de calificare, creșterea ponderii muncitorilor calificați, a tehnicienilor, inginerilor, cercetătorilor și a altor specialiști cu pregătire superioară. Aceste mutații calitative au la bază măsurile adoptate de partid pentru dezvoltarea și modernizarea învățământului de toate gradele în pas cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, accentuarea politehnizării și integrării lui cu producția și cercetarea, pentru prelungirea duratei învățământului obligatoriu — în perspectiva anului 1990, la 12 ani. Totodată, ca urmare a afirmării cu putere a revoluției științifico-tehnice în toate domeniile economiei noastre, se impune perfecționarea continuă a pregătirii profesionale, extinderea policalificării și generalizarea reciclării profesionale a tuturor celor ce muncesc, inclusiv a țărănimii, astfel ca în cursul unui cincinal fiecare om al muncii să participe cel puțin o dată la o formă organizată de perfecționare a pregătirii profesionale și tehnice.

Modificări importante și cu profunde implicații economice și sociale se înregistrează în structura pe ramuri a forței de muncă. În timp ce populația ocupată în agricultură se reduce continuu ca rezultat direct al introducerii progresului tehnic și al modernizării producției în această ramură — de la 74,1% în 1950, la 37,8% în 1975 și la 15% în 1990 —, ponderea celor ocupați în ramurile neagricole, și în mod deosebit în industrie, sporește neconținut; în anul 1980, populația ocupată în industrie a depășit ca pondere pe cea ocupată în agricultură, confirmând și din acest punct de vedere rolul conducător al industriei în economia națională.

Reproducția forței de muncă cuprinde refacerea continuă a capacității de muncă a celor activi și înlocuirea — corespunzătoare calitativ și cantitativ — a celor ce-și încetează activitatea, aceasta sub aspectul reproducției simple, și creșterea numărului celor ocupați, aceasta sub aspectul reproducției lărgite și care include deopotrivă atât aspecte cantitative, cât și calitative.

Creșterea numărului de lucrători ocupați în ramurile direct productive este un aspect cantitativ al reproducției lărgite a forței de muncă. Sursele principale pentru sporirea continuă a numărului de lucrători sînt:

a) creșterea naturală a populației. Populația țării noastre a fost la 1 iulie 1980 de 22 201 000 persoane, față de 15 872 624 persoane la 25 ianuarie 1948. Potrivit prognozelor, pînă în 1990 numărul populației va crește la 25 milioane de locuitori, iar în anul 2 000 la circa 30 milioane;

b) pentru industrie și celelalte ramuri neagricole o sursă însemnată de forță de muncă o constituie eliberarea unui număr de oameni ai muncii din agricultură și din alte sectoare de activitate ca urmare a extinderii mecanizării complexe și a automatizării;

c) reducerea numărului celor ocupați în activități administrativ-funcționărești și orientarea lor spre activități nemijlocit productive.

Avîntul general al economiei noastre a dus la creșterea continuă a populației ocupate și la modificări în structura acesteia.

Populația ocupată în economia națională a crescut de la 9,7 milioane persoane în 1965, la 10,4 milioane în 1980. Pentru anul 1985 se prevede ca populația ocupată în economia națională să ajungă la aproape 11,4 milioane persoane; dacă în anul 1975, 62% din totalul populației ocupate lucra în industrie și celelalte sectoare neagricole și 38% în agricultură, în 1985 urmează ca 78% din totalul populației ocupate să lucreze în industrie și celelalte sectoare neagricole și numai 22% în agricultură.

În 1980 circa 71% din forța de muncă activă a lucrat în sectoarele neagricole, iar din aceasta aproape 50% în industrie și construcții. În anul 1990 circa 42—43% din populația ocupată va lucra în industrie și numai 12—15% în agricultură. Conform hotărîrilor Plenarei C.C. al P.C.R. din octombrie 1980, se va aduce o îmbunătățire simțitoare în folosirea forței

de muncă, prin trecerea din sectoarele neproductive în sectoarele productive, trecere favorizată de folosirea proceselor moderne de evidență și de calcul în sectoarele în care se preconizează reducerea numărului de personal.

Ocuparea prioritară a forței de muncă în industrie, construcții și celelalte ramuri neagricole, caracterizate printr-un grad mai înalt de înzestrare tehnică, prin complexitate și productivitate a muncii superioare, exercită o influență pozitivă, dinamizatoare asupra venitului național, influență amplificată și prin aceea că este însoțită de o ridicare neconținută a nivelului de pregătire profesională și tehnică a populației ocupate în agricultură, de sporire a productivității muncii agricole, muncă ce tinde tot mai mult a deveni o variantă a celei industriale.

Este necesar ca atât cei aflați în perioada desfășurării activității cât și cei care se adaugă permanent celor activi trebuie să dispună de cunoștințe profesionale corespunzătoare tehnicii și tehnologiilor utilizate.

Ridicarea continuă a calificării și a nivelului de cultură generală a lucrătorilor este un aspect calitativ al reproducerii forței de muncă. Ca urmare a procesului de industrializare, a promovării progresului tehnic în toate ramurile de activitate, s-a schimbat radical proporția dintre muncitorii calificați și cei necalificați, a crescut continuu numărul celor cu pregătire medie și superioară. În acest sens în cincinalul 1981—1985, pentru acoperirea necesarului de personal, se va asigura formarea profesională a unui număr de 1 750 000 muncitori calificați și 300 000 tehnicieni, maiștri, ingineri și alte cadre de specialitate.

Calificarea cadrelor necesare economiei naționale se înfăptuiește în primul rînd prin sistemul de învățămînt. Programul partidului trasează căile de dezvoltare și modernizare a învățămîntului de toate gradele pe o bază nouă, revoluționară, în măsură să asigure formarea omului în pas cu cele mai noi cuceriri ale științei.

Numai prin ridicarea nivelului de pregătire profesională, prin dotarea ramurilor producției materiale cu tehnica cea mai înaintată, poate să crească substanțial productivitatea muncii, să se înfăptuiască reproducția lărgită a produsului social cu o cantitate relativ mai mică de forță de muncă, să sporească mai mult numărul celor ce se ocupă de învățămînt, știință, sănătate și cultură.

În țara noastră, în cadrul sistemului național de perfecționare a pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste, un loc principal îl ocupă *reciclarea*. Ea este impusă de progresul rapid al științei și tehnicii în societatea contemporană.

Procesul de pregătire profesională va fi însoțit permanent de o activitate intensă pentru ridicarea nivelului de cultură și pregătire științifică

temeinică a tuturor membrilor societății noastre, pentru formarea omului nou, cu un profil moral înaintat, cu o conștiință economică corespunzătoare.

Reproducția relațiilor de producție Forțele de producție — atât mijloacele de producție, cât și forța de muncă — cunosc, în țara noastră, pe lângă modificările cantitative și calitative și schimbări fundamentale de structură, schimbări care au influențe directe asupra relațiilor de producție și sociale.

Modificările din structura pe ramuri a economiei naționale, ridicarea economică mai accentuată a acelor zone teritoriale care aveau în trecut un nivel redus de dezvoltare, schimbările din structura pe ramuri, profesii și niveluri de pregătire a forței de muncă, aplicarea în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii și îmbunătățirea condițiilor muncii concomitent cu creșterea productivității etc., nu pot să nu se reflecte în domeniul relațiilor din toate sferele reproducerii sociale — producție, schimb, repartitie, consum.

Ceea ce caracterizează societatea noastră este perfecționarea conștiinței, condusă de partid, a relațiilor de producție, concomitent cu creșterea forțelor de producție.

Reproducția lărgită a relațiilor de producție socialiste include : — reproducția pe scară lărgită a proprietății socialiste — în cele două forme ale sale — proprietatea de stat și proprietatea cooperatistă ; creșterea obiectului proprietății socialiste și dezvoltarea, consolidarea relațiilor socialiste de proprietate ; sporirea concentrării producției și creșterea gradului ei de socializare ;

— dezvoltarea relațiilor de colaborare tovarășească și ajutor socialist reciproc ce se stabilesc între membrii societății, ceea ce înseamnă adîncirea și perfecționarea multilaterală a diviziunii muncii, creșterea gradului de specializare și cooperare în producție, dezvoltarea schimbului de activități între membrii societății, între clase și păături sociale, creșterea gradului de participare efectivă a oamenilor muncii la conducerea vieții economice și sociale, realizarea unității moral-politice a întregului popor ;

— perfecționarea relațiilor de repartitie care se concretizează în sporirea cointeresării materiale a membrilor societății, repartizarea judicioasă a venitului național, împărțirea cât mai rațională a fondului de consum în fond de consum individual și fond de consum social ;

— perfecționarea continuă a metodelor de organizare științifică a producției și a muncii, a conducerii și planificării.

Perfecționarea continuă a relațiilor de producție socialiste nu se desfășoară spontan, de la sine, ci prin măsurile conștiente luate de partid și de stat privind înlăturarea elementelor perimate și promovarea celor noi care favorizează progresul rapid al societății și asigură realizarea unei concordanțe cât mai depline între forțele de producție și relațiile de producție și sociale.

18. ECONOMIA PROTECȚIEI MEDIULUI NATURAL

Protecția mediului a devenit una din cele mai dezbătute probleme ale zilelor noastre, problemă de mare importanță pentru conducerea societății. Știința a fost antrenată în procesul de cercetare a fenomenelor și proceselor de degradare a mediului, în depistarea cauzelor, în măsurarea efectelor și căutarea soluțiilor.

Calitatea mediului — condiție a activității și bunăstării oamenilor

Cercetarea aspectelor economice ale protecției mediului a determinat apariția în rîndul științelor economice a unei ramuri noi — *economia protecției mediului natural*, al cărei obiect îl constituie *gestionarea naturii din punctul de vedere al îmbinării armonioase a intereselor imediate cu cele de perspectivă și permanente ale societății omenești, în condițiile maximizării eficienței efortului făcut în opera de gestionare.*

Protecția mediului are ca scop: păstrarea echilibrului ecologic, menținerea și ameliorarea factorilor naturali, dezvoltarea valorilor naturale ale țării, asigurarea unor condiții de viață și de muncă tot mai bune generațiilor prezente și viitoare. Ea se realizează prin: utilizarea rațională a resurselor naturale, prevenirea și combaterea poluării mediului precum și a efectelor dăunătoare ale fenomenelor naturale.

Calitatea mediului * reprezintă o parte inseparabilă a calității vieții. Existența și dezvoltarea omului, ca parte integrantă a mediului natural depind în mod obiectiv de calitatea mediului în care trăiește, după cum calitatea mediului depinde la rîndul ei, de activitatea de zi cu zi a oamenilor.

În condițiile socialismului, necesitatea asigurării calității corespunzătoare a mediului decurge din însăși esența legii economice fundamentale a acestei orînduirii: ridicarea nivelului de trai material și spiritual al tuturor membrilor societății. Buna calitate a mediului determină creșterea produsului social și a venitului național deoarece, acționînd favorabil asupra sănătății membrilor societății, contribuie la creșterea capacității lor de muncă, favorizează creșterea productivității muncii, reduce perioadele de boală, prelungește durata activă a vieții.

Activitatea de protecție a mediului natural include și acțiunea de protejare a resurselor, deoarece ea conservă mediul natural necesar bunei existențe umane și în același timp duce — prin înlăturarea risipei, utili-

* Mediul înconjurător cuprinde totalitatea factorilor naturali și a celor creați prin activitățile umane, care influențează echilibrul ecologic, determină condițiile de viață și de muncă pentru om și perspectivele de dezvoltare a societății.

zarea mai complexă sau reciclarea unor resurse care altfel ar fi risipite în mod dăunător în mediu — la economisirea resurselor.

Țara noastră asigură condiții favorabile protecției mediului natural prin amplasarea rațională a forțelor de producție pe teritoriu, adăugînd la criteriile eficienței economice și sociale, criteriul eficacității apărării mediului natural în interesul omului însuși. Planul de sistematizare și reconstruire pe baze moderne a localităților urbane și rurale urmărește dezvoltarea economică și protecția mediului, ceea ce duce la crearea unor condiții de viață și de muncă apropiate pentru toți membrii societății și implicit la economii de fonduri și resurse.

Efortul de asigurare a calității mediului este una dintre cele mai importante investiții pentru ridicarea bunăstării omului și a capacităților sale productive, o investiție cu unul din cele mai mari și complexe efecte propagate în economia și viața societății.

Protecția mediului natural — condiție a reproducției largite, a creșterii economice

Modalitățile de utilizare și apărare a mediului natural depind atît de nivelul tehnicii și al științei cît și de natura orînduirii social-economice. Revoluția tehnico-științifică, determinînd creșterea economică, creează în același timp fenomene de degradare a mediului natural, de dezechilibru ecologic, de poluare a aerului, apelor și solului, de concentrare urbană cu implicații serioase asupra condițiilor de viață umană. Ca urmare, în lume s-au lansat numeroase semnale de alarmă care cheamă la raționalizarea consumului de resurse și mai ales la intensificarea eforturilor pentru protejarea mediului.

În condițiile proprietății privat-capitaliste asupra mijloacelor de producție, creșterea economică necontrolată generează poluarea cu toate consecințele negative ale acesteia. Problema protecției mediului natural demonstrează cum contradicția dintre forțele de producție înaintate și relațiile capitaliste de producție capătă aspecte și dimensiuni noi. Revoluția tehnico-științifică oferă soluții pentru protecția mediului, dar cheltuielile necesare fiind prea mari, capitaliștii privați nu sînt dispuși să le suporte, rămînînd în seama statelor capitaliste rezolvarea acestei probleme.

În virtutea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, societatea socialistă conduce în mod planificat procesul reproducției la scară socială și poartă răspunderea pentru gospodărirea rațională a resurselor în interesul întregii societăți. Elaborarea planului de dezvoltare economică și socială trebuie să fie precedată atît de o prognoză științifică, tehnică și tehnologică, cît și de o prognoză ecologică. Întregul proces al reproducției largite trebuie să se desfășoare în așa fel încît să se valorifice avantajele oferite de orînduirea socialistă iar proporțiile din economia națională să cuprindă și proporțiile legate de protecția mediului și

asigurarea echilibrului ecologic dinamic, necesar desfășurării normale a economiei și vieții tuturor membrilor societății.

Așa cum s-a subliniat în literatura noastră economică, în noile condiții create de revoluția tehnico-științifică nu mai este posibilă reproducția lărgită fără asigurarea protecției mediului natural. Sporirea eficienței producției depinde nu numai de micșorarea cantității de muncă vie și materializată consumată pe unitate de produs, ci și de creșterea capacității societății de a evita deteriorarea mediului natural. Prevenirea poluării, a degradării mediului ambiant, costă mai puțin decât înlăturarea efectelor acestora, iar investițiile făcute în acest domeniu atrag după ele efecte economice pozitive îndelungate, care deseori depășesc termenul de recuperare a lor. Neefectuarea la timp a cheltuielilor pentru protecția mediului poate determina pagube mult mai mari decât volumul acestor cheltuieli. Protecția mediului, ca activitate ce urmărește asigurarea echilibrului ecologic dinamic presupune: a) cunoașterea temeinică a mediului și a interacțiunii dintre sistemul social-economic și sistemele naturale, prevederea consecințelor apropiate și îndepărtate ale acestor interacțiuni; b) utilizarea rațională a resurselor naturale; c) prevenirea și combaterea atât a degradării mediului provocată de om, cât și a celei produse de cauze naturale; d) armonizarea intereselor imediate, de lungă durată și permanente ale societății umane în utilizarea factorilor naturali de mediu; aer, apă, sol, subsol, floră, faună, rezervații și monumente ale naturii.*

Utilizarea resurselor secundare — modalitate esențială de echilibru a balanței resurselor și de evitarea a poluării

Mediul natural — arăta K. Marx — apare ca un „gigantic arsenal de obiecte și forțe ale naturii” pe care oamenii, cu ajutorul uneltelor le transformă și le adaptează trebuințelor lor. Avînd în vedere că în fiecare țară unele resurse naturale nu sînt regenerabile, iar altele sînt limitate și că în fiecare etapă istorică limitele cunoașterii resurselor sînt date de gradul de dezvoltare a științei, iar cele ale utilizării lor de tehnica și tehnologia existentă, eforturile trebuie îndreptate concomitent spre valorificarea superioară a resurselor cunoscute, punerea în valoare a noi resurse, recuperarea și refolosirea tuturor materiilor prime și materialelor.

Relevînd rolul științei în utilizarea și apărarea mediului natural K. Marx arăta: „orice progres în domeniul chimiei nu numai că sporște numărul materiilor utile și modurile de întrebuințare a celor deja cunoscute, extinzînd deci, odată cu creșterea capitalului și sferele lui de plasare, ci arată totodată cum deșeurile procesului de producție și de consum pot fi introduse din nou în circuitul procesului de reproduc-

* N. N. Constantinescu, *Economia protecției mediului natural*, Editura politică, București, 1976.

ție, spre a crea astfel materia unui nou capital, fără o cheltuie prealabilă de capital”.¹

Posibilitățile utilizării deșeurilor și resurselor secundare sînt mult sporite în condițiile actualei revoluții tehnico-științifice care oferă pentru viitor, soluții de transformare a procesului tehnologic de tip deschis, linear: materie primă — produs finit — deșeu, într-un proces închis, ciclic: materie primă — produs finit — materie primă, care asigură, folosirea repetată a materiilor prime și materialelor.

Documentele Congresului al XII-lea al partidului acordă o importanță de prim ordin problemei recuperării și refolosirii tuturor materiilor prime și materialelor rezultate din procesul de producție și de consum, atît ca sursă de acoperire a necesităților dezvoltării economiei naționale, cît și ca mijloc de protecție a mediului.

„Noi pornim de la concepția materialist-dialectică potrivit căreia în natură nimic nu se pierde, totul se transformă. Într-adevăr, nici o materie nu se pierde. Dar una este ca materia utilă să se transforme în fum, în praf, în gaze — poluînd atmosfera — și alta este ca ea să fie captată și refolosită. Una este ca sticla să fie aruncată și fierul lăsat să ruginească, și alta să le refolosim. Aceasta este valabil pentru toate categoriile de materiale”.²

Programul P.C.R. despre politica în domeniul gospodăririi apelor și protecției mediului înconjurător

Pornind de la premisa că asigurarea calității mediului constituie o cerință a creșterii economice și a ridicării calității vieții, partidul nostru acordă o importanță majoră măsurilor de prevenire și înlăturare a poluării mediului, promovate pe baza unei concepții unitare care cuprinde următoarele direcții de acțiune: a) — folosirea rațională a resurselor naturale și echiparea proceselor de producție generatoare de poluanți cu instalații contra poluării; b) — prevenirea sau limitarea efectelor dăunătoare ale fenomenelor naturale; c) — adoptarea de tehnologii nepoluante; d) — valorificarea substanțelor utile existente în deșeurile provenite din activitatea de producție și consum; e) — neutralizarea efectelor negative ale reziduurilor nerecuperabile, realizarea și extinderea folosirii unor mijloace de transport nepoluante precum și a unor substanțe chimice cu nocivitate cît mai redusă; f) — extinderea acțiunilor de cooperare internațională tehnică, științifică, economică, în domeniul protecției mediului înconjurător, instruirii și educării cetățenilor în vederea participării active la protejarea mediului.

Cadrul juridic creat în țara noastră pentru protecția mediului cu-

¹ K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 615.

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 18, Editura politică, București, 1979, p. 386.

prinde în afară de legile speciale privind organizarea și conducerea industriei, agriculturii, de legile privind apele, pădurile, sistematizarea localităților, Legea nr. 9 din anul 1973, consacrată protecției mediului care reglementează unitar și sistematic întreaga activitate din acest domeniu.

În vederea coordonării și îndrumării unitare a activității de protecție a mediului, a fost înființat Consiliul Național al Protecției Mediului Înconjurător subordonat Consiliului de Miniștri, iar pe plan teritorial au fost create Comisii pentru protecția mediului.

Directivele Congresului al XII-lea al partidului acordă o mare atenție problemelor gospodăririi apelor și protecției mediului înconjurător în cincinalul 1981—1985 și în perspectivă pînă în anul 1990, stabilind noi măsuri privind : respectarea strictă a limitelor admisibile în procesele generatoare de noxe, precum și pentru recuperarea substanțelor reziduale, construirea de stații de epurare a aerului și a apelor, prevenirea degradării fondului funciar, protecția faunei, a pădurilor și vegetației din rezervații, parcuri și locuri de agrement etc.

Prin toate aceste măsuri se asigură ridicarea pe o treaptă superioară a bunăstării întregului popor, condiții pentru crearea unei noi calități a vieții.

19. POLITICA P.C.R. DE CREȘTERE CONTINUĂ A NIVELULUI DE TRAI AL POPORULUI

Întreaga politică a partidului și a statului nostru urmărește asigurarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, sporirea gradului de civilizație, ridicarea continuă a calității vieții. Realizările obținute în țara noastră în domeniul ridicării nivelului de trai arată, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „...consecvența cu care partidul și statul nostru urmăresc ca tot ceea ce se creează în țara noastră să servească omului, bunăstării și fericirii sale — aceasta fiind, de fapt, esența și scopul final al operei de construcție socialistă pe care o edificăm cu succes în România”¹.

Fondul de consum individual și fondul de consum social Cum s-a văzut, venitul național se repartizează pentru fondul național de dezvoltare economico-socială și pentru fondul de consum. Fondul

de consum reprezintă totalitatea bunurilor materiale și a serviciilor care în urma distribuirii și redistribuirii venitului național sînt destinate consumului. El are două componente principale, fondul de consum individual și fondul de consum social.

Fondul de consum individual se repartizează între membrii socie-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Editura politică, București, 1978, p. 285—286.

tății sub forma retribuițiilor, a veniturilor membrilor cooperatori și sub alte forme de repartitie directă.

El cuprinde, de asemenea, participarea la beneficii în raport cu contribuția fiecăruia la dezvoltarea întreprinderii în care-și desfășoară activitatea, cu vechimea în unitatea respectivă.

Fondul de consum social cuprinde resursele pentru funcționarea unităților de învățămînt, de cultură, a celor sanitare și de asistență socială etc. Din acest fond se acordă alocațiile de stat pentru copii, ajutor familial de stat, burse pentru elevi și studenți, pensii, indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă, trimeri la odihnă și tratament etc.

Putem deci spune că fondul de consum revine oamenilor muncii și membrilor lor de familie pe următoarele căi :

- a) — retribuiția după cantitatea și calitatea muncii ;
- b) — participarea la beneficii ;
- c) — retribuiția socială.

Veniturile directe constituie principala sursă a consumului populației și ele provin din retribuirea după cantitatea și calitatea muncii fiecăruia ; ca și pînă acum, și în perioada următoare se va acorda atenție satisfacerii într-o măsură tot mai mare a unor necesități comune tuturor cetățenilor, asigurîndu-se așa cum se menționează în Programul partidului — „împietirea pe această cale în viitor a principiului repartitiei socialiste după muncă cu principiul repartitiei comuniste privind satisfacerea deplină a cerințelor raționale de viață ale oamenilor”¹.

Supunem atenției faptul că venitul național trebuie privit ca sursă a consumului, nu static, ci în dinamica lui — și, implicit, ca bază a creșterii fondului de consum —, că valoarea creată de munca pentru sine și valoarea creată de munca pentru societate nu se identifică, ca mărimi parțiale, cu fondul de consum și fondul destinat dezvoltării (acumulării). Din valoarea creată de munca pentru societate o parte este destinată fondului de consum social și numai cealaltă parte dezvoltării. Partea destinată acumulării trebuie să fie însă atît de mare încît prin activizarea ei să se maximizeze creșterea fondului de consum în perioada următoare efectuării ei, să asigure creșterea economică continuă, ca și sporirea continuă a consumului, pe un plan mai cuprinzător a nivelului de trai.

Dependența ritmului creșterii fondului de consum de cota părții din venitul național destinată dezvoltării este evidentă :

	— în procente —				
	1956—1960	1961—1965	1966—1970	1971—1975	1976—1980
Rata acumulării	16,0	24,3	28,8	34,1	33—34
Ritmul mediu anual de creștere a fondului de consum	4,3	6,1	6,3	7,6	cca 8

¹ Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1975, p. 647.

Nivelul de trai și ridicarea calității vieții. Indicatorii nivelului de trai

Între producția socială și consum există o legătură directă, K. Marx spunea că fără producție nu există consum, dar nici fără consum nu există producție, căci în acest caz producția ar fi lipsită de scop. În capitalism datorită faptului că producția este subordonată nemijlocit obținerii unor profituri cât mai ridicate, între producție și consum există o contradicție antagonistă; tendinței de dezvoltare a producției i se opune rămânerea în urmă a consumului. În socialism, datorită proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, însușirea produselor are un caracter social corespunzător caracterului social al producției; scopul producției este creșterea gradului de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale poporului, ridicarea continuă a nivelului de trai.

Prin nivelul de trai înțelegem gradul de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale populației unei țări, ale unor clase sociale sau persoane în condițiile date ale producției. Caracterizarea nivelului de trai presupune luarea în considerare a gradului de dezvoltare a forțelor de producție, mărimea avuției naționale, volumul și structura produsului social și a venitului național, ca și a naturii relațiilor de producție existente în societate. Aprecierea nivelului de trai și a creșterii lui — a calității vieții — se face, de regulă, în funcție de o serie de indicatori, cum sînt:

— indicatorii care exprimă nivelul veniturilor reale ale populației ca: *mărimea veniturilor totale reale ale membrilor societății, retribuirea reală, veniturile reale ale membrilor cooperatori, cheltuielile social-culturale efectuate de societate*;

— indicatori care exprimă nivelul consumului de bunuri materiale și servicii pe locuitor, nivelul mediu al consumului unor produse pe locuitor ca, de exemplu, *consumul de pâine, de carne, de zahăr etc.* sau volumul serviciilor pentru populație, cum ar fi: *durata învățămîntului de cultură generală, ponderea tinerilor cuprinși în învățămîntul liceal și superior, numărul paturilor de spital la 1 000 locuitori, numărul locuitorilor care revin la un medic, suprafața locuibilă pe o familie, numărul spectatorilor la teatre și cinematografe etc.*;

— indicatori care exprimă rezultatele consumului de bunuri materiale și servicii: *durata medie a vieții; starea de sănătate a populației, nivelul de instruire prin școli a locuitorilor etc.*;

— indicatorii timpului liber sînt exprimați de *durata zilei de muncă și a săptămîinii de lucru, durata și modul de folosire a timpului liber, durata concediilor de odihnă etc.*

Consumul, prin toți indicatorii care-l caracterizează, este o componentă a nivelului de trai. Categoria, *nivel de trai*, ca și cea de *calitate a vieții*, este mult mai cuprinzătoare și mai complexă. Aprecierea nivelului de trai material și spiritual trebuie să cuprindă toate condițiile dezvoltării multilaterale a personalității umane: îmbunătățirea condițiilor de muncă, întreținerea fizică, dezvoltarea spirituală etc.

Dezvoltarea economică — temelia ridicării bunăstării oamenilor muncii

Creșterea nivelului de trai este determinată de o serie de factori care asigură ridicarea sistematică a bunăstării generale a întregului popor cum ar fi: majorarea retribuției personalului din întreprinderi și instituții, sporirea veniturilor țărănimii, reducerea prețurilor de vânzare cu amănuntul la diferite mărfuri de consum și a tarifelor la unele servicii, scutirea de impozite sau micșorarea lor, creșterea cheltuielilor social-culturale efectuate de stat, îmbunătățirea condițiilor de locuit, mărirea volumului prestărilor de servicii, a transportului urban și interurban de persoane etc.

În țara noastră, creșterea continuă a producției materiale și a venitului național a asigurat condițiile pentru îmbunătățirea nivelului de viață materială și spirituală a întregului popor; au sporit neîntrerupt veniturile oamenilor muncii și puterea de cumpărare, s-au îmbunătățit condițiile de locuit, de muncă și odihnă, starea de sănătate și nivelul cultural al populației.

Promovarea fermă a politicii de industrializare a tuturor regiunilor, de dezvoltare armonioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, a determinat profunde schimbări sociale în viața județelor, orașelor și comunelor patriei, asigurînd totodată, un progres mai puternic al învățămîntului, științei, culturii, al activității politico-educative, ridicarea pe o treaptă nouă a nivelului de viață materială și spirituală a întregului popor.

Amplul tablou al realizărilor obținute pe linia ridicării nivelului de trai demonstrează că pe măsura dezvoltării puternice a forțelor de producție, a avuției naționale, societatea noastră asigură creșterea sistematică a bunăstării generale a poporului.

Așa cum arăta secretarul general al partidului nostru la Congresul al XII-lea al partidului „Înfăptuirea prevederilor noului cincinal va accelera dezvoltarea țării atît în domeniul bazei tehnico-materiale, cît și al organizării societății, asigurîndu-se creșterea venitului național pe locuitor, îmbunătățirea condițiilor de trai ale maselor, ridicarea nivelului învățămîntului, științei și culturii, a gradului general de civilizație a poporului nostru.

Programul-directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985 și de ridicare continuă a calității vieții

Pornind de la rezultatele obținute de oamenii muncii, de la posibilitățile de sporire a producției, a productivității muncii și a venitului național, din inițiativa și sub conducerea nemijlocită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-au elaborat programele de creștere a nivelului de trai și de reducere a săptămîinii de lucru.

În perioada 1976—1980, creșterea venitului național într-un ritm mediu anual de 10,4%, superior ritmului de creștere a produsului social,

a permis ca prevederile cincinalului 1976—1980 în domeniul sporirii retribuițiilor să fie îndeplinite înainte de termen și depășite.

Începînd de la 1 august 1979 s-a suplimentat fondul de participare la beneficii sau pentru premierea întregului personal muncitor. Fondurile alocate în acest scop totalizează la nivelul unui an, 2 180 milioane lei.

Concomitent, creșteri importante au avut loc în domeniul cheltuielilor social-culturale de la bugetul statului, ceea ce a determinat ca veniturile totale obținute de populație din fondurile sociale de consum să crească în 1980 față de 1975 cu 39%, revenind 3 195 lei anual pe locuitor.

Baza materială a sectorului social-cultural a fost extinsă în mod continuu, asigurîndu-se darea în folosință a 10 097 săli de clasă, 212 883 000 locuri în creșe, grădinițe de copii, internate și cămine pentru studenți, precum și 212 792 locuri în cămine pentru oamenii muncii nefamiliști.

S-a generalizat prima treaptă de liceu și s-a extins învățămîntul liceal de specialitate, în principal cel industrial și agricol, precum și învățămîntul superior.

Țara noastră se numără printre țările avansate în privința asistenței medicale. În cincinalul 1976—1980, au fost date în folosință noi paturi de spital, policlinici și dispensare. Față de anul 1950 cînd la un medic reveneau 1 047 locuitori, în prezent revin circa 600 locuitori la un medic. Măsurile adoptate în domeniul ocrotirii sănătății au condus la scăderea mortalității generale și în special a celei infantile, la creșterea duratei medii a vieții, care în prezent este de peste 70 ani.

S-a îmbunătățit consumul alimentar, înregistrîndu-se progrese nu numai prin creșterea volumului de produse alimentare, ci și prin îmbunătățirea structurii sale pe seama alimentelor de bază cu valoare nutritivă mare, consumul mediu anual pe locuitor reprezentînd, în 1980 față de 1975, creșteri însemnate.

Au crescut exigențele, și în același timp, și consumurile populației la produsele vestimentare și de uz casnic. A sporit an de an înzestrarea gospodăriilor cu bunuri cu valoare ridicată și de folosință îndelungată, ceea ce a determinat îmbunătățirea condițiilor de confort și creșterea gradului de civilizație a populației.

Pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit, a creșterii gradului de urbanizare, sistematizare și modernizare a țării noastre, ritmul construcțiilor de locuințe este unul din cele mai înalte pe plan mondial. Astfel, de la 333 mii apartamente construite în cincinalul 1966—1970, 513 mii construcții în cincinalul 1971—1975, în perioada 1976—1980 s-a ajuns la construirea a circa 755 mii de apartamente, la care se adaugă peste 85 000 locuințe construite de populație cu forțe proprii. Aceasta a permis ca peste 15 milioane de cetățeni de la orașe și sate să locuiască astăzi în case construite în ultimii 30 de ani.

Consumul mediu anual de produse alimentare pe locuitor

	U.M.	1950	1965	1975	1980	1985*
Carne și produse din carne	kg	16,7	26,6	45,7	62,0	68—72
Lapte și produse din lapte (exclusiv unt)	litri	107,6	105,0	132,6	180,0	230,0—240,0
Ouă	buc.	59	115	214	270	275—280
Zahăr și produse din zahăr	kg	6,9	15,0	20,3	28,0	33—35
Fruite și produse din fructe	kg	20,7	26,7	42,6	60,0	75—85
Legume și produse din legume	kg	65,6	75,3	112,6	140,0	150—160

Sursă : Programul-directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985 și de ridicare continuă a calității vieții, Editura politică, București, 1979.

Ca urmare a investițiilor productive făcute de stat a crescut atît numărul întreprinderilor, cît și gradul de înzestrare tehnică, de reutilare și modernizare a celor existente. Aceasta a determinat, pe de o parte, crearea de noi locuri de muncă, posibilitatea de cuprindere a forței de muncă, inclusiv a celei feminine, în ramurile productive cu o productivitate înaltă, cît și asigurarea unor condiții optime, civilizate de lucru pentru fiecare muncitor. Începînd cu 1 ianuarie 1978 s-a trecut la reducerea treptată a săptămîinii de lucru de la 48 de ore la 46 de ore, reducere care se bazează pe introducerea largă în producție a mecanizării și automatizării, pe organizarea științifică a activității unităților economice, pe creșterea substanțială a productivității muncii.

Pentru a satisface tot mai mult nevoile culturale ale populației s-au construit noi teatre, case de cultură și cămine culturale. Se dezvoltă rețeaua de radio și televiziune și se intensifică activitatea artistică și cultural-educativă în toate județele.

Documentele Congresului al XII-lea al partidului scot în evidență faptul că creșterea continuă a bunăstării întregului popor și crearea unei noi calități a vieții se va realiza pe o treaptă superioară prin îndeplinirea prevederilor planului cincinal de dezvoltare economico-socială a țării pe perioada 1981—1985.

Principalele orientări ale programului de creștere a nivelului de trai în cincinalul 1981—1985 sînt :

— veniturile totale reale ale populației vor spori în 1985 cu 23—25% față de anul 1980 ;

— pe baza aplicării consecvente a sistemului socialist de remunerare a muncii se vor majora veniturile tuturor categoriilor populației ;

— se va urmări realizarea unei corelații mai echilibrate între veniturile oamenilor muncii de la orașe și sate ca urmare a creșterii producției agricole, a sporirii gradului de ocupare a membrilor cooperatori în tot cursul anului în munca din cooperativele agricole și gospodăriile personale și îndeosebi prin dezvoltarea activităților industriale de construcții și prestări de servicii ;

— majorarea pensiilor nominale de asigurări sociale de stat în medie cu 23% ;

— alocațiile de stat pentru copii vor fi majorate cu 27% ceea ce exprimă grija continuă a statului față de familie, de ocrotire a mamei și copilului ;

— cheltuielile finanțate din bugetul de stat, precum și din veniturile întreprinderilor, organizațiilor cooperatiste și obștești pentru dezvoltarea învățământului, ocrotirea sănătății, asistenței sociale, culturii și sportului, vor ajunge în 1985 la 14 200 lei pe familie ;

— se va îmbunătăți aprovizionarea populației cu produse alimentare, țesături, confecții, încălțăminte, bunuri de folosință îndelungată într-o gamă variată. Volumul desfacerilor de mărfuri va spori cu 36,5%. Totodată, volumul prestațiilor de servicii va crește cu peste 54,3% ;

— se vor construi 1 100 000 apartamente din fondurile de investiții ale statului. În municipii și orașe va spori capacitatea instalațiilor de alimentare și distribuire a apei, a celor de canalizare, se va îmbunătăți rețeaua de străzi, iar transportul în comun va fi extins prin dotarea cu vehicule de mare capacitate ;

— se va acorda o atenție deosebită dezvoltării bazei materiale a învățământului și asistenței medicale, a activității turistice și de agrement pentru petrecerea plăcută și instructivă a timpului liber, concediilor și vacanțelor ; se vor accentua preocupările privind protejarea mediului înconjurător, păstrarea echilibrului ecologic urmărindu-se îmbunătățirea calității vieții ;

— se va trece la realizarea etapei a doua a programului de reducere a săptămânii de lucru, astfel ca pînă la sfîrșitul cincinalului să se realizeze săptămîna de lucru de 44 ore.

Realizarea obiectivelor prevăzute în programul de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985 „...va determina ridicarea pe o treaptă superioară a bunăstării poporului și realizarea unei noi calități a vieții, dezvoltarea generală a civilizației materiale și spirituale a societății noastre socialiste, afirmarea tot mai puternică a umanismului revoluționar, în centrul căruia se află demnitatea, libertatea și fericirea omului.”¹

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 52.

II. ECONOMIA LUMII CONTEMPORANE. POLITICA P.C.R. ÎN DOMENIUL COLABORĂRII ȘI COOPERĂRII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

20. ECONOMIA ȚĂRILOR SOCIALISTE

Socialismul — ca rezultat al procesului de dezvoltare obiectivă a societății omenеști pe noi trepte — este astăzi o realitate economico-socială în mai multe țări ale lumii. Țările socialiste alcătuiesc un ansamblu de state libere și suverane care făuresc societatea socialistă și comunistă, au trăsături esențiale economico-sociale comune, scopuri fundamentale identice, sînt unite prin legături de solidaritate socialistă. Fiecare țară socialistă nu se dezvoltă izolat, ci în cadrul relațiilor cu alte țări, în special cu cele socialiste.

Formarea și dezvoltarea economiei țărilor socialiste

Socialismul s-a afirmat pe plan internațional ca un nou mod de producție odată cu victoria socialismului în mai multe state. Existența lui este rezultatul luptei poporului, a forțelor revoluționare, progresiste din fiecare țară, desfășurată în concordanță cu condițiile istorice, sociale și naționale din țara respectivă. Dealtfel, așa cum subliniază secretarul general al partidului nostru, însăși opera de construire a socialismului în țările în care puterea se află în mîinile clasei muncitoare, ale poporului, se realizează în forme diferite, în funcție de tradițiile și nivelul dezvoltării economico-sociale ale fiecăruia. Pe măsură ce noi popoare vor trece pe calea socialismului, această diversitate de forme și metode va spori și mai mult, îmbogățind continuu teoria socialismului științific, experiența și practica revoluționară a societății, se vor afirma tot mai puternic idealurile și principiile socialismului, ca singurele în stare să asigure egalitatea, bunăstarea, libertatea și pacea tuturor națiunilor.

Apartenența la socialism nu este legată de formele trecerii, ci de prefacerile aduse de revoluția socialistă în toate domeniile vieții economice, sociale și politice. Documentele Congresului al XI-lea al partidului nostru subliniază că esențialul pentru socialism este și va fi întotdeauna natura puterii politice și a relațiilor de producție, trecerea puterii de stat în mîinile oamenilor muncii și statornicirea proprietății socialiste asupra principalelor mijloace de producție, eliminarea exploatarei omului de către om, înfăptuirea principiilor socialiste de repartitie.

Păstrînd ceea ce este esențial, fiecare țară socialistă aplică legile generale ale construcției socialiste la condițiile concrete, modelează procesul de edificare a noii orînduiri în funcție de particularitățile proprii.

Dreptul de a îndeplini această sarcină, de a elabora programul construirii socialismului revine exclusiv partidului clasei muncitoare din țara respectivă.

Ca urmare a politicii creatoare a partidelor comuniste și muncitorești, în toate aceste țări, forțele de producție se dezvoltă rapid — în mod planificat —, nu se mai cunosc crizele economice de supraproducție și risipa de muncă socială generată de ele are loc un proces de perfecționare conștientă a relațiilor de producție.

Dacă în anul 1919 socialismul reprezenta 16% din teritoriul întregii lumi, 7,8% din populația globului și mai puțin de 3% (1917) din producția industrială mondială, în prezent el deține 26,3% din teritoriu, 32,8% din populație și peste 40% din producția industrială mondială. Socialismul a devenit o forță invincibilă, atît în fiecare țară socialistă, cit și pe plan internațional, dezvoltarea sa influențînd progresul istoric al întregii omeniri. Datorită instaurării noilor relații de producție, țările socialiste înregistrează ritmuri înalte și stabile de creștere a producției industriale, a venitului național, de ridicare a nivelului de trai.

Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, toate țările socialiste au obținut rezultate bune în dezvoltarea lor economică, în construcția noii orînduiri sociale. S-au realizat succese de seamă, în special în ce privește industrializarea, creșterea și modernizarea forțelor de producție, înflorirea științei, învățămîntului și culturii.

În tabelul următor prezentăm creșterea înregistrată la cîțiva indicatori în anul 1979 față de anii 1975 și 1950, în unele țări socialiste.

		BULGA- RIA	UNGA- RIA	R.D.G.	POLO- NIA	ROMA- NIA	U.R.S.S.	CEHO- SLOVA- CIA
Venit ¹ național	1975 =	127	118	118	113	137	119	116
	100							
	1950 =	11	5	6	7	14	8	5
	1							
Producția industrială	1975 =	129	121	122	124	148	120	121
	100							
	1950 =	23	9	9	14	31	12	8
	1							
Investiții	1975 =	112	118	118	99	148	116	113
	100							
	1950 =	18	7	14	12	32	10	8
	1							

		BULGA- RIA	UNGA- RIA	R.D.G.	POLO- NIA	ROMA- NIA	U.R.S.S.	CEHO- SLOVA- CIA
Producția	1975 =	110	109	105	103	128	109	105
	100							
	1950 =	3	2	2	2	4	2,5	1,7
	1							
Comerțul exterior	1975 =	153	169	146	137	174	158	150
	100							
	1950 =	51	25	30	20	34	27	14
	1							
Comerțul cu amănuntul	1975 =	118	114	117	124	137	118	111
	100							
	1950 =	12	6	6	8	15	9	5
	1							

Cu toate succesele înregistrate, și în țările socialiste se manifestă o serie de fenomene negative în dezvoltarea economico-socială. În unele țări are loc o scădere a ritmului dezvoltării, a venitului național, și care — așa cum arată secretarul general al partidului nostru — nu poate fi pusă numai pe seama faptului că s-a ajuns la un înalt nivel de creștere economică și că nu ar mai fi necesar un ritm înalt de sporire a producției și a venitului național. O creștere de 4—5 la sută a venitului național este insuficientă pentru a se face față în mod corespunzător problemelor puse de dezvoltarea economico-socială și ridicarea bunăstării generale a poporului. Totodată, trebuie spus că socialismul dispune de posibilități pentru depășirea dificultăților existente, că există condiții pentru demonstrarea superiorității socialismului pe toate planurile.

Prin progresele înregistrate în dezvoltarea forțelor de producție, în înflorirea culturii și ridicarea nivelului de trai al poporului, prin transformările economice, sociale și politice cunoscute de fiecare țară socialistă, socialismul exercită o puternică influență asupra dezvoltării istorice a omenirii. Principalul aport la întărirea și dezvoltarea socialismului pe plan mondial este înfăptuirea construcției socialiste în propria țară. Odată cu dezvoltarea economico-socială a fiecărei țări socialiste, crește nu numai forța socialismului pe plan mondial, ci se perfecționează și relațiile dintre țările socialiste, relații care, la rîndul lor, exercită o puternică influență asupra omenirii.

Deosebit de important este faptul că noi și noi popoare se pronunță pentru organizarea societății pe baze socialiste, ceea ce demonstrează că numai socialismul oferă posibilitatea depășirii rapide a stării de înapoiere economico-socială. Țara noastră acordă o mare atenție întăririi solidarității și colaborării cu țările care optează pentru dezvoltarea pe calea socialistă, cum sînt, de exemplu, Guineea, Congo, Angola, Mozambic, Somalia, Etiopia, Algeria și altele.

Relațiile economice dintre țările socialiste

Forța socialismului, capacitatea lui de a influența mersul evenimentelor în lumea contemporană depinde nu numai de tăria fiecărei țări socialiste, de succesele pe care fiecare le obține pe toate planurile, ci și de relațiile statornicite între aceste țări. Relațiile dintre țările socialiste sînt de tip nou, radical diferite de cele dintre țările capitaliste. Ele nu numai că favorizează dezvoltarea fiecărei țări socialiste, dar contribuie la sporirea prestigiului socialismului în lume, arată omenirii prototipul relațiilor viitoare dintre toate statele lumii. Tocmai în acest sens, România acționează consecvent pentru dezvoltarea relațiilor economice, a colaborării și solidarității cu toate țările socialiste, militază pentru întărirea unității și conlucrării lor, pe baza principiilor noi care guvernează relațiile dintre ele.

Raporturile României cu țările socialiste, fără excepție, se completează într-un ansamblu unitar, la baza căruia stă politica principială, fermă și consecventă, îndreptată spre întărirea unității tuturor țărilor socialiste, spre creșterea forței și influenței socialismului în lume.

Condițiile istorice, naționale și sociale diferite în care se desfășoară construcția socialismului, determină — cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — ca asupra unor probleme și modalități concrete de activitate să existe deosebiri de păreri. Acestea nu trebuie să împietze în nici un caz bunele raporturi dintre popoarele și țările socialiste, prietenia și solidaritatea lor.

Relațiile dintre țările socialiste nu au precedent în istorie ; partidele comuniste și muncitorești din aceste țări au stabilit principiile pe baza cărora să se fundamenteze. La baza relațiilor economice dintre țările socialiste stau următoarele principii :

a) *independența și suveranitatea națională*. Corespunzător acestui principiu, fiecare țară socialistă organizează și conduce, de-sine-stătător, construirea socialismului și comunismului, hotărăște independent în toate problemele economice, politice, sociale și culturale ale vieții poporului său. Dreptul fiecărui popor de a fi stăpîn suveran în propria țară constituie o legitate obiectivă a dezvoltării social-istorice ; de respectarea lui depinde însăși posibilitatea promovării unei politici noi în viața internațională ;

b) *deplina egalitate în drepturi a țărilor socialiste*. Nici o țară socialistă nu poate să pretindă și să folosească în relațiile dintre țările socialiste drepturi deosebite față de celelalte sau față de o altă țară socialistă ;

c) *principiul neamestecului în treburile interne ale unor țări* presupune excluderea atît a oricărei imixțiuni în treburile interne ale altor țări, cît și exercitarea de presiuni asupra altei țări pentru ca aceasta să adopte o atitudine care ar contraveni propriilor ei interese și politici sale ;

d) *respectarea integrității teritoriale* a fiecărei țări socialiste ; respectarea granițelor fiecărei țări, a dreptului ei de a dispune, în limitele teritoriului său național, de întreaga avuție națională ;

e) *avantajul reciproc* pentru toate țările socialiste participante la orice formă de colaborare economică. Respectarea acestui principiu exclude posibilitatea apariției de avantaje unilaterale ;

f) *întrajutorarea tovărășească și solidaritatea socialistă*, principii care presupun dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare între toate țările socialiste, realizarea unității tuturor țărilor socialiste în lupta lor pentru pace și progresul întregii umanități.

Toate aceste principii alcătuiesc un tot organic. Încălcarea unuia dintre ele le afectează pe toate celelalte. Numai *privite și respectate în unitatea totalității lor*, ele exprimă conceptul socialist de relații economice internaționale. Partidul Comunist Român promovează relații de prietenie, colaborare și întrajutorare cu toate țările socialiste și consideră că respectarea consecventă a principiilor relațiilor economice dintre țările socialiste constituie un factor al progresului multilateral al fiecărei țări socialiste, favorizează egalizarea nivelurilor de dezvoltare economică a țărilor socialiste și, prin aceasta, însăși perfecționarea relațiilor dintre ele.

Formele colaborării economice dintre țările socialiste

Colaborarea economică dintre țările socialiste cunoaște un proces continuu de dezvoltare și perfecționare, de diversificare și concretizare a formelor în care ea se desfășoară. În vederea sprijinirii coordonării eforturilor în scopul dezvoltării economiilor naționale ale țărilor socialiste, al accelerării ritmurilor lor de industrializare al creșterii productivității muncii și al ridicării nivelului de trai al popoarelor din țările respective, în anul 1949 a fost creat Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.), de către reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei, României, Ungariei și Uniunii Sovietice. În anul 1949 a aderat la C.A.E.R. și Albania, în 1950 R. D. Germania, în 1962 R. P. Mongolă, în 1972 Cuba, în 1978 Vietnam. Din anul 1964 la lucrările unora dintre comisiile permanente pe ramuri ale C.A.E.R. participă și Iugoslavia ; din 1973 Finlanda a încheiat un acord de colaborare cu C.A.E.R., iar din 1975 Mexicul și Irakul. Începînd din anul 1962, Albania nu mai participă la lucrările C.A.E.R.

C.A.E.R.-ul nu este o organizație închisă, la ea pot adera și alte țări care împărtășesc principiile și scopurile ei. Totodată, C.A.E.R.-ul nu este o organizație suprastatală, ea face numai recomandări care devin hotărîri după aprobarea lor de către țările interesate.

La cea de-a XXV-a sesiune a C.A.E.R., care a avut loc la București în iulie 1971, a fost adoptat „Programul complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre ale C.A.E.R.”. „Programul complex” stabilește me-

todele și direcțiile colaborării economice care să ducă la dezvoltarea continuă a forțelor de producție, atingerea unui înalt nivel tehnic și științific, formarea unei structuri moderne a economiei țărilor membre C.A.E.R., egalizarea treptată a nivelurilor lor de dezvoltare economică — în condițiile respectării liberului consimțământ al țărilor interesate, al respectării principiilor independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne ale altor țări, egalității în drepturi, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești.

Cu ocazia celui de-al XII-lea Congres al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia din nou că „România va continua să acționeze cu fermitate pentru dezvoltarea colaborării și perfecționarea activității C.A.E.R. pe baza principiilor de egalitate și avantaj reciproc, în scopul înfloririi tot mai puternice a fiecărei economii naționale. Vom dezvolta, totodată, cooperarea economică cu toate celelalte state socialiste, în interesul accelerării edificării noii orânduiri, pentru binele și prosperitatea popoarelor noastre”¹.

Colaborarea economică dintre țările socialiste îmbracă, în principal următoarele forme :

a) *Coordonarea planurilor de dezvoltare economică* a țărilor socialiste, înfăptuită pe baza înțelegerilor bilaterale și multilaterale. În elaborarea planurilor de dezvoltare economico-socială, fiecare țară ia în considerare și posibilitățile de cooperare economică cu alte țări, în primul rând cu țările socialiste. Prevederile de cooperare înscrise în plan au la bază acordurile internaționale încheiate în urma tratatelor dintre țările respective. România își coordonează planurile de dezvoltare economico-socială cu toate țările socialiste.

b) *Comerțul dintre țările socialiste* are la bază acordurile bilaterale și urmărește satisfacerea nevoilor fiecărei țări și obținerea unei eficiențe ridicate. România acordă o importanță deosebită dezvoltării relațiilor comerciale cu toate țările socialiste, ponderea principală deținând-o comerțul cu Uniunea Sovietică.

c) *Specializarea și cooperarea în producție*, forme de colaborare economică deosebit de dinamice și în continuă diversificare. Specializarea și cooperarea dau posibilitatea fabricării unor produse de înaltă tehnicitate, favorizează mai buna folosire a capacităților de producție și creșterea productivității muncii, stimulează schimbul de mărfuri cu un caracter de durată. De o mare atenție s-au bucurat specializarea și cooperarea în producția de mașini și utilaje pentru metalurgie, chimie, industria textilă, în producția de utilaje și instalații complexe, în industria electrotehnică, a mijloacelor de automatizare etc. Cooperarea în producție între țările socialiste membre C.A.E.R. nu trebuie să ducă la formarea unei grupări economice închise, ci, dimpotrivă, să favorizeze participarea fiecărei țări socialiste la diviziunea internațională a muncii, la schimburile economice

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 98.

cu alte state. Partidul și statul nostru acționează pentru extinderea, în continuare, a specializării și cooperării în producție cu toate țările socialiste.

d) *Colaborarea tehnico-științifică* se concretizează în schimbul de documentații tehnico-științifice, de experiență în domeniul cercetării, organizarea de cercetări comune, schimburi de specialiști, pregătirea reciprocă de cadre etc. Țara noastră consideră colaborarea tehnico-științifică ca pe un factor deosebit de important al accelerării progresului multilateral al fiecărei țări socialiste, al făuririi cu succes a socialismului și comunismului și, în consecință, îi acordă o atenție deosebită.

e) *Creditul internațional socialist* se dezvoltă continuu, odată cu schimbul de mărfuri dintre țările socialiste, a cooperării în producție și tehnico-științifice. Pentru ușurarea decontărilor internaționale și a facilitării creditării între țările socialiste, au fost create Banca Internațională pentru Colaborare Economică și Banca Internațională de Investiții.

Partidul nostru apreciază că în scopul creșterii forței socialismului trebuie să se acționeze intens pentru perfecționarea continuă a raporturilor de colaborare economică dintre țările socialiste, promovându-se forme superioare de cooperare în producție și cercetare științifică, adoptarea de programe pe termen lung. În cadrul colaborării și conlucrării dintre țările socialiste, un rol de cea mai mare însemnătate are afirmarea tot mai puternică a principiilor de egalitate, respect reciproc și întrajutorare tovarășească ce trebuie să ofere lumii un model înaintat de raporturi internaționale. Orice formă de colaborare economică sau tehnico-științifică trebuie să țină seamă de interesele fiecărui popor și să contribuie la progresul rapid al fiecărei țări și să afirme, totodată, forța principiilor noi, marxist-leniniste, de cooperare între state. În acest spirit România va participa activ la colaborarea în cadrul C.A.E.R., la înfăptuirea „Programului complex”; la dezvoltarea relațiilor economice și cooperarea cu toate țările socialiste în vederea întăririi continue a fiecărui stat socialist, a egalizării nivelurilor de dezvoltare a țărilor socialiste — necesitate pentru progresul general al socialismului.

Cu ocazia ședinței plenare lărgite a Consiliului Național al Oamenilor Muncii, iunie 1980, secretarul general al partidului nostru arăta că „Va trebui să facem totul pentru a asigura dezvoltarea în continuare a schimburilor economice, a cooperării în producție, atât în cadrul C.A.E.R., cât și cu celelalte țări socialiste. Pe această cale trebuie să asigurăm satisfacerea într-o măsură tot mai mare a necesităților reciproce de energie, combustibil, materii prime, utilaje, realizând în practică prevederile statutului C.A.E.R.-ului, care stabilește că țările socialiste din acest organism își propun să realizeze o asemenea cooperare între ele încât să asigure desfășurarea în condiții cât mai bune a activității economice a fiecărei țări, apropierea nivelurilor lor de dezvoltare, ridicarea bunăstării popoarelor, afirmarea principiilor socialiste și a superiorității relațiilor socialiste pe plan internațional.”

Aprecierea decalajelor economice dintre țări, ca și a atenuării lor, se face cu ajutorul unor indicatori, cum sînt : produsul social pe locuitor și structura lui, venitul național pe locuitor, nivelul productivității muncii și al eficienței economice, nivelul de trai al populației. În vederea egalizării nivelurilor de dezvoltare economică, țările mai puțin dezvoltate trebuie să asigure ritmuri superioare de creștere. Ele trebuie să realizeze o mobilizare maximă a resurselor materiale și umane interne, să aloce o parte comparativ mai mare din venitul național pentru dezvoltare, să folosească eficient avantajele oferite de economia socialistă planificată.

Pentru România, egalizarea nivelului de dezvoltare economică cu cel al țărilor socialiste avansate din punct de vedere economic și apropierea de țările industriale dezvoltate ale lumii, este o sarcină a perioadei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

21. ESENȚA ȘI FORMELE EXPLOATĂRII CAPITALISTE

În societatea capitalistă, producătorul nemijlocit este lipsit de mijloacele de producție, acestea fiind obiect al proprietății privat-capitaliste. Esența capitalistă a acestei proprietăți a rămas aceeași, indiferent de forma pe care a îmbrăcat-o — proprietatea capitalistului individual, a capitaliștilor asociați sau a statului capitalist. Pe baza proprietății capitaliste are loc exploatarea muncii salariate, exploatare care domină relațiile economice în întregul lor, indiferent de metodele folosite în acest scop în diverse etape.

Mijloacele de producție aflate în proprietatea capitalistului servesc ca instrumente ale exploatării forței de muncă, sînt *capital*.

Procesul de producere a plusvalorii

Știm că izvorul valorii este munca. Explicația producerii și însușirii plusvalorii constă în faptul că mijloacelor materiale, cumpărate de capitalist pentru a fi utilizate în procesul de producție, le-a fost încorporată în acest proces o nouă cantitate de muncă — valoarea lor a fost sporită. Specific producției capitaliste este că valoarea nou creată este rezultatul muncii salariate ; din aceasta muncitorului îi revine numai o parte, sub formă de *salariu*, iar cealaltă parte este reținută de capitalist sub forma *plusvalorii*.

Cheia înțelegerii întregului proces de producere a plusvalorii se află în analiza *forței de muncă ca marfă*. În vederea procesului de producție, capitalistul cumpără mijloacele de producție necesare și forța de muncă corespunzătoare pentru a utiliza și consuma productiv aceste mijloace. Întreaga sumă avansată este capital, dar diferitele părți ale acestuia nu au

același rol în procesul de valorificare*. Din punct de vedere al procesului de valorificare, capitalul total (C) se împarte în *capital constant* (c) și *capital variabil* (v).

Capitalul constant este acea parte a capitalului care este investită în mijloacele de producție și care *nu-și modifică valoarea în timpul procesului de producție*. Prin aspectul său concret, munca conservă valoarea mijloacelor de producție, o transmite produsului fabricat cu ajutorul lor. Această valoare poate fi transmisă treptat, cum este cazul valorii mijloacelor de muncă, sau dintr-o dată, cum este cazul valorii materiilor prime, a materialelor auxiliare. Capitalul constant este numai componentă a valorii mărfii produse cu ajutorul lui și nu sursă a valorii create în procesul de producție.

Capitalul variabil este acea parte a capitalului care este investită în procurarea forței de muncă și care dintr-o mărime dată (avansată) devine una variabilă, adică *produce*, pe lângă o valoare egală cu valoarea forței de muncă, și plusvaloarea. În condițiile capitalismului forța de muncă este marfă; ca oricare marfă, ea are valoare și valoare de întrebuintare. *Mărimea valorii forței de muncă* este determinată de timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea ei ; mai precis, de timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea mijloacelor de subzistență, materiale și spirituale, necesare muncitorului și familiei sale, precum și de cheltuielile necesare pregătirii profesionale, calificării. *Valoarea de întrebuintare a forței de muncă* constă în capacitatea ei de a produce o valoare mai mare decît *propria-i* valoare, de a produce *plusvaloare*. Această capacitate o are în *vedere* capitalistul atunci cînd *cumpără* forță de muncă. Întreaga valoare creată de forța de muncă în procesul cheltuirii ei se adaugă valorii capitalului constant consumat în procesul de producție, determinîndu-se astfel mărimea valorii mărfii produse. Trebuie, deci, făcută distincție între forța de muncă și muncă, munca reprezentînd cheltuirea forței de muncă. Valoarea are ca izvor munca ; capitalistul plătește forța de muncă și nu munca ; diferența între valoarea forței de muncă și valoarea creată de forța de muncă în acțiune este *plusvaloarea*. Expresia bănească a valorii forței de muncă este *salariul*, iar a plusvalorii este *profitul*.

Formula generală a capitalului este

$$B-M-B',$$

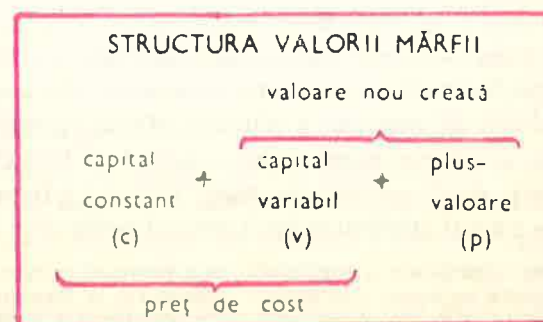
adică o sumă de bani — formă inițială de manifestare a oricărui capital — este transformată în mărfuri necesare procesului de producție (mijloace de producție și forță de muncă) la sfîrșitul căruia se obține o marfă care este vîndută pe o sumă mai mare de bani. Astfel că $B' = B + \Delta B$. Obținerea de bani mai mulți decît au fost avansați inițial (ΔB poartă numele de plusvaloare) este scopul oricărui capital, scopul producției capitaliste.

* Procesul de valorificare a capitalului este procesul prin care valoarea produsului obținut depășește valoarea elementelor consumate la formarea lui, adică se obține un excedent peste valoarea mijloacelor de producție și a forței de muncă.

Pentru ilustrarea procesului de producere a plusvalorii să presupunem că din mijloacele de producție cumpărate de un capitalist pentru desfășurarea procesului de producție se consumă zilnic la producerea a 100 buc. din valoarea de întreținere x , următoarele : materii prime în valoare de 4 000 de dolari, materiale auxiliare în valoare de 1 500 dolari și o parte corespunzătoare uzurii mijloacelor de muncă în valoare de 500 dolari ; la aceste cheltuieli se adaugă cele făcute pentru plata forței de muncă. Dacă valoarea forței de muncă a unui muncitor, pe timp de o zi, este de 4 dolari, și capitalistul angajează 500 de muncitori, va plăti salarii zilnice în sumă de 2 000 dolari. În total producția zilnică îl va costa în acest caz pe capitalist 8 000 de dolari (4 000+1 500+500+2 000). Presupunem, mai departe, că la nivelul dat al forței productive a muncii, forța de muncă creează într-o zi o valoare de 8 dolari pe muncitor, sau de 4 000 de dolari de către cei 500 de muncitori ; din această valoare nouă li s-au dat muncitorilor 2 000 de dolari, restul de 2 000 dolari reprezintă plusvaloarea. Capitalistul va vinde mărfurile la valoarea lor de 10 000 dolari (8 000 prețul de cost plus 2 000 profitul sau 6 000 dolari valoarea mijloacelor de producție consumate plus 4 000 dolari valoarea nou creată) și va obține plusvaloarea fără a încălca legea valorii, ci pe baza ei.

Rezultă că dacă durata muncii ar fi rezumată la timpul în care muncitorul creează o valoare egală cu valoarea forței de muncă, procesul de valorificare nu ar avea loc. Dar timpul de muncă continuă să se desfășoare peste acest punct, producându-se și plusvaloarea. Ca atare, timpul total de muncă se împarte în *timp de muncă necesar* (în care se creează o valoare egală cu valoarea forței de muncă) și în *timp de muncă suplimentar* (în care se produce plusvaloarea) ; munca desfășurată se împarte în mod corespunzător în muncă necesară și în muncă suplimentară sau supramuncă.

Plusvaloarea este deci valoarea creată de muncitori în timpul de supramuncă și însușită în mod gratuit de către capitalist. Ea este numai o parte a valorii mărfii, celelalte părți fiind valoarea mijloacelor de producție consumate și valoarea forței de muncă utilizate. Valoarea mărfii este egală cu capitalul constant consumat plus capitalul variabil, plus plusvaloarea ($c+v+p$).

Rata plusvalorii

Plusvaloarea, ca parte a valorii nou create, este produsul exclusiv al forței de muncă a muncitorilor. Cum partea constantă a capitalului nu creează plusvaloare, înseamnă că în analiza procesului de exploatare plusvaloarea trebuie raportată la partea variabilă a acestuia, adică la partea care i-a dat naștere. Cu cât este mai mare plusvaloarea în raport cu capitalul variabil, cu atât este mai mare *gradul de exploatare a forței de muncă*. Raportul dintre plusvaloare și capitalul variabil, înmulțit cu 100 poartă numele de *rata plusvalorii*

($p' = \frac{p}{v} \cdot 100$). Rata plusvalorii arată deci gradul de exploatare a forței de muncă ; este expresia în procente a acestei exploatare. Gradul de exploatare poate fi evidențiat și de raportul procentual dintre cele două părți ale zilei de muncă :

$$p' = \frac{\text{timpul de supramuncă}}{\text{timpul de muncă necesar}} \cdot 100$$

De-a lungul istoriei capitalismului s-a înregistrat o tendință de creștere a ratei plusvalorii. Astfel, folosind datele furnizate de statistica Statelor Unite ale Americii, putem aprecia că în industria prelucrătoare a acestei țări rata plusvalorii a sporit de la 96% în anul 1849, la 145% în 1899 și 180% în anul 1939. Dacă în anul 1947 rata plusvalorii era de 148%, în anul 1967 ajunsese la 224%, iar în 1975 la 262%. În țările capitaliste dezvoltate din punct de vedere economic, rata plusvalorii este în zilele noastre între 200 și 300%.

Goana după plusvaloare cât mai mare, meșteșugul obținerii de cât mai multă plusvaloare constituie, cum spunea K. Marx, *legea economică fundamentală a modului de producție capitalist*. Căile de mărire a gradului de exploatare se rezumă, în principal, la metoda plusvalorii absolute și la metoda plusvalorii relative.

Metoda plusvalorii absolute constă în mărirea timpului de supramuncă prin prelungirea absolută a zilei de muncă sau, ceea ce este același lucru, prin intensificarea muncii. De exemplu, dacă inițial ziua de muncă se împărțea în 4 ore timp de muncă necesar și 4 ore timp de muncă suplimentar rata plusvalorii fiind de 100%, iar ulterior ziua de muncă a fost prelungită la 10 ore fără a se modifica timpul de muncă necesar, rata plusvalorii a crescut la 150%. La fel, dacă muncitorul este obligat ca prin intensificarea muncii să cheltuiască în 8 ore energia echivalentă pentru 10 ore de muncă. Metoda plusvalorii absolute a fost caracteristică primelor trepte ale dezvoltării capitalismului și mai este folosită astăzi în țările capitaliste slab dezvoltate.

Metoda plusvalorii relative constă în prelungirea timpului de supramuncă pe seama reducerii timpului de muncă necesar, păstrându-se neschimbată durata zilei de muncă. În exemplul unei zile de muncă de 8 ore,

reducerea timpului de muncă necesar de la 4 la 3 ore și creșterea timpului de supramuncă de la 4 la 5 ore înseamnă sporirea ratei plusvalorii de la 100% la 166%. Reducerea timpului de muncă necesar este posibilă, așa cum arăta K. Marx, pe baza scăderii valorii forței de muncă ca urmare a creșterii productivității muncii în ramurile care produc mijloace de subzistență ce intră în consumația muncitorului. În anumite perioade valoarea forței de muncă are o tendință de creștere. Ea sporește atât ca urmare a cheltuielilor mai mari necesare calificării, cât și a apariției de noi bunuri materiale și spirituale necesare muncitorului și familiei sale. Dar, și în acest caz, creșterea mai accentuată a productivității muncii decât a salariului, reduce de fapt timpul de muncă necesar în favoarea timpului de supra-muncă.

Plusvaloarea — baza veniturilor tuturor categoriilor de exploatare Plusvaloarea, ca parte a valorii nou create, este rezultatul muncii, al supramuncii depuse în sfera productivă, în primul rând în sfera producției materiale. Plusvaloarea constituie unica sursă a veniturilor tuturor categoriilor de exploatare : industriași, comercianți, bancheri, arendași, proprietari de pământ ; cu toții obțin venituri ca rezultat al exploatarei forței de muncă, însușindu-și o parte a plusvalorii. În relațiile dintre aceste categorii de exploatare, pe de o parte și în relațiile dintre ei și exploatați, pe de altă parte, există în privința însușirii și împărțirii plusvalorii anumite particularități.

Capitaliștii industriași obțin un *profit* * proporțional cu capitalul investit, indiferent de proporția în care acesta se împarte în capital constant și capital variabil, indiferent deci de mărimea absolută a plusvalorii produsă în ramura în care și-a investit capitalul. Are loc un proces de *egalizare a ratei profitului* și de formare a *profitului mijlociu* ; în consecință, mărfurile se vând nu la valoarea lor ci la *prețurile de producție*, adică la *prețul de cost plus profitul mijlociu*. Procesul egalizării profitului (profit proporțional cu capitalul) dezvăluie acțiunea comună a capitaliștilor în exploatarea forței de muncă, împărțirea plusvalorii între capitaliști indiferent de locul unde a fost creată, interesul comun al acestora pentru o masă și o rată cât mai ridicate ale plusvalorii pe ansamblul societății capitaliste. El arată, totodată, necesitatea unirii clasei muncitoare și a luptei ei, nu numai împotriva capitalismului căruia muncitorul i-a vândut forța de muncă, ci și împotriva întregii clase a capitaliștilor și a sistemului de exploatare.

O altă categorie de exploatare care participă la împărțirea plusvalorii este cea a *capitaliștilor comercianți*. Capitalul comercial este o parte

* Profitul reprezintă plusvaloarea privită ca rezultat al întregului capital ; rata profitului este raportul dintre plusvaloare și întregul capital, înmulțit cu 100

$$\left(pr' = \frac{p}{c+v} 100 \right).$$

a capitalului social, ocupată în sfera circulației mărfurilor și în favoarea căreia industriașul cedează o parte a plusvalorii. Formarea *profitului comercial* are loc practic prin participarea capitalului comercial la egalizarea ratei profitului. Așa cum capitalul industrial exploatează forța de muncă în procesul de *creare a plusvalorii*, capitalul comercial exploatează forța de muncă angajată în comerț în procesul de *realizare a plusvalorii*.

Capitalul bancar sau purtător de dobândă este proprietatea unei categorii aparte de exploatare — *bancherii*, ceea ce nu exclude posibilitatea ca industriașul să fie și bancher. Capitalul bancar pune la dispoziția industriașilor sau a altor capitaliști, sub formă de împrumut și în schimbul unei plăți numită *dobândă*, capitalurile complementare necesare activității lor și mobilizează sumele temporar disponibile în societate. *Dobânda este o parte a plusvalorii*, cedată în favoarea bancherilor de către întreprinzătorii capitaliști ca plată pentru sumele împrumutate.

În agricultura capitalistă există trei clase sociale : muncitorii salariați, capitaliștii (arendași) și proprietarii de pământ. Din valoarea nou creată, muncitorii primesc salariul, iar plusvaloarea se împarte între arendași — care obțin un profit egal cu profitul mijlociu din industrie — și proprietarii de pământ cărora arendașii le cedează cealaltă parte a plusvalorii sub forma *rentei funciare*, drept plată pentru pământul ce le-a fost arendat.

Renta funciară este, după definiția lui K. Marx, *suma de bani pe care, conform contractului încheiat între arendaș și proprietarul de pământ, capitalistul-arendaș o dă proprietarului de pământ în schimbul permisiunii de a-și întrebuința capitalul în acest domeniu deosebit al producției*. Această sumă de bani se numește rentă funciară, indiferent dacă se plătește pentru terenurile arabile, terenuri de construcții, mine, locuri de pescuit, păduri etc.

Existența în agricultura capitalistă a unei plusvalori care întrece ca mărime profitul mijlociu din industrie cu partea care îmbracă forma rentei funciare capitaliste se explică prin particularitățile acestui domeniu de investiție a capitalului. Pământul ca mijloc de producție este limitat și este de fertilități diferite. În plus el se poate afla în proprietatea altei persoane decât a producătorului direct sau a întreprinzătorului. În consecință exploatarea agricolă nu se pot extinde nelimitat, iar prețul produselor agricole nu are la bază cheltuielile medii de producție, ci cheltuielile cele mai mari necesare pentru obținerea unei unități de produs. Dacă presupunem că pe suprafețe agricole egale se fac cheltuieli de producție egale și se obțin — în funcție de fertilitate — cantități diferite de produse, acolo unde s-a produs mai mult, fiecare unitate de produs, de exemplu tona de cereale, va reveni mai ieftin, iar plusvaloarea va fi proporțional mai mare.

Renta funciară obținută ca urmare a productivității superioare a muncii pe terenurile mai fertile poartă numele de *rentă diferențială de gradul I*, iar cea obținută în urma investițiilor succesive de capital pe ace-

lași teren — *rentă diferențială de gradul II*. Agricultura capitalistă cunoaște însă și *rentă absolută*, explicată de K. Marx prin aceea că în agricultură, comparativ cu industria, raportul dintre capitalul constant și capitalul variabil este mai mic și deci la aceeași rată a plusvalorii se produce o masă mai mare de plusvaloare.

Astăzi, în țările capitaliste dezvoltate întâlnim exploatare agricole de tip capitalist în care proprietarul pământului este și cel care investește capitalul, utilizând forța de muncă salariată. Totodată, există și gospodăriile fermierilor mici și mijlocii supuse unui proces continuu de ruinare, ca și mari exploatare agricole bazate pe marea proprietate funciară. În majoritatea țărilor slab dezvoltate, pământul se află în mâinile unui grup restrâns de mari latifundiați, precum și a monopolurilor străine.

Acțiunea legii plusvalorii duce la agravarea contradicției fundamentale a capitalismului, contradicția dintre caracterul tot mai social al producției și însușirea privat-capitalistă a produselor, contradicție care explică întreaga evoluție a modului de producție capitalist. Goana după cât mai multă plusvaloare determină procesul de concentrare și centralizare a capitalului. Asistăm la o sporire masivă a capitalului în funcțiune și, în același timp, pe baza legilor producției capitaliste, la o redistribuire a capitalului între capitaliști, la o permanentă centralizare a acestuia în mâini tot mai puține.

22. CAPITALISMUL MONOPOLIST

În evoluția sa, capitalismul a cunoscut *stadiul liberei concurențe, al capitalismului monopolist* — imperialismului —, iar după cel de-al doilea război mondial se statornicește *capitalismul monopolist de stat*, ca formă actuală de dominație a capitalismului monopolist.

Trecerea la capitalismul monopolist s-a produs în ultimele trei decenii ale secolului trecut, fiind determinată, în principal, de dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție din vremea respectivă.

Dezvoltarea forțelor de producție a provocat modificări și în relațiile de producție. Tot mai mult întreprinderile mici și mijlocii nu mai puteau face față concurenței; se accentuează procesul de concentrare și centralizare a capitalului, apar societățile pe acțiuni, uniunile monopoliste ale capitaliștilor. Totodată are loc răspîndirea relațiilor capitaliste pe întregul glob, se formează sistemul mondial al lumii capitaliste. Parte integrantă a acestui proces a fost și formarea sistemului colonial al imperialismului.

Imperialismul nu reprezintă o nouă orînduire socială, ci un nou stadiu al modului de producție capitalist. Exploatarea muncii salariate continuă să fie trăsătură de bază a relațiilor economice, concurența și contradicțiile capitalismului se agravează și capătă forme noi de manifestare, profitul capătă forma profitului de monopol și are ca sursă, nu numai exploatarea forței de muncă din țara respectivă, ci și exploatarea altor popoare.

Trăsăturile imperialismului Imperialismul, cu toate implicațiile lui asupra popoarelor, a proletariatului și a luptei sale revoluționare, a fost studiat de V. I. Lenin. În lucrarea „Imperialismul — stadiul cel mai înalt al capitalismului” el arată că „Imperialismul este capitalismul ajuns în stadiul de dezvoltare în care s-a statornicit dominația monopolurilor și a capitalului financiar, a căpătat o însemnătate deosebit de mare exportul de capital, a început împărțirea lumii între trusturile internaționale și a luat sfîrșit împărțirea întregului teritoriu al globului între cele mai mari țări capitaliste”¹. V. I. Lenin caracterizează deci imperialismul prin următoarele cinci trăsături economice fundamentale:

1) *Formarea monopolurilor și dominația lor* reprezintă trăsătura esențială a imperialismului. Imperialismul este capitalism monopolist.

Concentrarea și centralizarea producției și a capitalurilor au dus la apariția monopolurilor, la înlocuirea liberei concurențe cu dominația monopolurilor. Prin lupta de concurență și extinderea societăților pe acțiuni, se ajunge ca un număr relativ mic de întreprinderi să controleze în cea mai mare parte producția, piața, creditul, prețurile etc. Rezultă că *monopolurile sînt întreprinderi capitaliste foarte mari, sau uniuni de întreprinderi capitaliste, care concentrează o parte atît de mare a producției și desfacerii unei anumite mărfi, încît au posibilitatea să îngrădească libera concurență, să domine piața și să stabilească prețurile, în scopul obținerii unor profituri ridicate de monopol*.

Procesul de concentrare și centralizare a capitalului continuă și astăzi, ce-i drept, pe o bază monopolistă. În S.U.A., s-a ajuns ca mai puțin de 200 de monopoluri să aibă aproximativ 60% din capitalul național investit în industrie, în R.F.G. 60 de concerne controlează jumătate din capitalul industrial, în Franța 20% din firmele industriale realizează 90% din volumul cifrei de afaceri din industrie ș.a.m.d. În distribuția marilor companii pe țări, pe locul 1 se află S.U.A., cu peste 50% din numărul lor, urmate în ordine de Japonia (14%), Anglia (9%), R.F.G. (7%), Franța (6%), Italia (2%).

În principalele ramuri economice nivelul de concentrare economică este extrem de înaltă. De exemplu, dacă în anul 1910 existau în S.U.A.

¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 27, Editura politică, București, 1964, p. 393.

263 de producători de automobile, astăzi numai 3 monopoluri domină întreaga ramură. De asemenea, 95% din producția de automobile a Angliei este dată de 4 monopoluri, sau 90% din cea a Italiei de o singură firmă: „Fiat“.

2) *Dominația capitalului financiar și a oligarhiei financiare.* Concentrarea și centralizarea producției și a capitalului în industrie impun în mod obiectiv creșterea gradului de concentrare a capitalului în domeniul bancar. Acordînd credite întreprinderilor, deschizîndu-le conturi curente și efectuînd alte operații financiare, băncile au posibilitatea să cunoască situația întreprinderilor creditate, să le influențeze activitatea și să-și plaseze capitalul propriu în ramurile care asigură profituri mai ridicate. La rîndul lor, monopolurile industriale cumpără acțiuni ale monopolurilor bancare devenind coproprietari: are loc o *împletire a capitalului industrial cu capitalul bancar și formarea unui capital nou — a capitalului financiar* — ai cărui posesori poartă denumirea de *oligarhie financiară*. Aceștia sînt magnații financiari care domină viața economică și politică în țara respectivă;

3) *Exportul de capital*, spre deosebire de exportul de mărfuri, capătă o însemnătate deosebit de mare.

Plasarea capitalului în afara granițelor țării a fost posibilă datorită formării sistemului mondial capitalist, atragerii unui șir de țări slab dezvoltate în sfera capitalismului mondial.

Exportul de capital poate fi făcut de către monopoluri particulare (export de capital privat) sau de către stat (export de capital de stat).

Concentrarea monopolistă a producției și a capitalului reprezintă premisa apariției și dezvoltării monopolurilor internaționale, despre care V. I. Lenin spunea că „sînt o treaptă nouă în concentrarea pe scară mondială a capitalului și a producției, o treaptă incomparabil mai înaltă decît cele precedente“. Monopolurile internaționale sînt rezultate fie din înțelegerile între două sau mai multe monopoluri din țări diferite, fie din expansiunea deosebită a unui monopol național care prin marea sa forță de penetrație participă împreună cu monopolurile din alte țări la împărțirea piețelor, a sferelor de influență, creează filiale în afara granițelor naționale, influențează relațiile economice și politice internaționale — totul în scopul extinderii propriilor relații de exploatare și a maximizării profiturilor încasate.

Prin marea lor forță economică (unele din ele egalează sau depășesc produsul național brut al unor țări ca Iran, Danemarca, Austria, Norvegia etc.) și prin relațiile economice internaționale create dispun de mijloace de control și de influențare a evoluției economice în mai multe state. De pildă, firma americană Exxon are întreprinderi de prelucrare a petrolului în 39 de țări și unități de desfacere a produselor în 100 de țări,

firma olandeză Philips are întreprinderi în 50 de țări, monopolul anglo-danez Royal-Dutch-Shell în 118 țări etc.

4) *Împărțirea economică a lumii între uniunile monopoliste.* Lenin sublinia că exportul de capital duce la formarea de uniuni monopoliste internaționale ale capitaliștilor care împart între ele lumea. Datorită faptului că raportul de forțe pe plan economic și politic între marile monopoluri se schimbă în mod continuu, aceste înțelegeri internaționale între monopoluri se destramă, apărînd altele corespunzătoare noului raport de forțe pe plan internațional.

5) *Terminarea împărțirii teritoriale a lumii între cele mai mari puteri capitaliste și lupta pentru reîmpărțirea ei.*

În condițiile trecerii de la dominația liberei concurențe la dominația monopolurilor în economie, politica de cuceriri coloniale, de subjugare a țărilor slab dezvoltate de către marile puteri capitaliste se intensifică atît de mult încît se termină împărțirea teritorială a lumii între marile puteri. Lenin arăta că „Pentru prima oară lumea se prezintă ca o lume deja împărțită, așa încît de aici încolo pot avea loc numai reîmpărțiri, adică trecerea de la un „stăpîn“ la altul, și nu trecerea de la situația de teritorii fără stăpîn la cea de teritorii cu „stăpîni“.

Odată cu terminarea împărțirii teritoriale a lumii, petrecute la începutul secolului al XX-lea, se desăvîrșește și formarea sistemului colonial al imperialismului.

Instaurarea imperialismului încheie procesul de formare a sistemului capitalist mondial, fiecare țară devenind veriga unui lanț unic, cel al economiei capitaliste mondiale. Capitalismul s-a transformat într-un sistem mondial de asuprire socială și colonială, de exploatare a imensei majorități a populației globului de către un grup de țări capitaliste dezvoltate.

Lupta pentru reîmpărțirea lumii, a zonelor de influență pentru cîștigarea de noi poziții dominante de către diferite state și grupări de state constituie o trăsătură definitorie a epocii imperialiste. Așa cum sublinia secretarul general al partidului nostru la Conferința Națională din 1977, această luptă a intrat acum într-o nouă etapă, ducînd la ascutirea extremă a contradicțiilor dintre diferite state și grupări de state, agravînd situația internațională. „În promovarea politicii de reîmpărțire a lumii se folosesc tot felul de mijloace — atît pașnice, cît și nepașnice, atît economice, cît și militare, inclusiv amestecul în treburile interne ale popoarelor, învrăjbirea între state, stimularea directă sau indirectă a stării de tensiune și chiar a conflictelor militare dintre diferite țări.“¹

Această tendință a determinat o reacție puternică din partea forțelor progresiste, antiimperialiste, a popoarelor care se pronunță cu hotărîre împotriva politicii de reîmpărțire a lumii, a zonelor de influență și

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 15, Editura politică, București, 1978, p. 305.

dominație și care își manifestă voința fermă de a-și apăra independența și suveranitatea națională.

Astăzi, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „imperialismul se manifestă prin tendințe de dominare economică și politică a altor popoare, prin încălcarea dreptului lor la libertate, independență și suveranitate națională, prin promovarea colonialismului și neocolonialismului”¹.

Capitalismul monopolist de stat Pe o anumită treaptă a imperialismului apare și se dezvoltă capitalismul monopolist de stat.

Cauza principală care stă la baza apariției acestui fenomen o constituie contradicția fundamentală a capitalismului.

Proces complex, capitalismul monopolist de stat constă în îmbinarea forței monopolurilor cu forța statului într-un mecanism unic în vederea salvării societății capitaliste și a obținerii profitului ridicat de monopol. El constituie forma actuală de existență a capitalismului în toate țările capitaliste dezvoltate.

Unele manifestări ale capitalismului monopolist de stat au apărut încă în timpul primului război mondial. După război acestea au slăbit în intensitate, ca apoi să crească din nou în timpul crizei economice de supraproducție din anii 1929—1933 și îndeosebi în timpul celui de-al doilea război mondial. După al doilea război mondial, capitalismul monopolist de stat s-a extins în toate țările capitaliste dezvoltate, căpătând noi forme de manifestare, punându-și pecetea pe toate relațiile interne și internaționale.

Dintre cauzele apariției și dezvoltării capitalismului monopolist de stat se evidențiază :

1) *Creșterea gradului de monopolizare a economiei* care în special după al doilea război mondial a creat condiții favorabile sporirii rolului oligarhiei financiare asupra tuturor laturilor vieții sociale și politice. Pe de altă parte, creșterea gradului de monopolizare are ca urmare intensificarea socializării producției, ceea ce impune sporirea intervenției statului în viața economică.

2) *Adâncirea tuturor contradicțiilor capitalismului* impune realizarea unui mecanism unic monopol-stat, care are sarcina de a asigura o nouă adaptare a relațiilor de producție capitaliste la nivelul de dezvoltare a forțelor de producție, în scopul obținerii unor profituri ridicate.

3) *Revoluția științifică tehnică contemporană.* Progresul noilor forțe de producție implică o centralizare a utilizării capitalului, aceasta deoarece cheltuielile pentru cercetarea științifică, pentru crearea unor noi ramuri de producție necesită capitaluri uriașe și, în același timp, prezintă riscuri foarte mari; statul burghez preia sarcina efectuării lor, în

special în stadiul inițial când riscurile sînt mai mari. Aceasta nu exclude finanțarea cercetării științifice și de către monopoluri.

4) *Militarizarea economiei naționale.* O importantă parte din cheltuielile bugetare sînt destinate pentru comenzi de armament, pentru cercetarea științifică desfășurată în acest scop, pentru întreținerea unui uriaș aparat militar; se realizează legături multiple și variate între monopoluri și stat, primele fiind direct interesate în susținerea militarizării — mijloc important de obținere a unor profituri uriașe de către ele. Cele 500 miliarde dolari care s-au cheltuit în anul 1980 pentru cursa înarmărilor constituie o grea povară ce apasă pe umerii popoarelor, un obstacol imens în calea normalizării vieții internaționale, a depășirii crizei și instabilității economice și politice internaționale.

5) *Factorii externi care rezultă din conținutul epocii contemporane.* Îngustarea sferei de dominație a capitalismului prin dezvoltarea internațională a socialismului, criza și destrămarea sistemului colonial al imperialismului, extinderea forței și luptei clasei muncitoare, concurența dintre marile monopoluri, au constituit cauze obiective care au dus la ascuțirea contradicțiilor capitalismului și au determinat oligarhia financiară să folosească într-o măsură din ce în ce mai mare aparatul de stat, puterea lui politică și economică.

Toți acești factori, apăruiți în funcție de condițiile concret istorice din fiecare țară, au silit burghezia să folosească într-o măsură din ce în ce mai mare mecanismul unic monopolist-statal.

Formele capitalismului monopolist de stat Formele concrete ale capitalismului monopolist de stat diferă de la o țară la alta, de la o etapă la alta.

În esență capitalismul monopolist de stat îmbracă următoarele forme :

1) *Proprietatea monopolistă de stat*; are o pondere considerabilă în special în țările Europei Occidentale : Franța, Italia, Anglia, R.F. Germania, Austria și țările scandinave. Sectorul de stat a apărut pe diferite căi : menținerea în patrimoniul statului a unor bunuri din perioada premonopolistă; naționalizarea capitalistă (cu despăgubiri); construirea de către stat a unor întreprinderi productive, a unor unități pentru producția de armament, prestări de servicii, unități social-culturale, științifice etc.; confiscări de bunuri și întreprinderi cum au fost în Franța, Italia și Austria. În afară de întreprinderile proprietate de stat există întreprinderi și organizații mixte, întemeiate pe proprietatea de stat și particulară, unde statul dispune de o anumită cotă de participatie.

2) *Redistribuirea bugetară a venitului național.* O cale principală prin care statul capitalist intervine direct în economie o constituie redistribuirea venitului național în favoarea monopolurilor, în special prin bugetul de stat. Majoritatea veniturilor bugetare, provenite din impozite

și taxe suportate de masele largi ale cetățenilor, sînt folosite în avantajul monopolurilor sub formă de împrumuturi acordate companiilor particulare, de subvenții gratuite pentru crearea unor noi întreprinderi, pentru stimularea și garantarea exportului de mărfuri și capital, pentru efectuarea plăților de comenzi militare la prețuri ridicate.

În condițiile actuale capătă proporții considerabile consumul de stat sub forma achizițiilor și comenzilor de stat. Acestea favorizează, înainte de toate, marile uniuni monopoliste care reușesc să obțină rate de profituri cu mult mai ridicate decît cele de pe piața particulară.

3) *Reglarea statală a proceselor economice*, măsurile de reglementare și control elaborate și susținute de organele puterii de stat, inclusiv încercările de planificare și programare a activităților economice de ansamblu, reprezintă o treaptă mai înaltă a intervenției statului în economie.

Planurile elaborate de statele capitaliste sînt însă numai orientative, nu pot fi obligatorii pentru întreprinderile private. Planificarea capitalistă nu oferă posibilitatea unui control riguros, a unor măsuri eficiente pentru îndeplinirea planurilor elaborate la nivel central. Din cauza proprietății privat capitaliste, programarea economică nu poate înlătura dezechilibrul, instabilitatea economică, contradicțiile proprii economiei capitaliste.

4) *Militarizarea economiei naționale*. Militarizarea economiei naționale, formarea complexului militar-industrial este o formă a dominației monopolist-statale în care se întrepătrund interesele celor mai reacționare vîrfuri ale oligarhiei financiare cu cele ale conducerii armatei și ale aparatului de stat, formînd astfel oligarhia militar-industrială, direct interesată în consumarea unei părți importante din venitul național în scopuri militare. Existența complexului militar-industrial constituie astăzi o sursă permanentă de reacțiune politică pe plan intern și extern, de amenințare la adresa păcii mondiale. Sporirea în proporții uriașe a cheltuielilor militare constituie una din cauzele cele mai importante ale amplificării crizei economice, ale agravării sărăciei și mizeriei a sute de milioane de oameni din diferite zone ale lumii.

5) *Intervenția statului pentru înfăptuirea expansiunii economice*. Prin intermediul unor subvenții, credite, garanții acordate la exportul de mărfuri și capital, prin sprijinul acordat monopolurilor internaționale, statul intervine nemijlocit pentru a favoriza expansiunea economică a uniunilor monopoliste.

6) *Intervenția statului în relațiile dintre muncă și capital* capătă acum forme mai accentuate. În majoritatea țărilor capitaliste statul monopolist întreprinde o serie de măsuri economice și sociale menite să asigure un anumit echilibru politic; sub presiunea luptei maselor populare statul intervine determinîndu-i pe capitaliști să facă unele concesii pe plan economic și social. Aceasta nu înseamnă că el acționează în favoarea

maselor largi populare, prin aceste măsuri statul monopolist apără însăși existența orînduirii capitaliste.

Capitalismul monopolist de stat, apărut ca o consecință a agravării contradicțiilor capitalismului, este o treaptă a dezvoltării societății capitaliste cînd aceste contradicții se adîncesc și mai mult, apropiînd momentul transformării revoluționare a societății capitaliste în societatea socialistă.

Capitalismul monopolist de stat — arăta V. I. Lenin — „constituie cea mai deplină pregătire materială a socialismului...”

Critica teoriilor apologetice cu privire la capitalismul monopolist de stat

Capitalismul monopolist de stat nu rezolvă contradicțiile societății capitaliste, nu ridică societatea burgheză la cerințele dezvoltării contemporane a omenirii. Dimpotrivă, agravează aceste contradicții, desăvîrșește pregătirea trecerii inevitabile la socialism.

După criza economică de supraproducție din anii 1929—1933, ca urmare a creșterii violenței cu care se manifestau contradicțiile capitalismului, a agravării crizei generale a acestuia, în cadrul teoriei economice burgheze trece pe prim plan funcția utilitaristă, pragmatică a acesteia. Această orientare cerea o analiză mai atentă a faptelor și stabilirea mijloacelor, a instrumentelor de politică economică prin care să se intervină pentru a înlătura sau măcar a atenua fenomenele negative.

În sensul arătat, principala orientare a teoriei economice burgheze actuale consideră că economia capitalistă este instabilă, că echilibrul economic nu se realizează automat, că șomajul și crizele economice sînt inerente și că, în aceste condiții, instabilitatea poate fi menținută în limite rezonabile numai prin intervenția statului în economie. Indirect, se recunoaște starea de criză generală a capitalismului, dar se susține că prin unirea forței monopolurilor cu forța statului s-a găsit forma de supraviețuire a capitalismului, de adaptare a sa la cerințele progresului.

Dintre doctrinele „dirijismului economic” — doctrine ce fac apologia capitalismului monopolist de stat — mai importantă este cea elaborată de J. M. Keynes.* Keynesiștii apreciază că tendința cererii de a rămîne în urma ofertei dereglează mecanismul economic, provoacă crize, șomaj, perturbații ce pun sub semn de întrebare existența societății. J. M. Keynes consideră că neajunsurile semnalate pot fi înlăturate printr-o politică economică bazată pe intervenția statului în economie, intervenție care să asigure echilibrul economic ca egalitate între venitul național și cererea solvabilă globală formată din consum plus investiții ($Y=C+I$). Pentru

* economist englez (1883—1946), fondator al curentului ce-i poartă numele — keynesism —, impus în special prin lucrarea „Teorie generală a folosirii mîinii de lucru, a dobînzii și a banilor”, apărută în anul 1936 și tradusă și în limba română (Editura științifică, București, 1970).

combaterea rămîinerii în urmă a consumului se preconizează stoparea creșterii salariului real în condițiile sporirii salariului nominal, ale inflației, creșterii impozitelor, taxelor etc. În acest fel salariații ar primi numai ceea ce le este strict necesar, fiind în imposibilitate de a face economii prin care să reducă cererea. De asemenea, investițiile ar trebui să fie stimulate prin reducerea ratei dobînzii și prin mărirea ratei profitului. În realizarea echilibrului ofertă-cerere, o atenție mare ar urma să se acorde investițiilor de stat făcute în special în dezvoltarea infrastructurii sau în domenii puțin rentabile pentru capitalul privat, dar necesare lui.

Neoliberalismul — o altă doctrină monopolist-statală — critică formal intervenția statului în economie și monopolurile, care ar împiedica concurența, și solicită statului să intervină pentru a asigura cadrul juridic și instituțional al desfășurării concurenței, pentru lichidarea concurenței neloiale.

Condițiile de refacere și de dezvoltare cunoscute după cel de-al doilea război mondial, implicațiile revoluției tehnico-științifice, au determinat critica la adresa modelului static elaborat de J. M. Keynes, acreditându-se ideea că printr-o dezvoltare mai rapidă s-ar putea atenua unele contradicții; neokeynesiștii trec la o abordare dinamică a problemelor reproducției, apar numeroase teorii și modele ale creșterii economice prin care se încearcă corelarea unor factori dinamici ai producției în vederea asigurării unui ritm optim de creștere a venitului național.

În condițiile de astăzi ale capitalismului monopolist de stat, ale așezării economiei mixte în care sectorul de stat se îmbină cu cel public, se cere o intervenție în care să se opereze atît cu măsurile preconizate de keynesiști, cit și cu cele preconizate de neoliberali, astfel încît să se asigure un climat mai favorabil inițiativei private, maximizarea profitului, consolidarea capitalismului. Această adaptare a keynesismului la condițiile actuale ale capitalismului, această simbioză a lui cu neoliberalismul, și-a găsit expresia în așa-numita „sinteză neoclasică”, teorie prin care se încearcă realizarea unui compromis între micro- și macroanaliză, între abordarea statică și cea dinamică, realizarea unei concilierii între interesul întreprinderii private și intervenția statului în economie.

Keynesismul, ca și concepțiile neokeynesiste, caută soluții pentru problemele capitalismului în afara cauzelor esențiale ale acestora. Marile probleme ale reproducției capitaliste — realizarea produsului social, crizele, șomajul, inflația etc. — nu sînt simple corelații, funcționalități sau disfuncționalități cantitative, ci își au explicația determinării lor în relațiile de producție capitaliste, în contradicțiile specifice acestui mod de producție. Orice încercare de elaborare a unei teorii și a unei politici economice mai bune, dar tot de esență monopolist-statală, poate genera anumite progrese de ordin metodologic aplicabile în cadrul social dat, dar nu vizează cauzele calitative, de ordin social, ale crizelor, șomajului, creșterii sau stagnării economice.

23. CRIZA GENERALĂ A CAPITALISMULUI

Ascuțirea fără precedent a contradicțiilor sistemului capitalist a pus în fața popoarelor sarcina lichidării rînduielilor capitaliste anacronice, sarcina eliberării întregii omeniri de exploatare și asuprire.

Evenimentul istoric care a inaugurat epoca acestor profunde schimbări revoluționare în întreaga lume a fost *Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*. Ea a marcat începutul *epocii trecerii omenirii de la capitalism la socialism*. V. I. Lenin arăta că odată cu aceasta a început perioada *crizei generale a capitalismului, perioada prăbușirii societății capitaliste*.

Esența crizei generale

Cauza internă profundă a intrării capitalismului în perioada crizei generale o constituie agravarea fără precedent a tuturor contradicțiilor sale, odată cu trecerea societății burgheze la imperialism. Determinat de legile interne ale capitalismului, acest proces ireversibil nu se rezumă numai la o latură sau alta a orînduirii burgheze, ci cuprinde toate laturile vieții sociale, afectează profund *economia, viața social-politică, ideologia, relațiile dintre țările capitaliste, sistemul capitalist în ansamblul lui*.

Cele mai importante fenomene care marchează acest proces sînt:

- *restringerea progresivă a sferei de dominație a capitalismului ca urmare a scindării lumii în două sisteme social-economice opuse;*
- *destrămarea și prăbușirea sistemului colonial al imperialismului;*
- *creșterea fenomenelor de instabilitate economică.*

Restringerea sferei de dominație a capitalismului

Pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917 capitalismul era atotcuprinzător, domina întregul glob pămîntesc. Prin victoria revoluției socialiste și crearea primului stat socialist din lume, alături de sistemul capitalist a apărut un sistem nou: *sistemul economic socialist*. Lumea s-a scindat astfel în două sisteme social-economice fundamentale deosebite. După al doilea război mondial revoluția socialistă a învins și în alte țări din Europa și Asia, precum și în Cuba. O mare contribuție la extinderea internațională a socialismului a adus-o victoria revoluției socialiste în China.

Capitalul monopolist a pierdut importante poziții pe care le deținea în economia țărilor care s-au desprins din sistemul capitalist. În țara noastră monopolurile străine dețineau peste 90 la sută din industria petrolieră și controlau și alte ramuri industriale. În Polonia, capitalul străin controla 63 la sută din capitalul de bază al societăților pe acțiuni, în Ungaria — 34 la sută din acțiunile băncilor și ale întreprinderilor din industrie și comerț, iar în Bulgaria — 40 la sută din totalul investițiilor de capital.

Datorită extinderii ariei socialismului pe plan mondial, dar și succesele obținute de aceste țări în construirea socialismului, s-a ajuns ca ele să dea astăzi peste 40 la sută din producția mondială de bunuri materiale; s-a îngustat sfera dominației și exploatarei capitaliste, iar raportul de forțe dintre capitalism și socialism se schimbă continuu în favoarea socialismului.

Prăbușirea sistemului colonial. Lupta împotriva colonialismului și neocolonialismului Criza sistemului colonial a început în perioada primului război mondial ca un proces obiectiv, care oglindea ascuțirea contradicțiilor dintre popoarele coloniale, semicoloniale și dependente, pe de o parte, și țările imperialiste asupritoare, pe de altă parte. Un șir de lupte de eliberare națională și răscoale populare au izbucnit în Coreea, Siria, China, Maroc, Egipt etc. Între cele două războaie mondiale mișcarea de eliberare națională s-a maturizat. Dezvoltarea capitalismului autohton, deși înceată, a agravat contradicțiile dintre metropole și colonii. Creșterea numerică a proletariatului în țările coloniale și dependente, organizarea sa în partide proprii l-au transformat într-o forță politică capabilă să conducă popoarele lor la lupta pentru independență, împotriva colonialismului, iar pe plan intern — împotriva rămășițelor feudale, pentru transformări democratice.

Ca urmare a luptei eroice duse de popoarele coloniale și dependente, cu sprijinul politic, diplomatic, moral și material al țărilor socialiste, între anii 1945 și 1975 s-au format 83 de noi state independente. Suprafața lor însumează 34 916 878 kmp. Populația acestor țări reprezintă aproape o treime din actuala populație a globului.

Aceste date reflectă, prin ele însele, proporțiile pierderilor pe care procesul decolonizării le-a adus imperialismului; în 1919 coloniile și semicolonii cuprindeau 77,2 la sută din teritoriul globului și 69,9 la sută din populația lui. Ca urmare a prăbușirii sistemului colonial, în numeroase zone ale planetei noastre pozițiile politice și militar-strategice ale cercurilor imperialiste au fost lichidate sau serios zdruncinate. Controlul lor asupra bogățiilor naturale și a potențialului economic al țărilor respective a fost limitat.

În prezent nu mai există în lume nici un imperiu colonial. Cercurile colonialiste și imperialiste încearcă însă să mențină aceste poziții și, sub diferite forme de neocolonialism, să redobândească unele din pozițiile pierdute.

Datorită exploatarei imperialiste, economia țărilor coloniale și semicoloniale s-a dezvoltat ca economie complementară, servind ca anexe agrare, furnizoare de materii prime pentru metropole. Ca urmare a acestui aspect al diviziunii internaționale a muncii, economiile țărilor recent eliberate sînt încă puternic dependente de relațiile cu țările capitaliste

dezvoltate. Folosind această situație, cercurile imperialiste realizează profituri uriașe prin schimburi neechivalente cu fostele lor colonii. Sub forma „ajutorului” economic și tehnic puterile colonialiste își unesc efortul pentru dominarea economică și exploatarea mai departe, sub noi forme, a țărilor subdezvoltate. De aceea popoarele care și-au cucerit independența națională se ridică cu aceeași hotărîre împotriva neocolonialismului, pentru dezvoltarea lor de-sine-stătătoare pe calea progresului, împotriva vechilor relații de inechitate, pentru o nouă ordine economică și politică internațională.

Creșterea instabilității economice În perioada crizei generale a capitalismului și a prăbușirii sistemului colonial se accentuează toate contradicțiile capitalismului. Are loc o creștere a instabilității economice care se exprimă în *înmulțirea crizelor economice de supraproducție, în criza de energie, criza de materii prime și crize valutare*. Ca expresie a adîncirii contradicției fundamentale a capitalismului se manifestă o deosebită ascuțire a problemei piețelor. În noile condiții are loc o scădere relativă a capacității de absorbție a pieței în raport cu capacitatea de producție. Ca urmare, *crizele economice de supraproducție*, care sînt expresia economică imediată a acestei discrepanțe, cresc ca frecvență. În 1974 s-a declanșat criza economică care a afectat toate țările capitaliste, a avut un caracter mondial.

Folosirea incompletă a forței de muncă. Pentru ieșirea din criză monopolistii recurg la restrîngerea producției. Are loc o folosire incompletă cronică a capacităților de producție. Ca urmare, *șomajul ia proporții de masă și devine un fenomen cronic*, chiar și pentru țările capitaliste cele mai dezvoltate.

În anii 1974—1975, în industria de automobile din S.U.A., Italia, Anglia, Franța etc. săptămîna de lucru a fost redusă la 2—3 zile, cu restrîngerea corespunzătoare a salariului. Dacă în anul 1970 existau, în ansamblul țărilor capitaliste, 14,4 milioane de șomeri, în 1975 numărul acestora a depășit 25 milioane. Se înregistrează din ce în ce mai mulți șomeri în rîndurile tineretului.

O asemenea realitate demonstrează că societatea capitalistă risipește nejustificat forța de muncă, principala forță de producție a societății, atunci cînd folosirea ei nu asigură obținerea de profituri cît mai ridicate. În aceste condiții, orînduirea capitalistă nu permite satisfacerea unui drept elementar al omului, dar și fundamental — dreptul la muncă —, fapt ce are profunde consecințe sociale, politice și culturale asupra unei mase din ce în ce mai mari de oameni ai muncii.

Criza de materii prime. Diferiți ideologi ai burgheziei încearcă să explice acest fenomen prin epuizarea resurselor de materii prime. Risipa practică de sistemul capitalist, ca și prăbușirea rapidă a sistemului colonial au pus într-adevăr problema accesului monopolurilor la resursele de

materii prime din țările în curs de dezvoltare în alți termeni decât cei impuși de imperialism.

Goana după profitul maxim a angajat monopolurile în exploatarea și jefuirea zăcămintelor celor mai bogate, aflate mai ales în colonii. Țările în curs de dezvoltare își revendică dreptul legitim de a exploata în interesul propriu resursele lor naturale. În relațiile internaționale ele pretind acum schimburi echivalente, în sensul renunțării la „foarfecele prețurilor” impus de monopolisti prin fixarea unor prețuri ridicate pentru produsele manufacturate și a unor prețuri scăzute la materiile prime. „...apare astăzi tot mai evidentă necesitatea unor înțelegeri între state pentru o judicioasă reglementare a prețurilor. Astfel, se impun măsuri pentru realizarea unui raport mai echitabil între prețurile diferitelor produse, și îndeosebi între prețurile produselor industriale și cele ale materiilor prime, astfel încât acestea să stimuleze atât țările producătoare de materii prime, cât și țările industrializate. Măsurile respective trebuie să corespundă intereselor tuturor țărilor, ale dezvoltării economice generale a popoarelor.”¹

Privite lucrurile pe scară mondială, resursele de materii prime și energie sînt încă considerabile; se impune însă exploatarea și folosirea lor rațională.

În noile condiții, pentru capitalism se pune problema de a accepta în comerțul cu materii prime schimburi economice echivalente sau de a întreprinde exploatarea unor zăcămintele cu concentrație mai scăzută, de a intensifica prospecțiunile geologice pe propriul teritoriu.

Criza valutar-financiară. Un domeniu în care se manifestă cu deosebită vigoare instabilitatea economiei capitaliste în actuala fază a crizei generale sînt *relațiile valutare și de plăți* dintre statele capitaliste.

În 1944, ca urmare, a conferinței de la Bretton Woods, țările capitaliste au adoptat un sistem valutar care avea la bază etalonul aur și devize (în special dolari S.U.A.) și stabilea la 35 dolari S.U.A. prețul unei uncii de aur. El reflecta raportul de forțe existent la sfîrșitul războiului între principalele țări capitaliste. Regulile rigide de schimb stabilite la Bretton Woods nu mai corespund însă noilor realități. La această situație a contribuit în bună măsură *deprecierea dolarului S.U.A.* ca valută internațională de rezervă și de schimb, provocată de uriașele cheltuieli militare ale S.U.A. în străinătate în deceniul 1960—1970, de intensificarea exportului american de capital, de anularea convertibilității dolarului în aur. Ca urmare, între 1970 și începutul anului 1980, prețul unciei de aur (31,16 g) a crescut la peste 600 dolari.

Instabilitatea valutară a dus în numeroase țări la scăderea producției și a comerțului, la creșterea prețurilor și *inflație*. Procesul infla-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sedința activului central de partid și de stat* — 3 august 1978, Editura politică, București, p. 31.

ționist s-a generalizat în toate țările care și-au legat monedele naționale de sistemul valutar occidental.

În statele capitaliste dezvoltate acest proces a atins niveluri nemai-cunoscute în timp de pace. În S.U.A. costul vieții era în anul 1974 cu 11% mai ridicat decât în 1973, iar în 1977 cu 7,3% mai ridicat decât în 1976. Ritmul de creștere anuală a inflației se întindea în 1974, de la 7% în R.F.G., la 24,5% în Japonia, iar în 1977 de la 3,7% în R.F.G., la 16% în Italia. În 1979, în principalele țări capitaliste indicele prețurilor a crescut față de 1978 între 4,1 și 15%.

Prin intervenția statului capitalist inflația este folosită ca instrument pentru redistribuirea venitului național în avantajul proprietarilor mijloacelor de producție și în dauna maselor.

Cu toată intervenția statului capitalist în economie nici crizele monetare, nici cele general-economice nu vor putea fi ocolite. Ele reprezintă izbucniri brutale ale contradicțiilor antagoniste ale economiei capitaliste, agravate continuu de adîncirea crizei generale a sistemului capitalist.

Programul P.C.R. despre noua fază a crizei sistemului capitalist

În baza analizei științifice a cursului evenimentelor internaționale, în Programul P.C.R. se apreciază că în lume se produc mari transformări revoluționare, sociale și naționale, care schimbă radical raportul de forțe pe plan mondial în favoarea forțelor progresiste, antiimperialiste.

„Se accelerează tot mai mult criza imperialismului și a sistemului capitalist, a cărui sferă de acțiune se îngustează continuu, determinînd ascuțirea contradicțiilor economice, politice și sociale, evidențiind astfel tot mai puternic caracterul istoricește perimat al orînduirii capitaliste. Se poate spune că ne aflăm la începutul unei noi faze a crizei sistemului capitalist, care cuprinde toate sferele vieții societății și afectează, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate continentele.”¹

La Conferința Națională a P.C.R., din decembrie 1977, tovarășul Nicolae Ceaușescu face o profundă analiză a crizei generale a capitalismului și a situației internaționale, situație care confirmă aprecierile Congresului al XI-lea al partidului. Astfel, secretarul general al partidului nostru precizează că la schimbările produse în raportul de forțe pe plan internațional și care au determinat noi regroupări pe arena mondială, ascuțirea contradicțiilor dintre diferite state și grupări de state — a contribuit și prelungirea crizei economice mondiale care a dobîndit noi dimensiuni și ca urmare a crizei petrolului și energiei și a crizei monetar-financiare. Într-o formă sau alta, această criză se manifestă în întreaga lume, generînd ample fenomene și frămîntări politice și sociale în cadrul diferitelor țări, precum și agravarea stării de nesiguranță și instabilitate în

¹ Programul Partidului Comunist Român, București, Editura politică, 1975, p. 185.

relațiile internaționale. Menținerea și adîncirea crizei se datoresc și faptului că, spre deosebire de trecut, lichidarea sistemului colonial a îngustat mult posibilitățile imperialismului de a ieși din criză prin asuprirea și jefuirea altor popoare. Cu toate acestea, asistăm și în prezent la încercarea cercurilor imperialiste de a ieși din criză prin intensificarea exploatării maselor populare din propriile țări și, totodată, prin aruncarea consecințelor acesteia pe seama altor popoare.

Pentru prima dată după cel de-al doilea război mondial, asistăm la *intensificarea puternică a luptei pentru o nouă reîmpărțire a lumii*, a zonelor de influență, pentru cîștigarea de noi poziții dominante de către diferite state și grupări de state — ceea ce agravează situația internațională și creează pericole pentru noi conflicte și războaie. Analiza materialist-dialectică și istorică făcută de partidul nostru, de secretarul său general, dezvoltării contemporane, evidențiază *existența în viața internațională a două tendințe diametral opuse*. Pe de o parte, se afirmă tot mai puternic voința popoarelor de a se dezvolta liber, de a conlucra pe bază de deplină egalitate, într-un climat de securitate și pace. Pe de altă parte, are loc accentuarea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de forță și dictat, de reîmpărțirea lumii în zone de influență și dominație, ceea ce pune în primejdie independența și libertatea popoarelor, cursul destinderii, pacea și securitatea internațională. „Se adîncesc contradicțiile economice — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — se agravează criza economică mondială, criza energetică, valutară, monetară, care produc mari perturbații în economia lumii și afectează raporturile dintre state, întregul climat internațional.”¹

În ciuda accentuării politicii imperialiste de dominație, dictat și reîmpărțire a zonelor de influență, nu se poate spune că situația mondială evoluează în direcția unei confruntări militare inevitabile, a unui război mondial. Acționînd unite, forțele socialismului, progresului, popoarele pot preîntîmpina izbucnirea unui nou război mondial. Pornind de la faptul că raportul de forțe pe plan internațional evoluează tot mai mult în favoarea popoarelor care acționează împotriva războiului, împotriva politicii de forță și dictat, pentru colaborare, pentru egalitate între toate națiunile, pentru pace, partidul nostru se pronunță ferm pentru reducerea cheltuielilor militare și a adoptat hotărîrea de a nu spori partea din venitul național alocată înarmărilor.

Contradicția fundamentală a epocii noastre este contradicția dintre lumea capitalistă, perimată din punct de vedere istoric și lumea socialistă, care asigură înfăptuirea aspirațiilor vitale ale popoarelor.

În actualele condiții devine evident că *imperialismul, capitalismul în general*, nu mai poate asigura dezvoltarea forțelor de producție pe plan

mondial, că politica sa economică *duce la risipă de bunuri materiale și de forță de muncă, generează crize de energie și de materii prime, crize economice în general, accentuează inegalitățile pe plan mondial și împărțirea lumii în bogați și săraci.*

În această situație *relațiile interne și internaționale create de orînduirea capitalistă nu mai corespund noilor forțe de producție, dezvoltării impetuoase a revoluției tehnico-științifice*. Ele nu mai pot oferi soluții corespunzătoare — în interesul maselor largi populare și al progresului — problemelor ce preocupă lumea contemporană.

În fața popoarelor se pune cu tot mai multă putere necesitatea lichidării stărilor de lucruri anacronice care contravin noilor forțe de producție, noilor forțe sociale și naționale.

În rezolvarea acestor sarcini, se arată în Programul partidului, *nădejdea omenirii se îndreaptă tot mai mult spre idealul comunismului a cărui misiune istorică este eliberarea popoarelor, a întregii omeniri de exploatare și asuprire socială și națională, realizarea unei lumi a dreptății și egalității pe plan național și internațional...*

Situația economică și social-politică a clasei muncitoare în țările capitaliste

Desfășurarea reproduției capitaliste are la bază *acumularea capitalului* — proces în care o parte a plusvalorii se transformă în capital. Analizînd acest proces, K. Marx a formulat teza că, odată cu creșterea acumulării capitaliste are loc o scădere relativă a părții de capital investită în forța de muncă (capitalul variabil). Aceasta înseamnă că partea de capital investită în mașini, instalații, materii prime, crește mai repede decît partea destinată cumpărării forței de muncă. Dezvoltarea tehnicii creează posibilitatea ca în noile condiții, relativ aceeași forță de muncă să pună în mișcare un volum sporit de mijloace de producție. O parte din muncitori devin șomeri, suprapopulație relativă, adică exces de populație în raport cu necesitățile de valorificare a capitalului.

Sporirea numărului celor ce devin inactivi este influențată și de alți factori, cum sînt ruinarea micilor producători, atragerea în producție a femeilor și copiilor — cărora, pentru aceeași muncă, li se dau salarii mai mici decît ale bărbaților —, importul de forță de muncă ieftină din unele țări în curs de dezvoltare. Pe perioade mai îndelungate asistăm la creșterea numărului celor ocupați, creștere determinată de necesitățile suplimentare de forță de muncă ale capitalului productiv, dar și de alți factori cum sînt cei impuși prin lupta directă a clasei muncitoare, ca reducerea săptămînii de lucru, prelungirea duratei concediilor plătite, ca și de prelungirea duratei medii de școlarizare, extinderea sferei serviciilor, sporirea forțelor armate.

Cu toată sporirea absolută a numărului celor ocupați, nu se poate absorbi — în special în perioadele de criză economică — întregul disponibil de forță de muncă. Șomajul crește deci cel mai rapid în perioada de criză,

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, p. 300, Editura politică, București, 1979.

ca urmare a restrîngerii producției. El cuprinde, înainte de toate, pe tineri, emigranți, femei, pe cei de culoare și pe vîrstnici.

În anii de criză 1974—1975 șomajul atinge, în țările capitaliste dezvoltate cel mai înalt nivel din perioada de după cel de-al doilea război mondial. În anul 1975, în totalul forței de muncă, șomajul avea o pondere de 8,5% în S.U.A., 4,7% în R.F.G., 3,9% în Marea Britanie. De reținut că reducerea acestei ponderi este destul de înceată, iar în Marea Britanie continuă să crească pînă în anul 1977. Astfel, valorile acestei ponderi pentru anii 1976, 1977 și 1978 au fost de 7,7, 8,0 și 6,0 pentru S.U.A., 4,6, 4,5 și 4,4 pentru R.F.G. și 5,5, 6,0 și 5,9 pentru Marea Britanie.

Semnalăm ponderea mare a tinerilor pînă în 25 de ani și a femeilor în numărul șomerilor înregistrați. De exemplu, în R.F.G. prima categorie cuprindea 23,1% din totalul șomerilor, în anul 1974, și 27% în 1978, iar a doua 44,3% în 1974 și 50,8% în 1978. De asemenea, dacă în anul 1974, în R.F.G., 5,2% din totalul șomerilor nu avuseseră de lucru mai mult de un an, în anul 1978 această pondere s-a ridicat la 22,2%.

Agravarea exploatării muncii salariate se reflectă și în discrepanța crescîndă între partea din valoarea nou creată plătită drept preț al forței de muncă și partea însușită de exploatare.

Pentru ilustrarea situației prezentăm, în continuare, salariile plătite muncitorilor și funcționarilor din S.U.A. în anii 1973—1978.

	1973	1974	1975	1976	1977	1978
— Salarii (mîld. dolari)	701,3	764,6	805,7	891,8	983,6	1011,0
— Indicele general al prețurilor	133,1	147,7	161,2	170,5	181,5	195,4
— Fondul de salarii plătit	526,1	517,7	499,8	523,0	541,9	563,4

Datorită creșterii indicelui prețurilor constatăm o reducere a salariului real cu 1,8% în anul 1974 și cu încă 3,5% în 1975. Totodată, dacă ținem seama că în această perioadă populația ocupată a crescut de la 91 milioane la 101,5 milioane oameni, rezultă că în 1978 față de 1973 suma reală plătită drept salarii s-a redus cu peste 40%.

Aceste cifre oglindesc adîncirea continuă a decalajelor și a prăpastiei dintre cei bogați și cei săraci, înrăutățirea relativă a situației clasei muncitoare.

Profiturile realizate în special de societățile multinaționale au crescut în mod vertiginos după declanșarea crizei energiei din 1973. Principalele 7 societăți petroliere internaționale care au realizat în 1973 un profit total de 8,8 miliarde dolari, au obținut în 1974 11,7 miliarde iar în 1978 cifra lor de afaceri a atins 236 miliarde dolari.

Ținînd seama de crizele economice, de deteriorarea conjuncturilor, de dificultățile întîmpinate de unele ramuri economice care au fost lovite mai

puternic de inflație și șomaj — factori care au influențat deosebit de grav situația materială a categoriilor cu venituri mai mici —, se poate spune că în unele condiții, în anumite momente și pentru anumite categorii de oameni ai muncii din țările capitaliste dezvoltate, se poate vorbi chiar despre o *sărăcire, despre o pauperizare absolută*.

În pofida progreselor economice înregistrate de țările capitaliste în anii de după război, a creșterii salariului real, a îmbunătățirilor în sistemul asistenței sociale, a creșterilor înregistrate în nivelul de trai al maselor, al gradului de civilizație, discrepanțele între categoriile de venituri și inegalitatea fundamentală dintre exploatare și exploatați nu au dispărut ci s-au accentuat.

Critica teoriei „societății de consum”

În țările occidentale a apărut o bogată literatură economică care, plecînd de la dezvoltarea economică a unor țări capitaliste, de la o anumită creștere a nivelului de trai în aceste țări, lansează numeroase teze și teorii menite să mistifice, să înfrumusețeze orînduirea capitalistă, să ascundă contradicțiile adînci ale acestei societăți. Una dintre aceste teorii este *teoria societății de consum*. Cu ajutorul acestui instrument teoretic ideologii burghezi încearcă să prezinte stadiul în care au ajuns țările capitaliste dezvoltate din punct de vedere economic și tehnic ca o societate a belșugului și a bunăstării generale. În noile condiții — afirmă teoreticienii respectivi — nu profitul, ci accesul tuturor la un consum ridicat ar fi scopul suprem al producției societății occidentale. În felul acesta, ei ocolesc în analiza fenomenelor economice relațiile sociale de producție generate de forma capitalistă de proprietate și consecințele lor, deplasînd analiza asupra consumului.

De asemenea, este evitată cu grijă analiza comparativă a situației economico-sociale a diferitelor clase sociale în capitalism, ca și a conflictului economic, social și politic dintre ele.

Fără îndoială că societatea burgheză contemporană, căreia unii economiști occidentali îi dau denumirea de „societate de consum” cunoaște unele trăsături distincte față de stadiile anterioare ; s-au înregistrat creșteri ale produsului național brut pe locuitor, creșteri ale veniturilor populației ; dar oricîte mutații ar fi intervenit în economia capitalistă în acești ani, ele nu au schimbat scopul producției capitaliste care a rămas același : obținerea de profit prin orice mijloace, fie ele „clasice” sau moderne.

Nivelul consumului depinde de nivelul veniturilor. În societatea modernă capitalul are mijloacele de a modela trebuințele și deci consumul potrivit intereselor sale, și nu admite dezvoltarea acestuia în funcție de interesele reale ale maselor, ale claselor și categoriilor sociale exploatate.

Dacă inegalitățile social-economice sînt generate de capitalism, ele sînt în același timp condiții ale funcționării și perpetuării acestei societăți. Tocmai de aceea, prin mijloacele multiple de care dispune, capitalismul acționează pentru menținerea acestor inegalități în limitele convenabile inte-

reselor sale și nu pentru lichidarea lor, ceea ce ar echivala cu propria sa lichidare.

Însăși susținătorii teoriilor „societății de consum” a „societății belșugului”, a „bunăstării generale” sînt nevoiți să recunoască mai mult sau mai puțin deschiș existența unor „insule ale sărăciei” în S.U.A. și în alte țări capitaliste avansate, insule care cuprind milioane de oameni. După unele aprecieri numărul celor care se află în situația de sărăcie în S.U.A. oscilează în ultimii ani între 20 și 30 milioane, cu deosebire în anumite zone rurale și în ghetouri.

Astăzi mulți lideri ai lumii capitaliste recunosc că „societatea de consum a devenit o societate a risipei”.

Formele principale sub care se manifestă risipa în societatea de consum sînt multiple. Cea mai importantă însă este risipa de forță de muncă și de bunuri materiale care generează șomaj și crize de energie și de materii prime. Devine tot mai evident că imperialismul, capitalismul în general, așa cum se arată în Programul P.C.R., nu mai poate asigura dezvoltarea forțelor de producție pe plan mondial, că relațiile interne și internaționale create de orînduirea capitalistă nu mai corespund noilor forțe de producție. Aceste relații nu mai pot oferi soluții corespunzătoare — în interesul maselor largi populare și al progresului — problemelor ce preocupă lumea contemporană.

În fața popoarelor se pune, cu tot mai multă putere, necesitatea lichidării stărilor de lucruri anacronice, care contravin noilor forțe de producție, noilor forțe sociale și naționale.

24. LICHIDAREA SUBDEZVOLTĂRII — PROBLEMA MAJORĂ A CONTEMPORANEITĂȚII

Lupta pentru întărirea independenței economice și politice a noilor state, pentru o colaborare cu adevărat echitabilă cu aceste țări, pentru lichidarea cît mai grabnică a subdezvoltării constituie o latură esențială a întregii vieți internaționale contemporane, reprezintă o continuare a luptei de eliberare națională a popoarelor.

Programul P.C.R. despre conținutul și cauzele subdezvoltării

Țările cu o economie subdezvoltată se caracterizează printr-un nivel foarte scăzut al dezvoltării forțelor de producție, o accentuată stare de disproporționalitate economică, puternice rămășițe tribale, sclavagiste și feudale, dominația puternică a capitalului monopolist străin în economia respectivă și menținerea, într-o măsură mai mare sau mai mică, a rolului de anexe agrare, furnizoare de

materii prime și piețe de desfacere pentru țările capitaliste dezvoltate, un nivel scăzut de trai.

Subdezvoltarea nu este un fenomen omogen. Noile state independente prezintă un tablou de o extremă varietate a structurilor social-economice și politice, diversitate care se manifestă nu numai de la un continent la altul sau de la o regiune la alta, dar și între țările aceluiași continent sau chiar în cadrul aceleiași țări.

În acest sens putem deosebi :

— *țările slab dezvoltate*, insuficient înzestrate cu resurse materiale și umane, în care produsul intern brut pe locuitor este mai mic de 150 de dolari, iar partea industriei manufacturiere în produsul industrial brut este de maximum 10% ; populația alfabetizată în vîrstă de cel puțin 15 ani este de cel mult 20%. În funcție de aceste criterii 25 de țări, în majoritate din Africa, sînt incluse în categoria celor slab dezvoltate : Botsvana, Burundi, Dahomey, Etiopia, Guineea, Volta Superioară, Lesotho, Mali, Ruanda, Ciad etc. (Africa), Afganistan, Laos, Nepal, Yemen etc. (Asia), Haiti (America Latină).

Economia acestor țări se caracterizează printr-un ritm de creștere foarte scăzut, prin predominarea unei tehnici de lucru manuale, artizanale. Mijloacele de producție nu au suferit de secole transformări radicale, ceea ce duce la o foarte slabă productivitate a muncii. Cu toate că agricultura este sectorul predominant, suprafața cultivată nu reprezintă decît o mică parte a teritoriului arabil. Investițiile productive sînt neînsemnate. Exporturile au o valoare extrem de redusă ;

— *țări cu o economie relativ mai avansată — în curs de dezvoltare* — Brazilia, Mexic, India, R. A. Egipt, Algeria. Economia lor se dezvoltă într-un ritm pronunțat ; cresc ramurile de bază ale industriei, care au un rol tot mai important în utilizarea resurselor autohtone ;

Nivelul dezvoltării economice a statelor în anul 1977

Categoria de dezvoltare	PNB pe locuitor (dolari)	Numărul țărilor	Pondere în populația mondială	Pondere în producția mondială	Media PNB pe locuitor (dolari)
Țări în curs de dezvoltare	— pînă la 500	68	57,7	9,3	260
	— între 501 și 2 000	59	14,7	9,7	1 020
Țări cu dezvoltare medie	— între 2 001 și 3 500	16	11,1	19,2	2 620
Țări dezvoltate	— între 3 501 și 5 000	14	5,7	14,2	3 620
Țări puternic dezvoltate	— peste 5 001	25	10,8	47,2	6 820
TOTAL MONDIAL		182	100,0	100,0	1 560

— state independente în care nu există decât forme embrionare ale industriei, dar care prin rezultatele obținute în agricultură, în sectorul turismului și al exporturilor, prin dezvoltarea pieței interne, realizează un ritm de creștere economică relativ mai ridicat, avînd și ele o economie în curs de dezvoltare.

Subdezvoltarea nu reprezintă o etapă istorică necesară, nu se înscrie în evoluția normală a societății omenești, nu este rezultatul așa-zisei lipse de aptitudini, de posibilități a țărilor respective. Cauza decalajelor, a subdezvoltării se găsește în faptul că dominația colonială a înlocuit structurile autohtone cu altele convenabile metropolei. Așa cum se menționează în Programul partidului nostru, starea de subdezvoltare a unor state este rezultatul nemijlocit al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de dominație și asuprire a popoarelor, de jefuire a bogățiilor lor naționale, consecința relațiilor economice inechitabile.

Structura economică și socială a țărilor în curs de dezvoltare Evidențierea marii diversități de condiții economice și social-politice care caracterizează tinerele state independente nu înseamnă negarea trăsăturilor comune. Industria este slab dezvoltată. Există un uriaș decalaj între potențialul de producție al țărilor în curs de dezvoltare și cel al țărilor capitaliste dezvoltate. Industria grea este aproape inexistentă, predomină industria extractivă și de prelucrare sumară a materiilor prime; au un nivel extrem de redus, rudimentar de înzestrare tehnică și energetică a muncii. Toate acestea conduc la o productivitate scăzută a muncii, ceea ce accentuează și mai mult decalajul față de țările dezvoltate.

Una din urmările slabei dezvoltări a industriei este creșterea lentă a producției agricole a acestor țări, ceea ce face ca respectivele state să cunoască probleme dificile în privința asigurării cu hrană a populației. Deși produc 51,8% din producția agricolă totală a lumii nesocialiste, iar agricultura acestor țări ocupă partea precumpănitoare a populației active, producția agricolă pe locuitor este de 2,4 ori mai mică decât în țările dezvoltate.

Cea mai mare parte din producția agricolă a acestor țări este compusă mai ales din materii prime destinate exportului.

Decalajul economic între țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate își găsește expresia în venitul național pe locuitor, în producția industrială și agricolă pe locuitor, în nivelul productivității muncii.

În domeniul cercetării și al pregătirii cadrelor, decalajul dintre țările în curs de dezvoltare și țările capitaliste dezvoltate este, de asemenea, evident. În țările dezvoltate economic se alocă pentru cercetarea științifică între 1 și 3% din produsul național brut, țările în curs de dezvoltare își propun, să aloce abia în anii viitori 0,5%.

Există o mare diversitate de relații de producție de la o țară la alta, de la forme precapitaliste și capitaliste, la forme monopoliste. Relații de

producție capitaliste, determinate de existența unui sector capitalist care cuprinde întreprinderi aparținînd burgheziei naționale și monopolurilor străine, există mai ales în unele țări din America Latină și Asia.

În țările în care puterea politică se află în mâinile burgheziei, sectorul de stat (care cuprinde întreprinderi industriale, agricole, de transport, comerciale, care aparțin statului) reprezintă *capitalismul de stat*; acolo unde la conducere se află forțele democratice, sectorul de stat are un conținut democratic, progresist.

Cele mai complexe relații de producție sînt în agricultură. În țările din America Latină sînt mai răspîndite relațiile de producție capitaliste, în țările Asiei de Sud-Est s-au păstrat însă mai mult relațiile feudale, pe cînd în majoritatea țărilor africane țărănimea trăiește în condiții patriarhale, gentilice, necunoscînd nici formele feudale și nici proprietatea funciară capitalistă. În țări ca Guineea, Republica Mali nici nu există o proprietate privată asupra pămîntului, acesta aflîndu-se în proprietatea obștii, a satului.

Ca urmare a acestei structuri economice și *structura socială* prezintă o mare diversitate. Existența unui sector capitalist determină existența celor două clase sociale caracteristice capitalismului, burghezia și proletariatul. În rîndurile burgheziei sînt conturate două grupe, — burghezia națională — clasă progresistă direct interesată în lupta împotriva capitalului străin — și burghezia proimperialistă — legată de marile puteri financiare, de oligarhia financiară. Proletariatul este în curs de creștere atît din punct de vedere numeric cît și în ceea ce privește gradul de calificare.

Legată de existența sectorului micii producții de mărfuri întîlnim țărănimea — cea mai numeroasă clasă socială. Ea trăiește fie în condiții de exploatare feudală, fie în condiții de exploatare capitalistă, fiind exploatată atît de capitalul autohton, cît și de cel străin. Intelectualitatea — provenită în general din rîndurile burgheziei, moșierimii, micii burghezii — a jucat în multe țări un rol de seamă în lupta de eliberare națională, în făurirea și consolidarea independenței economice și politice.

Ca urmare a acestei diversități economice și sociale, lupta de clasă se desfășoară în condiții foarte diferite de la o țară la alta, de la o perioadă la alta.

Lupta pentru independență economică. Căile înlăturării subdezvoltării

Cucerirea independenței economice presupune ca fiecare țară să dispună în mod suveran de resursele sale naționale — materiale și financiare, de prghiile economice — comerț exterior, buget etc., să asigure o dezvoltare a economiei potrivit intereselor sale naționale, ale poporului său.

În concepția României, lichidarea subdezvoltării presupune responsabilitatea țărilor în curs de dezvoltare, aceasta fiind condiționată hotărîtor

de modul în care își elaborează și realizează politica economico-socială internă, ca și de colaborarea economică internațională.

Lichidarea subdezvoltării impune ca fiecare țară angajată într-un asemenea efort, să-și elaboreze un sistem adecvat de priorități în folosirea resurselor naturale, în utilizarea cât mai eficientă a forței de muncă și a pământului, să-și mobilizeze întregul potențial uman și material pentru dezvoltarea armonioasă a economiei în concordanță cu condițiile specifice ale țării, alocând în acest scop, pentru o perioadă îndelungată de timp, o parte însemnată din venitul național.

Se impune întărirea solidarității și colaborării dintre țările în curs de dezvoltare, factor de cea mai mare însemnatate pentru înfăptuirea obiectivelor lor de progres multilateral. Aceasta presupune, atât extinderea cooperării economice reciproce, cât și promovarea unor acțiuni comune, unitare, în dialogul cu țările dezvoltate din punct de vedere economic, în scopul satisfacerii revendicărilor lor, a transpunerii în fapte a orientărilor privind instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale. Totodată, partidul nostru subliniază necesitatea ca eforturile pe care le fac țările în curs de dezvoltare să fie susținute prin măsuri hotărâte adoptate la scară universală. Este în interesul progresului economic mondial ca țările în curs de dezvoltare să-și făurească o industrie proprie, să-și dezvolte în ritm mai rapid economia și să-și pună pe deplin în valoare resursele naționale, să participe activ în condiții de deplină egalitate la diviziunea internațională a muncii. Acest interes rezultă din faptul că omenirea, popoarele nu vor mai putea suporta adâncirea în continuare a decalajelor, concentrarea la un pol al lumii a bogăției și la celălalt, a mizeriei și sărăciei.

Menționăm că dezvoltarea în ritm înalt a forțelor de producție este elementul esențial al atenuării decalajelor și în final al ștergerii lor (evident, este vorba de venit național, producție industrială, producție agricolă *pe locuitor*, de nivelul productivității muncii etc.). Cu toate acestea, atunci când avem de-a face cu decalaje mari, ritmul mai înalt nu reduce dintr-o dată decalajul; aceasta datorită bazei diferite la care se aplică ritmurile respective. De exemplu, dacă la o bază de 100 aplicăm o creștere de 5%, se obține un rezultat de 105, față de o bază egală cu 10 la care aplicăm o creștere de 15% și obținem un rezultat de 11,5. Deci, în condițiile unui ritm ipotetic de trei ori mai mare, decalajul s-a mărit în exemplul dat de la 90 la 93,5. Numai păstrând superioritatea de ritm, creșterea absolută a diferenței (decalajului) va fi din ce în ce mai mică, îi va urma reducerea absolută a decalajului și în final dispariția lui. Făcând abstracție de nivelurile de comparație, durata în timp a lichidării decalajului este în funcție de mărimea ritmului propriu față de ritmul economiei luată drept comparație. Înțelegem acum mai bine insistența partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru mobilizarea tuturor resurselor în vederea asigurării unor ritmuri superioare de creștere.

În același timp, oricât de mari ar fi eforturile proprii ale țărilor în curs de dezvoltare, ele nu le vor permite să-și atingă obiectivele de dezvoltare atât de repede pe cât este necesar, dacă țările dezvoltate nu le vor acorda un sprijin larg, adoptând o politică economică, financiară și comercială mai favorabilă față de acestea.

Obligația țărilor dezvoltate de a veni în sprijinul celor rămase în urmă nu reprezintă un act de caritate, ci o obligație morală față de aceste țări, o necesitate obiectivă pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune.

Industrializarea este pîrghia hotărîtoare a progresului economic. Prin dezvoltarea unei industrii proprii se asigură lichidarea caracterului agrar și unilateral al economiei, crearea unei economii naționale multilateral dezvoltate; valorificarea superioară a bogățiilor naturale; posibilitatea să fie antrenați în producție mulți dintre zecile de milioane de oameni din țările Asiei, Africii și Americii Latine, care în prezent nu au de lucru; ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului; pe plan social — creșterea rîndurilor clasei muncitoare, forța socială cea mai înaintată a societății.

Ca urmare a măsurilor luate în special de către stat, în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare s-au înregistrat succese în dezvoltarea industriei. Cu toate acestea, pe ansamblul țărilor subdezvoltate, ritmul de dezvoltare a industriei rămîne sub posibilități și mai ales sub necesități. Dezvoltarea industriei proprii depinde de înlăturarea monopolurilor străine din economie, de dezvoltarea sectorului de stat, de exercitarea deplină a suveranității asupra exploatarei resurselor naturale. În felul acesta se creează condiții favorabile dezvoltării în ritm înalt a forțelor de producție, se asigură folosirea unitară a principalelor resurse — pe baza unui plan unic.

Lichidarea proprietății feudale în agricultură, înfăptuirea unor reforme agrare radicale, care să aibă ca scop înlăturarea definitivă a relațiilor de producție precapitaliste, constituie una dintre cele mai actuale sarcini care trebuie îndeplinită în noua etapă a revoluțiilor de eliberare națională.

Menținerea relațiilor perimate în agricultura țărilor slab dezvoltate constituie o frînă în calea dezvoltării producției agricole, face imposibilă satisfacerea corespunzătoare a necesităților de produse agro-alimentare ale populației, a cererii de materii prime agricole a industriei. Ca urmare, într-o serie de țări au fost luate măsuri pentru limitarea suprafețelor proprietății moșierești, de împărțire a pământurilor la țărani. În multe țări din Africa și Asia a apărut ideea unirii țăranilor în cooperative, iar în unele locuri statul a sprijinit crearea de cooperative de producție. Cu toate acestea, problema agrară, în toată complexitatea ei, rămîne încă o problemă ce trebuie rezolvată, de ea depinzînd soarta mării majorități a populației acestor țări.

Consolidarea independenței politice și economice este strîns legată de *lupta împotriva colonialismului și neocolonialismului*. Neocolonialismul reprezintă totalitatea măsurilor economice, politice, ideologice, militare, întreprinse în mod direct sau indirect de către statele imperialiste pentru limitarea independenței țărilor care s-au eliberat de sub dominația colonială în scopul menținerii acestora în cadrul sistemului mondial capitalist, în vederea continuării, sub forme noi, a exploatării acestor țări de către monopolurile multinaționale, de către anumite puteri imperialiste. „Viața demonstrează că pentru exercitarea politicii de dominație și asuprire se folosește atît calea economică, cît și cea militară. Fără îndoială că ambele constituie un pericol pentru cauza independenței și păcii și trebuie respinse cu fermitate de către toate popoarele. În momentul de față însă, pericolul principal îl reprezintă calea militară — și împotriva acesteia trebuie îndreptate toate forțele...”¹

Existența subdezvoltării nu este o problemă care privește numai țările slab dezvoltate, ci întreaga comunitate umană. Menținerea și creșterea decalajului între țările avansate și cele în curs de dezvoltare are consecințe extrem de nefavorabile asupra dezvoltării ansamblului economiei mondiale și asupra climatului internațional.

În Mesajul Președintelui Nicolae Ceaușescu adresat celei de a V-a Conferințe a Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare de la Manila (UNCTAD) este prezentată concepția partidului și statului nostru cu privire la direcțiile de acțiune ale tuturor țărilor lumii, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurării noii ordini economice și politice internaționale. Se propune elaborarea unor programe de lungă durată, realiste, care să asigure intensificarea dezvoltării economiei, învățămîntului și a activității de pregătire a cadrelor naționale în țările în curs de dezvoltare.

Totodată, sînt prezentate modalitățile prin care țările dezvoltate ar trebui să acorde ajutorul lor științific, tehnologic și financiar țărilor în curs de dezvoltare. În acest document, cu profunde semnificații pentru soluționarea acestor probleme majore ale epocii contemporane, sînt formulate propuneri concrete în vederea creării unui organism special al O.N.U. care să elaboreze programele destinate lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale. De asemenea, documentul înscrie cerința elaborării Cartei privind noile principii ale raporturilor economice internaționale care să stea la baza colaborării în deplină egalitate și echitate între toate statele.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, 1979, p. 93.

25. ROMANIA ÎN CIRCUITUL ECONOMIC MONDIAL

Într-o lume extrem de diversă din punct de vedere al dezvoltării economice și sociale, al condițiilor istorice și geografice, fiecare țară are de dat și de primit ceva în cadrul patrimoniului universal de valori materiale și spirituale. Prin participarea la schimbul de valori pe plan internațional, fiecare țară obține cantități sporite de materii prime și resurse energetice, de mașini și instalații care contribuie la impulsionează progresului tehnic; asigură desfacerea pe piața externă a unei părți importante din producția proprie și își procură resursele valutare necesare acoperirii cheltuielilor pentru produsele importate; are posibilitatea dezvoltării unor producții de serie mare și utilizării mai bune a forței de muncă și a capacităților de producție.

Participarea activă a României la schimburile de valori și la cooperarea economică internațională Programul partidului înscrie drept coordonate majore ale politicii noastre pe plan extern, lărgirea și diversificarea schimburilor și cooperării economice cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduirea socială. „Partidul — se arată în Program — pornește de la faptul că lărgirea schimburilor economice și cooperarea în producție cu alte state, participarea activă la diviziunea internațională a muncii reprezintă o latură inseparabilă a procesului de dezvoltare a fiecărei națiuni. Aceasta constituie o necesitate obiectivă și pentru progresul economic și social al țării noastre. De aceea, partidul va acționa pentru amplificarea relațiilor economice și a cooperării în domeniul producției, al științei și tehnicii cu toate celelalte popoare”¹.

La Congresul al XII-lea al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că România, aplicînd consecvent în viață hotărârile Congresului al XI-lea, desfășoară o largă activitate internațională de dezvoltare a relațiilor de colaborare multilaterală cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială.

În anul ținerii Congresului al XII-lea al partidului, România întreține relații diplomatice și consulare cu 134 de state, și relații de colaborare economică cu 140 de țări de pe toate continentele. Se poate spune că țara noastră și-a amplificat, mai mult ca oricînd, colaborarea cu alte state, are prieteni pe toate meridianele, se bucură de un binemeritat prestigiu pe arena mondială, politica sa fiind apreciată și respectată ca o contribuție de seamă la cauza independenței popoarelor, a destinderii și păcii în lume.

¹ Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1975, 721.

Economia mondială reprezintă ansamblul economiilor naționale ale statelor lumii și al relațiilor dintre ele, relații în cadrul cărora fiecare țară produce anumite valori cu care se încadrează în circuitul economic mondial.

Relațiile din cadrul economiei mondiale au la bază diviziunea internațională a muncii — proces complex, obiectiv.

Diviziunea internațională a muncii a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării societății umane, odată cu apariția economiei și pieței mondiale capitaliste, fiind puternic influențată de relațiile de producție caracteristice modului de producție capitalist. Actuala diviziune internațională a muncii, în care se mai păstrează puternice elemente ale relațiilor internaționale capitaliste și în care slaba dezvoltare și înapoierea unor țări era condiția dezvoltării altora, a devenit de mult timp anacronică.

Dezvoltarea țărilor socialiste, lupta popoarelor din țările în curs de dezvoltare pentru lichidarea subdezvoltării și pentru independența economică, promovarea unor noi principii și forme în relațiile economice internaționale aduc mutații importante în caracterul și mecanismul diviziunii internaționale a muncii, în participarea țărilor la *circuitul economic mondial*. Totodată, revoluția tehnico-științifică contemporană exercită o influență deosebită asupra dezvoltării diviziunii internaționale a muncii.

Prin circuitul economic mondial înțelegem totalitatea schimburilor economice, de valori materiale și rezultate ale creației tehnico-științifice, care au loc între popoare, între diferite state. El cuprinde schimburile internaționale de mărfuri, relațiile valutar-financiare, cooperarea economică și tehnico-științifică, transportul și turismul internațional etc.; are un caracter obiectiv, complex, determinat de diviziunea mondială a muncii, de volumul necesităților fiecărei țări aflate în continuă diversificare.

Realizarea unei politici economice normale și eficiente între toate statele lumii presupune instaurarea unor relații capabile să asigure dezvoltarea de-sine-stătătoare a fiecărui popor, conform propriilor sale aspirații, fără nici un amestec din afară.

La temelia relațiilor sale cu toate statele lumii, România situează cu consecvență principiile deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțării la folosirea forței și la amenințarea cu forța, dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele. Aplicarea și respectarea fermă a acestor principii, universal valabile, de către toate statele, reprezintă singura garanție pentru evitarea conflictelor și stărilor de încordare, pentru asigurarea colaborării, destinderii și păcii generale. Principiile care trebuie să stea la baza relațiilor economice între state nu pot avea interpretări diferite. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Trebuie să se pornească în toate împrejurările de la adevărul că principiul suveranității este universal valabil și același pentru toate

statele, indiferent de mărimea sau de orînduirea lor socială, că el nu poate fi conceput decît într-un singur sens și în nici un caz nu poate fi aplicat sau interpretat în mod diferit față de o țară sau alta. Noi considerăm că țărilor socialiste le revine o înaltă răspundere istorică în lupta pentru promovarea acestor principii în viața internațională, în realizarea atît între ele, cît și pe plan mondial, a unor raporturi noi, de tip superior, de deplină egalitate în drepturi, care să concretizeze în mod strălucit principiile avansate ale dreptului internațional, să ofere tuturor popoarelor un model și o perspectivă luminoasă pentru evoluția viitoare a colaborării libere și egale dintre ele”¹;

O expresie elocventă a dinamismului participării României la circuitul economic mondial ne oferă creșterea volumului comerțului exterior, care în perioada 1971—1975 a depășit de peste două ori pe cel din anii 1966—1970, fiind aproximativ egal cu cel realizat în toate cele patru cincinale anterioare. Exportul în 1979, comparativ cu anul 1970, a fost de 3,9 ori mai mare, fiind însoțit de modificări importante în structură; a sporit continuu ponderea produselor cu un grad înalt de prelucrare a materiilor prime, de competitivitate și tehnicitate — în special produsele industriei construcțiilor de mașini și ale chimiei, ramuri care în 1979 au contribuit în proporție de peste 36% la formarea resurselor pentru export.

Dezvoltarea accelerată a schimburilor noastre comerciale externe rezultă din faptul că dacă în anul 1950 acestea se cifrau la 8,3 miliarde lei, iar în anul 1965 la 43,9 în anul 1980 a ajuns la 340,3 miliarde lei — de 41 ori mai mult decît în anul 1950.

Relațiile economice și cooperarea cu țările socialiste

Pe primul plan al relațiilor sale economice internaționale, România situează dezvoltarea colaborării economice cu toate țările socialiste.

„În cadrul raporturilor economice externe ale României — se arată în Programul P.C.R. — relațiile economice și cooperarea în producție cu țările socialiste vor deține ponderea principală. Vom acționa consecvent pentru extinderea în continuare a specializării și cooperării în producție cu țările socialiste, în interesul progresului rapid al fiecăreia, al propășirii generale a socialismului”². Țara noastră consideră ca o îndatorire a sa internaționalistă, dezvoltarea continuă a relațiilor frățesti cu toate țările socialiste.

Prin promovarea acestor relații poate fi accelerat progresul multilateral al fiecărei țări socialiste în parte, se poate asigura apropierea și

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Editura politică, București, 1976, p. 301—302.

² *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, București, Editura politică, 1975, p. 722.

egalizarea treptată a nivelurilor lor de dezvoltare economică și socială, ceea ce conduce la creșterea și întărirea forței socialismului pe plan mondial.

Un loc important în cadrul relațiilor economice dintre țara noastră și țările socialiste îl ocupă cooperarea economică. Această formă de colaborare se realizează prin participarea țării noastre la construirea unor obiective economice, sau la dezvoltarea unor capacități, rambursarea cheltuielilor aferente făcându-se în principal prin livrări din produsele obținute, potrivit acordurilor și convențiilor guvernamentale încheiate între țările participante. De exemplu, țara noastră a participat la construirea în U.R.S.S. a unei fabrici de celuloză, la dezvoltarea producției de feroaliaje, la valorificarea unor zăcămintele de gaze, azbest etc.; împreună cu R.S.F. Iugoslavia s-a construit în comun complexul hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier; cu Iugoslavia și cu Bulgaria a început construirea pe Dunăre a două noi complexe hidroenergetice — Porțile de fier II și, respectiv, Turnu Măgurele-Nicopole, cu R.D. Germană sunt stabilite cooperări în industria optică și în producția de locomotive Diesel hidraulice; cu R.D. Germană, R.P. Polonia și R.P. Ungară se realizează specializarea în fabricația unor tipuri de mașini unelte etc.

Țara noastră militează ca și în viitor cooperarea economică cu țările socialiste să se dezvolte în special în domeniul construcțiilor de mașini. Pe această bază se poate adânci specializarea țărilor participante în producerea unor părți de instalații și utilaje, de subansamble și piese necesare fabricării anumitor produse. De asemenea, se creează terenul pentru livrări reciproce de produse specializate, pentru o eficiență ridicată prin mărirea seriilor de fabricație și pentru creșterea, în acest fel a nivelului tehnic al producției.

Un obiectiv important al cooperării va fi, în continuare, asigurarea cu materii prime; în acest sens se au în vedere acțiuni de cooperare cu U.R.S.S., R. Cuba, R.S.F. Iugoslavia, R.P. Polonia și R.P.D. Coreeană. Sesiunea C.A.E.R. de la București, din anul 1978, a adoptat o serie de programe speciale de colaborare pe termen lung, în domenii de importanță economică deosebită, menite să contribuie la asigurarea necesarului țărilor membre C.A.E.R. cu combustibil, energie și materii prime, produse alimentare, mașini și utilaje, precum și cu tehnologii de înalt nivel tehnic.

Relațiile economice ale României cu țările în curs de dezvoltare România, ca țară socialistă și, totodată, ca țară în curs de dezvoltare se situează în mod ferm de partea țărilor care luptă pentru a lichida subdezvoltarea, precum și vechile relații care au generat-o.

România este legată de țările în curs de dezvoltare prin aceleași aspirații de pace și progres, prin năzuința comună de a folosi, în interes

propriu, resursele materiale și umane de care dispun în scopul dezvoltării mai accelerate pe calea progresului economic și social. Dintre statele cu care România are relații economice, peste 100 sunt țări în curs de dezvoltare.

Cooperarea economică a României cu țările în curs de dezvoltare se materializează prin punerea în valoare a resurselor naturale existente, prin construirea de obiective industriale și participarea la lucrări de prospecțiuni și explorări miniere și petroliere. Principala formă de ajutor pe care o poate promova față de țările în curs de dezvoltare este cooperarea în producție. În acest sens, România acordă o mare atenție creării societăților mixte cu țările respective, precum și construirii în aceste țări a unor unități de producție, rambursarea investițiilor făcute de țara noastră realizându-se din producția acestor unități. De asemenea, acordăm asistență tehnică țărilor în curs de dezvoltare și pregătim specialiști din aceste state.

Cu sprijinul țării noastre s-au construit sau sunt în curs de realizare o serie de obiective economice, cum sunt: o fabrică de produse sodice, una de acid sulfuric, o linie de asamblat tractoare și un complex de exploatare a fosfaților în Egipt; o rafinărie în Pakistan; o rafinărie, o fabrică de tripulsulfat, un complex de exploatare a fosfaților în Siria; o filatură în Sudan; o fabrică de ciment în Libia; o uzină de tractoare în Iran; complexe de industrializare a lemnului în R. P. Congo, Africa Centrală, Nigeria și altele.

De asemenea, s-au constituit până în prezent un număr însemnat de societăți mixte de producție. Acestea au drept scop valorificarea superioară a resurselor țărilor participante prin realizarea de unități economice în domeniile mineritului, construcțiilor de mașini, chimiei, industriei lemnului și materialelor de construcții, industriei ușoare și agriculturii. Principalele țări în care s-au creat astfel de societăți mixte sunt: Republica Africa Centrală, Libia, Nigeria, Liban, Maroc, Kenya, Zambia, Iran, Peru, Ecuador etc. Totodată, țara noastră participă la construirea în țările în curs de dezvoltare a unor importante obiective — școli, spitale, locuințe, clădiri administrative, căi ferate, aeroporturi, porturi etc.

Primirea României ca membru al „Grupului celor 77” constituie o expresie elocventă a relațiilor tot mai strânse de solidaritate și cooperare existente între România și țările în curs de dezvoltare, a amplificării raporturilor prietenești cu aceste state. Acest act reprezintă o recunoaștere a justeții politicii externe a țării noastre, a fermității și consecvenței cu care ea acționează pentru afirmarea dreptului la libertate și independență națională, pentru promovarea unor relații bazate pe încredere și respect, de adevărată egalitate și colaborare între națiuni, pentru promovarea unei politici noi pe arena mondială.

Schimbările economice și cooperarea cu celelalte state

Țara noastră, consecventă politicii sale de colaborare cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, pe baza principiilor coexistenței pașnice, a lărgit cooperarea economică, industrială și tehnico-științifică cu țările capitaliste dezvoltate. Cooperarea cu aceste țări are loc în special în ramurile economice cu tehnologiile de vîrf și ea cuprinde forme foarte variate, o pondere importantă avînd construirea de

obiective economice în R.S. România și în terțe țări, cooperarea în producție, societățile mixte comerciale și de producție.

Prin societățile mixte de producție se urmărește atragerea de mijloace financiare, promovarea de tehnologii și utilaje de înaltă tehnicitate, creșterea calificării personalului etc. Dintre societățile mixte constituite în România menționăm : ROMCONTROL DATA, împreună cu firma CONTROL DATA CORPORATION din S.U.A., pentru fabricarea și comercializarea de echipamente periferice de calcul ; RIFIL, cu firma ROMALFA din Italia, pentru producerea și comercializarea de fire sintetice ; REȘITA-RENK, cu firma RENK din R.F.G., pentru fabricarea și comercializarea reductoarelor navale ; RONIPROT, cu firma DAU NIPPON INK CORP din Japonia, pentru producerea de drojdii necesare hranei animalelor ; ELAROM, cu firma ELECTRONIQUE APPLIQUÉE din Franța, pentru producerea de aparatură electronică în scopuri medicale ; OLCIT, cu societatea franceză CITROËN, pentru producerea și comercializarea de autoturisme de mic litraj etc.

În viitor, alături de celelalte forme de cooperare, vor cunoaște o continuă dezvoltare societățile mixte de producție în domeniile avansate din punct de vedere tehnologic, precum și societățile comerciale ce se vor crea în străinătate, menite să impulsioneze exporturile de produse românești pe piețele externe.

Extinderea continuă a relațiilor economice externe este pentru țara noastră un mijloc prin care își aduce contribuția proprie la îmbogățirea tezaurului științei și tehnicii universale, la lărgirea continuă a schimburilor de valori materiale și spirituale, la unirea eforturilor generale pentru mersul înainte al întregii omeniri.

Congresul al XII-lea al P.C.R. despre perfecționarea comerțului exterior și a cooperării internaționale Pentru cincinalul 1981—1985 România își propune participarea activă și eficientă la diviziunea internațională a muncii, accentuarea cooperării cu alte state în domeniul producției, științei și tehnologiei. Ca urmare, volumul comerțului exterior va crește în această perioadă cu 50—57,5% într-un ritm mediu de 8,5—9,5%. În cadrul comerțului nostru exterior, dinamica exportului, de 60—71%, va devansa importurile ; creșterea mai accentuată a exportului va asigura mijloacele necesare pentru asigurarea volumului sporit de materii prime de bază și pentru achiziționarea unor mașini, utilaje, instalații și alte produse necesare economiei naționale, rambursării plăților scadente pentru creditele angajate în trecut, realizării unei balanțe de plăți externe echilibrate.

Ca o expresie a dinamismului economiei noastre naționale, a modificărilor ce au avut loc în structura economiei naționale, din totalul exportului peste 65% îl vor reprezenta produsele industriei construcțiilor de mașini, industriei chimice și a industriei ușoare.

Un loc tot mai important în raporturile economice externe ale țării noastre îl va ocupa cooperarea economică și tehnico-științifică în scopul asigurării pe termen lung și în condiții reciproc avantajoase a necesarului de materii prime a economiei naționale, a dezvoltării industriei construcțiilor de mașini, precum și pentru construirea, conducerea și exploatarea în comun a unor unități industriale, cit și pentru crearea de societăți mixte.

În continuare, România va dezvolta relații economice cu statele membre ale CAER pe baza principiilor de egalitate și avantaj reciproc, în scopul înfloririi tot mai puternice a fiecărei economii naționale, cu toate statele socialiste, în interesul accelerării edificării noii orânduiri, acestea urmînd să aibă o pondere de circa 48% din comerțul nostru exterior.

Pornind de la faptul că forma cea mai bună de a ajuta țările în curs de dezvoltare o reprezintă promovarea unei largi cooperări economice și în producție, valoarea schimburilor noastre comerciale și a colaborării și cooperării cu aceste țări va crește la peste 25% din volumul schimburilor noastre externe. Concomitent cu aceasta, România sprijină aceste state în crearea de cadre naționale proprii, circa 15 000 tineri din aceste țări fiind pregătiți în țara noastră, acordînd în același timp asistență tehnică prin specialiștii români care lucrează în aceste țări în diferite sectoare de activitate.

Totodată vor fi amplificate relațiile economice și comerciale cu statele capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, țara noastră participînd activ la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori. Toate acestea demonstrează că și în viitor „...România va face totul pentru amplificarea continuă a raporturilor politice, economice, tehnico-științifice și în alte domenii cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială, avînd convingerea că aceasta corespunde atît intereselor progresului economic și social multilateral al poporului nostru, cît și propășirii celorlalte popoare, cauzei generale a progresului și păcii în întreaga lume“¹.

În ce privește trecerea la o nouă calitate și în domeniul relațiilor noastre economice externe, sarcini deosebit de importante ne revin în cincinalul 1981—1985. Dintre acestea menționăm necesitatea de a ne asigura prin export mijloacele pentru plata importului (în bună parte devalize libere) și pentru reducerea datoriei externe, realizarea acordurilor de lungă durată, extinderea relațiilor de cooperare, sporirea eficienței relațiilor noastre economice externe. Este prevăzut ca în acest cincinal să se diminueze substanțial datoria externă — rămînînd cu datorii legate mai cu seamă de creditele pe termen lung —, să se limiteze la maximum apelarea la credite — pentru care astăzi se plătesc dobînzii foarte mari —, să se îmbunătățească structura exportului românesc, în sensul creșterii produselor cu un grad ridicat de prelucrare.

¹ Nicolae Ceaușescu, Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R., Editura politică, 1979, p. 101.

26. ACTIVITATEA ROMÂNIEI PENTRU INSTAURAREA NOII ORDINI ECONOMICE INTERNAȚIONALE

În epoca actuală, în care socialismul există și se dezvoltă pe plan mondial, în care vechiul sistem colonial s-a prăbușit și s-au format tinerele state independente și suverane care militează pentru lichidarea stării de subdezvoltare, nu se poate accepta mai departe o ordine internațională care împiedică destinderea, pacea și colaborarea internațională, o ordine care a generat subdezvoltarea pentru 2/3 din omenire și care dă naștere la permanente contradicții și conflicte internaționale.

Conceptul de nouă ordine economică internațională, necesitatea și căile instaurării ei, reprezintă unul din principalele domenii care preocupă lumea contemporană și în care partidul și statul nostru au o contribuție teoretică și practică de prim ordin, recunoscută pe plan mondial. Se remarcă, înainte de toate, contribuția hotărâtoare a secretarului general al partidului nostru și Președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Conceptul de nouă ordine economică internațională. Contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu la fundamentarea acestui concept

Conceptul de *ordine economică internațională* a început să facă parte din terminologia folosită în prezentarea și susținerea politicii externe a diferitelor state și să fie prezent în confruntările teoretice pe plan politic și economic, abia în anii '70 ai secolului nostru, și anume atunci când s-a pus cu stringență problema instaurării unor noi relații economice internaționale.

Prin *ordine economică internațională* se înțelege, în fapt, *legăturile economice internaționale și mecanismele pe baza cărora ele se desfășoară, instituțiile politice și juridice menite să asigure înfăptuirea unui anumit tip de interdependențe între state*. Ea se află în strînsă legătură cu gradul de dezvoltare a economiilor naționale și cu structura acestora, cu măsura în care ele participă la diviziunea internațională a muncii. Dar diviziunea internațională a muncii nu este ceva invariabil; au loc schimbări în specializarea diferitelor economii și în structura exporturilor pe țări, se modifică deci interdependențele dintre economiile naționale, evoluează formele, metodele și pîrghiile prin care se desfășoară schimbul internațional. De asemenea, în raport cu evoluția economiei mondiale, se schimbă mecanismele comerciale, mecanismul prețurilor, mecanismul monetar și financiar internațional — elemente ale ordinii economice internaționale. Totodată, ordinea economică internațională presupune un cadru juridic corespunzător obiectivelor care domină economia mondială în etapa dată.

Actuala ordine economică mondială, apărută și dezvoltată în strînsă legătură cu formarea sistemului mondial capitalist și a pieței mondiale

capitaliste, a devenit de mult timp anacronică. Ea nu a cunoscut decît parțial evoluția corespunzătoare unei economii mondiale în care coexistă state cu orînduiri sociale diferite, în care zeci de popoare și-au cucerit independența de stat și luptă pentru libera dezvoltare economică; continuă să se perpetueze inegalitatea, decalajele și subdezvoltarea — rezultate ale politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste. Dintre realitățile actualei ordini economice internaționale, menționăm: intervenția capitalului străin în controlul și exploatarea resurselor naturale dintr-un mare număr de țări în curs de dezvoltare, discrepanța între prețurile materiilor prime exportate de țările în curs de dezvoltare și prețurile produselor industrializate exportate de țările dezvoltate, amestec și presiuni asupra economiei țărilor în curs de dezvoltare, practici discriminatorii în relațiile economice internaționale, un sistem monetar și de credit în avantajul celor puternici, practica de a hotărî în probleme privind relațiile economice internaționale fără a consulta partenerii mai slabi și în detrimentul acestora etc. Ca urmare, puternicele decalaje economice create în perioada colonialismului nu numai că nu se atenuează, dar se adîncesc.

Subdezvoltarea a devenit în condițiile actuale un factor de frînare și instabilitate pentru întreaga economie mondială. Interdependențele dintre economiile naționale au crescut atît de mult încît succesele sau insuccesele unor țări se reflectă mai mult sau mai puțin și în economia celorlalte. La fel se reflectă negativ asupra majorității omenirii, restricțiile de tot felul în calea relațiilor economice internaționale, practicile colonialiste și neocolonialiste, amestecul în treburile interne ale altor țări, presiunile economice și politice de tot felul.

„Constituie o gravă anomalie a realității social-politice contemporane — arăta președintele Nicolae Ceaușescu în mesajul adresat celei de-a V-a Conferințe a Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare de la Manila, mai 1979 — faptul că în perioada celei mai ample revoluții tehnico-științifice, a cuceririlor științei și civilizației, ale cunoașterii umane, o mare parte a omenirii trăiește încă în condiții de subdezvoltare, de sărăcie și foamete, că lumea continuă să fie împărțită în țări sărace și țări bogate, ca rezultat al vechii politici imperialiste și colonialiste de exploatare și asuprire.

Schimbările care au avut loc în lume după cel de-al doilea război mondial impun cu necesitate obiectivă înlocuirea actualei ordini economice internaționale cu o alta nouă, corespunzătoare noilor realități și în care să nu mai existe inegalitate, subordonare și asuprire a unor popoare de către altele.

Concepția românească referitoare la noua ordine economică internațională a fost amplu fundamentată în lucrările Secretarului general al

partidului, Președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ea pornește de la analiza științifică a schimbărilor care au avut loc în configurația lumii contemporane, concretizate, înainte de toate, în afirmarea socialismului pe plan mondial, în formarea tinerelor state și în năzuința lor pentru o dezvoltare independentă și suverană, de la convingerea că adâncirea decalajelor, perpetuarea stării de subdezvoltare creează pericole serioase pentru progresul tuturor popoarelor, ca și pentru pacea lumii.

Conform punctului de vedere al partidului nostru, prin *nouă ordine economică internațională* înțelegem un sistem de relații economice internaționale și un mecanism de reglementare a acestora radical deosebite de cele existente, relații care să se bazeze pe o diviziune internațională a muncii care să genereze o colaborare internațională echitabilă, caracterizată prin respectarea dreptului fiecărui popor de a dispune de bogățiile sale naturale și de a hotărî asupra destinului său, relații care să favorizeze progresul economic și social mai rapid al popoarelor rămase în urmă.

Poziția Partidului Comunist Român privind direcțiile instaurării unei noi ordini economice internaționale

Poziția partidului nostru cu privire la noua ordine economică internațională, la direcțiile instaurării ei, este cuprinsă în mod atotcuprinzător în documentele congreselor al XI-lea și al XII-lea ale partidului, în multe din cuvântările și scrierile tovarășului Nicolae Ceaușescu. Ea pornește de la analiza atentă a realității lumii contemporane, a tendințelor obiective de dezvoltare și progres social. Întreaga problemă este abordată de partidul nostru în viziunea tendinței de creștere a interdependențelor dintre economiile naționale și nu a izolării naționale sau zonale, care ar împiedica lichidarea subdezvoltării, egalizarea nivelurilor dezvoltării economice.

În concepția partidului nostru, instaurarea noii ordini economice internaționale este un proces dialectic, deosebit de complex și de durată, realizabil prin acțiunea reunită a tuturor forțelor progresiste și care are în centrul său lupta pentru *înlăturarea subdezvoltării, a decalajelor economice între state*. Lichidarea decalajelor între state, apropierea relativă a nivelurilor de dezvoltare economico-socială a tuturor țărilor este o sarcină, în primul rând, a înseși țărilor slab dezvoltate.

De lichidarea subdezvoltării depinde în mod direct instaurarea unor relații de încredere, colaborare și pace în lume. *Lichidarea cu desăvîrșire a politicii de inegalitate, dominație și asupra* a unor popoare de către altele, a politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste și instaurarea de relații bazate pe deplina egalitate în drepturi între toate națiunile sînt imperative stringente ale contemporaneității. Noile relații presupun dezvoltarea largă a colaborării, asigurarea egalității și a avantajului reciproc, res-

pectarea independenței și suveranității naționale a fiecărui popor, a dreptului său de a fi stăpîn pe bogățiile naționale și de a-și alege singur calea dezvoltării economico-sociale.

Oprirea neîntîrziată a cursei înarmărilor — sarcină primordială a epocii noastre — are și menirea de a facilita atenuarea decalajelor, economice și democratizarea relațiilor internaționale. Cheltuielile militare au crescut pe plan mondial deosebit de rapid, de la circa 300 miliarde dolari în anul 1974, la 500 miliarde de dolari în 1980. În activități militare sînt ocupate peste 60 milioane persoane. Pentru cercetarea științifică necesară creării și perfecționării mijloacelor de distrugere sînt cheltuite 40% din totalul fondurilor alocate pe plan mondial cercetării și sînt antrenați în acest proces 50% din totalul cercetătorilor.

Cursa înarmărilor irosește o parte importantă din resursele financiare, materiale și umane ale omenirii, resurse care ar putea contribui la lichidarea subdezvoltării. La Congresul al XII-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat din nou propunerea ca pînă în anul 1985 cheltuielile militare să fie reduse cu 10%, iar din sumele economisite 50% să fie alocate pentru satisfacerea nevoilor sociale din fiecare țară, iar 50% pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare. În același context România a propus constituirea unui Fond de dezvoltare administrat de O.N.U. și care să fie folosit cu prioritate pentru ajutorarea statelor cu un venit național mai mic de 200 dolari pe locuitor, dar care au alocat pentru dezvoltare cel puțin 25% din venitul lor național — în cadrul unui program de 10—15 ani.

Lărgirea colaborării internaționale, bazată pe echitate, pe avantaj reciproc, pe sprijin multilateral — ca o altă direcție de acțiune pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale — nu exclude, ci dimpotrivă presupune o contribuție mai substanțială a țărilor dezvoltate la efortul țărilor subdezvoltate de a-și crea o economie modernă. Fondul de dezvoltare, administrat de O.N.U., pe care țara noastră îl propune, ar urma să fie alimentat prin contribuția tuturor statelor, în primul rînd a celor dezvoltate, iar una din sursele lui să fie transferarea fără condiții a jumătate din mijloacele economisite prin reducerea cu 10% a bugetelor militare.

Instaurarea noii ordini economice internaționale presupune, totodată, *soluționarea judicioasă a problemei materiilor prime și energiei*. După părerea partidului nostru, criza energetică și de materii prime își are rădăcini în politica imperialistă de inegalitate și inechitate în raporturile economice, în folosirea prădalnică a bogățiilor naționale ale unor țări, precum și în fenomenele negative determinate de așa-zisa societate de consum care a generat irosirea nejustificată a resurselor materiale. Soluționarea acestor probleme este strîns legată de : promovarea unor relații noi între state ; trecerea la măsuri ferme de raționalizare a exploatării și utilizării resurselor ; de intensificare a cercetărilor comune pentru identificarea unor noi

posibilități de sporire a resurselor energetice și de materii prime, de extracție și prelucrare ; de eliminare de către toate țările a risipei de materii prime și combustibili, recuperarea și reciclarea materialelor ; o conlucrare internațională pentru extragerea și valorificarea zăcămintelor de pe fundul mărilor și oceanelor, pentru descoperirea și folosirea de noi surse de energie.

Asigurarea unui raport just între prețurile materiilor prime și prețurile produselor industriale, a unei corelații corespunzătoare între acestea și prețurile produselor agricole, ocupă un loc central în strategia partidului nostru privind crearea noii ordini economice internaționale. Țara noastră se pronunță pentru stabilitatea prețurilor, atât la materiile prime — inclusiv la țiței —, cât și la produsele industriale, stabilitate înfăptuită pe baza înțelegerilor internaționale. „Foarfeca” prețurilor deschisă în favoarea țărilor imperialiste, a provocat mari prejudicii țărilor slab dezvoltate, exportatoare de materii prime. De asemenea, măsurile luate de acestea din urmă, odată cu declanșarea crizei energiei, de a spori neîncetat prețul țițeiului exportat au determinat reacții de „apărare” din partea țărilor dezvoltate, reacții care au urmări negative pentru toate țările. Secretarul general al partidului nostru arăta că este „necesar ca țările posesoare de materii prime să primească prețuri care să concorde cu activitatea depusă pentru exploatarea acestor materii prime, cu valoarea lor și care să le ajute să realizeze o dezvoltare economico-socială mai rapidă. În același timp, desigur, produsele industriale trebuie să fie livrate la asemenea prețuri, încât să nu ducă la lichidarea avantajelor obținute prin prețurile la materiile prime, dar care, totodată, să constituie și un stimulent pentru dezvoltarea în continuare a activității industriale.”¹

Stabilitatea unor prețuri internaționale echitabile — convenite între producători și consumatori — ar avea menirea de a apăra puterea de cumpărare a exportatorilor de resurse naturale și de a îmbunătăți condițiile de aprovizionare ale țărilor consumatoare.

Soluționarea urgentă a crizei alimentare mondiale, prin dezvoltarea producției agricole în toate țările, în special în cele în curs de dezvoltare, se înscrie, de asemenea, în aria direcțiilor de acțiune ale partidului nostru pe plan internațional. Starea de subnutriție a unei părți însemnate din populația globului continuă să facă ravagii. Creșterea producției de bunuri alimentare în țările în curs de dezvoltare este departe de a depăși sporul populației, astfel încât criza alimentară să poată fi atenuată. Iată, în continuare, câteva date în legătură cu evoluția acesteia :

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Editura politică, București, 1976, p. 228.

Evoluția producției de bunuri alimentare pe locuitor în țările în curs de dezvoltare

(1969—1971=100)

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Total țări în curs de dezvoltare	97	98	98	101	101	101	101
din care:							
Africa	97	92	95	93	94	90	90
America Latină	98	98	101	102	104	104	104
Orientul apropiat	94	96	102	104	106	101	101
Orientul îndepărtat	95	101	96	102	100	103	103
Restul	98	99	99	100	98	98	95

Sursa : Monthly Bulletin of Statistics, November 1978, p. 19

Partidul nostru consideră că rezolvarea crizei alimentare este condiționată de buna organizare a relațiilor internaționale, de renunțarea la politica profiturilor în acest domeniu de importanță vitală pentru omenire. El propune punerea în valoare a unor noi surse în țările slab dezvoltate, înfăptuirea unor vaste lucrări de irigații, îmbunătățiri funciare și de ameliorare a solului, dezvoltarea mai rapidă a producției de îngrășăminte, producerea de semințe de înaltă productivitate, de noi rase de animale aclimatizate țărilor în curs de dezvoltare.

Înfăptuirea noii ordini economice internaționale impune, totodată, *crearea condițiilor ca toate statele să poată beneficia, în cadrul colaborării internaționale, de cuceririle științei și tehnicii moderne*. Prin asigurarea accesului neîngrădit al țărilor în curs de dezvoltare la știința și tehnologia modernă, la marile cuceriri ale civilizației contemporane se accelerează progresul economico-social al tuturor țărilor rămase în urmă, se diminuează mai rapid marile decalaje existente în nivelul de dezvoltare al economiilor naționale. Această cerință se impune cu atât mai mult cu cât decalajul tehnologic între țările puternic industrializate și celelalte țări nu numai că nu s-a redus, dar crește în mod îngrijorător. Pe lângă accesul la noile tehnologii, propunerile țării noastre vizează sprijinirea statelor mai puțin dezvoltate să-și creeze o bază proprie de cercetare, curmarea exodului de cadre cu pregătire superioară spre țările dezvoltate, perfecționarea cadrului juridic în domeniul respectiv.

Se impune, de asemenea, *eliminarea barierelor artificiale și clauzelor discriminatorii*, care îngustează schimbul liber și cooperarea între națiuni. Persistența numeroaselor restricții, a obstacolelor tarifare și netarifare stingheresc fluxul normal de mărfuri și prejudiciază interesele țărilor în curs de dezvoltare.

Pronunțându-se pentru îmbunătățirea finanțării creșterii economice a țărilor în curs de dezvoltare, țara noastră susține *realizarea unui nou sistem monetar internațional*, un sistem echitabil care să asigure întărirea monedelor naționale și o mai mare stabilitate a cursurilor valutare.

Activitatea României
pentru instaurarea
noului ordin economic
 internațional

Pornind de la adevărul că în instaurarea noului ordin economic internațional sînt interesate toate țările și popoarele, indiferent de nivelul dezvoltării lor economice și de caracterul orînduirii sociale. România consideră că la realizarea ei trebuie să-și aducă contribuția toate statele. Cum noua ordine economică internațională înseamnă că *relațiile dintre state să se bazeze pe principii, norme și mecanisme care să asigure deplină egalitate în drepturi a tuturor țărilor* — respectarea independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc —, orice schimbare a relațiilor dintre state nu poate fi decît rezultatul acțiunii lor politice, acțiune care să înfăptuiască democratizarea reală a vieții internaționale.

Tocmai de aceea, România apreciază că în activitatea desfășurată pentru instaurarea noului ordin economic internațional un rol deosebit revine Organizației Națiunilor Unite, organismelor și organizațiilor sale. Aceste organisme asigură cadrul organizatoric cel mai bun, în actualele împrejurări, pentru participarea activă a tuturor statelor la soluționarea problemelor, pentru afirmarea cu putere a politicii de egalitate între toate țările lumii. Pentru înfăptuirea obiectivelor și principiilor politicii ei externe, România a desfășurat o laborioasă activitate. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut convorbiri și a dus tratative cu zeci de șefi de state din Europa, Africa, Asia, America de Nord și de Sud, cu sute de conducători ai partidelor comuniste, democratice și ai mișcărilor de eliberare națională; au fost încheiate și semnate la cel mai înalt nivel tratate de prietenie și colaborare, Declarații solemne comune, Declarații comune, Comunicate comune. Numai în perioada dintre congresele al XI-lea și al XII-lea ale partidului au fost semnate 30 de astfel de documente în care se preciza cu claritate punctul de vedere al statului nostru referitor la caracterizarea relațiilor internaționale și la direcțiile necesare în evoluția lor.

În septembrie 1975, la a VII-a sesiune extraordinară a Adunării Generale a O.N.U., țara noastră a difuzat Declarația „Poziția României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaționale”, iar la 12 noiembrie 1975, la sesiunea Adunării Generale a O.N.U., difuzează documentul „Poziția României cu privire la îmbunătățirea și democratizarea activității Organizației Națiunilor Unite, la întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduirea socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice”, documente primite cu viu interes de întreaga omenire progresistă.

Pornind de la necesitatea întăririi unității de acțiune a țărilor în curs de dezvoltare pentru promovarea intereselor lor vitale, România consideră de cea mai mare însemnătate să se creeze un organism permanent al acestora pentru a trata cu țările dezvoltate în mod organizat și în condiții de deplină egalitate, pe baza unei platforme comune.

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, încheia ampla analiză făcută vieții economice și politice internaționale la Congresul al XII-lea cu cuvintele : „Doresc să afirm încă o dată, cu putere, de la înalta tribună a Congresului al XII-lea, că Partidul Comunist Român va acționa și în viitor, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea relațiilor cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu toate forțele revoluționare, democratice și progresiste, că își va îndeplini cu hotărîre rolul de detașament revoluționar în lupta pentru o politică nouă, de progres, pace și des-tindere, de securitate și dezarmare, de lichidare a subdezvoltării și înfăptuire a noului ordin economic internațional, de largă colaborare între toate națiunile lumii.”¹

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.*, Editura politică, București, 1979, p. 118.

CUPRINS

INTRODUCERE

1. Obiectul de studiu al disciplinei Economia politică. Politica economică a Partidului Comunist Român	5
2. Momente din istoria gândirii economice	19
I. SOCIALISMUL POLITICA ECONOMICA A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN	
3. Făurirea economiei socialiste unitare în România	30
4. Dezvoltarea economiei naționale în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism	36
5. Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție	42
6. Dezvoltarea planificată a economiei naționale	50
7. Politica industrială a Partidului Comunist Român	57
8. Politica agrară a Partidului Comunist Român	65
9. Modernizarea structurii economiei românești	72
10. Producția de mărfuri în socialism	79
11. Indicatorii activității economice	88
12. Productivitatea muncii	93
13. Retribuirea după muncă	99
14. Fondurile întreprinderii și autogestiunea economico-financiară	107
15. Prețul și rentabilitatea	119
16. Venitul național și fondul național de dezvoltare economico-socială	128
17. Reproducția socialistă	137
18. Economia protecției mediului natural	144
19. Politica P.C.R. de creștere continuă a nivelului de trai al poporului	148
II. ECONOMIA LUMII CONTEMPORANE. POLITICA P.C.R. ÎN DOMENIUL COLABORĂRII ȘI COOPERĂRII ECONOMICE INTERNAȚIONALE	
20. Economia țărilor socialiste	155
21. Esența și formele exploatarei capitaliste	162
22. Capitalismul monopolist	168
23. Criza generală a capitalismului	177
24. Lichidarea subdezvoltării — problemă majoră a contemporaneității	186
25. România în circuitul economic mondial	193
26. Activitatea României pentru instaurarea noii ordini economice internaționale	200

Nr. colilor de tipar: 13

Bun de tipar: 08.05.1981

Com. nr. 738/27 326
Combinatul poligrafic
„CASA ȘINTEII“
București — R.S.R.